శ్రీ హయగ్రీవాయ నమోనమః

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

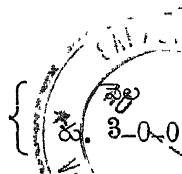
బ్రహ్మశ్రీ

శ్రీ దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రి ప్రణీతము

శ్రీ పిఠాపురము మహారాజా సాహిత్య చక్రవర్తి డాక్టర్
శ్రీ రావు వేంకట కుమార మహీపతి సూర్యారావు బహాదరు
వారి సమాదరణమున ప్రకటితము.

1950

వెల రు. 3-0-0

శ్రీరామ.

కవి జీవితము.

ఈ ప్రబంధమును రచియించినవార లధునాతనులును గవితర్కంబుల కాకరంబైన దేవులపల్లి వంశమునకు ముక్తామణులు నగు బ్రహ్మశ్రీ సుబ్బరాయశాస్త్రిగారు 1853-వ సంవత్సరము జనవరినెల ది 21-వ తేదికి సరియగు పరీధావినామ సంవత్సర పుష్యశుద్ధ ౧౩ స్థిరవాసరమున జన్మించిరి. వీరి నివాసము శ్రీపీఠికాపుర సంస్థానములోఁ జేరి యా రాజధానికి శాఖానగరంబై, కూచిమంచి తిమ్మకవీంద్రునకుం గడపటికాఁ పురంబైన రావువారి చంద్రమపాలెము. వీరు వైదికబ్రాహ్మణులలోఁ త్రైలింగ్య శాఖలోనివారు. (తెలుఁగునాటివారు-తెలగాణ్యులు). వీరిది కౌండిన్యస గోత్రము. వీరి తండ్రిగారు వేంకటకృష్ణశాస్త్రులవారు. తల్లిగారు వెంకమాంబ. సోదరులు తమ్మన శాస్త్రి యను నామాంతరముగల వేంకటకృష్ణశాస్త్రులవారు. ఇప్పటికి వీరి వయసు రమారమి యేఁబది మూఁడు వత్సరంబులు. పండితసార్వభౌములును, గవీంద్రులునైన వీరి వంశీయులు క్రీస్తుశకము 1598-వ సంవత్సరమున శ్రీ పీఠికాపుర రాజ్యసంస్థాపకులయిన శ్రీ రావు తెనుంగురాయనిగారి యాదరణాతిరేకంబున నప్పటి నుండియు నిచ్చట నివసించియున్నారు. చిరకాలముగ శ్రీ పీఠికాపురాస్థాన విద్వాంసులై విశేష గౌరవసత్కారముల నందుచు నప్పుడప్పుడు తమ ప్రభువుల యనుమతి చొప్పున నితరసంస్థానముల కేగి తదధీశ్వరులవలన విశేష సమ్మానముల నందుచు, విజయనగర సంస్థానాధీశ్వరులయిన శ్రీ విజయరామ మహారాజుగారి వలన నగ్రహారపారితోషికము నంది నటుల వంశావతార వర్ణనములోని యీ క్రింది పద్యమువలనఁ దెలియ వచ్చుచున్నది.

చం. అతనికిఁ బూసపాటికులజాగ్రణియుం గవితారసజ్ఞుఁడున్
బ్రతతయశుండు నా విజయరామనృపాలవరుండు గౌరవాం
చితమతి రాజధానిదరిసీమ నొసంగెను సర్వసస్యశా
శ్వతఫలసారమా వెలగవాడ సమాఖ్య మహాగ్రహారమున్.

ఈ యగ్రహారపారితోషికము నందినవారు రామరాయశాస్త్రులవారు. వీరు సంస్కృతాంధ్రములయందు నిరాఘాటమయిన కవితాధాటి గలవారు. వీరి కవితా శైలి దెలియుటకై యిందు రెండు పద్యముల నుదాహరించుచున్నాఁడను:—

చం. భువి నిది యద్భుతం బొకటి భూరికృపాపరిపూర్ణ పూసపా
టి విజయరామభూరమణశేవిని నీకరపాలధారచే
సవయనహానియుం గువలయాహితభేదము లేక మత్స్యభూ
మివిభుఁడు సాంగుఁడై చనియె మీఁదికి దేవపురాధిగామియై.

మ. మహి నానంద నృపాలు శ్రీ విజయరామస్వామి వా లోఁకి నూ
ర్ద్రిహులసేన్ ఖానుని మస్తకం బని మొనన్ రెండయ్యె రెంపెయ్యె భ
స్యహారిద్ఘోటకమండలం బపుడు రంభాకంచుకగ్రంథియున్
గహి రెంపెయ్యె జనానులాపమునకున్ రస్వెది వేటూరసన్.

వీరి వంశీయులలో బ్రహ్మనశాస్త్రి యను వారు శ్రీ మహీపతిరాయనిగారిపై సంస్కృతంబునఁ దారావళి రచియించి పీఠికాపురంబునకు ననతిదూరమున నున్నపగర్దినుపాలెమను గ్రామములో మాన్య క్షేత్రసత్కారము నందినట్లు వంశావతారవర్ణనములోని,

కం. “తారావళి కృతిగొని యా, క్ష్మారమణుం డతని కొసఁగె మాన్యక్షేత్రం
బారూఢి భక్తి మదిఁ జెలు, వారఁ బగిర్దినుపాలెమను గ్రామమునన్.”

అను పద్యములవలనఁ దెలియవచ్చుచున్నది. తత్కవితాశైలి దెలియుటకై తారావళిలోని కొన్ని శ్లోకముల నిందు వ్రాయుచున్నాఁడను:—

శ్లో. శ్రీయుక్తోశ్వినిభ ప్రభ శ్శుభకర స్సత్యవ్రతః కృత్యవి
ద్ధీరో ధర్మపరో వనోదశరథాల్లబ్ధోదయ స్సానుజః
దుష్టానాం పరిశిక్షణాయ సుమతి శ్శిష్టావనా యాచ్యుతో
రేజే రాజవిరాజదాస్యకలిత శ్రీరామనామాంకితః.

శ్లో. గుణోత్తర శ్శ్రీరఘురామభద్రో, భద్రాశ్రయోరుద్రశరాసభేత్తా
విత్తాసవద్భ్యస్సవధేమునిభ్య, స్తాతనోత్వత్యయమాశరాణాం

పైనిఁ జేర్కొనఁబడిన రామశాస్త్రులవారి మనుమఁడగు రామశాస్త్రి సంస్కృతమునందు రామచంద్రోదయచంపువు, సాహితీదర్పణ మను నలంకారశాస్త్రము, బాలభాగవతమునకు వ్యాఖ్యానము, మఱియు ననేక నాటకాదుల రచియించి యిప్పటి "మైసరు" మహారాజాగారగు శ్రీ వేంకటకుమారమహిపతి సూర్యారావు బహదరు వారికిం బ్రపితామహులగు శ్రీ వేంకట నీలాద్రిరాయ ప్రభువువారి వలన సాహిత్య చక్రవర్తి యను బిరుదము నందినటుల వంశావతార వర్ణనములోని యీ క్రిందిపద్యము వలన విశద మగుచున్నది :—

సీ. రచియించె నెవ్వాఁడు రమ్యచంపూప్రబం, ధము రామచంద్రోదయ మనుదాని
ఘటియించె నెవ్వాఁడు కనదలంకారశా, స్త్రము వరసాహితీదర్పణంబు
వచియించె నెవ్వాఁడు బాలభాగవతాఖ్య, దనరారుమృదుకావ్యమునకు వ్యాఖ్య
నొనరించె నెవ్వాఁడు ఘనతరధ్వనిభావ, నవరసంబులఁ బెక్కునాటకముల ;

గీ. నాతని నుతింపఁ దరమె రాజాధిరాజ, రావు వేంకట నీలాద్రిరాయలబ్ధ
సరసతరసాహితీసార్వభౌమచక్రవర్తి, బిరుదపరికరుఁడలరామవిబుధ వరుఁడు.

ఈ సాహిత్య చక్రవర్తికిం దమ్ముని కొమరుండగు కృష్ణశాస్త్రి విశ్వగుణాదర్శమునకు వాఖ్యానము, తర్కసార మను న్యాయశాస్త్రగ్రంథము, సాహితీసార మను నలంకారశాస్త్రము, రచియించి యధీతిబోధాచరణప్రచారణంబులఁ దనకీర్తి నెల్లెడల వెల్లడించె ననుటకు వంశావతారవర్ణనములోని యీ పద్యము నిదర్శనమై యున్నది:—

సీ. తనదువ్యాఖ్యాక్రియాదక్షత విశ్వగు, ణాదర్శకావ్యసద్వ్యాఖ్య పలుకఁ
దనఘనపాండితీదార్ఢ్యంబు, దర్కసారంబునాఁ దనరు గ్రంథంబు నుడువఁ
దనసరసప్రబంధనిబంధనంబు సా, హితిసార మను మహాకృతియె తెలుపఁ
దనసర్వవిద్యాప్రదానైకతానత, శిష్యప్రశిష్యగోష్ఠియె వచింప

గీ. ఎలరె శ్రీరామచంద్రపాదారవింద, యుగళసంసేవ నప్రాప్తనిగమశాస్త్ర
సారసారస్యసరణిప్రశస్తమధుర, మృదువచనపాళి కృష్ణశాస్త్రీంద్రమౌళి.

ఈయన కవనరీతి దెలియ నొక శ్లోకము నిందుఁ జేర్చుచున్నాఁడను:—

శ్లో॥ కాచిల్లతా తరుః కశ్చి, త్త్వరికాయాం సదద్భుతం
అపర్ణా సా సతు స్థాణు, ర్దదాతే కాంక్షితం ఫలమ్.

వీరి కూటస్థులు చేసినపుణ్యావిశేషం బేమియొ కాని యేతద్వంశభవు లందఱు సుగుణ గరిష్ఠులై సద్వృత్తాదులతో నలరి, రాజోపకంఠంబుల విరాజిల్లుచున్నారు. వీరి వంశీయు లందఱు శ్రీరామపదభక్తులును, నంతర్వాణివరేణ్యులును, శ్రీ పీఠికాపురాస్థాన విద్వాంసులునై యున్నారు. ఈ విషయ మీ గ్రంథములోని వంశావతారవర్ణనము నందిటు లభివర్ణింపఁబడినది:—

ఉ. వేలుపు రాఘవుండు పదివేలపురాణము లన్యు లెన్న నీ
యేలిక లన్నరావుకులు లెప్పటివారల కప్పు డొప్పు భూ
పాళి నిజంబుగాఁ దన కటంచును దేవులపల్లివంశభూ
పాళి దలంచు చుండుఁ దనపాలిటి కీ యుభయంబె ప్రాపుగన్.

ఏతద్వంశీయు లందఱుం బ్రబంధనిర్మాతలును, బండితసార్వభౌములు నగుటకు వీరి కూటస్థుఁ డొనరించిన తపోవిశేషంబె కారణంబు. ఇట్టి మహనీయగోత్రసంభవుండగు నిక్కవికుంజరునకు బాల్యంబున వీరి పితామహులగు సీతారామశాస్త్రిలవారు వీరి కక్షరాభ్యాస మొనర్చి, యప్పటి సంప్రదాయానుసారముగ సంస్కృతంబునఁ గాళిదాస త్రయము వఱకుఁ జెప్పిరి. పెమ్మటఁ దండ్రిగారి యొద్దఁ గావ్యద్వయము, నైషధము మఱియుం గొన్ని చంపువులు, నలంకారశాస్త్రముఁ, బెక్కులు నాటకంబులు, సిద్ధాంతకౌముదియుఁ, దర్కప్రకరణములు, నించుక జ్యోతిశ్శాస్త్రగ్రంథపఠనము గావించిరి. కావ్యపరిచయము గలిగిన నాఁట నుండియు వీరి బుద్ధి కవితాగోష్ఠియం దభినివేశము నొందుటంజేసి శాస్త్రాంతరములయందుఁ జొరనీయక కవితా

రసంబున వీరి నోల లాడించినది. పిమ్మట నాంధ్రప్రబంధావలోకనము వీరి కవితాసక్తికి మఱియంత ప్రోత్సాహ మొనరించినది. వీరి పుణ్యవిశేష మేమియో కాని వీరి కవిత్వము ప్రప్రథమము నుండియు నాశువునందును ప్రబంధశైలిగనె యలవడినది. వీరు కావ్యపాఠములఁ జింతన చేయుతఱి నొకనాఁడు వీరికి నాంధ్రలక్షణోపదేశకులును, శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజ పరిలబ్ధబలాక్షణికచక్రవర్తి బిరుదాంకితులు నగు కూచిమంచి వేంకటరాయ కవిగారు, తమ ప్రపితామహుఁడగు తిమ్మకవిచే రచియింపఁబడిన రసికజనమనోభిరామములోని,

కం. సదమా పొక్కిలి జాంబూ, నదమా మైచాయ శోకనదమా పద మా
పదమా జఘ నదుము వియ, త్పదమా నూగారు గూఢ పదమా చెలికిన్.

అనుపద్యము ప్రసంగవశంబునఁ జదివి యిప్పటివార లీ సరణిని మృదుమధుర శైలిం గవిత రచియింప నోపుదురే !!! యన నంతట తత్క్షణంబ యీ ప్రతిభాశాలి,

కం. రసమా తనురుచి జితసా, రసమా వదనంబు వనధరసమాహితసా
రసమానమా కచము సా, రసమా నద సుదువు లమృతరసమా చెలికిన్.

అని చదువ నాశువున నింత సరసముగాఁ జెప్పిన నీ యొప్పిదంబునకు మెప్పలీయఁ దగునని కౌఁగిలించుకొని దేవులపల్లివారింటఁ బుట్టిన నీ కిట్టి ప్రజ్ఞాపాటవంబలవడుట వింతయే యని సంతసంబునఁ బ్రశంసించి యప్పు డప్పు డిట్టి గోష్ఠీవశంబుల వీరినిఁ గవితాగోష్ఠిం బ్రౌఢుఁ జేసిరి. అప్పటినుండియుఁ జాటువున వీరు శ్లోకంబుల రచియించుచున్నారు. అప్పటివానిలోఁ బ్రధానమగునది శ్రీరామపంచాశత్తను రామస్తవ మొక్కటియే. ఇది సంస్కృతంబున నేఁబది శ్లోకములు గలిగి కృష్ణకర్ణామృతమువలె నమృతప్రాయమై యున్నది.

వీరు మొదటనుండియు గీర్వాణగ్రంథంబులు చదువుచు, గీర్వాణభాషాపరిశ్రమము చేసిన వారగుటంజేసి, వీరి కవనంబు సంస్కృతపదభూయిష్ఠంబై యున్నయది. వీరి కమరము కాండత్రయము కంఠస్థంబు. విశ్వ నానార్థరత్నమాలాది నిఘంటువులు

వచోవిధేయంబులు. వీరు పరిశీలించిన సంస్కృతాంధ్రకావ్యనాటక ప్రబంధంబు లనేకంబులు. వీరి నెద్దియేని నొక యుదాహరణంబు గోరఁ బుస్తకభాండాగారం బనఁదగు వీరి రసనాంగణంబువలన నుండి వేనవేలు పద్యంబులు, శ్లోకంబులు, ప్రసరించు. వీరి గ్రహణధారణాశక్తి యత్యద్భుతంబు. 1879-వ సంవత్సరము నవంబరు నెలయందు భరతాభ్యుదయప్రబంధకర్తలును, శతావధాన ధురీణులు, నగు శ్రీ విద్వాన్మాడభూషి వేంకటాచార్యులవారు దమ యవధాన నైపుణ్యంబుఁ జూపఁ బీఠికాపురంబున కేతెంచి, దాన కర్ణులును విద్యాభోజులును నగు శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజుగారి కారుణ్యపాత్రతం బడసి, వారి కొల్వుకూటంబునఁ దమ యవధాన విశేషంబు ప్రదర్శించిన, రసికావతంసంబగు నారాజచూడామణి తదవధానవైచిత్ర్యంబునకును నసాధారణధారణా సామర్థ్యంబునకు నెంతయు సంతసించి తగు పారితోషికంబుల వారల సంతుష్టులఁ గావించియిట్లనిరి:—సభ్యులారా! మన యాస్థానంబున నేతాదృశ విచక్షణు లెవ్వరేని నివ్వటిల్లుదురే? యని ప్రశంసించిన పిమ్మట నాసభాసదులలో నొకరులేచి, దేవా! దేవరసాంస్థానిక విద్వాంసులగు దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రులవారిపుత్రులగు సుబ్బరాయశాస్త్రులవారుఁ దమ్మన శాస్త్రులవారు, నీ యవధానంబునకు సమర్థులని విన్నవించిరి. ఇటు లాచెప్పినవార లింతకుఁ దొల్లి యిక్కవీంద్రుని మేధావిశేషంబును, నాశుకవితాకౌశలంబును, మాత్రమెఱింగిన వారలె కాని యిమ్మహనీయుని ధారణాశక్తి గాని యవధానవైశద్యంబును గాని కనియు వినియు నెఱింగిన వారలు గారు. తత్క్షణంబ యమ్మహారాజుగారు చంద్రమపాలెమునుండి వీరల రావించి మన ప్రబంధకర్తకీ గోష్ఠి విశదీకరించిన, నీ శతావధాని దానింతకుఁ బూర్వము నెన్నఁడేనియు నిట్టి శతావధానము నొనరింపనివాఁడ నయ్యు నభినవభోజులైన దేవర సమక్ష విశేషంబున నిందులకు సాహసింపఁ గల నని విన్నవించి యమ్మఱునాఁడు సావధానంబుగ శతావధానం బొనరించె. "విద్వానేవ విజానాతి విద్వజ్జనపరిశ్రమ" మ్మనునటు లాయాచార్యులవారు నాయవధానంబున విరచింపఁ బడిన పద్యంబు లన్నియు సాకల్యంబుగ నాకర్ణించి యిది యొక సావధానవిరచితంబగు ప్రబంధంబు భాతి రసబంధురంబై

యున్నది గాని ఛందోమాత్రప్రధానంబులైన సాధారణుల యవధానంబులవలె నున్నది గాదని విస్మేరచిత్తంబుతో నారాజహంసోత్తిమతోఁ గొనియాడుచు విన్నవించి దానం దనివి తీరక యాయవధానంబులోని యీ క్రింది పద్యముం గూర్చి యిటు ప్రశంసించిరి:— “ ఈ పృచ్ఛకులలో నొకరిచే

శ్లో॥ ద్రౌపద్యాః పాండుతనయాః, పతి దేవర భావుకాః
న దేవరో ధర్మరాజ, స్సహదేవో న భావుకః.

అను శ్లోకంబునకు నచ్చతెనుంగున నాంధ్రీకరణం బొనరింప వలయునని కోరఁబడినది. ఇట్టి యవధానంబుల నిట్టివి యనుచితంబు లని నాచేఁ దెలుపఁబడినను నని పాటిసేయక పరిభవవృత్తితో నిని యడుఁగఁబడినని. అయిన నిమ్మహాకవీంద్రుచే నీనాలోచితంబుగ నెంత సరసముగా నాంధ్రీకరింపఁబడినది ! హాహా!!! వీరి కూర్పు నేర్పు:—

చం. జముకొడు కీడుపట్టియును జన్నపుటారెప్రకొనికందు దూ
ర్పువునియగాని వెజ్జులకుఁ బుట్టినవారును బావగార్లు తేం
డ్లు మఱిమ లౌదు రైదుగురి లోఁ గడుఁ జిన్నతఁ డెన్న బావగాఁ
డు మఱది గాడు పెద్దయతఁడుం దగఁ ద్రోవది కెంచి చూచినన్.

ఇట్టి యవధానంబుల శతధావ్యాప్త మైయున్న మనంబుతో నిట్టి భాషాంతరీకరణం బసాధ్యంబు. ఎప్పుడేని నిశ్చలచిత్తంబుతో నిట్టివి రచియింపవలయును. అప్పుడైన నిట్టి యక్లిష్టపాకంబున రుచియింప రచియించుట యబ్బురంబు గాదే!” యని యాపద్యంబుల నన్నియుఁ దా వ్రాయించికొనియె. అప్పు డమ్మహారాజుగారు మనయాస్థానంబున కెంత విఖ్యాతి దెచ్చిరని కొనియాడుచు విశేషసత్కారంబుల నమ్మహామహుని గారవించిరి. పదంపడి వీరిచేఁ బలుమాఱులు పలుతావులయం దష్టావధానంబులు చేయబడినవి. 1903-వ సంవత్సరమున శ్రీయెడ్వర్డుగారి పట్టాభిషేకోత్సవ సమయంబునఁ బీఠికాపురంబునఁ జేయఁబడిన యష్టావధానం బిప్పటికిఁ గడపటిది.

ఈ యవధానముంగూర్చి శశిలేఖాపత్రికలోఁ బ్రశంసింపఁబడినది. దాని నిందుఁ బొందుపఱచు చున్నాఁడను.

"1903 సం|| ఫిబ్రవరి 24-వ తేది.

శ్రీ పీఠికాపురాష్టావధానాభినందనశ్లోకాః

శ్రీ పీఠికాపురీశితురాస్థాన కవీమహార్ఘ్యవాగ్విభవౌ

శ్రీ సుబ్బారాయశాస్త్రి శ్రీ వేంకటకృష్ణశాస్త్రి ణౌజయతాం

భోకవికులావతంసౌ !

శ్లో. అద్రాక్షం పద్యరత్నై రమృతరసఝురీవర్షకై ర్హర్షదాత్రీం
స్పష్టా మష్టావధాన ద్రుతతరరచనే ప్యద్భుతాకారజుష్టాం
యాస్మాకీం విశ్వహృద్యాం శుభతరకవితా మభ్యవిందం చ తస్మా
దానందాశ్చర్యసింధువ్యతికరవివశీభూతచేతస్కభావమ్.

శ్లో. ఆశుకవితాపి భవతో ర్విలంబవిరచితకవిత్వసధ్రీచీ
వితనోతి హృది బుధానాం ప్రమోదపారంపరీసుధాపూరమ్.

శ్లో. వివిధావధానసమయే ప్యేవంవిధకవనశాలినో ర్భవతోః
యదిదీయేత విలంబ స్తథాకథంస్యాత్కవిత్వసంరంభః.

శ్లో. ఈ దృక్ప్రతిభాసీమ్నో, ర్హేమ్నో భూషాప్రదానమతనుతయా
సాసుగుణపక్షపాతి న్యాచంద్రార్కం సమేధతాం రాజ్ఞీ.

ఇత్యభినందతి శ్రీమదమరచింతాత్మకూరు సంస్థానాస్థానవిద్వాన్ ఘంటాశత ప్రబంధరచనాధురంధర శ్రీబాలసరస్వతీ తర్కతీర్థ శ్రీనివాసాచార్యః.

ఇప్పు డాత్మకూరుసంస్థానంబు నలంకరించి యుండు బాలసరస్వతీత్యాది బిరు దాంకితులగు శ్రీమాన్ శ్రీనివాసాచార్యులవారు మా పత్రికలో ముద్రింపబడిన యవ

ధానవిషయమును జూచి మిగుల సంతోషించి యీ శ్లోకముల వ్రాసిపంపిరి. విద్వాంసుల పరిశ్రమము విద్వాంసులకే వేద్యమనుట వ్యక్తమే కదా. పత్రికాధిపతి”

అమృతరసవర్షకంబులగు మీపద్యంబులఁ జూచి మిగుల సంతసించితి. నాకు కవిత్వమునందు నింత సరసముగాఁ జెప్పుటకు నానందరసమగ్నుఁడనైతిని. ఒకింత విలంబ మొసఁగిన పిమ్మట మీకవిత యెట్లుండునో! ఇట్టి ప్రతిభాశాలులకు బంగారు పతకము (మెడల్), సాలుజోడును బారితోషిక మొసఁగిన మ-రా-రా-శ్రీ. శ్రీరాజా రావు చెల్లయమ్మారావు బహదరు కోలంక వీరవరము వగయిరా జమీందారిణీ వారలాచంద్రార్క మభ్యుదయపరంపరాభివృద్ధుల నలరారుఁ గాత మని పైశ్లోకముల కర్థము. ఈ యవధానము వీ రిన్నదమ్ము లిరువురుం గలసి యే యొనర్చిరి.

శతావధాన మొనరించిన యీ మఱునాఁట నుండియు శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజావారు సర్వదా తమసాన్నిధ్యంబున సముచితసత్కారంబులఁ గౌరవించుచుఁ బ్రతిదినంబును వీరితోఁ గవితాగోష్ఠి వినోదించుచు వీరి కవితారుచియందు విశేష ప్రీతి గలిగి తమతోపాటు వీరికి శాశ్వతకీర్తి సమకూర్పఁ దలఁచి పరంపరాగతమై వ్రాయఁబడి తమదుర్గంబున భద్రంబుగ నున్న 'అఖీఖత్తు' (వంశచారిత్రమును) సంస్కృతంబునఁ జంపూప్రబంధంబుగ నిక్కవీంద్రులచేతను దెనుఁగున వీరిసోదరుల చేతను రచియింపఁజేసిరి. సంస్కృతంబున "రావువంశముక్తావళి" యను పేరిట విలసిల్లు తమ వంశ చారిత్రమును 1882-వ సంవత్సరమునందుఁ గృతినంది, సాకల్యంబుగ గ్రంథం బంతయుఁ జిత్తగించి, తమ పూర్వరాజన్యుల మాన్యచారిత్రాకర్ణనంబువలనను నవల్పకల్పనాశిల్పంబులం దనరినకవితామాధుర్యంబునకును, నానందపరవశులై యిందులకుం దగిన సత్కారంబేఁ జేయగలనే యని నా రాజ్యంబ మీ కిచ్చితి నని యీ కవిసార్వభౌముని సింహాసనాసీనుం గావించి, తమ యభినవభోజ బిరుదాంకము నన్వర్థంబుగ నొనరించిరి. పిమ్మట నిక్కవితాపట్టభద్రుండు దేవా! యీ రాజ్యభారంబు వహియింప దేవర భుజాదండంబె సమర్థంబుగాని నేవహింప సమర్థుండనే యని

తత్క్షణంబు వారి రాజ్యంబు వారికి సమర్పించి "సుకవితాయద్యస్తి రాజ్యేనకిమ్" మ్మను దానికిం దార్కాణ చూపిరి. పిమ్మట శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజ ప్రతిష్ఠాపితంబైన పీఠికాపురాంగ్లేయప్రధానపాఠశాల యందుఁ దమ ప్రభువుల యానతిని సంస్కృతోపాధ్యాయపదవి నధిగమించిరి. పాఠశాలయందు వీరలుండినది మిక్కిలి స్వల్పకాలము. 1890-వ సంవత్సరమునందు మహాకవిమల్హాణకృతంబైన శివస్తవము నాంధ్రీకరించిరి. సంస్కృతంబునంగల శబ్దార్థపదగుంభనం బంతయుఁ గలిగి యీ యాంధ్రీకరణం బెంతయు సమంజసముగ నున్నది. ఆసంవత్సరంబుననె శ్రీగంగాధర రామరాయ మహారాజుగారు దేవతాకవితారీతిం బరీక్షింప స్వర్గరాజ్యసింహాసనాలంకృతులైరి. అప్పు డీకవిశిరోమణికిం గల పరితాపమునకు మేరయుండునే? తొల్లి కృష్ణరాయనిర్యాణమునందు పెద్దనకవీంద్రుండు తనపరితాపసూచకంబుగ రచియించిన, సీ॥ ఎదురైనచోఁ దనమదకరీంద్రముడిగ్గి............అనుపద్యమురీతిని రాజవిశ్వాసదీక్షాదీక్షితులయిన యీకవీంద్రశిఖామణులచేఁ దమనిర్వేదద్యోతకంబగు నీ సీసపద్యము విరచింపఁబడియె.

సీ. శతలేఖినీపద్య సంధాన మనిసి మా, యల్లు రటంచు నెయ్యమునఁ బలికె
నెలమి వంశావళి గృతిగాంచి వంశంబు, చిగిరించె ననుచుమహర్షించి పొగడెఁ
బృథులసింహాసనం బెక్కించి రాజ్యంబు, మీదే యటంచు నర్మిలి నొసంగెఁ
గొనురవిద్యాభ్యాసగోష్ఠిఁ జిరంజీవి, మీశిష్యుఁ డంచుఁ జేర్మని వచించెఁ
బ్రథిత దేవులపలిసుబ్బరాయశాస్త్రి, యస్మదాస్థానవిద్వాంసుఁ డనుచుఁ బిలిచె
నట్టి శ్రీరావుగామగాయాగ్రనాథు, నాకమున కెన్నిదైన మేమంద నకట.

అంతలకై సంపాదన సంస్కృతోపాధ్యాయత్వము విడనాడి కింకర్తవ్యతామగ్నులై యుండిరి. మఱియు నాసమయంబుననె దత్తతరాజుగారికిని శ్రీమైనరు రాజుగారికిని దటస్థించిన యక్షేయోగివివాదములు వీరి కనుమంతైన మనస్థైర్యము గలిగింప వయ్యె. వారియాశ్రితులకు నెంతయుఁ బరితాపము గలుగఁ బత్రిపత్రాగ్రగణ్యయు,

సాధుజనశరణ్యయు, సుగుణమణిగణాలవాలంబయు నగు శ్రీమంగయాంబ యను శ్రీవారిపట్టంపుదేవేరికింగల నిర్వేద మింతయనివచింపఁ దరమె. తా నిట్టిదుఃఖసముద్రంబున నీఁదులాడుచుండినను గృపాలవాలయైన యాసాధ్వీరత్నంబు పరితాపదోధూయమానమానసు లగు నీ కవీంద్రుల కిటు హితోపదేశ మొనరించిరఁట:—విపశ్చిద్వరేణ్యులారా! యిట్టి యిక్కట్టులనె కదా ధైర్యం బవలంబింప వలయు నని మిముఁ బోంట్లు పెద్దలు చెప్పుదురు. ఈచిన్నికుమారుని మన కప్పగించి యమ్మహారాజుగారు నాకలోకాధిపత్యము వహించిరి. మన మీ చిరంజీవిని జూచికొని యీ దుఃఖము మఱవవలయునను మొదలగు ధైర్యోక్తుల వీరల నూరడించిరి. ఆమెను జూచియైన మనము ధైర్యముఁబూనవలయు నని యెట్టకేలకు ధైర్యవంతులైరి. పదంపడి యమ్మహాసాధ్వి యిక్కవీంద్రుల సుతనిర్విశేషంబుగ నాదరించిరి. కటకటా! దైవ మెంత పాపియో కాని యమ్మహాసాధ్వి సైతఁ దనచిన్నికుమారుని ముద్దుముచ్చటలఁ జూడ నీయక యత్వరలో నమ్మహారాజు సాన్నిధ్యమున కనిపె. ఆమె చరమావసరంబున మన కవీంద్రులఁ బుత్రప్రాయులుఁగ జూచి పోషింపఁ దమ సోదరికిం జెప్పిరఁట; నా సమయంబున శ్రీభర్తృదారికులకుఁ బినతల్లియు, సకలసాధ్వీమతల్లియు, సౌదార్యకల్పవల్లియు, నగు మహారాజరాజశ్రీ శ్రీరాజారావు చెల్లయమ్మారావు బహదరువారగు కోలంక వీరవరము వగయిరా జమీన్దారిణీవారు సముచిత గౌరవంబులతో వీరిం గారవింపకుండిరేనియు; దేవబ్రాహ్మణ భక్తియుక్తులును, స్వామికార్యధురంధరులును, నీతియుగంధరులును, సదాచారసంపన్నులునగు శ్రీ చెలికాని జగన్నాథరాయనింగారు తదభియోగముఖ్యసహాయులుగాఁ జేర్చుకొని, వీరికి ధైర్యోత్సాహములు గలుగఁజేయకుండిరేనియు, రాజవిశ్వాసప్రథమగణ్యులగు వీరి ధారణాశక్తి లేమగునో నే నూహింపఁజాలను. అట్టి సమయంబున నయ్యభియోగ విజయార్థంబు శ్రీ జగన్నాథరాయనింగారు చెన్నపురికి వీరింగూడఁ గొడ్కొని యేగి నప్పు డచ్చటఁ బ్రకటంబైన వీరి ప్రజ్ఞావిశేషాదికము గొంత 1895-వ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి 9-వ తేది గల యాంధ్రప్రకాశికయం దిట్లభివర్ణింపఁబడినది.

"A Telugu Pundit."

"మైలాపూరిలో నిప్పుడొక కవిగారు విచ్చేసి యున్నారు. వారిపేరు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రులవారు. వీరి నివాసము గోదావరిజిల్లా పీఠికాపురము. వీరాంధ్రగీర్వాణములయందతిమనోహరముగఁ గవితఁ జేయఁగలరు. అష్టావధానమును జరిపెదరు. వీరు కొన్నిరోజుల క్రిందట ఫిబ్రవరి 1-వ తేది సుమారు మూఁడు జాముల వేళకు తిరువలిక్కేణి పార్థసారథిస్వామివారి దేవాలయమునకు వెళ్లగా నప్పుడకాలమగుటచే తలుపులు మూయఁబడియుండెను. కొందఱు వైష్ణవులు వెలుపలి మంటపమునఁ గూర్చుండి యేవో గ్రంథములఁ జూచుచుండిరి. ఇమ్మహాకవి వారలం దగ్గరి అయ్యా గర్భమందిరము మూయఁబడియున్నదే; స్వామిదర్శన మెప్పుడు కాఁగలదని పృచ్ఛచేసిరి. స్థలమాహాత్మ్య మేద్దియేని యున్నన్ వినవలతు ననిరి. వారలందుల కిడిన యుత్తరమునఁ దనివి చాలక నాకవీశ్వరుండు భగవంతు నుద్దేశించి:—

శ్లో॥ స్వామిన్ ! పార్థతురంగ చోదనకళాక్లిష్టక్రియాలజ్జయా
లీన స్త్వంకిము గర్భమందిరగతలే బద్ధ్వాకవాటద్వయం
అస్తు త్వచ్చరితం జగత్సువిదితం కో వానవేత్తిస్ఫుటం
సావృత్తిస్తవ పార్థసారథి విభో భక్తానురక్త్యైఖిలు॥

అను శ్లోకముం జదివిన నచ్చటి వైష్ణవులు నివ్వెరపాటుచెంది, స్వామీ ! మీరార్యులు. ఈశ్లోక మెందుండినది? తమ రాశువుగ వచించినట్లు దోచెడిని. అట్లేని దీని యర్థము మీ ముఖతః విన వలతు మనిన దాని న్వారు తేటతెనుంగున వివరించిరి. ఎట్లనిన:—ఓస్వామీ! పార్థసారథివిభో! మున్ను పార్థుని గుఱ్ఱములఁ దోలిన నీచకృత్యమునకై లజ్జనొంది యీ రెండు తలుపులను బిగియ మూసి గర్భమందిరమునఁ దాఁగినావా? ఉండుఁగాక తమచరితము జగద్విదితమే, అది యెవ రెఱుంగరు. ఆ పని తాము పూనినది భక్తులను రంజింపఁ జేయుకొఱకే? కదా యని నుడివిరి. పిదప నాదేవాలయ

మునందుండువారలు వారిని మిగుల గారవించి, రథసప్తమీ దినమున నుంచియుత్సవము జరుగఁగలదు, ఆదినమున స్వామిదర్శనమునకు విచ్చేయవలయు నని కోరిరి. ఆ ప్రకారము కవిగారు రథసప్తమిని స్వామిని దర్శించి యీ క్రింది పద్యముల నుడివిరి:—

శా. స్వామీ! నీకరుణాకటాక్ష గరిమన్ వర్ణింపఁగా శక్యమే?
యేమోఁ డాగితివంచు మేలముగ నిన్నేఁబల్కితిం గావునన్
నా మీఁదం బొరపూనఁగాఁ దగదు సూ నానాప్రపంచావన
ప్రేమాకల్పకపార్థసారథి హరీ శ్రీకృష్ణ రక్షింపుమీ.

మ. నొగలందు న్నివసించి పార్థునకు సంతోషంబునం గెల్పు గూ
ర్చు గతి న్నామదిఁ గోరు కార్యమునకున్ రూఢంబుగాగం జయం
బగురీతిన్ ఘటియింపు చెన్నపుర వాసా వాసవస్తవ్య భ
వ్యగుణాలంకృతపార్థసారథి ముకుందా భక్తబృందప్రియా.

వీరు మఱియొక సమయమున మైలాపూరులో మిత్రమండలి నుండఁగా 32 యిండ్లు గల చక్రములు మూఁడు వ్రాసి యందు మువ్వురు కొన్నినియమముల మేరకు నడగుచు రాఁగా నక్షరములు చెప్పుచు నొకశ్లోకము పృచ్ఛకుని యిష్టదైవస్తుతి గలదిగా నుడివిరి. వ్యస్తాక్షరి నొకటిని వారికిఁ దెలియని భాషలోని వర్ణముల పృచ్ఛకు లియ్యఁగా దానిని క్రమముగాఁ జెప్పుటయే కాక తలక్రిందుగ నొప్పఁ జెప్పిరి. అడిగిన సంఖ్యగల యక్షరమును జెప్పిరి. వాని వివర మేమనిన:— ఒక చక్రమునఁ దత్తాత్రేయనుతి ఇందుఁబృచ్ఛకుఁడు 32 యిండ్లుగల చక్రమునఁ గోరినయింటి కక్షరముఁ జెప్పుచు రాఁగా 32 యిండ్లును నిండిన వెనుకఁ గ్రమముగఁ జదువ నీ శ్లోక మేర్పడియె:—

శ్లో॥ సమస్తసద్గుణాధారం, యోగిసంఘాతశేఖరం
కార్తవీర్యార్జునగురుం, దత్తాత్రేయమహంభజే.

మఱియొక చక్రమున నిట్లే యాంజనేయ స్తుతి నిమిడ్చిరి. ఇందుఁబృచ్ఛకులు మహారాజశ్రీ గురుజాడ అప్పారావు పంతులుగారు బి, యే. అదెట్లనిన :—

శ్లో॥ సీతాశోకాపహర్తారం వారాశితరణక్షమం
శ్రీరామపాదభక్త్యంత మాంజనేయంభజామ్యహమ్॥

దీని పేరు ఉద్దిష్టాక్షరి. ఇఁక మూఁడవ యది నిర్దిష్టాక్షరి. ఇందుకు 32 యిండ్లు గల చక్రమును వ్రాసి యందు బేసి సంఖ్యగల యిండ్లనెల్లఁ బృచ్ఛకుని యిష్టమువచ్చినట్లు హల్లులను వ్రాసియుంచఁగాఁ గవి యాహల్లుల పయిన యుక్తములయిన యచ్చులను సరి సంఖ్యగల యిండ్ల నేదేని యక్షరముల నిమిడ్చి పృచ్ఛకుని యిష్టదేవతను స్తుతియించుట. దీనికై రచియించిన శ్లోకమెద్దియనిన :—

శ్లో॥ కాళీపతే నమో గంగా, జటామాళె సితా భతే
చంచత్తేజో యతీడ్ధ్యేయ, రమేట్ప్రా తేషు సుందర.

ఇది శంకరస్తుతి. వ్యస్తాక్షరికిచ్చినది యిందు క్రింద నుదాహరింపఁబడు చున్నది.

టోల్ ఫర్ ది బ్రేవ్, ది బ్రేవ్ దటార్ నో మోర్
ఆల్ సంక్ బినీత్ ది వేవ్, క్లోస్ బై దేర్ నేటివ్ షోర్.

ఇందులోని వ్యస్తాక్షరియు నుద్దిష్టాక్షరియు నేకకాలముననే జరుపఁబడినవి. అష్టావధానము చేయఁగల వీరి కివి రెండేకకాలమునఁ జేయుట గొప్ప పనిగాకున్నను నా సమయమున నచట నుండిన నాకు మాత్ర మచ్చెరువుగఁ దోఁచెను. దీనియందలి యక్షరముల వేర్వేరఁ జీటీల పయి వ్రాసి వరుస తప్పించి యపు డపు డొకటిగ నిచ్చినఁ గడపటఁ గ్రమముగ నడిగినఁ గ్రమముగ నొప్పఁ జెప్పిరి. తలక్రిందుగను జదివిరి. ఇన్నవ యక్షరమేదియన్నం దత్క్షణము బదు లొసంగిరి. ఇట్టి ధీయుతులఁ గల్పించు నప్పరమేశ్వరుని నేర్పు నేమని కొనియాడుదుము. ఇట్టి కవులం దగుకీర్తి సన్మానింపఁ గల భోజుఁడుఁ, గృష్ణదేవరాయలు నెందున్నవారో కదా.

కడచినవారమునందుఁ దమ పత్రికలో మైలాపూరిలో జరిగిన యొక యష్టావధానముంగూర్చి కొంత వ్రాయఁబడి యుండె నాయవధానముఁ జేసినవారి ప్రజ్ఞావిశేషంబుల

విశదీకరించినను జాలదని తలచి తద్వృత్తాంతము వివరంబుగ నీ క్రింద(బొందుపఱచెద. సభజరిగినది గత ఫిబ్రవరిమాసము 19-తేది రాత్రి 9-గంటలు మొదలు 11-గంటల వఱకును; స్థలము శ్రీ శివస్వామయ్యర్ బి. యే. బి. యెల్. గారి గృహము; సభ్యులు బ్రహ్మశ్రీ వేదమూర్తులయిన యజ్ఞేశ్వరదీక్షితులవారు, మ-రా-రా-శ్రీ-హైకోర్టు వకీల్లు రామకృష్ణయ్యర్, వి. సి. దేశికాచారియార్, వి. సి. శేషాచారియార్, పి. యస్. శివస్వామయ్యర్, యస్. గోపాలస్వామయ్యంగారు, ఆర్. కుప్పుస్వామయ్యర్, జీవాజీ గోపాలగండేకర్, పోలీసుఆఫీస్ మేనేజర్ ఎ. కృష్ణస్వామయ్యర్, ఎమ్. కృష్ణరావు గారు, ఎమ్. విశ్వనాథయ్యర్, మొదలగు ననేకులు. అవధానిగా రేక కాలమున గమనించినవిషయము లెవ్వియనిన:-1. వి. సి. దేశికాచారియారుతో(జతురంగము నాడుచుండిరి. 2. ఒక టొకటి సంబంధములేని మూ(డుశ్లోకములయందుండి ప్రతి శ్లోకమునందు నొకపాదము తీరున మూ(డుపాదములు మువ్వురు సదస్యులు చదివిరి, నవధానిగారు స్వకపోలకల్పితముగా నాల్గవపాద మొకటి రచియించి, యీ నాల్గుపాదములతోనైన నీ శ్లోకమున కన్వయమును నర్థమును జెప్పిరి:—

శ్లో॥ అయంసతేతిష్ఠతిసంగమోత్సుకో, విభావరీభాతిసదంబుజేన
దుద్ధుర్ద్వయంకుండలసండితానా, ముగ్ధేసరోదాతుమనాఘృగాక్షి.

ఇందు మొదటిపాదము కుప్పుస్వామయ్యరుగారును, రెండవపాదము శివస్వామయ్యరుగారును, తృతీయపాదము శేషాచార్యులవారును, నిచ్చిరి. 3. వ్యస్తాక్షరి. ఇందు శ్రీ దేశికాచార్యులవారు "పళమయి యెనప్పుడు పదియా దేని కెళ మెయ్యిక్కిళిందానల్లు" అను నఱవపద్యమునందలి యక్షరముల వేర్వేరు చీటీలపై లిఖియించి వాని వరుసదప్పించి యపుడపు డొక్కొక యక్షరము నిచ్చుచురాగా నవధానాంతమున శాస్త్రులవారు దానిం గ్రమంబుగ(జదివిరి. 4. నిర్దిష్టాక్షరి. ఇందు శ్రీ దేశికాచార్యులవారొకశ్లోకమున సరిసంఖ్యగల స్థానములయందుండు నక్షరము లివియై యుండవలయు నని నిర్దేశించి శ్రీరామనుతి వచ్చునటుల నొకశ్లోకము రచింపు(డన్న నవధానిగా రీతీరున రచియించి జదివిరి :—

శ్లో॥ సీతేద్లోకైకనాథావభృశంరామాళిగోశుభ,
ద్వ్రటయూథప్రియోదారశ్రీలస్వచ్ఛభుజాయుధ.

5. ఆశుధార. ఇంక శివస్వామయ్యగారకస్మాత్తుగా నవధానకాలమున నారికేళతరువు న్వర్ణింపుఁ డన్న నవధానిగారీ శ్లోకము నుడివిరి :—

శ్లో॥ నారికేళతరురేషశోభతే, వారియంత్ర పృథునాళవత్పురః
ఆత్మనోగ్రహసలనిర్గళత్పయఃపూరబిందుపరిపూర్ణచత్వరః ॥

6. అవధానకాలమందవధానిగారి పయి శ్రీ శేషాచార్యులవారపుడు డోకప్రష్పమువైచుచుండ వారు వానిలెక్కించి 143 అని చెప్పిరి. 7. అట్టికాలమున శ్రీ విశ్వనాథయ్యరుగారు కొన్ని రాగములు శుద్ధముగాను మఱికొన్ని మిశ్రముగాను బాడిన వానిం గమనించుచుండి యవధానిగారవధానాంతమున వాని నామములను వరుసయుఁ దెల్పిరి. ధీనిధులగు నీ శాస్త్రులవారాకాలమున జరిగిన విశేషగడిబిడి నెంతయుం జలింపక బొందుపఱచి యే వృత్తముల నయినం గవిత్వముం జెప్పెదమనిరి కాని, యాకస్మికముగ నారేయిం గూడినయాసభయందు సభ్యులుకొద్దిగ నుండినందువలనను గాలవిలంబన మగునని వెఱచియు నింకొకదినమునాఁ బగటిపూఁట నింకొక గొప్పసభగూర్పఁ దలంచి యప్పటి కాసభం జాలించిరి. ఆశుకవిత్వములును నష్టావధానములయందలి కవిత్వములును రసవంతములై యుండఁ జాలవు. ఈ యవధానిగారి కవిత్వ మటు గాక యెల్లప్పుడు సరసమై మెలఁగుట మిగుల నాశ్చర్యము. ఇది యా యవధాన వృత్తాంతము. ఇఁక వీరి యాశుకవిత్వమునకు రెండు దృష్టాంతములఁ జెప్పెద. ఫిబ్రవరి 24వ తేది యమావాస్య నాఁ డీయవధానిగారును నేనును, మఱికొందఱు మిత్రులతో సముద్రస్నాన మపేక్షించి యుదధితీరంబునఁ బోవుచుంటిమి. అపుడు పయిఁబయిఁ గ్రమ్ముకొని మ్రోయుచు వచ్చుచుండెడు కెరటముల నీక్షించి శ్రీశాస్త్రులవారీశ్లోకముల నుడివిరి:—

శ్లో. అపారోహమితివ్యర్థంగర్జసిత్వంపయోనిధే
త్వత్తుల్యోవాధికోవానుసంసారోస్మాభిరీక్ష్యతే.

శ్లో. గోత్రత్రాణగుణీకృతాఘనిశిష్టాకృతేబాడబా
ద్రాక్త్వన్మహిమానభిజ్ఞమనసాస్యబ్దేమయాగర్హితః
క్షంతవ్యంభవతాసకిల్బిషతనుర్యస్యాజ్జలే మజ్జతి
ద్రాగున్మజ్జతిసోప్యపంకవిషయస్సంసారతోసారతః

ఒకరేయి నీ యవధానిగారును, పైనిఁ జెప్పఁబడిన దీక్షితులవారును, శ్రీశివస్వామయ్యరుగారి యింట నుండఁగా వారు దమ యెదుటనున్న "ఎలక్ట్రికులైటును" దీపమును వర్ణింపుమన శాస్త్రులవారీ శ్లోకము నాక్షణమే చదివిరి:—

శ్లో. దీపచంద్రమసోర్మధ్యేదీపఏవహిదీప్తిమాన్
బిభేతితమసశ్చంద్రస్తమోదీపాద్బిభేతియత్.

వీరు శ్రీరామభక్తులు గావున ఱాతినాతిగఁజేయు రాముని మహిమంబు చేతనంబుల నిట్లుజేయు టరుదే?

మఱియు నీ కవిగారు తిమ భర్తృదారకుని యభియోగవాద విజయ సమయమున నిక్కడకు వచ్చియుండి 1896 సం॥ నవంబరు నెల 2-వ తేదిని సాయంకాలమున శ్రీ పార్థసారథిస్వామివారి కోవెల కేగ నప్పుడును దలుపులు మూయఁబడి యున్నందున నీ క్రింది పద్యమును నుడివిరి:—

ఉ. వచ్చినవేళ నెప్పుడుఁ గవాటము జాటుగ మాటుకొందువో
లచ్చిమగండ! నీకుఁగల లజ్జ తెఱంగు నెఱుంగలేక వి
వ్వచ్చునినాఁటిలోటు దలఁపంబడి తేపకు దన్నయంబు మా
కిచ్చుపడంగఁ దెచ్చియిడునంతకుఁ గావలెఁ బార్థసారథీ!

ఆ మఱునాఁడు పగలు 11 ఘంటలకు స్వప్రభుపక్షంబుగాఁ దదభియోగవాదము స్థిర పఱుపఁబడిన తీర్మానముతో జయంబుగలిగె."

ఇట్లు,
విద్యాభిమాని.

వీరి జ్ఞాపకశక్తిం గూర్చి వీరి యవధానములం దిలకించిన చెన్నపట్టణవాస్తవ్యులచే నొసఁగఁబడు యోగ్యతాపత్రికలను, మఱికొందఱి తగుమనుష్యులచే నీయఁబడిన నిర్ణయపత్రికలను నిందు వ్రాసి తదనంతరోదంతము విశదీకరించుచున్నాఁడ.

MYLAPORE,
8th November. 1896.

Devulapally Subbaraya Sastri Garu, a Pundit attached to the palace of the minor Rajah of Pittapur, gave a performance of Ashtavadhanam before a large audience at Mylapore His remarkable powers of memory in repeating in their proper order, over fifty letters in Tamil and Hindustani (languages with which he is unacquainted), given out to him at random and at long intervals and his ready versification in Telugu and sanskrit on specified subjects in spite of numerous restrictions, were greatly admired and every one present was immensely pleased with the whole performance.

(Sd) P R SUNDARA AIYER,
High Court Vakil

,, T GEEVAJI,
High Court Vakil

,, V C SESHACHARI,
High Court Vakil

,, K KRISTNAMACHARI,
High Court Vakil

,, R ANANTAKRISTNA SASTRI,
Pandit, Adyar Library

,, A KRISTNASWAMY AIYER,
Manager, Office of the Inspector General of Police, Madras

(Sd) R. SWAMINADHA AIYER,
Ag. Professor of Mathematics Presidency College, Madras

,, S KUPPUSWAMI AIYER,
1st Assistant, Revenue Board

,, V KRISTNASWAMI AIYER,
High Court Vakil

,, V KALYANARAMA AIYER,
High Court Vakil

మైలాపూరు,
౮–తేది నవంబరు 1896.

శ్రీ పీఠికాపురము మహారాజాగారి యాస్థానవిద్వాంసులగు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రులవారిచే మైలాపురంబున నొక గొప్పసభయం దష్టావధానము జరుపఁబడినది. వీరికిఁ దెలియని హిందూస్థాని పారసీభాషలలో నొక శ్లోకమును దప్పించి మిక్కిలి స్వల్పకాలములోపలనే యిందు నీయఁబడిన యొక్క నియుక్తుని లకు వర్ణకముగల పద్యములను యుక్తక్రమముగ మిగుల నొప్పగింపఁగలిగిరి. వీరి పరిచితమగు జ్ఞాపకశక్తియు, నెన్ని యన్యాంతరములు గలుగఁజేసినను గొంటి విషయములలోఁ దెలుఁగునను సంస్కృతమునందును నాశుకవిత్వముఁ జెప్ప నేర్పును, మిక్కిలియు నాశ్చర్యమును గలిగించినవి. సభాసదులందఱు వీరి యాచరించిన యవధానమునకు మిగుల నానందమునుఁ బొందిరి.

పి. ఆర్. సుందరయ్యరు,
హైకోర్టు వకీలు.

టి. జీవాజి,
హైకోర్టు వకీలు.

వి. సి. శేషాచారి,
హైకోర్టు వకీలు.

కె. కృష్ణమాచారి,
హైకోర్టు వకీలు.

ఆర్. అనంతకృష్ణశాస్త్రి,
అడియారు లైబ్రరీపండితుఁడు.

ఏ. కృష్ణస్వామి అయ్యర్,
ఇన్స్పెక్టరు జనరల్ ఆఫీసు మానేజరు.

ఆర్. స్వామినాథ అయ్యర్,
అక్కౌంటు ప్రొఫెసరు.

యస్. కుప్పుస్వామి అయ్యర్,
ఫస్టు అసిస్టెంటు రెవిన్యూబోర్డు.

వి. కృష్ణస్వామి అయ్యర్,
హైకోర్టు వకీలు.

వి. కల్యాణరామయ్యర్,
హైకోర్టు వకీలు

మఱియు నీ నెల ౯–వ తేదీని జరిగిన యీయవధాన సమయమున మ-రా-రా-శ్రీ వి. కృష్ణస్వామి అయ్యరుగారు కవిగారి కొక సమస్య నొసఁగి దాని దెద్దియనిన:—

“ శ్లో. చంద్రజ్యోత్స్నా స్ఫుటతిగగనే పశ్యనీలోత్పలశ్రీః. ”

ఇందునకుం గవిగారయిదు నిమిషములలో నిట్లు రూపకాతిశయోక్త్యలంకారముగా విస్ఫూర్తిఁ జేసిరి:—

శ్లో॥ జీమూతాళిర్వ్యహంతి మహతీస్తాః కాశ్చంచరీ కా
శ్చాంపేయాగ్రే దధతి సలనోల్లాస లీలామిదానీం
చిత్రంమందక్రమ ముపసరత్యద్రి శృంగాగ్రతోసా
చంద్రజ్యోత్స్నాస్ఫురితగగనే పశ్యనీలోత్పలశ్రీః.

Devulapallı Subbaraya Sastrı and Venkatakrıshna Sastrı have very kindly shown Mrs. Andrew and myself some wonderful feats of memory which have greatly pleased us. We have never seen any thing so good before.

PITTAPUR, 16-12-03 — (Sb) J. ANDREW, *(Member Board of Revenue).*

దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిగారును నీ వెంకట కృష్ణశాస్త్రిగారును విశేష దయతో మాదొరసానిగారికిని నాకును జ్ఞాపకశక్తిని గనఁబఱచెడు నద్భుత వినోదములను జూపిరి. ఇందువల్ల మేము విశేషానందము నొందితిమి. ఇంతబాగుగ నున్న దానిని మే మెన్నఁడును గని యుండలేదు.

పిఠాపురం, 16_12_1903. — జే. ఆన్డ్రూ (రివిన్యూ బోర్డు మెంబరు).

Pandıts D. Subbaraya Sastry and D. V. Krishna Sastry gave an excellent performance in Indian Mnemonics at Pittapur on the 13th instant. I was very much pleased with the wonderful feats of memory performed by the highly talented brothers.

PITTAPUR, 14-4-1904, — (Sb) L. C. WILLIAMS, *Inspector of Schools, Northern Circle.*

పండితులగు దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రిగారును నీ వేంకటకృష్ణశాస్త్రిగారును బిఠాపురమందు నీ నెల పదమూఁడవ తేదిని జ్ఞాపకశక్తిని దెలిపెడి యద్భుతమైన హిందూదేశసంప్రదాయపు వినోదమును జూపించిరి. ఇట్టి యతిశయ మైన ప్రతిభగల యీ యన్నదమ్ములచేత కనఁబఱుపఁబడిన పై వినోదములకు నేను మిగుల నానందించితిని.

యల్. సి. విలియంస్,

పిఠాపురం,
14-4-1904.

ఇన్‌స్పెక్టరు ఆఫ్ స్కూల్సు,
నార్తరన్ సర్కిల్.

శ్రీమైనరు రాజావారి యభియోగవిజయవార్త నాకర్ణించి యమితానందరసమగ్నులై యత్యుత్సాహముగల తద్విజయోత్సవావసరంబులనిక్కవిగారిమ్మహేంద్రవిజయప్రబంధము విరచింప నారంభించి ముగియించిరి. పిమ్మట 1903 సంవత్సరమున శ్రీరాజా చెల్లయమ్మారావుబహదరు జమీన్దారిణీ వారిచేఁ బ్రతిష్ఠాపితంబైన పిఠాపురము హైస్కూలులో మరల వీరు సంస్కృతోపాధ్యాయత్వమునొందిరి. ప్రస్తుతము వీర లాబాల్యకవితాప్రసంగ లీలాభిలాషులును, సకలసుగుణగణవిరాజమానులును, దినదినప్రవర్ధమానులును, శ్రీమద్రావువంశపయఃపారావారరాకాసుధాకరులును, శ్రీ గంగాధర రామరాయ మహారాజతనూభవులును, తత్పట్టమహిషీమంగయాంబికాగర్భశుక్తిముక్తామణులును, బాల్యావసానపరిలబ్ధహూణభాషాప్రథమపరీక్షాసాఫల్యులును, సకలహూణప్రభుజనాదిశ్లాఘనీయచారిత్రులు నగు శ్రీమద్రావు వేంకట కుమార మహీపతి సూర్యరాయప్రభువరేణ్యులకు నుపాధ్యాయులుగ నున్నారు. మొన్నటి విజయదశమి నాఁడు జరిగింపఁబడిన దర్బారు మహోత్సవమునందు "రామరాయవిలాస" మను మఱియొక ప్రబంధమును విరచించి శ్రీ మైనరు మహారాజుగారికిం గృతినొసంగిరి. అప్పుడిక్కవీంద్రుల యెడలఁ గనపఱుపఁబడిన గౌరవసత్కారంబులు తమ తండ్రిగారిచే జరిగింపఁబడిన గౌరవంబులతోఁ దుల్యంబు లనుటకంటె నిప్పటి సమయములో నిది

యొక్కఁ డనియే చెప్పవచ్చును. ఈ రాజశిఖామణులు నిట్టికవీంద్రులచే నేఁటేఁటఁ బ్రబంధంబులఁ గృతులఁగైకొనుచుఁ దాముం బ్రబంధకర్తలై భోజరాజ కృష్ణదేవరాయులవలె నిజకీర్తి నెల్లెడలఁజల్లి యితోధిక రాజ్యసమృద్ధితోఁ జిరకాలము ప్రజారంజనముఁ జేయుచుఁ బరిపాలింప రక్షింపఁ బరమేశ్వరుని బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

ఇక్కవీంద్రునిచే రచియింపఁబడిన గ్రంథములు.

౧. శ్రీరామపంచాశత్తు. సంస్కృతము. శ్రీరామస్తవము. 1875 సంవత్సరమున రచియింపఁబడినది. అముద్రితము.

౨. మందేశ్వరిశతకము. తెనుఁగు. నీతిప్రధానము. 1879. అముద్రితము.

3. శ్రీరామవంశముక్తావళి. స్వప్రభువంశచారిత్రమును దెలుపు సంస్కృతగ్రంథము. ఇది ౧౦ సర్గములు గలిగి విచిత్ర గాథలు గలిగి నవరసాకరమై చమత్కారలేశంబులకు విందు గల్పించుచున్నది. అముద్రితము.

౪. మల్లికాస్తవము. ఆంగ్లీకరణము. 1882. ముద్రితము.

౫. కుమారశతకము. రాజనీతి దెల్పునది. ఆంగ్లీకరణము. ముద్రితము.

౬. కుమారశతకమునకు వ్యాఖ్యానము.

౭. మహేంద్రవిజయము. ప్రబంధము. ఆంధ్రము. ముద్రితము.

౮. రామనాయవిలాసము. అముద్రితము.

పై గ్రంథములలో. కొన్నిటి నుండి కొన్ని శ్లోకంబులను గొన్ని పద్యంబులను నిందుదాహరించుచున్నాఁడను.

శ్రీరామపంచాశత్.

శ్లో. వదనే మృదుమందహాసలీలం వచనే సత్యకథాప్రసంగలోలం
నయనే సదయారసం ప్రవాహం చరణే చేతనితాశ్మచూర్ణమీడే.

శ్లో. సహితే స్వసహజన్మభిస్త్రిభిః ద్యుసహితస్వైరవిహారశాలిభిర్యః
సమయాసరయూతటం వినీలః స్నపయాస్వప్నగతోఽస్యలోకితాలః

మందేశ్వర శతకము.

శా. రాజు ల్భోజులవంటివా రొదవ నారా కాళిదాసోపమ
శ్రీజాగ్రత్కవి రాజులుం గల రిల న్శ్రీనామచంద్రోపముల్
క్ష్మాజాను ల్గలరేని వాయుజనిభుల్దాసు ల్గలా రేల యీ
యోజల్ పిండి కొలంది నిప్పటియుఁగా నూహింప మందేశ్వరా.

మ. వినయం బే సుగుణం బగుం బరులకుం బ్రేమంబు పుట్టించి లా
లనముం జెందును మెప్పు చేర్చ్చి బహుధా లాభంబునం బొందు భ
క్తిని సంధించి సమర్చలం గొనును బ్రీతి న్నించి మేలంద నో
పు నటు ల్గాన జగానఁ దాదృశగుణంబుం గాన మందేశ్వరా.

శ్రీ రామవంశముక్తావళి.

శ్లో॥ జ్ఞాతారః శ్రోతారః స్తోతారః కాంక్షితార్థదాతారః
నేతార స్సంతి యతి ఖ్యాతా రచయింతి సత్కృతీః కవయః.

శ్లో॥ దూతా స్తే దదృశుః కిలా త్ర విరహా మాపాండుగండస్థలీం
సాధ్వీం గర్భభరాలసాం నృపకుల శ్రీలక్షణై ర్లక్షితాం
చింతావిక్లబమానసా మనిశగ ప్రేష్యామపి స్వక్రియా
సంవృత్తా మివ మైథిలీం భగవతః ప్రాచేతస స్యాశ్రమే.

మల్హణ స్తవము.

శ్లో॥ కాంతాకచప్రచయచపుష్ప సుగంధిగంధ,
లుబ్ధభ్రమద్భ్రమరకర్బురకంధరాయ
గంధర్వయక్షసురసిద్ధకిరీటకోటి, సం
ఘట్టఘృష్టచరణాయ నమ శ్శివాయ

ఉ. శ్రీకర కామినీకచపరీతసుమప్రచయోరు సౌరభ
స్వీకరణద్భ్రమద్భ్రమర విభ్రమకర్బురకంఠ కాంతికిన్
నాకసముత్తమాంగమకుటాగ్రవిఘట్టనఘట్టితాంఘ్రిపీ
ఠీకమనీయమూర్తికి ఘటించెద వందన మిందుమౌళికిన్.

శ్లో॥ అన్యైరవింద మకరంద హృతాళిబృంద,
సంహారి కుందదళ దామభి రిందుమౌళే
పూజాం విధాయ భవతో విలసంతి దేవ
దేవేంద్రమందిరవరై స్సహ సుందరీభిః.

ఉ. కొంద ఱమందభక్తిఁ దమకుం దులకింప మరందబిందుని
ష్యందమిళిందబృందహరిచందనకుందసువారవింద కో
టిం దగ నీదుపూజల ఘటించి పురందరమందిరంబులం
దందరు సుందరీకలన మొందుచు నందుల నిందుశేఖరా.

కుమారశతకము.

శ్లో॥ మంత్రకాలంవినా సర్వ్వ, జనసేవ్యస్థలే వస
యతః కుమార త్వాంద్రుష్టు, మాయాం త్యర్థార్థినో జనాః.

గీ. మంతన మొనర్చునప్పుడు మాని యితర, వేళలం దెల్ల జనులు సేవించుచోటఁ
గొలు వొనర్చుముకర్జముల్ దెలిపికొనఁగ, జనము నినుఁజూడవచ్చుఁగావునఁగుమార.

శ్లో॥ మా మానం భజ మాలస్యం మా లక్ష్యం మా ప్రలాపితాం
త్వం కుమారాగతాన్ పశ్యన్ పూర్వాభాషీ ప్రియంవద.

కం. మానం బూనకు మలసతఁ, బూనకు ప్రల్లదనము లాడఁ బూన కలక్ష్యం
బూనకు ప్రజ గాఁగని హితే, మానట్టుల మున్నె పలుకు మయ్య కుమారా

రామరాజువిలాసము.

సీ. నునుఁగుట్టుపట్టుమెత్తనకోకిరీ, జగజంపు పల్లంపు జిగిబిగింపు
టంగువారుజగాడెటంపుజల్తారుమ, ప్పికుట్టుధూముచాపెన్హారంగు
పొన్నెయుంగులకికాంబులబలుతోరంపు, హొన్నుల మెఱపట్టె ముదుట చాల
మొగముట్టుసొంపుబెం పులకెంపుకళ్లెంబు, చొక్కంపుఁజిక్కని సోగవాగె
చుఱుకునిడువాలుతరటుకుచ్చుల బెరంగు, కీలిగలులతురాయరబ్బీహుమాయి
జగినముస్తాబొనర్చి వస్త్రాదులిడవు, రచ్చటికిఁదెచ్చి రేలిక యాజ్ఞవడఁడె.

ఉ. తమ్ములనెమ్మి[న]గ్రమ్మ దవు దవ్వులఁగన్గొని సన్నచేసి నా
ర్వమ్ములఁ గూర్పఁ బంచితిరె వచ్చిరె సాదులుస్వారి కేగ నె
య్యమ్మున నమ్మ నమ్మకము కా యిటు వచ్చితి రించు నుండ మో
దమ్మునఁ జిన్నిమన్నలను గందకుఁ డంచని యన్న చెప్పుచున్.

కం. ఏమిగ చిన్నికుమారా! యీముప్పురు నేగఁదలఁచిరే స్వారికి నీ
కేమైనఁ దెలుప లేదే? నీ మాటయె తలఁపరైరె నెయ్యపుటన్నల్.

మాధవస్వామిరథవర్ణనము.

సీ. సారనేమిస్ఫురచ్చక్రషట్కయుతంబు, విలిఖితదంపతి విలసనంబు
సఫలరంభాస్తంభసంభాసమానంబు, వగ్రలసజ్జాతుపార్శ్వయోగము
నైకసంఖ్యాకఘంటావళీసహితంబు, బహుశదన్వణదీపభాసనంబు
సంభ్రంకపసుదన్నినాంచితకలశంబు, కీలితపక్షిరాట్కేతనంబు.

గీ. నగుచుఁ దనరారు గావునంశాంబురాశి, పూర్ణహిమధామనీలాద్రిభూపతనయ
సూర్యగాయేంద్రుఁ డాదరనూర్తినిడిన, సుందరం బగుమాధవస్యందనంబు.

పద్మవర్ణనము.

మహా. స్ర. కమలం బేపారు శ్రీ గలిగపరిమళాక్రాంతదిఙ్మండలంబై
విమలాంభఃపూర్ణవాపీవిపులవిహగగోబృందసంసేవితంబై
కమలాకాంతానివాసక్రమఘనపదమై కంజపత్రాక్షనాభీ
కమనీయంబై విధాతృప్రసవసదనమై రాజితంబై నకీతిన్

శ్రీరామరాయ సర్వపురంబున నిర్మించిన గోపురాదికముల వర్ణనము :—

సీ. కట్టించె నెవ్వాఁడు ఘనచిత్రములతోడ, గోపురంబున దానికు గోపురంబు
నిర్మించె నెవ్వాఁడు నిర్మలోదకపుష్కరిణి, ... సోపానపంక్తి
స్థాపించె నెవ్వాఁడు ... మునిలోక ... రేఖ
నియమించె నెవ్వాఁడు నిత్యోత్సవంబులు, భావనారాయణస్వామికిని

గీ. కవని ... సర్వపురమునందు భక్తి, నతఁడు ... ఁడేమతిఁ దలంప
రాజకీవాన రేఖలు ప్రభృతి నిలుప, శాలి శ్రీరామరాయభూపాలమౌళి

మాననసస్వామి కథ వర్ణనము, పద్మవర్ణనము, శ్రీ లేటు రాజారాయ సర్వపురంబున నిర్మించిన గోపురాదికముల వర్ణనము గల పద్యంబులు ... స్థానములోనివి.

వీరి గ్రంథంబు లన్నియు నొకటికంటె యొకటి ... నుండి ... కలిగియున్నవి. మరియు నాగ ... దెలుపు చంపకమాలయు, పుష్ప బాణవిలాసమున ... మును మొదలగు ... చిన్న చిన్న ... గలవియు

స్వప్రభు శిఖామణి పట్టాభిషిక్తులయిన వెను వెంటనే తదాజ్ఞావశంబున ముద్రితంబులై ప్రకటితంబులగుచుండ నిమ్మహాకావ్యములు విద్యాభోజులగు శ్రీ సూర్యారాయ మహారాజుగారి కీర్తి వ్యాపింపఁజేయుచు, నింకను ననేక ప్రబంధంబులు రచియించి మన యాంధ్రమండలికి విఖ్యాతిఁదెచ్చి, యనాయాసంబైన చిరాయువుతో నభీష్టసిద్ధి నొందఁ బరమేశ్వరుఁ బ్రార్థించుచున్నాఁడను.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

పీఠిక.

"చతురకవిత్వ తత్త్వపటుసంపద యొక్కరి సొమ్ముగాదు భా ।
రతి దయ సౌధవార్ధి, కవిరాజుల మానసముల్ ఘటంబులా ।
యతిముకొలంది లబ్ధమగునయ్యమృతంబు—"

అని కనుపర్తి యబ్బయామాత్యుఁడు చెప్పినట్లు కవితా ప్రావీణ్య మొక్క దేశము వారి దని కాని యొక్క కాలమువారి దని కాని చెప్ప వలనుపడదు. భారతీకృపా సముద్రముయొక్క లోఁ దెఱింగిన వారును, దరిచూచినవారును, లేకున్న నెవ్వ రెప్పటును మథించినను ప్రయత్నానురూపముగు లబ్ధి సమకూరును. అట్లగుటం జేసి ప్రబంధము లన్నియు నేకరీతికములై యుండు నని కాని సర్వవిధములఁ బ్రాచీనగ్రంథములే మార్గప్రదర్శకములని కాని తలంచుట యుక్తియుక్తము కాదు. ఇంతియ కాక లోకానుభవము ననుసరించి జ్ఞానమధికమగు చుండుటయు, జ్ఞాన మభివృద్ధి యైనకొలఁది మనుష్యుల యభిప్రాయములు మాఱుచుండుటయు, నేకాలమున రచింపఁబడిన గ్రంథముల యందా కాలమువారి మతాచారములు ప్రతిబింబితములై యుండుటయు, నెల్లరకుం దెల్లమైన విషయములే. అయిన నాంధ్రకవితాపితామహుని కాలము మొదలు నేఁటి వఱకు రచియింపఁబడి యుండు ప్రబంధములలో నొకటి రెండు తక్కఁ దక్కిన వన్నియు నొక్కతీరుననే యున్న వను సంగతి సుప్రసిద్ధమే కదా! కథాసంవిధానమునఁ గాని, వర్ణనాంశములఁ గాని విస్తారభేదములేదు. ఇట్టిస్థితికిఁ గారణమారసిచూచిన స్పష్టము కాకపోదు. పుర, సింధు, నగాద్యష్టాదశవర్ణనాంశ స్వీకృతము లగుటయే కాక, వానిపద్ధ

కులఁగూడఁదెల్పి, యనలాక్షణికులేర్పఱిచిన నియమములవలనఁ బ్రబంధరచనకుఁ దొడఁగిన వారిందఱు, కథాసందర్భానుగుణము లగువర్ణనలఁ జేయుటకు బదులుగా నాయావర్ణనల నిముడ్చుటకుఁ దగినకథా సందర్భములకై వెదకికొనుచు, గతానుగతముగా గ్రంథములు వ్రాయుచుండిరి. ఇదియే వైలక్షణ్యాభావమునకు ముఖ్యకారణము. దీనితో నాఁగినబాగుగనేయుండును గాని నియమశృంఖలలచేఁ గట్టువడి, బుద్ధికిస్వచ్ఛందప్రచారమొసంగక, నూతనమార్గములఁ ద్రొక్కఁబోక, కాలక్రమమునఁ దనకుఁగల కల్పనాశక్తిఁ గూడఁబోఁగొట్టుకొనిరి. ఏవిషయమై యనేకులు వ్రాయునప్పుడు హృదయంగమములగుకల్పన లక్ష్యముగాఁ దోఁచుట యసంభవ మగుటం జేసి, కొంతకాలమైన పిదప శబ్దాడంబరమునఁ దమ తమ యుత్కృష్టత స్థాపింపఁ జూచిరి. క్రమముగాఁబాండిత్యప్రకర్షమే కవనవైపుణియను భ్రాంతికిలోనైనవారై, యర్థగౌరవము, భావవిస్తరణము, రసస్ఫూర్తియున్న గుచిన్నెలను నిల్పింపకపోయిరి. కొందఱు రచనాచమత్కృతిఁజూపఁ బ్రయత్నించియున్నను, వారికల్పనలు, ప్రాచీనగ్రంథములలోని వానివలెఁ గాక, స్వభావవిరుద్ధములై, విపరీతములై, వర్ణితాంశములను సహజాకృతులతోఁ జదువువారిమనశ్చక్షుస్సులకుఁ బ్రదర్శింపలేకున్నవి. సర్వదా గగనమార్గముననే సంచరించుచు, విసివినచో వృక్షశిఖరమున విశ్రమించుచు, సాధారణముగా నేలపైఁ గాలు మోపని విహంగంబుభంగి, నీకవులరచనాసామర్థ్యము త్ప్రేక్షాంతరిక్షమునందును, భూపసభామునందును గననగుటయేతప్ప, సృష్టివైచిత్ర్యవర్ణనలకెన్నఁడోకాని దిగకున్నది. భూభరణశక్తిచే గర్వించియుండు పర్వతంబులు, నున్నతగోత్రోద్భవంబులయ్యును జనసామాన్యమునకు జీవనాధారములై యెల్లర నుల్లసితాంతరంగులఁ జేయు తరంగిణులును, ఫలసమృద్ధి గనియు నమ్రతలే మఱవని తరువులును గూడ వర్ణనీయములే కదా! తృణీకృతదేవేంద్రులగు రాజచంద్రుల గాథలవలెనే, సుగుణగణసమ్మాన్యులగు సామాన్యులకథలు కూడఁ బ్రబంధరూపమున రచింపఁదగినవియే కదా! కష్టసుఖములను, దారిద్ర్యైశ్వర్యములను, దివారాత్రములఁబోలె జంటలుగా నుంటం జేసి, ప్రకృతియొక్క ద్వైరూప్యమును గావ్యముఖమున విశదీకరించుచు, భగవత్సంకల్పముల నెల్లరకుం దెల్లముగా వెల్లడి

చేయుచు, నింద్రియగోచరము లయ్యు మనస్సునకు గ్రాహ్యము లగువిషయముల యొక్క గూఢార్థము నుపదేశ మొనర్పు దేశికుండై, రహస్యములతో నిండియుండు నీ విశ్వమునకు వ్యాఖ్యాతయై యుండుటయే కవియొక్క ప్రధానధర్మము. అట్లగుటం జేసి కవులు కావ్యార్హ విషయములకై వెదకికొన వలసిన పని లేదు. జగత్తంతయు వారిదే. నాయికానాయకు లెల్లప్పుడు నుత్కృష్ట స్త్రీపురుషులుగా నుండ నక్కఱయే లేదు. అచేతనములని మన మలక్ష్యము చేయు పదార్థములే వారికి భగవన్మహిమానువర్ణనానుకూల విషయములుగాఁ దోఁచును. నిరర్థకములని మనము తృణీకరించు వస్తువుల మూలముననే వారు సృష్టిమర్మముల విప్పి చెప్పఁగలరు. అల్పులని మనము తిరస్కార భావముతోఁ జూచువారి చరిత్రములే వారికి నీతిబోధకములుగాఁ గన్పట్టును. దాని వలననే కదా

“విద్యలకు నెల్ల నుత్తమవిద్య కవిత, దానిఁ దెలియుట విశ్వమంతయును గనుట”

యని యన్యకవి చెప్పి యున్నాఁడు! సంప్రదాయాంతరమున నడుపఁబడినదైనను,

“రవి గాననిచోఁ గవి గాంచునే కదా” యను వాక్యమునకుఁగూడ నిదియే నిజమైన యర్థ మని తోఁచెడిని. వేయేల? ఇంద్రియగోచరమగు ప్రపంచగ్రంథ భాగమునకు వ్యాఖ్యాతప్రాయమైయుండు నదియే కాక, గుప్తభాగములఁగూడఁ గథారూపమునఁ బూరించు నదియే కావ్యము. తత్కర్తయే కవి. కేవల “పూర్వకవీశ్వర వాక్ప్రయోగపటిష్ఠుఁడు” విద్వదధ్యక్షుండు కావచ్చుంగాని కవిహృదయజ్ఞుఁడు కానేరఁడు.

కావ్యస్వభావ మిట్టి దగుటం జేసి, విమర్శన మొనర్పునపుడు మన మనుసరింపవలసిన ప్రమాణ మెట్టిదో విచారింపవలసి యున్నది. ఛందోబద్ధమై, వ్యాకరణదోషరహితమై, యలంకారసహితమై, సలక్షణప్రయోగప్రసిద్ధమైనంత మాత్రమునఁ గావ్యమున కుత్కృష్టత రానేరదు. అట్టి కృతి తత్కర్తకుంగల సలక్షణపద్యనిర్మాణశక్తినే సూచించును గాని, యనవద్యకవితావైశారద్యము వెల్లడి సేయ నేరదు. వ్యాకరణము

పదప్రయోగపద్ధతిని, ఛందోనిబంధనలు పట్టిచూచుకొనక, కల్పనలుగాని నవీన ప్రసక్తి గాని కనుపడకపోయినను లేదు. కావ్యమునకు భావమే ప్రధానము. భావవివరణము సముజ్జ్వలవస్తుసంపుటముచే నొప్పెడుచో గ్రాహ్యము గాని పద్యముల సంఖ్యచే సంపాదనీయము కాదు. బుద్ధుల మొలకలను గొనుచు హావభావము పరిశీలించి నంగనాచి నీనిగారు నగవైరి కార్ముకము చూపులకు కన్నుల కింపుసొంపు సంపాదించుటయే తక్క, వేఁడిమి వెలుఁగులఁ గలుగఁజేయనేరని తీరునఁ గల్పితములైన కావ్యములకు గౌరవ మెంత గూర్ప నేరము. అలంకారములు మహాజనాదృశ్య మనోహరములై యొసంగుగాని లేని చోట దానిని స్పృశింప లేము. కాఁబట్టి యేదైన నొక గ్రంథమును విమర్శించు నప్పుడు దానిలో భావవిజృంభణము, కల్పనాచమత్కృతి, పదార్థవైశిష్ట్యము, లోకానుభవజ్ఞానము, రసోచితశైలియును గలవా లేవా యని చూడవలయుఁగాని, భాషాప్రావీణ్యము, ప్రయోగనైపుణ్యము నంతగాఁ బరిగణింప నక్కఱ లేదు. ఇఁకఁ బ్రస్తుతగ్రంథ మెట్టిదో పరికింతము.

ఏతద్గ్రంథకర్త పీఠికాపురసంస్థానాస్థానకవీశ్వరులు. ఆంధ్రగీర్వాణములయం దసమానపాండిత్యము గలవారు. ఇదివఱ కనేకగ్రంథములను రచించి ప్రాచి వాసి కెక్కి యున్నవారు. ప్రబంధరచనయం దిదియే వీరి కెన్నదగు ప్రయత్నమై యున్నను, సర్వవిషయముల నితరభాషలలోని యుత్కృష్టకావ్యములతోఁ దులఁ దూఁగఁ దగియున్నది. పూర్వులనాఁటి నుండియు వీరిది పండితవంశమై యుండుటం జేసి, యుభయకవితాధోరణి వీరి కలవడినను మఱుఁగుపడియుండుటయే కాక, సుప్రసిద్ధులగు మాడభూషి తిమ్మకవిజన్మస్థలమునగు కనుపూరమునను వీరి బాల్యము నంతయుఁ గడపి యుండుటవలన నాతనివలెఁ గవిత్వము చెప్పవలెనని చిన్నతనమునను వీరి మనసున ఘనమగు తలఁపు నెలకొని యుండెనో ఏమో. ఆకాలమునఁ గూడఁ దమ యప్రతిమానప్రజ్ఞచే రసజ్ఞుల యుల్లంబుల నుల్లాసకల్లోలిని వెల్లి విరియఁ జేయుచున్న మాడభూషి వేంకటాచార్యాగ్రికవివర్యులకీర్తి, యప్పటి కప్పుడే వీరి మనమున నంకురించి తీఁగసాఁగుచున్న గ్రంథ

రచనాభిలాషను బోషింప, వీరి కెంతయుఁ బురికొల్పియుండ వచ్చును. మఱియు యథా
సాంఘికమునకై రాజాస్థానమునకుఁ బ్రవేశము గనియుంటంజేసి యచ్చట మానవస్వభా
వ్యత్యాసములను బ్రపంచధర్మములను బరిశీలించుటకుఁ దగినయవకాశముగూడ లభిం
చెను. రాజుల కొలువుకూటములు సజీవవస్తుప్రదర్శనశాల లని (living museums
చెప్ప నొప్పు. అచ్చటి పరిజనములో దుష్టజనాగ్రేసరులు మొదలు శిష్టజనాగ్రగణ్యు
లకుంగలయన్ని తరగతులవారును, రాజద్రోహం బాదిగా స్వామికార్యైకపార
తంత్ర్యపర్యంతముంగల యన్ని మనోవృత్తులును గన నగును. ఇట్టి తారతమ్యముల నె
రవి చక్కఁగాఁ బరిశీలించియున్న వారగుటచే నేతన్మూలోపార్జిత ప్రపంచజ్ఞాన మీ
గ్రంథమునం దందందుఁ బొందుపఱుపఁబడియున్న కొన్ని నీతిబోధకములగు పద్యము
లను, హాస్యరసప్రధానములై హృదయంగమములగు స్వభావ వర్ణనలను, వ్రాయుట
యందు వీరి కెంతయుఁ దోడ్పడి యుండ నొప్పు. ఇంతియకాక కష్టసుఖముల నాశితు
లేలికతోఁ బాలుగొనుటయే వాలాయముగఁ దలఁచి, కడగండ్లఁ బడినప్పు డొదయని
యెడఁ దమకుంగల గడితెంపు నెనరు వెనుకంజ నిడనీయక, కడపఱకు సుడివడని దృఢ
భక్తితో నిలిచి గెలిచిన వా రగుటచే, ధర్మమే జయించు నను విశ్వాసమును, భగవంతుఁ
డపారకృపాసముద్రుం డగుటచే భక్తుల బన్నములఁ బాపి చేపట్టు నను నమ్మికయు,
మొదటి నుండియు వీరిహృదయమునఁ బాదుకొని యుండ వచ్చు. దాని వలననే యకి
లంకభక్తియుక్తులగు బ్రహ్మేంద్రాదుల యజాగ్రత్తవలనఁ బొడమినయిడుములు గడ
చనుటయు, ధనమదాంధతచేఁ గలిగిన పిలుగులు తొలఁగుటయు గురుజన తిరస్కా
రకారణమునఁ బాటిలినచేటులు దాఁటిపోవుటయు, మొదలగు విషయము లీగ్రంథమున
నెంతయు వింతగా సంతరింపఁబడి యున్నవి.

శైలి:—మొత్తముమీఁద సంస్కృతపదభూయిష్ఠమై యున్న నతిదీర్ఘసమాస
సంఘటితము గాక, యన్వయకాఠిన్యము లేక, "యరంటిపండొలిచి చేతికి నిచ్చిన
కృతి" "సులభార్థపద్ధతి గలదై యఖిల పఠనీయశైలిచే నలరు" చున్నది.

మ. “కనకాంభోరుహము లున్మీలింపనిఁ బయిఁ గల్లోలినీకాలకాస్పృష
ష్టన యుక్తానిల చారుతోరణ లసత్కాపంబిసేకాయమా
నవితాంతాంచదనంతమంటపగతా నంతస్వబానంతశో
భనశయ్యాంతరశాయి, భక్తగణసంపద్దాయి, నాకస్తుమృడీశా.”

చతుర్థాశ్వాసము, ౬౨.

సీ. “శాతకుంభోత్తంభి తస్నిగ్ధసరిశఫూ, గస్సకాంచీరోచ్చప్రకాండజాల
వాశుతంబిన్యమా నాయతలాంగలీ, పరిపక్వచ్ఛోటి పరిచేలంబు
సహస్రాగ్రఘాత చూత సాలజాతాచ్ఛిద్ర, చారుపల్లవజాత తోరణంబు
ఘటిత సంఘటిత చంచద్దళాంచత్ఫల, స్తబకరంభా ప్రతిస్తంభమాల

తే. మసగు నజ్జన్మగట్టున్న యట్టినట్టు, సుట్టుపట్టంబుగాఁ గనుకొన్న వేగ
మానిమానవ కాకిల్బిష మానమైన, కాయమానంబు శుభసూచకము గనుము.”

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౩౩.

శుద్ధాంధ్రపద్యములఁ గూడ నట్టిరచనాసౌకుమార్యమే కన్పట్టు చున్నయది.

“అంటగరానివేల్పు మొదలాకడవేలుమనిలు గానవా
ల్గంటలు మింటిదిమ్మరుల దాఁటులునుం దెఁగంటిపెద్ద ను
క్కంటిని దమ్మికంటిదొరఁ గన్గొని యొప్పుగ నెప్పుడిట్లు మీ
బంటులబంటు బన్నగుల పాల్పడకుండఁగ బ్రోవుఁడీ యనన్.”

పంచమాశ్వాసము, ౧౩౩.

గీ. “కాఁచి చల్లార్చి పాలువీఁగడ నుర్చి
బిగ్గరగఁ జేర్చి ననుఁగూర్చి పిలువఁ దొడఁగె
నల్లనగు సామిచిల్వబోనపుహాలుమాయి
నెక్కి గాపయ్య యిపుడు నా చక్కి కనుచు”.

షష్ఠాశ్వాసము, ౨౧౪.

శబ్దాలంకారములకై వీరు ప్రయత్నింపకపోయిన నవ్వియే వీరిం జేరఁగోరు ననుట యత్యుక్తి కాదు.

కం. "కలశీహృతవిరజామల, జలశీకరసేకరచిత సంస్థలతాంచ
ద్దలశీతలతులసీవన, తలసీమ మెలంగు ముక్తతతులం దెపుడున్ ॥"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౪౧.

కం. "భగవల్లసదనుకంపన్, జగమెల్ల భజింపఁ దగిన సంపద చెలఁగన్
ఖగవల్లభుఁ డగతల్లజ, ముగ నల్లనమూర్తి నిలిపె భువి నబ్ధిదరిన్ ॥"

ప్రథమాశ్వాసము, ౧౬౩.

అనుప్రాసము లేని పద్యము లపురూపములు.

ఉ. "బీరము మీఱ మీరమరి వీరులు సారెకు భూరిసార మే
పారఁగఁ జొక్కమైన మెల పారఁగ ధీరగభీరధీరవో
దారతఁ దారతమ్యరహి తారభటిం దగఁ దారసిల్ల లే
దో రహిఁ దోరమై దనరుదో రహిఘోరతఁ బోరితంబులన్ ॥"

తృతీయాశ్వాసము, ౭౦

ద్వ్యంద్వ, త్ర్యక్షరప్రాసములఁ గూర్చుట యందు వీరికిం గల యగణ్య నైపుణ్యము చూడ నాంధ్రభాషాయోష వీరి కెంత వశ్యురాలో తెల్లము కాక మానదు.

కం. "ఆ శాపవిధముఁ దెలిపెద, మాశాపతిసేవ్యతాభవాతిశయము దా
వేశాపశదాయోదే, వేశా పదులను భజించు నిఁక నీదు సిరుల్ ॥"

తృతీయాశ్వాసము, ౨౯.

ఉ. "శారికలార! శౌరికడ సారెకుఁ జారుకథార్థముల్ మనో
హారికలార వస్ఫురణ నద్భుతభంగి నెసంగు నట్లుగాఁ

గోరకేలాంటఁ జెల్వములు గూరిమిఁ గాంచెదు మీరు లీజగ
న్మోహకలాభిహాస్యముల పోఁడిమి బుద్ధి నెఱుంగ టబ్బమే||"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౪౦.

నిరర్థకపదములకై వెదకి చూచినను గనఁబడుట కష్టము. ఆకస్మికముగ నే పద్యమునైనఁ జదివినచో నది సువ్యక్తము కాఁగలదు. దీనికిఁ దోడు వీరి కవితాధోరణి "గాంగనిర్ఝరసదృగ్ధారాళం" బని చెప్పినచో వీరి శైలి యెట్టిదో యెల్లరకుఁ దెల్ల మగును. ఇది యొక యాశ్చర్యము కాదు. "ఆశుధారా కవిత్వంబునందు శయ్యలుపమ లుత్ప్రేక్షలును లేక యుండు"నని చెప్పిన యప్పకవివచనము వీరి యెడల వర్తింపక పోవుట నే నెఱుంగుదును. ఎంత యవ్యవధానముగఁ జెప్పిన పద్యమైనను బ్రబంధపాకముననే యొప్పుచుండును. ఈ గ్రంథమున నే కందపద్య మెత్తి చూచినను శయ్య కుదాహరణము లభించును.

కం. "తా మఱచి నిద్రపాల్పడి, తా మఱచిన పిమ్మి శ్రుతులు తలఁగి చనుటకై
తామరచూలి ముకుందు న,తామరచూలీశనుర్చితాంఘ్రిం దలఁచినన్."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౨.

కం. "రాజీవనయనుఁ డాశ్రిత, రాజీవనచైత్రుఁ డెప్పుడు బ్రోఁచుఁ బల్కులకై
రాజీవనవాకృతితో, రా జీవనరాశిలోని రక్కసుఁ దెలమిన్||."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౦౩.

అచ్చటచ్చట వీరి శైలి శ్లేషాలంకారప్రయుక్తమై యుండుటయుఁ గలదు. అప్పట్టులఁ బింగళి సూరనార్యుని కౌశల్యము తలఁపునకు వచ్చుం గాని భట్టుమూర్తి ప్రజ్ఞ జ్ఞప్తికి రాదు.

కం. "వసువిసరప్రసితంబై, సుసిద్ధమహిమాఢ్యమై విశుంభత్సంతా
వసుమహితామోదంబై, యొసఁగెడి నచ్చోటి వారలే కద స్వస్థుల్||"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౨.

మ. "అని కావ్యోదితమైన పద్యమున నుద్యత్ప్రాసవిన్యాసగుం
ఫన మత్తేభరగద్గతాశ్వగతి శుంభద్విక్రమస్థానగో
పనభంగీహృదయంగమం బగుచు దేవద్వేషిసైన్యం బొగిన్
జనియెన్ నాకపురీనిరోధనసముత్సాహస్ఫుటాహంకృతిన్॥"

తృతీయాశ్వాసము. ౯౩.

ఉపమానము లెంతయు స్వభావానుగుణములును మనోహరములునై తనరారుచున్నవి.

సీ. "పిల్లి పొర్లించి త్రావినపాలకుండనా, నమృతకుండము శూన్యమై తనర్చె
నూనెచట్టువు నేల నొయినాఁగ నొగిఁగవి, పొదుఁగు పయోహీనముగను గోఁచెఁ
గొలఁది గూండ్లిడిన మ్రాఁకులవోలె గల్పవృక్షములు నిష్ఫలములై కానవయ్యె
నందువేసవినాఁటి మడుఁగునామిన్నేటి, యసలెండిబీఁటలై యడుగుఁజూపె."

తృతీయాశ్వాసము. ౧౦౪.

సీ. "గిరితనూభవదండహతులకు దశఁతాం, బఱు వీఁపు సల్లులచుంచ మయ్యెఁ
జలజాశికట్టొక్కములకు వేఁడివెలుంగు, కొమరునితల సంతకుండ యయ్యె
దైత్యకరాపికృతపుల కంబుధినాథు, మే నూరిదరిబొద్దు మేడి యయ్యె
దనుజాంగుళీప్రపీడనములకు శ్లేషు, చెవిగోయి కిన్నెరచీల లయ్యె—"

చతుర్థాశ్వాసము. ౪౧.

సమయానుగుణములు మనోజ్ఞములగు లోకోక్తులచే భావము వ్యక్తపఱుచుటయుఁ దఱచుగఁ గన్న నగును.

తే.గీ. "కోరకైవడ మొనరించుకొనఁగఁదగిన, సిరి తనంతనె రా నుపేక్షింపఁదగునె,
నది వలసి వచ్చినను మేనమామకూఁతు, వావి గాదంచుఁ బలికినవాని కరణి॥"

తృతీయాశ్వాసము. ౪౪.

తే.గీ. "ఒరుని వలన నాకనుపకృతి యొందెనేని, నెఱుఁగ నుండును నంతదనుక మెచ్చి
యేఱు దాఁటి తెప్ప నేర్చిన చందాన, వాని చేయి విడువనైన నొల్ల॥"

షష్ఠాశ్వాసము, ౧౩౬.

సామాన్యముగ మనకవులలో ననేకులయందుఁ గానరానట్టియు, వీరియం దధికముగాఁ గనుఁగొన దగినట్టియుఁ బ్రజ్ఞావిశేష మింకొకటి కలదు. చిత్రకారుఁడు తన తూలికతో నిటునటు నాల్గు గీఁతలు గీచి యాకారముఁ దేలుచు పోలిక, వేషభాషా విశేషముల, నవస్థాభేదములఁ, జిత్తవృత్తులఁ గొన్ని చిన్నిపదములతోనే కన్నుల యెదుటఁ గట్టినట్లు వర్ణించుట యందు వీరికిం గలనేర్పెంతయు వింతయై యున్నది.

సీ. "అడ్డనిడ్డంబుగా నాడల నిడుకొన్న, పలిపంపు నుదుఁగు గోవత్తులుపిరప
లలిక ప్రదేశాది కాంగకంబుల లెస్స, ప్రాణిరపట్టంపు భస్మరేఖ
లెడనుమూఁపులయందు దృఢముగాఁ, గస్పట్టు స్వచ్ఛప్రభంబులో జన్నిదములు
గడుశుభ్రముగ దోమి కడిచేలఁ దాల్చిన, యాత్రాస్తుత్రమున యాంబుపాత్రి
లమరఁ గాంచనముఖరీజ లావగాహ, నములఁ గావించి వాయులింగము భజించి
పరిపసవసుఖు లౌచు వచ్చు ద్విజులఁ, గాంచి నవిజనుహార్ది హర్షించె మినుల॥"

షష్ఠాశ్వాసము, ౨౦.

సీ. "అంశుపత్నులకు మధ్యంబు తథ్యముగ నే, తత్సోపుగాయ మో తిరుణాయుజ్వ
సారంగివదనంబు సారంగలాంఛను, యద్దేవ సేయునో యాయజూక
చంద్రమఃకళనాభి చందమిం గ్రోపల, స్యసమాఁచమో హవిర్యాజి సత్య
యుష్టాపదగృహంబు నందె కదా యాత్రి, యామునుఖంచమే యాహితాగ్ని
యనుచు మందాకినీతీరమునఁ జూడ, పునఃపునఃకాలమునఁ గూడికొనిన క్రొత్త
సోమయాజులు స్థాలికల్ ద్రోమికొనుచు, నాత్మపరిభాషభాషింతురచట నెప్పుడు॥"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౮.

సీ. "చరణము ల్నిడుపుగా సాఁచి కేలొక్కటి, పుడమిపై నూఁతగా నిడి వసించుఁ
గూర్చున్నతఱి నాయకుండు రాదవుదవ్వ, నను గాంచి కడుఁబ్రయత్నమున లేచు
ద్విత్రాంఘ్రివిన్యాసమాత్రన దరితను, స్కంధాదులవలంబకముగ నడచు
నొక కొంత లేని యోపికఁ దెచ్చికొని భర్త, కుపచార మొనరింప నుద్యమించు
నలసదృష్టులవలయు వస్తులను దెలుపు, నలఁతియొలుగునఁ బరిమితోక్తులను బలుకుఁ
గలికి నీర్కావివలిపంపు వలువఁ దాల్చు, నెలలు నిండినకొలఁది నవ్వెలఁదిమిన్న||"

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౧౩.

సీ. "ఎవరైన వడివడి నెదురుగా నేతేర, ననుఁ బిల్చుటకె వత్తు రని తలంతు
సఫలప్రయత్నులై చనువారి వార్తలు, విని నాకు నిటు లెప్పు డని తలంతు
నగరిమోసలకీవి నడయాడువారి నెల్లను, స్వామివల్లభు లని తలంతు
దేవేరిబోనగత్తెలచేత నైన నా, మనవిఁ దెల్పింతునా యని తలంతు
నాకలోకంబునుండి నా రాకఁ జెవుల, సోఁక నెఱిఁగించువారలు లేకయిటుల
శ్రీకళత్రుం డుపేక్షించెఁ గాక యున్న, నీకరణినుంచునే యంచు నేకతమున||"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౮౯.

రెండు మూఁడు పదములతో నర్థము నంతయుఁ దెల్పుటయందు వీరి సరివారలనేకులు లేరు.

"నిదురఁ దోఁగెనటంచుఁ బదములొత్తుభుజిష్య, లూరకుండిన నంఘ్రు లూఁపుకొనుచు."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౭౨.

"వాకిట జందెము లుద్ధృతోరులై యొడుకుచు నన్న లున్నను."

తృతీయాశ్వాసము, ౧౬.

"ఎందునుండియొ యెచటికో యేగుచుండి, పిడుగు వడినట్టుగా నుట్టిపడియె నెదుట."

తృతీయాశ్వాసము, ౭౩.

"యాతాయాతవీతోత్తరీ, యదశం దాటిలఁ దల్లడిల్లె నగరం బాబాలగోపాలముగ." తృతీయాశ్వాసము, ౭౯.

"అఖిల సజ్జన లోకాభయ ప్రదంబు, లైన నాల్గుభుజంబుల నతని బొదివి లేనఁగానెత్తి." చతుర్థాశ్వాసము. ౮౮.

"పురి గిరి పిఱిఁదిగాఁ దిరిగి బయిల్ గాంచి, పోవ వేహరి యంచు మ్రొక్కి—" షష్ఠాశ్వాసము. ౧౪౬.

సందర్భోచితములగు పదవాక్యముల నేర్చికూర్చుట, శబ్ద బాహుళ్యము లేకయే యుద్దిష్టార్థమును వివరించుట, రచనాచమత్కృతిచే వర్ణితాంశమును జదువువారి హృదయఫలకములపైఁ జిత్రించుట,—ఇవ్వియే నిజమైన కవిత్వలక్షణములు; వీనియందే వీరి సామర్థ్యమంతయుఁ జూపఁబడి యున్నది.

వర్ణనలు:—ఇఁక వీరి వర్ణన సామర్థ్యము శైలి కంటెను బ్రశంసనీయము. సృష్టి వైచిత్ర్యములు జనసామాన్యమును కగ్రాహ్యము లనియు, గగనతలంబున నగోచరంబులై లక్షలకొలఁది మూఁగి దాగియుండు నక్షత్రసమితి దృష్టిపథంబు నధిగమింపఁ జేయు దూరదర్శని (Telescope) చందంబునఁ గవులకల్పనలు స్థూలదృష్టిచే మనము కనుఁగొన లేనివాని నన్నిటిఁ గన్నుల కగపడఁజేయు ననియు, నెల్లరు నొప్పుకొను విషయములే. ఇఁక వర్ణనలు స్వభావానుగుణములుగ నుండ వలయు నని విప్పి చెప్ప నేల? కవి చిత్రకారునివలె, సాధ్యమైనంతవఱకు సహజాకృతిఁ దేల్చుటకుఁ బ్రయత్నింప వలయును. లేనిచో నిది యిట్టి దని పోల్చుట యశక్య మగుటయే కాక, వారి సామర్థ్య మెట్టిదో యెఱుకపడుట కూడ దుర్లభము. అస్పష్టవిషయముల విశదపఱచుటయం దతిశయోక్తి సహాయకారియైన నతిశీతతరణి కిరణములకరణి, మేర మీఱినచో నిష్ప్రయోజన మగుటయే కాక, తఱచుగ మొదటికి మోసము దెచ్చుటయుఁ గలదు. కావున సత్ప్రేక్షలలోఁ గవులు చూపు సామర్థ్యము స్వభావోక్తియందుఁ గనఁబఱచినచో మన కావ్యము లింకను శ్రావ్యములుగా నుండును. అయిన నిది మనము తలంచునంత చులకనైన కార్యము కాదు. అవయవానురూపతయు, సహజలక్షణ సౌందర్యమును లేని వికృతరూపమును

వ్రాయు నలవాటు సులభసాధ్యము కాని, కృత్రిమాకారము నే నిజస్వరూప మని భ్రాంతిం గొలుపుచు జీవకళ యుట్టిపడునట్లు లిఖించు ప్రజ్ఞ శారదావరప్రసాదలబ్ధ మని చెప్ప వలసియున్నది. ఇట్టి సామర్థ్య మేతద్గ్రంథకర్తయం దధికముగాఁ గననగు. ఐనను వీరి కల్పనాసామర్థ్య మనల్పము. ఎట్టి విశేషములు లేని సామాన్యవిషయములనె మనోజ్ఞముగఁ జమత్కరించి యెన్నఁడు మఱపురాకుండు నట్లు వర్ణింపఁ గలరు. తార్క్ష్యభూధరౌన్నత్యమును, దదధిరోహణసమయమున మూకబధిరాంధపంగులకు సంగత మైనలాభమును, వేంకటేశునకుఁ గుక్కుటేశుం డనుచరసహితముగ నొనర్చిన పరిచర్యయు, నెంతయుఁ జక్కఁగా వర్ణింపఁబడి యున్నవి.

సీ. "సెలయేటి యిసుకతిన్నెల ఘోషమణికేళి, కల నిలింపాంగనల్గలసి యాడ
దీర్ఘికాబ్జముల నధిత్యకాహంసముం, దలములు జతగూడి చెలయఁ జేయ
వృక్షశాఖల వాసి ఋక్షాళితేజస్త్రి, మిరిమేళనాశ్చర్యగిరియుఁ జూపఁ
గటకకూటములందుఁ గరెని సంసర్పసం,ఘాతంబు సంగీతకలనఁ బెరయ

తే. గీ. నాకభూలోకసులభ సంతతముగాఁగ, రాకపోకలు నెనపఁ బరిస్ఫురించు
నవిజమనుజులు కోర్కె సంధించుకొనిన,దండిని శ్రేణి యనఁగ నక్కొండ దనరు."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౫౭.

సీ. "గొంతెత్తి గోవింద గోవింద యని సంత, రువ్వుగా బిట్టువాక్రుచ్చువారు
శ్రుతిపాటు మారుతాహతి వీణెసారణి, ననువుగా సవరింపు మనెడువారు
ద్వారగోపురదృఢద్వారశాసనపఙ్క్తి, సమితి విస్ఫుటముగాఁ జదువువారు
నడిపడి ముందుకై నడచి క్రమ్మఱితేన, యడుగులఁబడి ప్రొక్కులిడెడువారు

తే. గీ. నైనవారలఁ దనవెంట నరుగుదెంచు, వారి నలమూకబధిరాంధపంగుజనులఁ
జూచుచుఁ గపటనాటకసూత్రధారు, చిత్రనాటికపటిమ కచ్చెరువు చెందె."

షష్ఠాశ్వాసము. ౧౫౮.

సీ. "తొలికోడితా నెయ్యెయెలుఁగె త్రిపురాంతకం, గులఁ గుక్కుటేశుండు కోఁగి యైన
నాలుమందల కెల్లనధినేత తానయ్యె, శ్రీకంఠుఁడగు నంది యంకె వైచెఁ
దీర్ఘంబుఁ దెచ్చు హస్తికిఁ బెద్ద తానయ్యె, నంబోధరుఁడు బృంహితంబు సేసె
విహగంబులకు నెల్లఁ బెద్ద దానై కువ్వా, యనిరేకి పిలుచు నిస్వన మొనర్చెఁ

తే. గీ. దాన లింగార్చకులకుఁ బ్రాభవికుఁ దగుమఁ
బ్రాతరనిలుండు కేరినాగ్గి మఱి నిన్ను
ఘంట మ్రోయించె నంది నాగధ్వనులు తామె
యగుచు భక్తులు పేర్కొనిరి ప్రొద్దు పొమ్ము॥"

ప్రథమాశ్వాసము, ౭౩.

కొన్నిసమయములఁ బాత్రల యుల్లంబుల నుల్లసిల్లు తలఁపులు మెలపుగఁ దెలుపఁబడుటయుఁ జూడఁదగు.

సీ. "పయనంబులు వెడలుచోఁ బనసాని మెడ ద్రాట, దక్షిణమిత్రంబు నిత్తోఁప దయ్యె
వాహనంబులు లేక వాహ్మ్రర్షి ముఖ్యులు, దోసతోఁ దగనిత్తోఁప దయ్యె
మాహేశ్వరుండైన మాని దౌదవ్యులఁ, గోఁప నమ్మదిఁ జూపఁదోఁపఁ దయ్యె
గౌరీప్రసాద దక్షప్రయోజనముల కంధగోయి నద్దుకోనంగఁ దోఁపఁ దయ్యె

తే. గీ. నేమి సేయుదు దివ్యపదీమశాఖ్య, బడిశమునఁ బడి తపసుఁడు బుదుగ వడిగఁ
జిత్తమీనంబు చిక్కులఁ జిక్కుకొనెఁ, దైవనిర్ణయ మెవ్వాఁడు దాఁటువాఁడు?"

తృతీయాశ్వాసము, ౫౨.

మ. "మునిరాణ్ముఖ్యుని శక్తి కున్నయులుగనో యిక్కట్టంటి యాదంటయై
యనసూయాసతి యందునత్రికి సుతుం డౌ కెల్ల నాలింపనో
జనసంక్షోభనుఁ డీదెశోన్నుఁడు మహాసాధ్వీ ప్రభావామ్మఁ దం
చని విన్నాఁడను గాని నా తెలివి యేమై పోయెనో! యక్కటా!"

తృతీయాశ్వాసము, ౫౩.

సీ. "కట్టించుకొనినాఁడు కదవైజయంతంబు, తన కేమొ యిది శాశ్వతం బటంచుఁ
గావించెఁ గద యోలగము సుధర్మాస్థాని, తనయధికారంబె తప్ప దనుచుఁ
బాలించెఁ గద స్వర్గపట్టనం బేపట్టు, నను దన కిదియె కాణాచి యనుచుఁ
గొలిపించుకొనెఁ గదా వలపించి యప్సర, స్సతులచేఁ దనవెంపె సతె మటంచు

తే. గీ. నౌర యాయింద్రుఁ డిప్పు డెందరిగె నొక్కొ
మనలఁ దొలివేలుపుల మాట మఱియు నవతి
తల్లికొమరుల మాటఁ దత్స్వర్గరాజ్య
మెల్ల మన కనుభోజ్య మంచెఱుఁగఁడొక్కొ."

తృతీయాశ్వాసము, ౧౧౧.

సందర్భోచితవర్ణనలకై వెదకికొన నక్కఱయే లేదు. ఈ గ్రంథమునం గల మనోహరవర్ణన లన్నిటిం గూర్చి విస్తరించి వ్రాయవీలు లేమిచే దిక్ప్రదర్శనముగఁ గొన్నింటి మాత్రము వివరించెద. నాచూచినంతవఱకు నాంధ్రప్రబంధములలో నెద్దాని యందును ఋతువర్ణన మీ గ్రంథమునందువలె హృదయరంజకముగను స్వాభావికము గను జేయఁబడి యుండలేదు. ఆయాఋతువులందు భూపులు మొదలు కాఁపులువఱ కుంగల యన్ని యంతస్తులవారి లెట్లెట్లు కాలము గడుపుచుందురో, ప్రపంచమంతయు నెట్టిమాఱుపు లందుచుండునో తెలుపఁబడియుంటయేకాక, యప్పుడప్పుడు మన యను భవములోనికి వచ్చిన వయ్యుమనము గమనింప నట్టియు, గమనించియు మఱచిపోవు నట్టియు, విషయములన్నియు మనస్సున కొక్కసారిగాఁ బ్రదర్శింపఁబడి, స్వప్నము నందుంబలె నిమేషమాత్రమున సంవత్సరభుక్తి జ్ఞప్తికిఁ దేఁబడియున్నది. ఇయ్యవి వీరి కింగల పరిశీలన శక్తియుఁ, బ్రపంచజ్ఞానమును, బ్రకాశితములగుచున్నవి. హాస్యరసాస్ప దము లగుపద్యము లనేకము లీ ఘట్టమునఁ గనఁబడును.

సీ. "ప్రహిబహిః కుట్టిమాభ్యర్ణగాంభఃపూర్ణ, కలశాంబువులు గతి క్లమముఁ బాప
నవ నారికేళవర్ణకళింజకస్థితుల్, మార్గాత్తఘోత్థశ్రమంబు నుడుప

జంబీరరసపూర సమ్మిశ్ర మసుగత్రక, సారంబు ద్రవము జల్లారఁజేయ
నాయతకాయమానాంతరస్థితతాళ, వృంతముల్ ఘర్మంబు విరతినొంద

తే. గీ. నిదుర గపురంగ నపుడధ్వనీనజనము, విడియునొక్కొకపుణ్యాత్ముఁ డిడినయట్టి
ప్రపనపారసుఖాప్తిమైఁ బనుల మఱచి, పట్టపగలింటివసనోఁకుఁ దట్టుకుండ."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౭౮.

సీ. "ముసుఁగిడ్డకుఱువాపు ముమకదుప్పటిచెన్ను, గిలకుండనలఁతికో జెలుచొచ్చి
హత్తించి తొడిగిన క్రొత్తచెప్పులజోళ్లు, వడియకుండఁగ వీధి బసులఁ జేరి
గుత్తంబుగాఁ జుట్టికొనిన చుట్టలనిప్పు, లాఱకుండఁగఁ బంచ టరుఁగు లెక్కి
పొన్నుఁ గఱ్ఱలయూఁతఁ గిన్నుఁగానక జాతి, పదకుంచ రిచ్చపా వడులనిజెకి.

తే. గీ. చేలపసులందుఁజొప్పడు చెలిమిసంజ
గాఁపుఁగొమరులు పసుపుసుంకములఁ గొనిన
శాలిపాలికలకుటీర పాళిఁ జేరి
రెట్టకేలకు సజ్జడి నేకతముగ॥"

ద్వితీయాశ్వాసము, ౯౧.

సీ. "పట్టుఁబుట్టముఁజుట్టి నట్టిబోడిశిరంబు, పైనొప్పునక్షయ పాత్రి నొకటి
యిరుకక్షములలోని తిరునామములపుస్త, కమునను దాళవృంతమున రెండు
క్షుద్రకుటీప్రాంత శునకభీతినిఁ గుడి, కేల చాల్చిన తిరుకోట నొకటి
డాచేతిదారుఖండ ప్రుఁ దాళ యుగిరెండు, స్వప్రతీకంబులఁ బదియు రెండు.

తే. గీ. గమనసస్టాదశోర్ధ్వపుండ్రములు వమకు, నమరసత్వార్ధవైష్ణవత్వము ఘటిల్ల
బికిరి మెత్తంగ సాతాని పిండునిలుగుఁ, దగధను హ్మాసవాసరాంతముల నపుడు."

ద్వితీయాశ్వాసము, ౧౦౦.

సీ. "నవశాలిసస్యకృంతనవిధానైకసం, భ్రమముహుర్భ్రమదంఘ్రిభవకులంబు
వార్షికవ్రీహిసంపాదనాజస్రస, త్వరచరద్గ్రామ సేవకజనంబు

పార్థివగ్రాహ్యవర్ష్యాగ్రగ్రహణజాగ్ర, దుర్యోగిపురుషభటోత్కరంబు
ప్రతినేహాసత్యాట ద్వాద్యనాదసనాథ, రోదంగిముఖ్యభిక్షువ్రజంబు.

తే. గీ. దనరి సర్వేశ నాప్రభాత ప్రదోష, మాప్రదోష ప్రభాతంబునటుల యిటుల
తిరుగ నయ్యుయినందడి తెలుపి లేమిఁ, జేల కూర్లను నొకవింతచెలువు దోఁచె!"

ద్వితీయాశ్వాసము. ౧౦౧.

స్వర్గవర్ణనముకూడ నీ కృతిగనె నిరుపమానసౌందర్యము కలదై యున్నది. ఏవ వొడమఁ జేయకుండ శృంగారరస మెంతవఱకుఁ జూపనగునో యంతపర్యంతము గనఁబఱుపఁబడి యున్నది. ఉత్తరహరివంశము, మృత్యుంజయవిలాసము, మొదలగు గ్రంథముల యందలి స్వర్గవర్ణనలకుఁగూడ దీని యెుటఁ దలయెత్తి మెలఁగ వలను పడదు. గిగక్షేపు విష్ణుం బొసఁగని నన్ను దోనచ్చిప స్తనము లెంతయు సహజములుగా నున్నవి. నైమిశారణ్యవర్ణన, నాచననోమని బదరికాశ్రమవర్ణనవలెఁ జదువువారి మనములఁ దనతోఁగొనిపోయి, మునిజనావాసముఁ బ్రవేశింపఁ జేసి, పక్షిజాతుల కూఁతలును, సెలయేళ్ల మ్రోఁతలును దప్ప నేచప్పుడు లేక యొప్పు నప్పట్టునఁ, బరమ శాంతస్వాంతులై, తపోధ్యాననిష్ఠాగరిష్ఠులై, సంసరణతరణితరణముసకు "శ్రీరమణనేద లెకేవల నాకతాటు" నెఱింగి, "ప్రత్యహముం గృతనిత్యకృత్యులై శౌరి కథార్థముల్ వినుచు శార్ఙ్గిఁదలంచుచుఁ బక్షిసంఘాకారము నాత్మ నెంచుచును గాలముఁబుచ్చుచు" నుండు జటిమండలి దర్శనము నొసఁగూర్చుచున్నయది. అగిలి దౌహృద ప్రసవవేదనావర్ణనల చెటుకొనఁదగినవి. నే నింతవఱకెన్నఁడును గని యుండలేదు.

సీ. "నిరర్థిప్రాలోభ్యనిపంచినబహ్వాయిణిపాల, పరమాన్న మొకమానినట్లు యాన్నెఁ
దన కోర్పుఁ గాంచి కొత్తగఫలించినపంట, చెట్లసందోక మునిస్త్రీ యొసంగె
నిజహస్త హేరాభిసుం తత్రసిద్ధముహీహస్త, తల నొక్కొంగనిన ధూళితిలకి మునిసెన
యవమావ్రష్టికవట్టనన్నుతెనస్నిఖి, ద్వ్యసు లొక్కతిబిసెయొల్లలు దెచ్చెఁ

తే. గీ. దాని బూజించు దేవిపాదముల మీఁద, గొనయనిత్యాత్మలక్ష్మి తొలఁకనిపోఁడుకుఁ దీక్ష
యు కేయు సీమంతశుభశోభ నెసఁగునట్లు, పసనిపాయుంబసీమంతరతిక నచెల.

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౧౭.

సీ. "శ్రవణాగమ్యగుణ నాయికాలోకనిమిత్తుఁ, బాయయుగాయంచఁ జేయు వలయు నేమొ
జల మెలర్పంగ మహాశ్వాసనిముంగిటినంరిఁ, బట్టియుట్టుటఁ గల్గ వలయు నేమొ
గ్రుక్కలొక్కటి రెండుఁ గ్రోలఁగాస్వర్గతిచే, జలముపుంత్రించియీ వలయు నేమొ
కచమునందిడుకొనం గాఁ బత్రపుటముపై, విలిఖించి యంత్రమీ వలయు నేమొ

తే. గీ. యనుచు శిక్షుప్రసూత్యుపాయజ్ఞలల్ల, నుటజబహిరంగణంబున నుండి ప్రసవ
జనకమూనికటుంబినీ జననియుక్తి. నొక్కటఁ దవీయదాలికా హలాతుబగసు॥"

చతుర్థాశ్వాసము, ౧౧౬.

వాసవయాత్రావిశ్వాసఘట్టము శైలిచేఁ బోతనామాత్యుని భాగవతముతోఁ దూఁగఁ లేకున్నను, కథాసంవిధానముచేత నీయ ఘట్టము దానికి హీనమైనఁ దీసిపోకుంట యటుండఁ గొన్ని విషయముల దానిని మించి యున్నదని యొప్పుకొనక తప్పదు. తృతీయాశ్వాసము నందలి శారికాసంవాదఘట్టము మున్ను వాకొనిన యన్నిటికిన్న నెన్నికఁ గనఁదగి యున్నది. పదలాలిత్యము నేమి, కథాచమత్కృతియం దేమి, భావవిశదతను నేమి, కళాపూర్ణోదయ ప్రభావతీప్రద్యుమ్నములఁ బురడించు చున్నయది. ఇతరాంతరంగ స్ఫురితజ్ఞత్వమును భాషాప్రావీణ్యమును యోజించిచూచిన నీశారికలును సూనాయ్యాని హంసీకథంసము నొక్కయాకున నే చదివిన వని సందియ మొదవక మానదు. అమరావతీపురికి మరలివచ్చిన పిమ్మట శచీపురందరుల స్వాంతములకు "గొంతిని వింతలచే సంతరింపఁబడిన దంతురి తగు భ్రాంతి," కలభాషిణీ మణికంధరులకు, రంభానలకూబరులకును గల్గినచిత్తవిస్మృతిని స్మృతికిఁ దెచ్చుచున్నది. షష్ఠాశ్వాసమునందలి కథకు దం జాలవాజకుఁ గవికిం గల స్వకపోలకల్పనాసామర్థ్యమును బ్రకటించుచుఁ గళాపూర్ణోదయ రచనల వెల్లి గొల్పు చున్నయది. ఇందుఁ బాటుకను సాక్షియనకను జరగినసంవాదము వలన నిక్కవికిం గల సందర్భోచితపదప్రయోగనైపుణ్యము దెలిసికొనవచ్చును.

గ్రంథనామము:—"మహేంద్రవిజయమునకు మాతృకయైన యుపమాకామాహాత్మ్యము సంస్కృతమున రమారమి నూఱనుష్టుభ శ్లోకములుగలదై" బ్రహ్మకైవర్త పురాణమున నొక భాగముగానున్నది. ఈ కవీంద్రుఁడు దాని నధికముగాఁ బెంచి, మూలము నందలి కథతో నూతనగాథల జతగూర్చి యల్లి, యాఱాశ్వాసముల ప్రబంధముగా రచియించి యున్నారు. మాతృకకువలె దీనికిఁగూడ సర్వవిధముల నుపమాకామాహాత్మ్యమను పేరే సరియైనదైనను, "నింద్రజయంబు ముఖ్యగాథగఁ దోఁచెం గాన మహేంద్రవిజయ మని దీనికిఁ బేరిడుట మంచి" దని గ్రంథాది యందుఁ దెల్పఁబడియున్న కవి యభిప్రాయము కేవలమపూర్వ మని కాని యసంగత మని కాని చెప్పఁ జొప్పడదు. మొదటి మూఁడాశ్వాసము లందును మనువునుగూర్చి యొక్క వాక్య మైనలేకున్నను కథ కంతకుఁ బ్రధాననాయికానాయకులు వరూథినీప్రవరాఖ్యులయ్యును, నాంధ్రకవితాపితామహుని ప్రబంధము "స్వారోచిషమనుసంభవ" మను పేరఁ బరగుచున్నది. దానికన్న నిది సార్థకనామమే.

కథావిషయము:—ఈ గ్రంథముయొక్క ప్రధానోద్దేశ ముపమాకాక్షేత్రమహిమానువర్ణనము. ఎవ్వరైనబంధురతటాకోపాంతమునఁ దపంబు సల్పినను, దజ్జలంబుల మజ్జనం బొనర్చినను, గరుడభూధరంబధిరోహించినను, దత్కూటస్థితుం డగు దేవుని సేవించినను, దత్తన్మనోభీష్టసిద్ధిరూపమున నాక్షేత్రమాహాత్మ్యమెల్లరకుఁ బ్రకటీకృతం బగుచుండు నని బోధించుగాథ లిందుఁ బొందుపఱుపఁబడి యున్నవి. అట్టి కథల ముఖ్యార్థమే సంగ్రహముగ నీ క్రిందపద్యమున హృద్యముగఁ దెల్పఁబడి యున్నది.

సీ. "బ్రహ్మవిద్యామహాప్రజ్ఞానిధిత్వంబు, దివిజేంద్రసదృశవైభవసమృద్ధి
యదితికశ్యపసమానాపత్యయోగంబు, సంద్రనాయక కౌతుకానుషక్తి
నారదప్రతిమానతారకజపసిద్ధి, ధూర్జటినిభధూతదోషవృత్తి
హీనభూతాభసాంతానికలోకాప్తి, వల్లవతుల్యకైవల్యపదవి

తే. గీ. యేతదస్మత్ప్రపూతవిఖ్యాతమహిమ, సహితమహితకథావిధశ్రవణపఠన
నిరతనిరతులకొదవు—"

షష్ఠాశ్వాసము, ౨౭౧.

ఇఁక నాయీగాథల గ్రంథవిషయము నుండి విశేషపఱిచి ప్రత్యేకముగ వాని యందుఁ గానఁబడు రచనావిశేషముల మాత్రము గొన్నిటి వివరించెద.

మొదటి రెండాశ్వాసముల యందీను వేదాపహారి యగు సోమకాసురునివధ దెలుపఁబడి యున్నది. ఈ భాగము కథాచమత్కృతిచేఁ బ్రసిద్ధము కాకున్నను, రస భరితంబులై విను వొదవింపక చదివినకొలఁది మది ముదము గదురఁ జేయు ఋతువర్ణనల వలన నెంతయు మనోహరమై పొలుచుచున్నయది. తృతీయ, చతుర్థ,పంచమాశ్వాసము లీగ్రంథమున నెన్నికఁ గన్న కథలన్నిటిలోమిన్నయైన వేల్పుమన్నె కాని గాథచేవన్నె కెక్కియున్నవి. ఈ భాగమును "మహేంద్రవిజయ"మనుటకన్నను "మహేంద్ర గర్వనిర్వాసన" మనిచెప్పిన నొప్పిదముగనుండును. పేరు వేఱుగనున్నను, దానింబట్టి కవియుద్దేశముకూడ భిన్నముగనుండు ననుకొనవలసి వచ్చినను, వచ్చి చూచినమాత్ర మింద్రునికింగల్గిన శృంగభంగమే ప్రధానాంశ మనియుఁ, దద్వర్ణనముననే కవితప సామర్థ్యమునంతయు వినియోగించినాఁ డనియు, ముఖ్యముగ దానివలననె గ్రంథమున కిట్టిప్రాశస్త్య మొనఁగూడిన దనియుఁ, దోఁపకమానదు. ఈ యభిప్రాయమును స్థిర పఱుచుట కష్టము కాదు. ఈ విషయమున మూఁడుభాగములు స్పష్టముగాఁ దెలియు చున్నవి. 1. పురందరుఁడు సురేంద్రపదభ్రష్టుఁడగుట. 2. నిశాచరుఁడు శచీవర సింహాసనాధిష్ఠాన మొనర్చుట. 3. త్రివిష్టపపతి పునఃప్రతిష్ఠితుండగుట. మొదటి దానియందు రాజు గర్వితుఁడైనచో సహచరహితముగ శిక్షింపఁబడునని చూపఁబడినది. రెండవదానియందు రాజుగుణశాలియేయైనను, దుర్గుణయమూర్తుల నికటవర్తులుగాఁ జేరఁదీసినచో వారిమూలమునఁ దాను దండితుఁడగు నని తెల్పఁబడినది. మూఁడవ భాగమునఁ బశ్చాత్తప్తులైనవారిని భగవంతుఁడు కృపాళుండై చేపట్టు నని తేలుచు న్నది. మదించినవారి కున్నది పోవుటయే మృత్యుసదృక్షంబగు శిక్ష. అది తమ వైరులఁ జేరుట పైదానిని మించినవంచన. తుదకు బ్రతుకఁ దెరువున కితరుల బతిమాలు కొనవలసిన గతికిఁ దేఁబడుట వీనినన్నిటిఁ దలఁదన్నిన బన్నము, ఇద్దియే మనశతమన్యు

వను సంప్రాప్తమైనస్థితి. అది యకారణముగఁ గల్గినది కాదు. యనేకపరి విష్ణువర్ధనార్థమై వైరంరపురి కరగి యచ్చట.

శా. "ముల్లోకంబుల నేలు చుండు సవనంబు ల్నూఱు గావించితిన్
దెల్లం బై తగుసౌమపస్యమున వర్తింతున్ బుధ శ్రేణియం
దెల్ల న్ముఖ్యుఁడ వై మెలంగుము"

తృతీయాశ్వాసము, ౧౯౦.

యని విజ్ఞవీగిఁ తుదకు శ్రీహరిం బొందగాన లేక, శారికలచేఁ దిరస్కృతుఁడై, నారదమునిచేఁ బరిభూతుఁడై యరగినత్రోవనె మరలివచ్చెను. అయిన సంతటితో జ్ఞానము దెచ్చికొనక, మదాంధుఁడై కరణీయకార్యముల మఱచి, యకరణీయకృత్యముల జరుపుచు, గురువుల నాదరింపవలయు నని తెలిసియు మర్యాదానుసారం బరిచర్య సేయక, వారిప్రసాదము నిరాకరింపఁగూడ దని యెఱింగియు నట్లొనర్చి, యుత్తాపమునోపాగ్ని రగులఁ జేసి శాపోపహతుం డయ్యె. కావుననే పూర్వముకన్న నధికశిక్షకుఁ బాత్రుఁడై తనరాజ్యమును గోల్పోవుటయే కాక యరిశాత్రవుల యధీన మగుటగూడఁ దాఁ జూడవలసి వచ్చెను. తనతప్పు తా నెఱింగిన వాఁడగుటచేతనే యసహాయుం డై శ్రీహరిదరిఁ జేరుటకు వెఱచి, సురగురునిం గూడఁ దోడితెచ్చుకొనవలసి వచ్చెను. ఇతఁడు నేఁ డొనర్చిన కారణముననె "ప్రత్యక్ష మైతి నీకు మాత్రంబె సురపాల నైకలోల" యనియు, "మెచ్చితి నీసచ్చరితకు, వచ్చినపని యుచ్చటించి వరంబడుగు" మనియు, బృహస్పతితోఁ, గుపితుం డగు నాహుఁ, డుగ్రారిం గిరించి మాటాడఁ దొడంగె. ఇంద్రునివలని లోపమును, నారదు శిక్షింపవలెనను నుపేంద్రుని మనోనిశ్చయము నెఱింగినవాఁడై, రాజనీతిపారంగతుం డగు గురుం డతిజాగరూకతతో నంతివఱకు జరిగిన దంతయు న్యాయ మని యొప్పుకొని, యతివినయోక్తులఁ దనమనోభీష్ట మల్లనల్లన వెల్లడిచేయఁగోరి "శ్రీవర ! దేవరం గనుటచేతను జేతనులు ...నిత్యవిభవంబును గాంచి ...సదాసుఖితులౌదు రటంచుఁ గోవిదులువచింతు" రనియారంభించి, "దేవర

పాపసూప్తలయే నమః" యని స్తోత్రముచేసి. "స్వర్గమర్త్యపాతాళములు దేవమనుష్యా సురులకుం బావలములుగ" సృష్టింపఁబడియున్నవి, "త్రిదశాలయంబగు స్వర్గమునకు, బలిసద్మమనుచుఁ బాతాళమునకు" సంజ్ఞ లమరుచున్న నిప్పుడు "తత్క్రియలంబు చెప్పుటకుం" గాదా మొందుందనోప్రు నని యొసఁబడి, కవి కింద్దున కొదఁగూడిన కవిగండ్ల విడి విడిగాఁ దెల్పి, "దీనజనతార్తిసంహారి దానవారి శౌరి యనుఖ్యాతి నిలుపు కొ"మ్మని వేవిన మ్మల వేఁడుకొనఁ జొచ్చె. ఇంతియ కాక పన్నగశయనుఁడు ప్రసన్నుఁడై "మీసంకటములు దీర బలిని రసాతలమునకుఁ బంపెద" నని మాట యిచ్చిన పిమ్మటఁ గూడ సురాచార్యునికిఁ దనివి తీరకుంటఁ జూచి, "పలుమఱు శ్రీహరి గురునిం దలఁపు తెలుపుమనిన నిన్ను నాకును నంపి న్నిలుపు మని కోరి" "నవ్వుచు నటు కానిమ్మని హరి యనుగ్రహించె"నఁట! సురేశ్వరునకు బుద్ధిగఱపుటకుఁ గాకున్నఁ జుట్టుఁగైదువుజో దెంత జెట్టునకు సెయుట యొప్పుఁడైనఁగని యున్నారమె? పద్మనాభదైత్యుఁడు స్వర్గముపై దాడివెడలి సురలఁబాఱఁదోలి నట్టడింద్రునిఁ గని, కృష్ణుఁ డిష్టబంధువనియు, సత్పురుషుఁ డనియుఁ గొనియాడి యాతని వెఱపు బోఁ జఱచుట మన మెఱుఁగమా? ఈ గ్రంథానియందు వేదములఁ గోల్పోయిన బ్రహ్మ తన తండ్రి యొద్దకు నిర్భయముగాఁ బోవుట మనము గనియుండ లేదా? హరి యైనను దన యభిప్రాయ మస్ఫుటముగాఁ దెల్పియుండ లేదు. "సలబలసంపదాదులు దగుల్కొన హత్తిన మత్తవృత్తి...తద్బల ముడివోయినప్పుడు కదా తొలఁగు" నని మొదట జనసామాన్యముంగూర్చి చెప్పి, పిమ్మట బుభుక్షుండు "ప్రభూతాప్రభవ ప్రభూతపటువైభవగర్వభరంబునఁ దజ్జ్ఞతి దప్పి భవానిప్రసాద మభిభవించె" ననియు, దుర్వాసుఁడు "సదయుండై గోవిందుఁడే కలఁడటంచు నాశ్రవ్యాక యూరకయే వెడలిన" శాపము గ్రమ్మఱింప నెవ్వరికిఁ దరముగాదనియుఁ, బాఠశాలాధ్యక్షుఁడు తన క్రిందియుపాధ్యాయుని ధిక్కరించిన విద్యార్థికి బుద్ధిచెప్పినచొప్పున దిక్పాలమాళికిఁ దలవంపు గలుగఁబలికెను. మఱియు బలిభంజన మొనర్చిన పిదపఁగూడ "స్వారాజ్యం బింద్రునిచేత సాంద్రప్రేమంబున నిస్తంద్రత నేలింపు"మని మునులు ననిమిషులును

మనవి సేసినం గాని పట్టాభిషేకంబున కియ్యకొనఁడాయె. అంగీకార మొసంగిన పిమ్మటఁ గూడఁ, దాను సన్నాహ మొనర్పు మనుటకు మున్న పార్వతీపరమేశ్వరుల నారాధింపకయే, బ్రహ్మర్షియుక్తుండై పట్టాభిషిక్తుం డగుటకు వచ్చియుండె నని విని "యేకతంబున నింత పుట్టె, దాని నిప్పుడైన మరలింపఁ గానఁ దయ్యె" నని వాస్తోష్పతిం గూర్చి గీష్పతితో మొఱవెట్టసాఁగెను. ముక్కంటియు నాతని మచ్చికంటియు గూడఁ దెఱగంటిదొర తమ యడుగులపైఁ బడి మ్రొక్కు లిడిన లేవనెత్తి "యైన దేమయ్యెనో భక్తుమయ్యెఁగాని, యిప్పుడైనను దృశ్యమందించు కైన, నీశ్వరుని కంటె భేద మంచెంచఁబోకు" మని చెప్పి, యాతని యహంభావము వేరంటఁ దెగనఱకి, తమ పురి కరిగిరి. కావున నీ మూఁడాశ్వాసములలో మహేంద్రగర్వభంగము ముఖ్యాంశ మని సంశయము లేక చెప్పవచ్చు. అయినను, మొదటఁ బడరాని వెతలఁ బడి, తుదకు స్వకర్తృకముచేత నైన నేమి, యీశ్వర సంకల్పముననైన నేమి, కథానాయకుఁ డానందాభ్యుదయ మందిన కారణమువలన, నయ్యలరాజు రామభద్రుని గ్రంథమునకు "రామాభ్యుదయ" మను పేరు వచ్చిన తీరుననే, మహేంద్రునకు భగవత్కటాక్షమునఁ బిదపఁ గలిగిన విజయమునుబట్టి యీ గ్రంథమునకు "మహేంద్ర విజయం" బను నామంబుంచఁబడి యుండవచ్చును.

షష్ఠాశ్వాసమునందలి కథాసూత్ర మొక్కొకచోటఁ జిక్కుగాఁ దోఁచిన నోపికతోఁ జదివిన వదలించుట సులభమే. క్షేత్రమహిమను దెల్పునవి కొన్నియుఁ, దానికిసంతత ముపదేశ మందినవారికి వేంకటేశుఁడు సులభగమ్యుఁ డని చూపునవి కొన్నియు, నై దీనియందుఁ గూర్పఁబడిన కథలు రెండు విధములుగా నున్నవి. అశ్వత్థవృక్షము నాశ్రయించి యున్న బ్రహ్మరాక్షసోత్కరమునకుఁ "బద్ధయోదకబిందు సంపర్కమునను, దుష్టభావంబుమాత్రంబె తొలఁగెఁ గాని" "బంధుర సరోంతర్వారి పూరంబులం దానంబాడు" నంతవఱకుఁ బిశాచవృత్తి విడిచి పోదయ్యె. తార్క్ష్యశైలారోహణ మొనర్చిన వెంటనే మూకబధిరాంధపంగులకుం గలయవరోధము నివారింపఁ బడియె. కళింగరాజపత్ని చిఱుతప్రాయమున గరుడభూధరమునకుఁ దోడ్కొనిపోఁ

ఱడియుంటుం జేసి, బ్రహ్మరాక్షసునినుండి రక్షింపఁబడుటయే కాక యాంధ్రేంద్రు పురంధ్రియయ్యె. పుణ్యక్షేత్రముల నన్నిటిఁ గన్న నారదున కుపమాకలోఁ గాని తారకజపసిద్ధి కల్గదాయె. ఈ మంత్రరాజ ముపదేశ మందినవల్లవునకును బీతికాపుర వల్లభునకును, వేంకటేశుఁడు వశుఁడై కోరిన వరము లొసంగెను. కళింగరాజతనూజ వృత్తాంతమును, బీతికాపురాధీశులకు వంశపరంపరాగతము లగు నామధేయముల వ్యుత్పత్తియును, దెల్పుగాథ షష్ఠాశ్వాసమున కెల్ల స్తోత్రపాత్రమై యున్నది. కొన్ని గ్రామనామముల యర్థముం బట్టి మిగుల నేర్పుతోఁ గూర్పఁబడిన దగుటచే, స్వకపోల కల్పితం బయ్యు వాస్తవముగానే తోఁచు చున్నయది. ఒంటిమామిడియే మునివాసము, రావికమపాడే బ్రహ్మరాక్షసుని రావి; తేటగుంటయే ద్విజుఁడు వార్చిన గుంట; గోవాలపట్టణమే వల్లవులపల్లె. వల్లవుని వృత్తాంతము కూడ శ్లాఘనీయముగనే యున్నది. విద్యాగంధ మెఱుంగక పశుప్రాయుఁడుగాఁ బెరిఁగిన వానికి సామాన్యముగ నీశ్వరతత్త్వవిచారణాసక్తియే పొడమదు. పొడమినను వానిమనం బాధ్యాత్మిక విషయములఁ జాలదూరము పోనేరదు. ధరణీజాతవ్రాతమును, జంతుసంతానమును బెట్టుపోఁతలు లేకయే పెరుఁగుటయు, నంతరిక్షమున లక్షలకొలఁది నక్షత్రము లాలంబరహితములై వ్రేలాడుచుండుటయుఁ జూచి, యాదికారణ మగు శక్తి యెచ్చటనో యుండి తీరవలయు నని గ్రహింపఁ గలఁడు కాని, యా శక్తి యిట్టి దని నిరూపింపఁ జాలఁడు. కావున నట్టి నిష్ఫలప్రయత్నముల నుండి యాతని మనస్సు వెనుకకు మరలిపోవును. పిమ్మటఁ జిత్తమునఁ గల్గుమార్పులు వానికి లభించు సాంగత్యము ననుసరించి యుండును. సర్వసాధారణముగ ముక్తిమార్గాన్వేషణాసక్తచిత్తవృత్తాంత మిట్టిదయై గన్పట్టును. ఇదియే మిక్కిలి రమ్యముగా నిందు వర్ణింపఁబడి యున్నది.

“ భాషాభిమాని. ”

19–9–1906.

తొలిపలుకు

శ్రీ మహేంద్రవిజయ దివ్యమహాప్రబంధ కృతికర్త, శ్రీ దేవులపల్లి సుబ్బరాయశాస్త్రులవారు సుప్రశస్తకవితా శక్తిగల కవివతంసులు. ఉత్తమోత్తములగు నాంధ్ర కవితిలకులలో నగ్రస్థాన మలంకరించువారిలో నొకరు. మఱియు లోకములోఁగల సకలదేశములలోని కవిశ్రేష్ఠులలోని వారు. ఏ దేశమునన్నైన నిట్టి విశేష శేముషీ విభవాభిశోభితులగు కవిశిఖామణు లల్పసంఖ్యాకులుగ నుందురు.

శ్రీ మహేంద్రవిజయ ప్రబంధరాజ మాంధ్రమునఁగల సుప్రశస్తమైన గ్రంథములలోనిది. వీరికవిత్వము సర్వాంగసుందరమై విలసిల్లును. వీరి రచన రసికజనమనోరంజకమై రాజిల్లును. చదువఁ జదువఁ జవులూరుచుండును. వీరి కవితాలతయందు దనవసర పదములు లేవు. కవితావాహిని యసాధారణధారాశుద్ధి గలది. వీరి కవితా కాంత కరముకరము రమణీయమై మెఱయుచున్నది. వీరిశైలి పరిశీలించిన ననన్యసామాన్యమై యసమానలసమానమై విలసిల్లును. వీరి కవితయందు గల భావనాశక్తి వర్ణనాతీతము. ప్రసన్నత ప్రశంసనీయము. రచన రసోచితమై చెన్నారుచుండును. రసపోషణ మతులితమై తనరారును. రసము పొంగి పొరలుచుండును. వీరి కావ్యకన్య శబ్దార్థాలంకారములతో నలరారును. వర్ణనా వైదగ్ధ్యము విశేష విస్మయము గొలుపును. మహామనోహరములైన సహజవర్ణనము లనేకములు గలవు. చమత్కారము లగు జాతీయములతో తేజరిల్లుచుండును.

వీరి కవిత్వతత్వమును గుఱించి విమర్శకశిఖామణి యగు మొక్కపాటి సుబ్బరాయఁడుగారు పీఠికయందు మిక్కిలి చక్కగఁ జర్చించిరి. ఈ ప్రబంధమునందలి విశేషములను విపులముగను, వివరముగను, విశదపరచిరి. ఈ విమర్శనము ప్రశంసార్హమై యాదర్శముగ నున్నదనుటకు సందియములేదు. ఈ పీఠిక వాచకులకు ముదమాపాదించును.

ఈ సుధీనిధులిరువురు పావనచరిత్రులగు నా మిత్రరత్నములు. వీరిరువురును నాకు గురువర్యులు. వీరి రసవత్తరములగు రచనలకు తొలిపలుకు లిఖింపగలుగు భాగ్యము లభించుటచే నేను కృతకృత్యుఁడనైతిని. వీరిరువురును దివంగతు లగుటవలన నేను నేడుగూడ మిగుల వగచుచున్నాను. దైవ సంకల్పము దప్పింప నేరితరము?

నా గురువర్యులగు వీరిరువురకు గౌరవ పురస్సరములగు నా నమోవాకము లనేకము లర్పించుచున్నాను.

శ్రీ రావు వేంకటకుమార మహిపతి సూర్యరావు.

(శ్రీ పిఠాపురం మహారాజుగారు.)

శ్రీరస్తు.

శుభమస్తు.

అవిఘ్నమస్తు.

శ్రీగణాధిపతయేనమః.

శ్రీసరస్వతీదేవ్యైనమః

శ్రీహయగ్రీవాయ నమోనమః.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

ఇష్టదేవతాస్తుతి.

శ్రీరంజిల్లనొసర్చెఁ గావుత శిలా జీవప్రదాన [1]ప్రధా
ధౌరంధర్యముఁ గాంచి దారుశకలద్వంద్వంబునుం బాదుకా
కారం బూని భజింప భూభరణభాగ్యస్ఫూర్తిఁ గల్పించు సీ
తారామాంఘ్రియుగంబు మాకు ససుఖౌదారాయురైశ్వర్యముల్.

వ. వసుధ జనించి యాజనక వంశము నయ్యినవంశ మింపుసొం
పెసఁగ సమున్నతత్వము వహింపఁగ మించిన సీత [2]శీతదృ
క్ప్రసరణము ల్సుధారసపరంపరలై యలరారెఁ గాత నేఁ
డసదృశదోహదస్ఫురణ నస్మదభీష్టలతాఫలాప్తికిన్.

---

1. ప్రఖ్యాతి వహించినది. 2. చల్లని చూపులు.

శా. శ్రీవర్ధిల్లఁగఁ జేయుఁ గావుత జటా శ్రేణీమిథోబంధరే
ఖావిశ్లేష మొనర్ప [1]స్వర్ణది తరంగవ్యాజహస్తంబుచే
శిరిం జొన్పినదంతకంకతమువోఁడిక్కన్మౌళి [2]రేఁజల్వడా
ల్పూవుం దాల్చిన శంకరుం డెపుడు సమ్మోదం బెదం గ్రమ్మఁగన్.

ఉ. స్నానజలంబు [3]ధౌతవసనం బను లేపన మోగిరంబు దా
నే నెఱిఁ గూర్చి నాథు నెనయించునొ పెండిలికూఁతు రంచు [4]సం
వ్యానముఁ బూని యవ్వరుని యవ్వ నటంచు నటించు భృంగిచం
దానకు నెచ్చెలుల్ నగిన నవ్వెడు శాంకరి మమ్ముఁ బ్రోవుతన్. 4

చ. అనుపమ మైన యాత్మ చతురానన రూఢికిఁ దోడు సత్యవ
ర్తనము మెఱుంగువెట్ట విబుధప్రకరంబుల కెల్లఁ బెద్దయై
మనుమని నస్గశాకలన మానితుఁ జేసిన సద్దయార్ద్రహృ
ద్వనరుహుఁడౌ మహామహు [5]బితామహుని న్నుతియింతు
[నెంతయున్ 5

శా. శ్రీపూర్ణాకృతిముక్తిసౌధచతురంఘ్రిస్ఫాటికస్తంభశో
భాపీఠీకృత [6]శాతమన్యవశిలా భాస్వత్ఖురోద్యద్రజ
శ్రీపేర్మిం బురుషార్థపాళి నిడ నా శ్రీధేనువాగీశ్వరీ
రూపం బూని తనర్చు వాణి సమకూర్చు న్మాకు వాగున్నతుల్. 6

---

1. ఆకాశగంగ. 2. చంద్రుఁడు. 3. తెల్లనిబట్ట.
4. ఉత్తరీయము. 5. బ్రహ్మ. 6. ఇంద్రనీలపురాలు.

సీ. [1]కలుములీ నోపఁడే కమలాప్తసుతరాజ్య
సంఘటనోపాయ చతురమంత్రి
యిష్టార్థములొసంగఁడే జానకీరాఘ
వాన్యోన్యకుశలవార్తైకదూత
చిరతరాయుర్వృద్ధిఁ జేయఁ జాలఁడె ల
క్ష్మణజీవదానభిషగ్వరుండు
కళల నీనేరఁడే ఘనమాని సంప్రార్థ్య
రామసభైక పౌరాణికుండు
తే. గీ. పావనాకృతి శైవాంశ భవుఁడు శ్రీహ
రిస్వరూపుఁడు [2]భావివిరించనుండు
నిరవధికకీర్తి యగు నాంజనేయమూర్తి
తత్ప్రసేవనములు జగత్పావనములు. 7

సీ. ప్రవితత [3]ప్రత్యూహ పవమానగిళన దు
ర్వారతుం[4]డాజగరంబువాఁడు
బహుళాంతరాయపర్వత వినిర్భేదన
ప్రౌఢైకదంతవజ్రంబువాఁడు
పటువిఘ్నగణ[5]తుషవ్రజసముద్ధూనన
[6]ద్రాఘిష్ఠకర్ణ[7]శూర్పములవాఁడు

1. సంపదలు. 2. భవిష్యత్ బ్రహ్మ. 3. విఘ్నము.
4. అజగరము-పెద్దపాము. 5. పొట్టు. 6. మిక్కిలిపొడవైన. 7. చేట.

ఘనతరాతంకపంకక్షాళనపటిష్ఠ
కటతలదానోదకంబువాఁడు

తే. గీ. భూరి [1]పుష్కరఫూత్కార వారికల్పి
తాసమయవర్షసిక్త [2]కైలాసాద్ర్యుపత్య
కాత [3]టోత్ఖాతకేలిసంప్రీతివాఁడు
సిద్ధిగణనాథుఁ డిష్టాప్తిఁ జేయుఁగాత. 8

మ. కవనా[4]ఖ్యైక్షువణంబు నాటి జగతిం గాండోన్నతిం బెంచి ప
ర్వవితానస్థితి సంఘటించి రససంపన్మాధురీ సాధురీ
తివిశేషంబు రసజ్ఞజాలమునకుం దెల్లంబుగాఁ గూర్చి గౌ
రవముం జెందినవారి భక్తిఁ దలఁతుం బ్రాచేతసవ్యాసులన్

కం. [5]నన్నయభరితమనోజ్ఞక
నన్నయభవ్యోక్తిగా నొనర్చునుఁ గృపచే
నన్నయభయధృతిమతితో
నన్నయభట్టాదికవిజనంబు నుతింతున్. 10

మ. తమకావ్యాదుల సత్కవుల్ "సుకవినిందం జేసి" యం చొక్కభా
గముఁ గల్పించి రకారణంబ యది నిష్కారుణ్యమాత్సర్యభా
వమొ కా కాఘను లుండకున్న నల [6]దేవానాంప్రియశ్రేణి కె
ట్లమరుం గీర్తివిశేషపూర్తి యిలఁ గావ్యాసారపూరోత్థమై. 11

---

1. తొండము. 2. కైలాసాద్రి + ఉపత్యక - కొండక్రింది చదునునేల. 3. గజక్రీడ.
4. చెఱకుతోఁట 5. నుతింపదగిన నీతి. 6. మూర్ఖులు.

కం. అని యిష్టదేవతావం
దనముఖకావ్యముఖలక్షణంబుల నెల్లన్
బొనరించి యెద్దియే నొక
వనమాలిక్షేత్రమహిమ వర్ణించుటకై. 12

కం. ఊహల కనుగతిగాఁ గా
తూహల మెద మెదల భక్తిదోహలహితసం
దోహలలితానుమతి ను
త్సాహలసచ్ఛక్తిపూర్ణతా [1]హలహాలికన్. 13

కం. ఏవానిం గృతిపతిఁగా
భావింతునొ యెట్టి దివ్యభవ్యక్షేత్ర
శ్రీవర్ణ్యమొ యని యోజన
కావించుచునుండి యే నొకానొక [2]రజనిన్ 14

సీ. శ్రీజానకీదేవి చెలఁగు వామాంక భా
గముతో [3]నిరాశారిగముల తోడ
నాంజనేయాంజలిన్యస్తమాశస్తమా
పదముతో నధికసమ్మదముతోడ
వెనుక సౌమిత్రి పట్టినయట్టిహురుమంజి
గొడుగుతో నపరంజిమడుఁగుతోడ

---

1. తెగ. 2. రాత్రి. 3. మునులు.

భరతశత్రుఘ్నులుసురటులూనినపార్శ్వ
యుగముతోఁ జిఱునవ్వుమొగముతోడఁ

తే. గీ. గరములు మొగిడ్చునృపులతోఁ గవులతోడ
ప్రేమరసపూర్తిఁ బట్టాభిరామమూర్తి
[1]పుష్పకాంతరవర్తియై పూర్వపుణ్య
కలన నా మ్రోల నిలచినట్టులు తలంచి. 15

చం. నిలిచిన [2]కౌసలేయుఁ గని నెమ్మది సమ్మద మిమ్మడింప సాఁ
గిలి ప్రణమిల్లి కొంతవడికిం బులకించిన మేనితోడ దో
యిలి నిటలంబునందు ఘటియించి తదంచితచారుదివ్యమం
గళమహనీయమూర్తి పదకంజములం దిలకించు చున్నెడన్. 16

మ. ఉపమాకాకృతిఁ బుష్పకంబును సుపర్ణోర్వీధరశ్రీ సువ
ర్ణపరార్ధ్యోన్నతపీఠబంధురసరఃప్రౌఢిన్ హనూమత్కరా
బ్జపుటక్రోడము వేంకటాధిపతిసేవన్ రామచంద్రుండు నా
కపు డాదేశముసేతఁ దోఁచె మును నేనాదేశముం గాంచుటన్. 17

కం. వెఱపు న్వోఁజఁగు న్వోఱపుం
నొరకొన నప్పుడు నతు ల్నుతుల్సేయఁగఁ జె
చ్చెరఁ గన్నెఱంగియెటకే
నరిగెను శ్రీరామమూర్తి యనుచరయుతుఁడై. 18

1. విమానమునందు నున్నవాఁడు.   2. శ్రీరాముఁడు.

కం. అంతట జాగ్రదవస్థా
క్రాంతుఁడనై యుండ నప్పుడె కనుపట్టె నితం
డెంతవిశదప్రసాద
స్వాంతము గలవాఁడొ యనుచు నతి కుతుకముతోఁ, 19

సీ. మద్వంశజుల దయామతిఁ బ్రాజ్ఞ నాది నుం
డియుఁ బ్రోచె వారల నిష్ఠ కలరి
మత్పితామహపితామహు రామశాస్త్రిని
దోడఁబల్కుచుఁ గృతార్థునిగఁ జేసె
మత్ప్రపితామహుమహితు వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రి నేలెను దదర్చలకు మెచ్చి
మత్పితామహుఁ గాచె మహిని సీతారామ
శాస్త్రిఁ దత్సేవకు సంతసించి

తే. గీ. మజ్జనకు[1]నాత్మబోధసంపజ్జనకునిఁ
గృప మనిచె మున్ను వేంకటకృష్ణశాస్త్రిఁ
దత్తదుపచారసంతుష్టచిత్తుఁ డగుట
నన్ను మన్నించె నిటులు ప్రసన్నవృత్తి 20

తే. గీ. అనుచు ముదితాంతరంగుఁడ నగుచు నిష్ట
దైవతం బగు రఘుపతిధ్యానవేళ

---

1. వేదాంత తత్త్వబోధ.

నాదివిభవానతారమర్చావతార
మనలఁ జూపుట కేమి హేతువో యటంచు. 21

కం. మామూర్తిద్వయ మొక్కటి
గా మది భావింపు మనుటగా నెంచి కృతి
స్వామిని రాముని నర్ణ్య
శ్రీమహితుని వేంకటేశుఁ జేయుతలఁపుతోఁ. 22

తే. గీ. [1]దేవభాషోదితంబు లాంధ్రీకృతంబు
లైన సులభార్థపద్ధతు లగును దాన
నఖిలపఠనీయశైలిచే నలరు నందు
నలన వలనగు విఖ్యాతి కలుగు నంచు. 23

తే. గీ. బ్రహ్మకైవర్తనామపురాణవిదిత
గరుడశైలఘనక్షేత్రగురుమహత్త్వ
మును దెనుఁ గొనర్పఁ గుతుకంబు మునుకొనంగ
మును కనుంగొన్న తద్ధామమును దలంచి. 24

సీ. ఆసమున్నతశైలభాసమానాసమ
ప్రాసాదమంటపప్రాంగణంబు
నాపావనగ్రావసోపానపార్శ్వప్ర
దీపావళీస్ఫురద్విభ్రమంబు

2. సంస్కృతము.

నారామణీయకస్థానామలోపత్య
కారామవిలసీసుసౌరభంబు
నామేఘ [1]మేచకశ్రీమేదురామేయ
కోమలస్వామి తేజోమహత్త్వ

తే. గీ. మా పురం బా సరం బా రథావతంస
మా మహోత్తైర్థికులు నా యుపాయనంబు
లా మహోత్సవ మా భోగ మా ప్రసాద
మా మహాలక్ష్మిఁ గనినట్టు లపుడు దోఁప.

చ. ఇలఁ గల మానవావళి కభీష్టదుఁడై సులభప్రసాదుఁడై
కలియుగమందుఁ దోడఁబలుకం దగు వేలుపు వేంకటేశుఁ డ
బ్బలితపుదైవతంబు నిలువం జెలువం బగు గారుడాద్రికి
న్నెల వృషమాక తన్మహిమ నెక్కొనుగాథ లభింపఁ గోరుచోఁ.

సీ. ద్వైతమతాచారతత్త్వరహస్యజ్ఞుఁ
డఖిలపురాణేతిహాసవిదుఁడు
దేవతాబ్రాహ్మణాతిథిపూజనాసక్తుఁ
డలిపిరాలాన్వయాబ్ధిచంద్రుఁ
డమితతీర్థక్షేత్రయాత్రాతిమాత్రప
విత్రగాత్రుఁడు బుధస్తోత్రపాత్రుఁ

1. నల్లనికాంతి సంపద.

డనఘుఁడు నిత్యసత్యవచఃప్రచారుండు
నగు లక్ష్మణార్యసమాహ్వయుండు

తే. గీ. స్పష్టవర్ణసమిష్టిగా వ్రాసికొనిన
సంస్కృతగ్రంథము నొసంగె సంతసమునఁ
గరుడగిరిశేఖరాఖ్యుఁ డిక్కరణిఁ గరుణ
వృద్ధవిప్రాకృతిని వచ్చి యిడె ననంగ.

కం. దానిం గొని చదువుకొనం
గా నింద్రజయంబు ముఖ్యగాథగఁ దోఁచెన్
గాన మహేంద్రవిజయ మని
దీనికిఁ బే రిడుట మంచిది కదా యనుచున్. 28

చ. [1]అదనులఁ దైవతావళి[2]కుదగ్రముగాఁ గృప భక్తపాళిపై
నొదవిన సజ్జనాకృతుల నొక్కొకచోఁ బొడసూపు నంచు న
భ్యుదయపరంపరాప్తి కిది యొప్పగు సూచక మంచు నెంచికొం
చెద ముదమంది రామవిభు నిక్కృతికిం బతిఁ జేయువాఁడనై. 29

కం. రామకరుణాత్తవృద్ధి
క్షేమకళాభోగభోగకృతికృతికీర్తి
స్తోమకమనీయవైభవ
మామకవంశావళీక్రమం బెఱిఁగింతున్. 30

1. సమయములు. 2. హెచ్చుగా.

★ కవివంశావతారవర్ణనము. ★

సీ. బ్రహ్మర్షులకు నైన వాఙ్మనసాతీత
మగుచు నగోచరంబైన దెద్ది
యాద్యంతశూన్యమై యఖిలంబుఁ దానయై
తన కఖిలముగాక తనరు నెద్ది
దిక్కాలములకు భేదింప కవిచ్ఛిన్న
ముగ నిత్యసత్యమై నెగడు నెద్ది
సంతతాఖండసుస్వప్రకాశకమహో
జ్యోతిస్స్వరూపమై యొప్పు నెద్ది
తే. గీ. యట్టి శ్రీశబలబ్రహ్మమైనయట్టి
యాదినారాయణుని నాభియందు ముందు
పొందుగఁ దదీయ సంకల్పమున [1]సిసృక్షు
పరఁగ సరగఁ జతుర్ముఖబ్రహ్మవోడమె. 31

కం. [2]ఆవనజాతప్రభవుని
పావనమూర్త్యంతరములు ప్రభవించిరి లో
కావనసక్తులు సమదు
జ్జీవనశక్తులు సుతు ల్వసిష్ఠప్రభృతుల్ 32
తే. గీ. పరమపావనదివ్యతపఃప్రపూర్తి
శిష్ట[3]ము ష్టింపచవ్రజశ్రేష్ఠమూర్తి

1. సృజియించుకోరిక. 2. బ్రహ్మ. 3. పిడికెడుగింజలను పచనము చేసికొనెడువాఁడు.

యాత్మవిద్యావరిష్ఠుఁడౌనవ్వసిష్ఠు
గోత్రమునఁ బుట్టెఁ గౌండిన్యగోత్రమౌని. 33

కం. రెండవ [1]శశిఖండశిరో
మండనుఁ డన సర్వమౌని మండలమణిమా
ర్తాండద్యుతి గౌండిన్యుఁ డ
ఖండతపశ్శ్రీప్రభావఖనియై తనరెన్. 34

శా. లోకస్తుత్యుఁడు శాంతిదాంతినిధి [2]సుశ్లోకుండు నైనట్టియా
శ్రీకౌండిన్యమహామునీంద్రుని తపశ్శ్రీగౌరవం బెట్టిదో
లోకంబందితరర్షి గోత్రు లొకపాలుం గాలు తద్గోత్రజుల్
ప్రాకట్యంబుగఁ గావ్యకర్తలు బుధశ్లాఘ్యుల్ గలా రెన్నఁగన్ 35

కం. ఆకౌండిన్యసగోత్రు ల
నేకులు గల రిల రమాసమిద్ధకటాక్ష
శ్రీకలితలలితకవితా
ప్రాకటనైపుణ్యపుణ్యపరిపాకమతుల్ 36

కం. అందు మతత్రయభూమీ
[3]బృందారకబృందములను వెలసిరి స్మార్తుల్
గొందఱు వారిరు తెఱఁగుల
నొందిరి వైదికులునా నియోగులు నాఁగన్. 37

---

1. ఈశ్వరుఁడు. 2. మంచికీర్తిగలవాఁడు. 3. దేవతలసమూహము.

ఉ. అందుఁ ద్రిలింగవైదికబుధాగ్ర్యకుటుంబజనాగ్రగణ్యరా
శిం దగుఁ బాండితిం గనిన రీవుల దేవులపల్లివంశ మొ
ప్పుం దనకాన్పు ముత్తెముల పోఁడిమి వృత్తవిశుద్ధమై గుణా
స్పందగతిం దనర్చి మహిపత్యుపకంఠవిభూషణంబుగాన్. 38

కం. ఆ దేవులపల్ల్యన్వయు
[1]యాదోనిధిపూర్ణచంద్రు లగు విద్వాంసుల్
వేదంబుల శాస్త్రంబుల
వాదంబుల నెదురు లేని వారలు గారే. 39

కం. ధరఁ గొంద ఱందు సీతా
వరపదసేవనవిధానపావనులు గరం
బరయం గొందఱు లక్ష్మీ
నరసింహపదాబ్జసేవనప్రహ్లాదుల్. 40

మ. సముదంచద్గతిఁ దత్కుటుంబములు కృష్ణాగౌతమీమధ్యభా
గమునం దాగిరిపల్లి నామక మహాగ్రామాగ్రహారంబు ము
న్నమరన్ స్వప్రతిభావిశేషముల కత్యానందుఁడై పాదుశా
యమరం బిచ్చుట నచ్చట న్నిలచె నిత్యం బైన[2]కాణాచిగాన్. 41

ఉ. వారలలోన రామపద పంకజభక్తి నిరంకుశప్రభా
[3]తారభటీప్రభూతపటిమా సమమంజులవాక్ప్రసంగ వి

---

1. సముద్రము. 2. స్థానము, ఉనికిపట్టు. 3. ప్రౌఢిమ.

ద్వ్యారమణీయకీర్తిసము దారుఁడు వేంకట ధీరుఁ డెంతయుం
గూరిమి నిల్చెఁ జామరల కోట పురిం దదధీశు కోరికన్. 42

తే. గీ. అప్పుడప్పుడువారలయందు మఱియుఁ
గొంద ఱల మండపేటయుఁ గోరుమిల్లి
మొదలుగలయూళ్లఁ గాఁపురంబుగ వసించి
రచ్చటచ్చటి విభుల సంప్రార్థనముల. 43

కం. దేవులపల్లికులాగ్రణి
యా వేంకటసూరిమణి బుధావళి మదిసం
భావింప మించు ప్రతిభం
గావించెం గావ్యనాటకము లమితముగాన్. 44

తే. గీ. సప్తగోదావరాంతర [1]జనపదమున
నెందు షడ్దర్శనీపారదృశ్వుఁ డైన
యతని సిద్ధాంతసంప్రదాయంబె కాని
పరమతోదితరాద్ధాంతఫణితి గలదె. 45

కం. అతనికి స్వప్రతిబింబ
ప్రతిముఁడు ప్రతిభావిశేష [2]వాచస్పతి యా
సుతుఁడు జగన్నాథార్యుఁడు
ప్రతతయశస్కుఁడు జనించె వంశకరుండై. 46

---

1. గ్రామము, 2. బృహస్పతి.

శా. సాధుస్తుత్యచరిత్రుఁ డర్కసమతేజస్కుండు సర్వావనీ
నాధానీకసభాప్రపూజ్యుఁడు జగన్నాథాభిధానార్యుఁ డం
బోధిస్ఫారతరంగరంగదురువిస్ఫూర్జద్వచస్సంగునిం
గాధా బోధనశాలి వేంకటబుధుం గాంచెం దనూజోత్తముల్. 47

కం. ఆ వేంకటబుధమణి గనె
ధీవాచాజితబృహస్పతిభుజంగపతి
శ్రీవృతుల రామకృతి ఘనుఁ
డౌ వేంకటరామశాస్త్రి యను నందనులన్. 48

తే. గీ. అగ్రజుం డొప్పె సకలశాస్త్రార్థవేది
సేతుసీతాచలాంతర ఖ్యాతచరితుఁ
డఖిలసర్వంసహాధీశ్వరార్చితుండు
కీర్తిలసితుండు శ్రీరామకృతివరుండు. 49

తే. గీ. అతఁ డెలమి మైలవరపు వంశాబ్ధిచంద్రుఁ
డగుచు విఖ్యాతిఁ గను వేంకటావధాని
పుత్రికామణి ధర్మకళత్రముగను
గొనియె సీతాంబ సకల సద్గుణకదంబ. 50

సీ. మును ధారిణి జనించి జనకాన్వయాయంబుఁ
బరమపవిత్రమైపరఁగఁ జేసి
పిదప శ్రీరామసాధ్వీరత్నమై మించి
యినవంశమున కెల ఘనతఁ దెచ్చి

భర్తతోడను [1]మహావనవర్తన మొనర్చి
[2]సకలదోషాటనాశము ఘటించి
భాస్వత్సుతాదికుల్యభక్తిసంయుక్తులై
పరిచర్య సేయ సంపదలఁ బొదలి.

తే. గీ. యూర యీసతి నాయంబు సార్థకముగఁ
దనరె ననుచును జనులచే వినుతిఁగాంచె
ముఖవినిందితహిమధామనిఖిలభాగ్య
ధామ సీతాభిదానకాంతాలలామ. 51

ఉ. భాసురకీర్తియై [3]విబుధవర్గసుతుం డగు రామమూర్తి సీ
తాసతిఁ బెండ్లియాడి వసుధ న్విలసిల్లినకై వడి న్జగ
ద్భాసురకీర్తియై [5]విబుధ వర్గసుతుం డగు రామశాస్త్రి సీ
తాసతిఁ బెండ్లి యాడి వసుధ న్విలసిల్లెను ధర్మశాలియై. 52

సీ. తనదు రామాహ్వయంబున కనుగతిగాఁగ
సీతాసతీశుఁడై చెలఁగె నెవఁడు
తనదు [5]సర్వజ్ఞత్వమున కనుకృతిగాఁగఁ
గామాదివిజయంబుఁ గాంచె నెవఁడు

1. మహా + అవనము—గొప్పగా రక్షణసేయుట. మహా + వనము—గొప్ప అడవి.
2. రాక్షసనాశనము—చెడ్డ పనులను నాశనముచేయుట. 3. దేవతాసమూహము.
4. పండితసమూహము. 5. ఈశ్వరత్వము.

తన చతు [1]రాస్యత్వమునకు సమంబుగా
సరసవాక్సంగతిఁ బరఁగె నెవఁడు
తనదు [2]సూర్యాత్మజత్వమునకు సరిగాఁగ
ధర్మప్రతీతిచేఁ దనరె నెవ్వఁ,

తే. గీ. డతఁడు నుతిఁ జెంది జగతియం దలరెఁ గీర్తి
ఘనమహీపతి జగపతి గజపతీంద్ర
వరసభాస్థానపాండిత్యపదనిరూఢి
భాసురుం డైన రామభూమీసురుండు. 53

చ. నిజపదమూలదత్తకృతి నిత్యకృతోత్తమ[3]తారకాఖ్యమం
త్రజపములం బ్రతుష్టుఁ డగు రామునిచే వర మాతఁ డాత్మవం
శజులకునై కొనె న్నిగమ శాస్త్రపురాణరహస్యతత్త్వవి
త్త్వజనక మాతదంఘ్రియుగ భక్తివిశేషము శాశ్వతంబుగాన్. 54

చ. అతనికిఁ బూసపాటికుల జాగ్రణియుం గవితారసజ్ఞుఁడుం
బ్రతతయశుండు నౌ విజయ రామనృపాలవరుండు గౌరవాం
చితమతి రాజధానిదరి సీమ నొసంగెను సర్వసస్యశా
శ్వతఫలసార మౌ వెలగవాడ సమాఖ్యమహాగ్రహారమున్. 55

కం. ఆతని సోదరుఁ డగుచు మ
హీతలమున వెలసె లసదహీనవచో వి

---

1 బ్రహ్మత్వము. 2. ధర్మరాజత్వము. 3. శ్రీరామమంత్రము

ఖ్యాతుఁడు వేంకటరామసు
ధీతిలకము సర్వదేశ[1]దీవ్యద్యశుఁడై. 56

తరల. జనకజాధిపపాదపంకజషట్పదాయితమానసుం
డనుపమానకళాధురంధరుఁ డర్కసన్నిభ తేజుఁడుర్
ఘనుఁడు వేంకటరామసూరి [2]విఖండితాంతరవైరియై
వినుతిఁ జెందెను లోకమందు నవీనపాండితి దండినాన్. 57

కం. ఆతఁడు మృదుసంగీత
ఖ్యాతిని సాహితికళాచకాచకి నఖిల
జ్ఞాతలనేతలచేత న
హా తగు గౌరవముఁ గను సభాంగణములలోన్. 58

ఆ. వె. అతఁడు సుకృతిని రఘుఁడతివగాఁ గొనెఁ గోట
మర్తిహనుమదార్యమణికుమారి
సత్యసుమతిని రఘుపత్యంబ యను పేరఁ
దగు వధూటి సకల సుగుణపేటి. 59

కం. వారి తనయుఁ డలరారె న
వారితనయుఁ డాత్మనృపతిపార్శ్వగనానా
సూరిహిత కారి బ్రహ్మన
సూరి[3]దశాస్యారి భక్తి సువ్యక్తమతిన్. 60

---

1. ప్రకాశమైన కీర్తిగలవాఁడు. 2. అంతశ్శత్రులగు కామక్రోధాది గుణములను జయించినవాఁడు. 3. పదిముఖములుగల రావణునివైరి శ్రీరాముఁడు.

చ. నవరసభవ్యకావ్యరచనారుచిరప్రచురస్ఫురద్వచో
నివహుని రామనామజపనిర్మలధర్మలసత్ప్రవర్తనా
ర్జవలసమానమానసుని రావు మహీపతి రాయ భూపతి
ప్రవరగుణత్వభాసురుని బ్రహ్మనభూసురు నెన్నశక్యమే. 61

కం. బాపన దీనజనార్తిం
గాప నరాధిశు కడఁ గృపామతి నెసఁగుం
గోపన యే తరగతులకుఁ
గోపనఁ దగువారి నెడపి గురుభావమునన్. 62

కం. తారావళిఁ గృతిఁగొని యా
హ్వారమణుం డతని కొసఁగె మాన్యక్షేత్రం
బారూఢి భక్తి మదిఁ జెలు
వారఁ బగర్తినుపాలె మను గ్రామమునన్. 36

తే. గీ. అతని జ్యేష్ఠపితృవ్యుఁ డైనట్టి రామ
సూరి దత్సతి సీతాంబ సుతులఁ గోరి
రామచంద్రాంఘ్రిపూజనవ్రతనిరూఢిఁ
బెంపుఁగనుచుండి తత్కృపావిలసనమున 64

తే. గీ. తనయు వేంకటకృష్ణాఖ్యుఁ గనిరి పిదప
రామసూరియు నఖిలగార్హస్థ్యసుఖము
గని [1]తురీయాశ్రమంబున ఘనతఁ గాంచి
పరఁగె ధారిణి శ్రీశివస్వామి యనఁగ. 65

---

1. నాల్గవయాశ్రమము; సన్న్యాసాశ్రమము.

కం. తత్పుత్రుఁడు [1]సర్వమహీ
భృత్పూజితపదుఁడు సదయహృదయుండు గళా
విత్ప్రతి రఘుపతిసేవా
తత్పరమతి కృష్ణకృతి నుతస్థితిఁ దనరెన్. 66

శా. జోహారు ల్గదియింతు రాతనికి శిష్యు ల్దేశదేశాగతుల్
సాహిత్యోన్నతి శాస్త్రపద్ధతినిఁ బ్రజ్ఞాశాలులై ఘట్టసం
దేహాపేతమనస్కులై భువిఁ బ్రసిద్ధిం జెంది విద్వాంసులై
యాహా వేంకటకృష్ణశాస్త్రిమణివిద్యాప్రౌఢి సామాన్యమే. 67

గీ. ఆతఁ డప్పలపురుషోత్తమాభిధప్ర
సిద్ధ[2]కార్తాంతికావళీశేఖరునకు
గోనబు గారాబుఁ గూతురై కొమరు మిగులు
దాని వేంకటలక్ష్మి నుద్వాహ మయ్యె. 68

మ. కృపకుం జోటు సుమంగళీత్వమునకుం గేహంబు గుర్వర్చనా
నిపుణత్వంబున కాటపట్టు సుగుణానీకంబు శోభిల్లు చో
క్కపుసద్మంబు పతివ్రతాత్వమునకుం గాణాచి వీక్షింప ము
ర్వి పయి న్వేకంటలక్ష్మిజో డగు పురంధ్రీలోకచూడామణిన్. 69

మ. జననం బందిరి వారి కార్యులు [3]తనూజన్ముల్ త్రిమూర్తుల్ వలెన్
ఘనవిద్యానిధి రామశాస్త్రియును లోకఖ్యాతశాస్త్రప్రవ

1. అందఱు రాజులచేత పూజింపఁబడినవాఁడు. 2. జ్యౌతిషు్కలు.
3. కొడుకులు.

ర్ధనుఁ డౌ వేంకట రామశాస్త్రియును సీతారామస్వైకవ
ర్తనసంలబ్ధకళావిశేషుఁ డగు సీతారామ విద్వాంసుఁడున్. 70

కం. ఆమువ్వురిలో నగ్రజుఁ
డామరకరితురగతరుసమామలకీర్తి
స్తోమవిశదీకృతాఖిల
భూమండలుఁ డగుచు రామ బుధవరుఁ డలరెన్. 71

సీ. రచియించె నెవ్వాఁడు రమ్యచంపూప్రబం
ధము రామచంద్రోదయ మను దాని
ఘటియించె నెవ్వాఁడు కనదలంకారశా
స్త్రము వరసాహితీ దర్పణంబు
వచియించె నెవ్వాఁడు బాలభాగవతాఖ్యఁ
దనరారు మృదుకావ్యమునకు వ్యాఖ్య
నొనరించె నెవ్వాఁడు ఘనతరధ్వనిభావ
నవరసంబులఁ బెక్కు నాటకములు

తే. గీ. నాతని నుతింపఁ దరమె రాజాధిరాజ
రావు వేంకటనీలాద్రిరాయలబ్ధ
సరసతరసాహితీసారచక్రవర్తి
బిరుదపరికరుఁ డల రామ విబుధవరుఁడు.

కం. అతనికి వేరొక నామము
పతి పేరని సీతమాంబ పలుకమిచే నం

చిత మగు ముద్దులపేరై క్షితి
బుచ్చయశాస్త్రి నాఁగఁ జెలఁగుచు నుండెన్. 73

మ. ఘనుఁ డాబుచ్చయశాస్త్రి ధర్మగృహిణింగాఁ గైకొనెంబ్రీతి ను
ర్వీని విద్యానిలయంబనాఁ దనరు సద్వృత్తాల లక్ష్మీనృసిం
హునిపుత్రి న్నరసాంబ [1]వక్త్రతులనాప్రోద్య న్నిశానాథబిం
బను సత్కీర్తికదంబ బింబఫలసంబంధోర్ధ్వ దంతాంబరన్. 74

సీ. అఖిలదేశికసమూహ[2]రథాంగనిత్యభా
సురసూర్యమండలి నరసమాంబ
నిఖిలదీనప్రజానీకచాతకచయా
విరత[3]కాదంబిని నరసమాంబ
సర్వబాంధవపికజాలసాంతత్యకాం
తవసంతవేళ యా నరసమాంబ
సకలయాచకచకోరకనిరంతరవిభా
స్వరచంద్రరేఖ యా నరసమాంబ

తే. గీ. నాథసేవావలంబ యా నరసమాంబ
పరమసుగుణకదంబ యా నరసమాంబ
నయనియుక్తకుటుంబ యా నరసమాంబ
నరసమాజస్తవాలంబ నరసమాంబ.

---

1. మొగముపోలికకు. 2. చక్రవాకము. 3. మేఘమాల.

కం. ఆ బుచ్చయశాస్త్రికి సుతు
లై బహుశాస్త్రాగమజ్ఞులై వేంకట భూ
మీబుధుఁడుఁ గృష్ణశాస్త్రియు
నాఁబొడమిరి మువ్వురు లక్ష్మణమనీషియునాఁ. 76

కం. ఆ మువ్వురిలో నవరజుఁ
డై మెఱసెను లక్ష్మణార్యుఁ డుపనీతనయా
స్వామి పదాబ్జయుగధ్యా
నామలమతిజగతివిశ్రుతామితయశుఁడై. 77

ఐ. అందగ్రజుండు. 78

ఉ. వేంకటరాయశాస్త్రి పృథివీతనయాహృదయాధినాథప
త్పంకరుహద్వయాపచితి నైభవజాతసమగ్రసాహితీ
సంకలితప్రగల్భసువచస్కు మనోజ్ఞయశస్కు నాపమీ
నాంకు విధూతశంకుఁ దరహా నుతియింపఁగ నేరికేనియుఁ. 79

ఆ. వే. వినుతసుగుణశాలి వేంకటరామార్య
పాళి మాళిహాళి నాలిగాఁగఁ
బేర్మిచే వరించె విట్టాల కృష్ణార్యు
సుతను దిమ్మమాఖ్యఁ దతసమాఖ్య 80

చ. అతని సహోదరుం డలరె నా మలయాద్రిహిమాచలాంతర
క్షితితలవర్త్యశేషనృప శేఖరభవ్యసభాంతరాళసం

స్థితపర[1]విద్వదోఘకరి సింహము వేంకటకృష్ణసూరి స
న్నుతగుణహారి శిష్యజన తోషణకారి యశోనుసారియై. 80

కం. ఆ వేంకటకృష్ణాఖ్యో
ర్వీవిబుధుఁడు పతిసమాఖ్య వేంకటలక్ష్మీ
దేవి వచింపమిఁ దమ్మన
కోవిదుఁ డను వేఱు పేరఁ గొమరొందె భువిన్. 82

సీ. సంత[2]తాంతేవాసి చింతితవిద్యాస
మృద్ధిక్రియాహయగ్రీవమూర్తి
దినదిన శ్రీరామ దేవసేవాభినం
దితమనస్స్ఫుర దాంజనేయమూర్తి
నిత్యసూనృతభాష ణాత్యంత తాత్పర్య
సాంద్రవర్తనహరిశ్చంద్రమూర్తి
సతతదీనావన వ్రతమహాకారుణ్య
విభవసంపూర్ణతా విష్ణుమూర్తి.

తే. గీ. వఱలె హరిదంతకరిదంత వలయకాంత
మహితకలధౌతకటరాయమానకీర్తి
నయగుణస్ఫూర్తి తమ్మన నామధేయ
సకలపండితమండలీ చక్రవర్తి. 83

1. విద్వాంసుల సమూహము. 2. శిష్యుఁడు.

కం. చెన్నలరుబుద్ధి గురుమిం
చెన్నలరుచి నెంచె రూపు సిరి మేలని త
మ్మన్న నల విబుధు లెల్లను
మన్నలను మెచ్చి నిచ్చ మనిచెద రెలమిన్. 84

చ. ఘనుఁ డతఁ డింద్రకంటకుల [1]కంధిసుధాకరుఁ డైన కొండయా
ఖ్యునకును శాపనమ్మకును గూర్మికుమారిక యైన బుచ్చమా
ఖ్యను హరిదంతదంతురిత కాంతసుధాకరకాంత సత్సమా
ఖ్యను వరియించెఁ బంచశర [3]ఘస్మరుఁ డద్రికుమారి కైవడిన్. 84

సీ. స్ఫూర్జితక్షాంతివిస్ఫూర్తిచే సర్వంస
హాదేవితోడ సామ్యము వహించుఁ
బరమపాతివ్రత్య గరిమచేత నరుంధ
తీ సతితోడ మాదిరి వహించు
బహుభోగభాగ్యసంపదచేత నిందిరా
సుందరీమణితోడ [4]జోక గాంచు
ఘనతర సౌభాగ్య కలనచే [5]భూమిభృ
త్పతికుమారికతోడ జత వహించు. 85

తే. గీ. నహహ యా సాధ్వి కెనయైన యట్టి దాని
నెందులను గాంచ మని యెన్న నెసఁగ నవని

---

1. సముద్రము. 2. రోదోంతరము. 3. చంపినవాఁడు. (ఈశ్వరుఁడు)
4. సామ్యము. 5. పార్వతి.

నసమసుగుణకదంబ కృపావలంబ
పూర్ణతరసత్కుటుంబ శ్రీ బుచ్చమాంబ. 86

కం. సుతు లాదంపతుల [1]కయా
న్వితులై బుచ్చయ్యశాస్త్రి వేంకటరామ
క్షితిసురవర్యుఁడు బొడమిరి
మతిమంతులు కీర్తిపూర్తిమగ్నదిగంతుల్. 87

కం. వా రిరువురిలో జ్యేష్ఠుఁడు
శ్రీరామసమర్చనా గరిష్ఠుఁడు సుమనో
వారశ్రేష్ఠుఁడు బుచ్చయ
సూరివరిష్ఠుండు దనరె సుస్థిరకీర్తిన్. 88

సీ. ఏ యార్యవర్యుండు గాయత్రితోఁ గూడ
నధ్యయన మొనర్చె నాగమముల
నే పండితుఁడు పదియేండ్ల యీడునను వ
క్కాణించె నల పంచకావ్యములను
నేసూరి పదియు రెండేండ్లవాఁడై కనె
నాటకాలంకారపాటనంబు
నే కోవిదుఁడు పదాఱేండ్లప్రాయమ్మునఁ
జదివె శబ్దన్యాయశాస్త్రయుగము

1. శోభాన్వితులు.

తే. గీ. నే విచక్షణమణి పూర్ణ సూనాననమున
నాంధ్రభాషామహారహస్యంబు నెఱిఁగె
నతని వినుతింపఁ దరమె దిగంతకాంత
సద్యశస్సాంద్రు బుచ్చయశాస్త్రిచంద్రు. 89

ఉ. నిచ్చలు రామనామజపనిష్ఠ సమాశ్రితశిష్యకోటికి
న్మెచ్చఁగ విద్యలం గఱపు నేరుపుల న్గురువృద్ధసేనల
న్సచ్చరితప్రభూతసుయశంబుల నెల్లధరాతలంబున
న్బుచ్చయశాస్త్రి సాటియగు పూరుషుఁ డుమరె యందు గందఱుర్

మ. ప్రకటగ్రంథవిదుండు బుచ్చయసుధీంద్రశ్రేష్ఠుఁ డావింజమూ
రి కులేంద్రుం డగు వేంకటేశబుధుపుత్రీరత్న మా సుబ్బమన్
సకలస్త్రీజనతాశిరోమణి సమంచన్మంజువాగ్ధోరణి
న్వికచాంభోజదళాక్షిఁ బత్నిఁగ మహాప్రేమంబుచేఁ గైకొనెన్ 91

చ. అతని సహోదరుండు తనరారె నిరంతరరామనామసం
స్మృతిపరిపూతచిత్తుఁడయి మేదిని వేంకటరామశాస్త్రి యప్
ప్రతిమవిహాయితప్రచుర రావుకులేశ్వర రామరాణ్మహీ
పతి కరుణాకటాక్షసముపాత్తబహూకృతియై కృతీశుఁడై. 92

కం. ఆ వేంకటరామార్యుఁడు
శ్రీ వంగలవంశ వరనృసింహాహ్వాయసం
ఖ్యావన్మణిసుత లక్ష్మీ
దేవి న్వరియించెఁ గులసతీమణి గాఁగన్. 93

ఆ. సత్సతీసమాజసంశ్లాఘ్యమానపా
వనపతివ్రతాత్వభాసమాన
యగుచు గనుతిఁ గాంచె జగతి లక్ష్మీదేవి
సాటి బోఁటులెల్ల మేటి యనఁగ. 94

కం. ధరణీకుమారికావర
కరుణాస్ఫురణాభివృద్ధకాంక్షితుఁ డాయి
ద్ధ్వరకుం దనూభవుండై
ధర శంకరరామశాస్త్రి తనరారె నొగిన్. 95

కం. అతఁ డతివగ వరియించె
న్వితత శ్రీ వింజమూరి వేంకట రామ
క్షితిసురవర్యుని కూరిమి
సుత వేంకటరమణమాంబ సుగుణకదంబన్. 96

కం. అతనికి వేంకట రాముఁడు
సుతుఁ డెసఁగుచు నున్నవాఁడు సుగుణాన్వితుఁడై
క్షితిజాధినాథకరుణో
న్నతి విద్యాయుర్యశోధన శ్రీయుతుఁడై

ఉ. అతని తాత తాత యయి ఖ్యాతివహించిన రామశాస్త్రికిం
బ్రీతిఁ దనర్చు తమ్ముఁడయి వేంకటరామసుధీవరుండు భూ

మీఁతనయాధినాయకసమిద్ధకృపాసముపాత్తసర్వ[1]ఖ
ర్వేతరశాస్త్రకౌశలసమేతుఁ డనం దనరారె ధారుణిన్. 98

శా. తర్కవ్యాకరణాదిశాస్త్రముల సిద్ధాంతంబు సందేహసం
పర్కం బించుక రాకయుండ జగతిం బ్రఖ్యాతి యాతారకేం
ద్వర్కం బై తనరారఁగాఁ దెలిపి శిష్యశ్రేణికి న్నిత్యముం
గోర్కుల్వేంకటరామకోవిదుఁ డొసంగుం గూర్మి వాటిల్లఁగన్.

మ. అతఁ డార్యాగ్రణి వింజమూరికులజుం డై యొప్పు లక్ష్మీశుఁడన్
క్షితిదేవోత్తము కూర్మికూఁతుఁ సుగుణశ్రీసంవిధాన న్మహా
యతకీర్తిప్రతిభాసమాన రఘుపత్యంబాభిదాన న్సమం
చితరాగంబున ధర్మపత్నిగ వరించె న్శౌరి లక్ష్మిన్వలెన్. 100

మ. అఘవిధ్వంసనహేతుసువ్రతవిధానాసక్తి లోకప్రియా
లఘుసత్యోక్తి హరిత్సమూహాపరివేల్లత్కీర్తియు [2]స్సర్వభూ
తఘృణాస్ఫూర్తి నితాంతశాంతియును నిత్యక్షాంతియుం జూడ నా
రఘుపత్యంబకుఁ గాక యన్యులకిలం బ్రాపించునే యేరికిన్. 101

కం. తనయుఁడు వారికి సమధిగ
తనయుఁడు జనియించె రూపతారుణ్యరమా
తనయుండు కృష్ణవిబుధుం
డనిశముఁ దన యశము దిశల నసదృశతఁదగన్. 102

1. సాంఖ్యము మొదలగు శాస్త్రము. 2. అన్నిభూతములయందు దయ.

గీ. సరస విద్యల గురువుల సరస నేర్చి
నిర్మితిగఁ గావ్యనాటకనిర్మితిఁ గని
రాజు లర్చింప బహుశిష్యరాజు లలర
మహితగతిఁ గృష్ణబుధుఁ డొప్పె మహితలమున. 103

ఉ. అర్కనిభుండు కృష్ణబుధుఁ డాతఁడు రాజసభాంతరంబులం
[1]కర్కశతర్కశబ్దము లఖండతరంబుగ [2]వ్యాహరించుచో
శర్కర లట్లు దోఁచు మృదుసాహితివాక్యము లుచ్చరించుచో
శర్కర లట్లు దోఁచును రసజ్ఞరసజ్ఞులచంద మెట్టిదో. 104

ఉ. నిర్జితవైరియూథుఁ డవనీసురనాథుఁడు కృష్ణ కోవిదుం
డార్జవ మొప్ప భూవరసభావళి శాస్త్రములం బ్రసంగము
[3]ల్వార్జనుమద్భవాండచయభాండవిఖండనలీలఁ జేయుచో
స్ఫూర్జితగర్జితస్ఫురణముం బచరించుచు మించు నెంచఁగన్. 105

కం. కిరణవిభాస్వరుణవిభా
స్ఫురణ దగెం గృష్ణశాస్త్రి భువిఁ దనకు మహీ
వరజనతాదరము నత
స్థిరఘనతాప్రాపణముఁ బ్రసిద్ధి ఘటింపన్. 106

సీ. తనదువ్యాఖ్యాక్రియాదక్షత విశ్వగు
ణాదర్శకావ్యసద్వ్యాఖ్య పలుకఁ

---

1. కఠినము. 2. చెప్పుచో. 3. వడగండ్ల సమూహము.

దనఘనపాండితీదార్ఢ్యంబు దర్కసా
రంబునాఁ దనరు గ్రంథంబు నుడువఁ
దనసరసప్రబంధనిబంధనంబు సా
హితిసార మను మహాకృతియె తెలుపఁ
దనసర్వవిద్యాప్రదానైకతానత
శిష్యప్రశిష్యగోష్ఠియె వచింప.

తే. గీ. నలరె శ్రీరామచంద్రపాదారవింద
యుగళసంసేవనప్రాప్తి నిగమశాస్త్ర
సారసారస్యసరణిప్రశస్తమధుర
మృదువచనపాళి కృష్ణశాస్త్రీంద్రనాళి. 107

గీ. పృథులగుణశాలితయును సద్వృత్తతయును
విమలకాంతియుఁ దనరు నుర్వీసురాగ్ర
గణ్యుఁ డగు కృష్ణశాస్త్రి విఖ్యాతిఁగాంచె
లలితగతి వంశముక్తాఫలం బనంగ.

మ. శ్రితవిద్యార్థిజనప్రతోషణహయగ్రీవుండు కృష్ణార్యుఁ డా
యతకీర్తిస్థిరవెల్మకన్నికులజుం డౌ సూర్యనారాయణ
క్షితిదేవోత్తముపుత్రి సన్నుతగుణశ్రేణి న్మహాలక్ష్మి సం
తతమోదంబు మనంబునందుఁ బొలుపొందం బత్నిఁగాఁ గైకొనెన్

సీ. కాంతపాదాంబుజాశ్రాంతసంసర్గసం
క్రాంతభృంగాయితస్వాంత యగుచు

సంతతగురుజనసంతోషసంధాయి
శాంతతాదిగుణ [1]నిశాంత యగుచు
సంతానభూజలతాంతకాంతిస్ఫుటా
నంతకీర్త్యుజ్జ్వ [2]లాశాంత యగుచు
శ్రీమంత రాఖిలసతీసంతతి ప్రతిదినా
త్యంత సమ్మానితోదంత యగుచు.

గీ. మఱి కృతాసేతుకాశికామధ్యసంస్థ
సకలపుణ్యనదీక్షేత్ర నికరయాత్ర
యుభయగోత్రపవిత్రశ్రీ శుభచరిత్ర
యై మహాలక్ష్మి తనరారె [3]నారగోత్ర 110

శా. శ్రీవాసాఖిలభామినీ జనవతంసం బౌ మహాలక్ష్మియం
దావిద్వజ్జనతాశిరోమణి సముద్యద్భాగ్యసౌభాగ్యస
ద్ధీవైశద్యముచేత హృద్య మగు పుత్రీయుగ్మముం గాంచి తా
నావారాణసి మేను వాసి కనె నిత్యానందమా స్థానమున్.

సీ. శ్రీదగు నక్కుమారీద్వయి జ్యాయసి
యై పురంధ్రీరత్న మగుచుఁ దనరు
చిన్నలక్ష్మి దేవి [4]నన్నగాధీశ్వర
కన్యకఁ జంద్రశేఖరుని కరణి

---

1. స్థానము. 2. దిగంతము. 3. భూమి. 4. పార్వతి.

వింజమూరికులాబ్ధివిశదాంశుఁడై నట్టి
వేంకటరామకోవిదవరేణ్యుఁ
డుద్వాహమై శ్రీరఘూద్వహపాదపం
కజయుగసేవాప్రకర్షలబ్ధ
తే. గీ. బహులసదపత్యభృత్యసంప్రత్యయాతి
భాగ్యసౌభాగ్యసంపద వాసి చెందె
వసుధ నాదంపతులె కదాభవ్యకీర్తిఁ
[1]బ్రథిమ గనుచుండ్రు మామకశ్వశురు లగుచు. 112

కం. భాసిలె నా కృష్ణబుధా
గ్రేసరుని పితృవ్యుఁ డగుచు శ్రీరామపదా
వాసహృదయాంతరుండై
శ్రీసీతారామశాస్త్రి చిరతరకీర్తిన్. 113

సీ. సకలలోకఖ్యాత సకలలోకవ్రాత
నిత్యసంస్తుత్యపాండిత్యశక్తి
మిత్రనందనముఖ్య మిత్రనందనసఖ్య
రామపాదామలోద్దామభక్తి
శ్రుత్యంతసమ్మత శ్రుత్యంతసమ్మిత
సత్యసాంగత్యసంప్రత్యయోక్తి

1. ప్రఖ్యాతి.

బంధురక్షణకథా బంధురక్షణవిధా
గణ్యసాద్గుణ్యానై పుణ్యయుక్తిఁ
తే. గీ. గాంచి మించె నబ్ధికాంచి మధ్యస్థనా
నాధరాతలాధినాధలబ్ధ
రాజితస్వమాన్యరాజి సీతారామ
బుధవరుండు ధీ విబుధ గురుండు. 114

శా. శాంతిం జూచిన మూర్తియో శుచిత నెంచ న్రూపమే జానకీ
కాంతాంఘ్రిద్వయభక్తి నారయఁగ నాకారంబె యశ్రాంతహృ
త్సంతోషం బరయంగ విగ్రహమె సీతారామవిద్వద్వరో
దంతం బెంతసి యొంతు మర్విఁ గలరే తత్తుల్యు లౌ పండితుల్.

శా. సీతారామసుధీవరుం డతఁడు వాసిన్ భాసిలెం శాండితి
స్నీతిప్రౌఢిఁ బరోపకారనిరతి స్నీలాద్రిరాయాధిపుం
బ్రీతుం జేయుచుఁ దత్కుమారమణి యౌ శ్రీసూర్యరాయక్షమా
నేతన్ రంజిలఁ జేయుచు న్సరసవాణీధోరణిన్ ధారుణిన్. 116

కం. కొలచెలకొండనాఖ్యో
జ్జ్వలబుధసుత సుబ్బమాఖ్య సహధర్మిణిగా
నలసీతారామార్యుం
డల సీతారాము డాముసట్ల వరించెన్. 117

సీ. ఏ పురంధ్రి మనంబు గాఁపురంబుగ నుండు
నేపుగఁ బతియంఘ్రిదాపునందు

నే సతి సౌభాగ్య మాసతితోఁ సాటి
యై సరిలేని వికాస మూను
నే భామ సౌందర్యశోభావిశేషంబు
శ్రీభామినీజకాంతాభఁ బూను
నే వధూటి శమం బిలావధూసదృశమై
ధీవరేణ్యాస్తవశ్రీ వహించు.

తే. గీ. నట్టి కల్యాణి మృదువాణి నసితవేణిఁ
గులయుగపవిత్ర సుచరిత్ర జలజనేత్ర
సుతనుగణముఖ్య సుసమాఖ్య సుబ్బమాఖ్య
వినుతిఁ జేయంగఁ దరమె శేషునకు నైన. 118

ఉ. ఆ మహనీయదంపతుల కాత్మజుఁడై పొగడొందె భవ్యతే
జో[1]మిహిరుండు కుందశరసుందరుఁ డూర్జితబుద్ధిశాలి వి
ద్యామహితుండు మేధరధైర్యుఁడు వేంకటకృష్ణశాస్త్రి ల
క్ష్మీశమహీళాబ్జనాభులకు [2]జిల్కహుమాయివజీసు తీరునన్. 119

సీ. తన ముఖాంభోజాతమున కంబుజాతాస
నాంగనామణి రాజహంసి గాఁగఁ
దన మనస్సారసంబునకు రాఘవరాయ
భద్రుండు మత్తషట్పదము గాఁగఁ

1. సూర్యుఁడు. 2. మన్మథుఁడు.

దన కీర్తి యోషిదాసనసీమకు నభంబు
కస్తూరి[1]కాచిత్రకంబు గాఁగఁ
దన యాతిథేయతా [2]ఘనసమాగమవేళ
కలితిథిజాలము [3]బర్హివితతి గాఁగఁ

తే. గీ. బరిఢవిల్లెను దేవులపల్లివంశ
కలశజలనిధియామినీకాంతుఁ డఖిల
భూతలాధీశ్వరనికాయపూజ్యుఁ డగుచుఁ
బృథులగుణహారి వేంకటకృష్ణసూరి. 120

గీ. క్షితివినుతిఁ గాంచె వేంకటకృష్ణసూరి
శ్రీమహారాజపద రావు రామరాయ
రాజవరాళికిఁ దారకబ్రహ్మమంత్ర
సిద్ధతత్త్వోపదేశదేశికతఁ బూని. 121

కం. ఆ వేంకటకృష్ణార్యుఁడు
భావుక జనమంచివంశ వారిధిలక్ష్మి
దేవి యగు వేంకమాంబను
బావనతరగుణకదంబఁ బరిణయ మయ్యెన్. 122

శా. పాతివ్రత్యముచే నరుంధతిని సౌభాగ్యంబుచే గౌరి వి
ఖ్యాతస్ఫీతశమంబుచేత ధరణిం గల్యాణసంపత్తిచే

---

1. బొట్టు. 2. మేఘములు; గొప్పవారు: 3. నెమళ్ళ సమూహము.

శ్రీతన్వీమణిఁ బోల్పఁ గాఁ దగు ననం జెల్వొందు సాధ్వీజన
వ్రాతోత్తంసము వేంకమాంబ వినుతింప న్శక్యమే యెరికిన్. 123

సీ. అనఘాత్ముఁ డైనట్టి జనమంచి కృష్ణాఖ్య
ధరణీసురేంద్రుండు తండ్రి గాఁగ
సాధ్వీలలామ యైజగతిపైఁ దనరిన
గౌరమ్మ దల్లియై గరిమ మీఱ
సుజనావతంసమై సొబ గొందుచున్న రి
త్నాకరాఖ్యుఁడు దమ్ముఁడై తలిర్ప
నీహారశిఖరి తండ్రిగ మేనకాసతి
జననిగా మైనాకుఁ డనుజుఁడు గను

తే. గీ. శివ నెనఁగెడు పార్వతీదేవి యనఁగఁ
దేజరిల్లిన సత్పురంధ్రీమతల్లి
తతయశశ్శకల్పవల్లి మాతల్లియైన
వేంకమాంబను వినుతింతు విపులభక్తి. 124

ఉ. ఇజ్జగమందు నెచ్చటయు నిట్టి సతీమణిఁ గాన మంచు వి
ద్వజ్జనము ల్నుతింప సతతంబుఁ జెలంగుచు భవ్యకీర్తిసం
పజ్జితకల్పవల్లి యయి మాన్యతఁ గాంచిన వేంకమాంబ స
న్మజ్జనని న్నుతింపఁ దరమా ధర మాదృశు లైన వారికిన్. 125

కం. ఆ దంపతులు తనూజుల
నా దశరథనృపతనూభవాంఘ్రిసపర్యా
పాదితసకలకలాస
మ్మోదితలోకులను గనిరి ముప్వుర మమ్మన్ 126

కం. భాసిల్లె మాకు నగ్రజుఁ
డై సీతారామశాస్త్రి యనఘుం డనిశ
శ్రీసీతారామధ్యా
నాసక్తిపవిత్రమానసాంతరుఁ డగుచున్ 127

గీ. వింజమూరికులపవిత్ర సీతారామ
యార్యునకును రాజమాంబికకును
సుతను సుబ్బమాఖ్యసతిగ సీతారామ
విబుధమణి వరించి వినుతిగాంచె. 128

గీ. ఆమహితురాలు మహిమజాహ్నవిని బోలుఁ
బున్నియంబులబాసు నోముల కొతారు
సతులకను మేటి కరుణారసంపుఁ బేటి
సుగుణనికురుంబ దనరారె సుబ్బమాంబ. 129

కం. వరగుణుఁడు చిరంజీవిగఁ
బరఁగుచునున్నాఁడు రామభక్తుఁడు మత్సో
దరుఁ డన్నిట మత్సముఁడై
ధర వేంకటకృష్ణశాస్త్రి తమ్మన్నయు నాఁ. 130

గీ. అకలుషస్వాంతవర్తనుం డగుచు వింజ
మూరి చినసుబ్బరాయునిఁ దౌరసాఖ్య
యుగళి విఖ్యాతిగనిన సామ్యనిసుపుత్రి
ధర్మపత్నిగ నాతఁడుద్వాహమయ్యె. 131

కం. కనె నతఁడు సుతుఁజిరాయువుఁ
జిన వేంకటకృష్ణశాస్త్రి శ్రీరామకృపన్
దనరారుచు నున్నాఁడిఁక
దనరఁగలఁడు వాఁ డపత్య ధనసంపదలన్ 132

సీ. హితపండితులఁగూడి శతలేఖినీపద్య
నిర్మాణచాతురిఁ బేర్మినరసి
నిజవంశముక్తావళి జనంబు వినుతింప
గీర్వాణభాషను గృతి గ్రహించి
యాశ్చర్యకరవిధా నాష్టావధాన వి
నోదకేళులఁ గడుమోదమంది
యభిమతబహుపురాణార్థగుంభితశుంభ
దాశుధారాలీల లాలకించి

తే. గీ. కల్పితానన్యసామాన్య గౌరవమునఁ
బ్రేమ రావు గంగాధర రామ రాయ
భూమివరమణిసానుజన్మునిఁగ నెపుడు
మించు కృపఁజూడ విఖ్యాతిఁ గాంచినాడ. 133

ఉ. సాధుజనావనప్రవణ శస్త్రయశస్తవనీయ రావు గం
గాధర రామరాజు నృపగౌరవపూర్వకదత్తసింహపీ
ఠీదనరత్నభూషణ[1]పటీప్రకటీకృతకావ్యకల్పనా
సాధనుఁ డం దదాత్మభవసంస్కృతదేశికతా ప్రసిద్ధుఁడన్. 134

కం. శ్రీమద్రఘురామప్రభు
నామస్మృతిపాదపూజనవ్రతముఖదీ
క్షామతిఁ జంద్రమపాలె
గ్రామ నివాసుండు సుబ్బరాయాహ్వయుఁడన్. 134

ఉ. వేలుపు రాఘవుండు పదివేల పురాణము లన్యు నెన్న నీ
యేలిక లన్న రావుకులులెప్పటి వారల కప్పు డొప్పు భూ
పాళి నిజంబుగాఁ దనకటంచును దేవులపల్లివంశ భూ
పాళిదలంచుచుండుఁ దనపాలిటి కీ యుభయంబె ప్రాపుగన్. 136

షష్ఠ్యంతములు.

కం. ఏవంవిధమత్కులకుల
దైవతభావానుభావదర్శయితృత్వా
ద్ధావిష్కృతావతార మ
హావిభవాకృతికి స్వీకృతాస్మత్కృతికిన్. 137

కం. మిత్రాన్వవాయమణికి సు
మిత్రాపుత్రానుస్మృతిసమేధిత విశ్వా

1. ఛత్త్రములు.

మిత్త్రాధ్వరవిమతసుతా
మిత్త్రాగ్రగసంసదసుసమీరణఫణికిన్ 138

కం. గ్రావార్యభిమర్శభవా
గ్రావార్య క్రోధగౌతమాగ్రహయుగ్వా
గ్రావాభితాహల్యా
గ్రావాకృతిముక్తికరచరణరేణునకున్ 139

కం. జపదధిపగాధినృపజ
న్యుపదిష్టవిదేహవల్లభోపాసీతా
నుపమకపర్దిధనుష్టా
త్యుపగతసీతాస్వయంవరోద్వాహునకున్ 140

కం. సూక్ష్మేతరచక్రాదిక
లక్ష్మాకరకరపదాదిలలితాంగునకున్
లక్ష్మణహనుమత్క్ష్నితా
పక్ష్మలచక్షుర్నితాంతపరిషంగునకున్ 141

కం. భాసురత భూసురవర
ధీసురుచిర కవనపద్ధతిస్తుత్యగుణ
శ్రీసక్త్యభిరామునకును
శ్రీసీతారామునకును శ్రీరామునకున్ 142

వ. సమర్పణంబుగ నాయొనర్పంబూనిన మహేంద్రవిజయంబునకుం
గథాక్రమం బెట్టు లనిన.

చ. కల దిల నైమిశం బన ననేకానేకపావన ఘనావనంబు స
ల్లలితఫలాసవప్రముబహుశాద్రుమ పుష్పలతావనోచితా
మలతటినీవనంబు కలమంజులనాదలసత్పికీశుకీ
కులకలహంససంస దనుకూలసమంచితజీవనంబునై. 144

చ. కులపతి శౌనకాఖ్యమునికుంజరుఁ డందు జగద్ధితంబుగాఁ
దలఁగనిదీక్షతోఁ జలుపుద్వాదశవార్షికసత్రముం గనం
బలువురుమౌనిముఖ్యులు సమాగతులై నిజశిష్యకోటితో
నిలిచిరి పెక్కునాళ్లచటనిర్మలకర్మలసత్ప్రసక్తిగాఁ. 145

సీ. తరుమూలవేదికోపరిభాగజపవిధా
నాస్తీర్యమాణకృష్ణాజినంబు
ద్రుమకోటరన్యస్తసుమసమిత్కుశ పరి
గ్రహణప్రసారితకరతలంబు
[1]మృగశృంగసంగతాత్మీయాక్షమాలికో
న్మోచనోన్మీలితలోచనంబు
[2]క్ష్మాజశాఖాశోష్యమాణవల్కలసమా
దానసమున్నమితప్రవేష్ట

తే. గీ. మగుచు నచ్చోట నెచ్చోటనరయ సరయు
సముప కల్పితసువిహితసవనహవన

---

1. లేడికొమ్ము. 2. వృక్షశాఖ.

నవనవద్రవ్యసంభృతిప్రవణశిష్య
సంకులము దోఁచు సంయమీశ్వరకులంబు.

ఉ. వారలు భక్తియుక్తు లయి ప్రత్యహముం గృత నిత్యకృత్యులై
శౌరికథార్థము ల్వినుచుఁ జక్రిఁ దలంచుచు శార్ఙ్గిమంగళా
కారము నాత్మ నెంచుచును గాలముఁ బుచ్చుచు నుంద్రు సంసృతి
క్షీరధిఁ దాఁట శ్రీరమణసేవలె కేవల నౌక లౌటచేన్. 147

గీ. నిరతశౌరికథాకర్ణనరతవరత
పోధనశ్రేణి గనియె సుబోధనప్ర
తీతుఁ డగు రోమహర్షణజాతు గుణస
మేతు నధిక ప్రభారుణ సూతు సూతు. 148

గీ. కాంచి యాదరణాతిరేకాంచితముగ
విహగపతిశైలమహిమంబు వినఁదలంచి
పలికె నో వ్యాసశిష్య నీవలన వింటి
మమిత దివ్యస్థలీమహిమముల నందు. 149

చ. కలిగెను గాదె యాదట జగంబునఁ గల్గు నగంబు లెన్నియో
వలమురిదాల్పు వేల్పు నిలువం బలునన్నియు వాసియు న్విరా
జిలఁ జెలువొందు నందలి యశేషవిశేషము లాలకింపఁగా
నల గరుడాచలస్థల మహత్త్వకథ న్వినుటే కొఱంతగాన్. 150

సీ. గోత్ర విఖ్యాతమై స్తోత్రవాగ్విన్యాస
పాత్రమై పరమపవిత్రతాతి
మాత్రరీతి సరిత్కళత్రరోధఃక్రోశ
మాత్రదూరస్థమై యాత్రనీక
నేత్రపర్వంబుగా మిత్రశతాంగభృ
త్పత్రమార్గాంతర్ధిచిత్రశృంగ
[1]పత్రరథాన్వయనేత్రాభిఖ్యాకస
ద్గోత్రసన్నిధిజనస్తోత్ర సౌఖ్య

తే. గీ. దాత్రళిసుగీతిపదశతపత్రమాన
సత్రపాకరబంధురగోత్రసరసి
[2]ధ్యాత్రఘముఁబాపనోపునో మిత్రపుణ్య
గాత్ర శ్రీబాదరాయణచ్ఛాత్రవర్య. 151

కం. ఉపమాకలనము గానమి
నుపమాకయనం బ్రసిద్ధినొందినయద్ది
వ్యపదంబున హరి యప్పర
మపదంబున నెట్టులట్టుల మసలునఁట కదే. 152

ఉ. ఆయుపమాకమందు నిఖిలాశ్రితకోటి కభీష్టదాయకుం
డై యరవిందమందిర యహర్నిశముం దరి నిల్వ నల్వయుం

1. పక్షిరాజు పేరు. 2. ధ్యానముచేయువారిపాపము.

గాయజవైరియుఁ గొలువఁగా నలవేంకటశైలభర్తనా
రాయణుఁ డప్రమేయుఁ డపరాత్పరుఁ డేల నిలిచె లీలతోన్.

కం. [1]నిగ్రహము ననుగ్రహము న
దగ్రముగా నొదవ సదవనాసక్తత సర్వా
విగ్రహము నిలిపి యచట స
మగ్రముగాఁ గలి వడంచెనఁట యటఁ గరుణన్. 154

కం. ఏలయ-చోటను [2]గరు
డేలా భృన్మౌళి వాడమె నేలా తనమౌ
ర్ధాళిందమందుఁ గమలము
నాళినిలిందమన ముదితమతి హరి నిలచెన్. 155

కం. మానవలీలతో నన
మానవరాభోగభోగమతిఁ గలి నేఁచం
దానవరిపుఁ డం దేచం
దాన వసించెను వచింపఁదగు సుగుణనిధీ. 156

కం. బంధుర మనుకొలను జగ
ద్బంధురజనిరమణనయనుఁ డాటిని భవదు
ర్బంధురమావిభు నంబుజ
బంధురమై తనువ నెటుల భాసిలె నచటన్. 157

1. కోపము. 2. గరుడాద్రి.

శా. ఆచార్యాగ్రణి యైన వ్యాసుని దరిన్ స్వాంతైక సంతుష్టిమై
నీచారిత్రము లెల్ల దెల్లముగ నీవేరీతి నాలించితో
మాచిత్తంబులకు న్ముదంబు నిడవే మాధుర్యమాధుర్యమా
వాచాచాతురిచేత నాతతగతిన్ వాక్రుచ్చి యారీతిగాన్. 158

చ. అనవుడుఁ బల్కె [1]వల్కలులనారసి యారశిరఃపరిస్ఫుర
ద్ఘనఘనజాలమై దృఢసుధాధవళాజిరచంద్రశాలమై
యనుతటధాతురాగపటలారుణితాఖిలసాలమై జనా
ర్దనుని వహించుతార్క్ష్యగతిఁ దన్నగ మెన్నఁగ మించు నంచొగిన్.

చ. వెరవునఁ బక్షిరాజు దనవెన్నున వెన్నునిఁ బూని విన్ననం
గరమును వింత యైన నడకల్పచరించుచు మున్ను పోరులన్
సూరికి హాయంబు గింకపోఁడునై కొలువం గెలు పొంది తృప్తుఁడై
పరమకృపాప్తిచేత నొకపట్టున నానతి యిచ్చె నీగతిన్. 160

తే. గీ. ఓవిహాగవర్య నీ సేయు నూడిగముల
కెంతయును సంతసించితి నేమి వరము
గావలయుఁ గోరికొను మన్న ఖగవరుండు
విన్నప మొనర్చె నీగతి వెన్నునకును. 161

సీ. దేవదేవర లసద్దివ్యమంగళవపు
స్స్పర్శనంబున ననుఁ బావనునిగఁ

---

1. బట్టలు.

డేయుతిలంపుత్రో సేవకావళిలోనఁ
గాయణ్యాపాత్రతగానసింపఁ
బటు [1]పల్యాణంబుపైఁ బదంబులఁ జాఁచి
యనువుగ మూఁపునం దధివసించి
మన్మూర్ధ్ని [2]తేజభవన్మూర్తి [3]సాదిగా
వాహ్యాళులందఱ ప్రథన కేళు
తే. గీ. లందు విడువని పగిది నెల్లప్పుడు నాదు
వీఁపున వసించుటయె నా యభీష్ట మనిన
నీవు శైలాకృతివహింపు మేను నేను
సర్వ్వ మొనరింతు ననిమేనుఁ దానతిడిన. 162

కం. భగవల్లసదనుకంపన్
జగమెల్ల భజింపఁ దగిన సంపద చెలఁగన్
ఖగవల్లభుఁ [4]డగతల్లజ
ముగ నల్లసమూర్తి నిలిపె భువినబ్ధిదరిన్ 163

చ. అరయఁ గృతంబునందుఁ గనకాకృతి రాజిలు రాజతంబుగాఁ
బరఁగును ద్రేతయందు నలద్వాపరమందునఁ [5]దామ్రమూర్తి సుం
దరమగు గూప [6]వశాపలముఁ దాల్చి కలిం జెలు వొందుచుండు నీ
గరుడధరాధరంబు ద్రిజగన్నుతపావన భావభవ్యమై. 164

1. జీను. 2. గుఱ్ఱము. 3. సాహణి. 4. కొండలలో శ్రేష్ఠముగా.
5. రాగివలెనెఱ్ఱనిరూపము. 6. శిలారూపము.

సీ. ఆ వీటిచిఱుదాసరయ్యల నెయ్యంబు
గోరుచుందురు నిత్యసూరివర్యు
లా వీటిచటకామలైన పక్షులతోడ
వియ్యమందఁగఁ గోరువిహగభర్త
యా వీటికల్యాణయశఃపూరములదాస్య
వృత్తిఁ గొల్వఁగఁ గోరువిరజవారి
యా వీటిచిదుపజాలైన నాత్మాచార్య
బుద్ధి సాలగ్రామములు దలంచు

తే. గీ. మఱియు నా వీటిపొలము సిల్కములఁ దమకుఁ
గొలముసాములగా నెంచుఁ దులసివనము
లహహ యీ వీటి నిత్యకల్యాణమహిమ
పరమపదమందు వలె నందుహరి వసింప. 165

ఉ. స్వామిరథోత్సవంబుఁ గనవచ్చిన దివ్యులు వేల్పుఁ జేటి పొం
దామరపాకు పొట్లముల దాఁచిన కల్పతరూపదంశముల్
వేమఱు సంజికొంచు చటవేళభుజింతురు [1]సారసారభే
యీమథితంబుతోడఁ దగఁ దృప్తి సుధామలశీతలాన్నముల్. 166

క. విధియైనను బహువర్షా
వధియైన నశక్యుఁ డనుచుఁ బలుకఁ బడ నే

1. కామధేనువుపాలమజ్జిగ.

విధి నేయుత [1]శ్రేయస్సే
విధ నే నుపమాకమహిమ వర్ణించుటకున్. 167

క. ఐనను మద్గురు పరమా
ధ్యానముఁ గావించి మీమ దయ గలిగినచో
నా నేర్చుపగిదిఁ దెలిపెద
ఘనియతి వినుండు వైష్ణవతిలకములారా. 168

సీ. మును ప్రపంచము సర్వమును సర్వకారణ
మును సర్వశక్తికమును ప్రధాన
మును నైన వ్యక్తియందున లీనమైన యా
ప్రకృతి విశ్వాత్మ్మని భావమందు
డిందె నప్పుడు మహానందంబుతోఁ బరా
త్పరుఁడైనయట్టి శ్రీవాసుదేవుఁ
డొకఁడ యిందిరతోడ నుల్లసిల్లుచు నుండె
నమితయుగంబు లానంత దనుక
తే. గీ. నంతట జగత్సిసృక్షునిజాత్మఁ దగుల
నాహరి సృజించె హైమకటాహ మొకటి
యందు నేకార్ణవోదకమందు నైక
వర్ణములఁ దాను క్రీడించె బాలులీల. 169

1. శుభములకు స్థానము.

ఆ శ్వా సాం త ము.

కం. పారావారగభీరా
[1]భీరాహిత్యప్రచారవిజయాధారా
ధారాళకృపాసారా
సారామలవర్ణనీయ సద్వ్యాపారా. 170

శా. బ్రహ్మాదిస్తుతభవ్యదివ్యమహిమ ప్రాగ్ఖ్యాతపాదద్వయా
జిహ్మాశాకృతితాటకేయహననాక్షీణక్రియా సంతతా
బ్రహ్మణ్యోక్తిమహర్షి హర్షఘటనారంభప్రియా తారక
బ్రహ్మాకారనిజావతారశుభసంపర్కాంకితార్కాన్వయా. 171

మాలిని. అగణితగుణధుర్యాహార్యనీకాత్తకార్యా
జగదభినుతచర్యాజాగ్రదత్యుగ్రశౌర్యా
నగపరివృఢధైర్యా నామసంప్రీణితార్యా
నగరకులజవర్యా సమ్యగానందితార్యా. 172

గ ద్య ము.

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణ పరాయణాతిధన్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధిసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర,
వేంకట కృష్ణశాస్త్రి పుత్ర, తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రి నామాగ్రజన్మ, త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయంబను ప్రబంధంబు
నందు ప్రథమాశ్వాసము.

శ్రీ సీ తా రా మా ర్ప ణ మ స్తు.

---

1. భయము లేనివాఁడు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

ద్వితీయాశ్వాసము.

శ్రీపద్మబాంధవాన్వయ
దీపక గోపకజముఖ్యాదివిషత్పరిష
త్ప్రాపక భూపకలాపక
లాపక ధృతచాపశరకలాపక రామా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమౌని
జనులఁ దిలకించి రోమహర్షణసుతుండు
స్పష్టవాక్ప్రౌఢి [1]నుక్తావశిష్టకథను
వక్ష్యమాణవిధంబుగఁ బలుకఁ దొడఁగె. 2

క. అటులుండఁగ దన్నాభీ
పుటమందు ఘటిల్లినట్టి [2]పొందామరఁ ద
త్పటుసంకల్పమునన యొ
క్కట నలుమోములనిసుంగుగలిగి యొసంగెన్. 3

1. మిగిలిన కథ. 2. బంగారు తామర.

క. ఎన్వ్యాసివలనఁ బొడమితి
నెవ్వఁడ నే నాకుఁ జేయ నెద్ది యగు నటం
చవ్విధి వికలత మొఱలిడ
నవ్వేళను గగనవాణి యడలకు మనియెన్. 4

ఉ. శ్రీహరి యిట్లమూర్తిగ విరించి గురించి వచించె నప్పుడీ
మోహ మదేల నీకభయమున్ శుభముం బ్రభవింపఁ గూర్తు నీ
దేహము నే సృజించితిఁ గదే జగదేకసిసృక్షువృత్తి ను
త్సాహము మీఱ నౌర [1]తనుజా విను జాగ్రదనుగ్రహంబునన్.

ఉ. నా విని యావినిద్రనలినప్రభుపుంసు చతుర్ముఖుండు దే
వా! విను నాదు వాంఛను బ్రపన్నతఁ దెల్పెద సుప్రసన్నతం
దావకభావుకాకృతిఁ గనం గరుణించి కృతార్థుఁ జేయవే
కేవలపావనుండ నయికీర్తిఁ బ్రవర్తిలుచుందుఁ బొందుగాన్. 6

క. అన విని వనజోదరుఁ డ
య్యనఘుని మ్రోల న్నటించె నాశ్చర్యము గాఁ
గను [2]సారంగము భంగినిఁ
గనుఁగొననై మహిమ పేర్మి క్షణమాత్రములోన్. 7

గీ. తనదు ఝాంకృతినోంకృతి స్వనము దెలుప
నదియ ప్రణవోపదేశ మానంచు నెంచి

---

1. కౌమారుఁడు. 2. లేడి.

కొంచె మలవిరించనుఁగఁ బ్రేక్షించుచుండ
నంత నంతర్హితుం డయ్యె నవ్విభుండు. 8

సీ. వేధ నష్టుఁడై తాను వేదంబులు భజించెఁ
దస్త్రాలకంబు లై తనరునట్టి
వేదాంగములును సేవించె సంతత నతిఁ
జీఁక నా కొనర్చెడు కృత్య మెద్ది
యొకొ యనుచు మదిఁ జింతించుచుండఁగాఁ బొడసూపి
పుత్రకా నీ వెల్ల భువనములను
నిర్మింపు మిట మున్ను నే నెప్ప నీకుఁ దో
డౌదు న టంచు శ్రీహరి వచింపఁ

తే. గీ. పూర్వరీతిఁ జతుర్దశ భువనములను
గడఁగి సృజియించి సత్యలోకమున వీత
కలుషముని సేవ్యమానాంఘ్రికమలుఁ డగుచు
మించు వేడుకతోడ వసించియుండె. 9

క. తామరసభూతి యొకతఱి
సోమరితన మూని యుండఁ జోరత నిగమ
స్తోమముఁ [1]దదంగములతో
సోమకనామకుఁడు రాక్షసుఁడు వడిఁ గొని యేఁగెన్. 10

గీ. విధిని గికురించి యవ్విధివిధినిషేధ
బోధకం బగు నామ్నాయసాధకంబు

1. వేదాంగములు.

నధికధృతిఁ గొని మఱియు నవ్యాకృతిఁ దైయు
దధిని మీనాకృతి వహించి యుదధివసించె. 11

క. తా మఱచి నిద్రపాల్పడి
తా మఱచిన వినమి శ్రుతులు తలఁగి చనుటకై
తామరచూలి ముకుందు [1]న
తామరచూలీసమర్చితాంఘ్రిఁ దలఁచినన్. 12

గీ. ఇంచు కెంచక క్రించున క్తంచరుండు
వంచన నకించనునిగా విరించనునిఁ ద
లంచి శ్రుతులు హరించి భూకాంచి నుంటఁ
గాంచి కాంచనపటుఁడు యోజించి యపుడు. 13

సీ. తపనీయవసనకాంతిపరంపరలు రమా
స్తన [2]హరిద్రాముద్రలను వచింప
మహనీయకౌస్తుభమణిఘృణిశ్రేణులు
లక్ష్మీపదాలక్తలక్ష్మ నుడువఁ
గమనీయవనమాలికా ప్రభాపూరము
ల్కమలాకటాక్షలీలలను బలుక
రమణీయలాంఛనోరశ్ఛవిచ్ఛట లింది
రా [3]కజ్జలాంకవిభ్రమముఁ దెలుప

1. నమస్కరించుచున్న దేవతాసమూహము. 2. పసుపు చిహ్నాలు.
3. కాటుక చిహ్నాలు.

తే. గీ. శంఖచక్రగదాఖడ్గశార్ఙ్గధరుఁడు
సజలజలదప్రభుఁడు జతుర్భుజుఁడు భుజగ
శయనుఁ డంబుజమిత్రేందునయనుఁ డండ
జాధిపాశ్వుండు శౌరి ప్రత్యక్షమయ్యె. 14

క. కాంచనపటుఁ డిటు లెదుటం
గాంచి నమస్కృతు లొనర్చి కడునంచితరో
మాంచము మించ విరించి ప్ర
పంచితగతిఁ జంచదర్థఫణితి నుతించెన్. 15

క. దేవా తావకపదయుగ
సేవాహేవాకలబ్ధచిదచిద్విజ్ఞా
నావాసవాసితాత్ములు
[1]భావాతిగమూర్తి నిన్ను భావింతు రొగిన్. 16

శా. నీమాయాపరిమోహితాత్ములు నిను న్నిక్కంబు భావింపఁగా
నామర్థ్యం బొకయింతయుం గనక దుస్సంసారనిర్మగ్నులై
కామక్రోధముఖారివర్గజితులై కష్టైకతానస్థితిన్
సీమాతీతవిషాదమేదురగతిం జింతింతు రో యీశ్వరా. 17

సీ. నేనె నీతత్త్వ మెఱుఁగంగలే ననంగ
నితర సురు లెంతవారు మత్సృష్టమూర్తు

---

1. భావములకతీతుఁడైనవాఁడు.

లార్తరక్షావిధానదక్షాంతరంగ
కరధృతరథాంగ సద్విహంగమతురంగ. 18

గీ. ఆద్యుఁ డవ్యయుఁ డచ్యుతుఁ డక్షరుండు
నప్రతీకాశుఁ డనఘుఁడు నప్రమేయుఁ
డఖిలమయుఁడు ననంతుఁ డనామయుండు
ననుచు నామ్నాయములు నిన్ను నభినుతించు. 19

క. సర్గస్థితిలయహేతుని
సర్గగుణత్రయవికారసంజ్ఞాకారో
త్సర్గామలదివ్యజ్యో
తి ర్గురుమూర్తి వని నిన్నుఁ దెలుపు నిగమముల్. 20

క. కర్మజ్ఞానఫలాత్మక
ధర్మస్వర్గాపవర్గదాయక మగు నీ
నిర్మల నామస్మరణము
నర్మిలి మా కొసఁగి ప్రోవుమయ్య మహాత్మా. 21

గీ. దిక్కు లెందాఁక నీ వ్యాప్తిఁ దెలియ లేవు
కాల మెంతకు నీ తుదిఁ గాంచ లేదు
కాన[1]దిక్కాలనిర్విశేషానవద్య
హృద్యతేజోమయాత్ముఁడ వీవ దేవ. 22

1 దిక్కాలములచే [illegible] తేజస్సుగలవాఁడు.

గీ. పొందలేనికతంబున నెందునుండి
మనసుతోఁ గూడి వాక్కులు మరలుచుండు
నట్టి వస్తువు నీ వంచు నాశ్రయింతు
నమిత కారుణ్యరసభావ యాదిదేవ. 23

గీ. మశకహృన్మధ్యవర్తివై మఱి యనంత
భువనముల బొజ్జ నొకపజ్జఁ బూనుట నణు
వణువుకంటె మహత్తు మహత్తుకంటె
ననుచుఁ [1]ప్రామిన్కుతుదలు ని న్నభినుతించు. 24

క. సామీప్యంబన నీమెయి
సామీచీన్యం బెలర్పనామీ! యస్తో
కామితపరిపాటిగ నా
కామితము లొసంగఁ గానఁగా నైతివిగా. 25

క. అని వినుతించిన వనజా
సనుఁగనుఁగొని యప్పయోధిశయనుఁడు తనయా
ననుఁ దలఁచిన పని యేమొకో
వినిపింపు మనంగ హరికి విధి యిట్లనియెన్. 26

క. శ్రీవర! నీవరదయ నా
పై వఱలు టెఱుంగ కెవఁడొ ప్రామిన్కు లొగిం

---

1 వేదాంతములు

గావరమునఁ గొని చనుటం
గాన రహిం న్నిన్నుఁ దలఁపగా వలసె హరీ. 27

మ. అనఘుం డా ఘనపుండరీక నయనుం డప్పద్మజుం గాంచి మిం
చిన కారుణ్యమున న్మనస్థ మగు [1]గస్టిం బాపఁగా నోపు లా
లనవాక్యంబులఁ దేల్చి పల్కె నిఁక వైక్లబ్యంబు నీ కేల ప్రా
మినుకుల్ ముచ్చిలినట్టి యచ్చెనఁటి బల్మిం బట్టి నేఁ దెచ్చెదన్. 28

క. అద్దిర యెంత ప్రమాదపు
సుద్ది రహస్యముగ నొక్క [2]సోకుఁడు వడిగా
ని ద్దురవస్థిఁ దెచ్చెను
నిద్దుర నీ వొడలు మఱవ నిగమంబులకున్. 29

ఉ. ఉపదేశం బొనఁగూడకున్నఁ జదు వెందోకాని శోభింప దే
వ్యపదేశంబున నైన విస్మృతికిఁ బ్రాపౌఁ గాన వేయేల ని
ష్కపటప్రక్రియ నొజ్జపజ్జ దృఢశిక్షన్నేర్చి తాశిష్యునిం
గృపచే నేర్పి కృతార్థుఁ జేసినఁగదా పృథ్విం బ్రసిద్ధిం గనున్. 30

సీ. విద్య లోకాచారవిజ్ఞానమును గూర్చు
విద్య యెల్లెడ గౌరవింపఁ జేయు
విద్య యూతాత్మసన్నీవృద్బంధువై పేర్చు
విద్య రూపవిశేషహృద్యుఁ జేయు

1. కష్టము. 2. రాక్షసుఁడు.

విద్య లోకాలోక విఖ్యాతిని ఘటించు
విద్యయుక్తాయుక్తవిదుని జేయు
విద్య యానంద మావిర్భవింపఁగఁ జేయు
విద్య ప్రజైశ్వర్యవిధ మొసఁగు.

తే. గీ. విద్య యెన్నని చెల్లఁ గావించుఁ గాన
విద్య నరులకు ముఖ్యసంపాద్య మైన
ధనము దానికి ముఖ్యసాధనము నాఁడు
మంత్ర మొక్కటియే సుమీ మాన్యచరిత. 31

కం. విద్యోపదేశ గురుఁ డన
విద్యమతిసుబోధకత్వసిద్ధిఁ దనరా
విద్యుఁడు జాతివయోమహి
మాద్యున్నతివందనీయుఁడై పొసఁగ దనరెన్. 32

చం. వినయవిధేయవర్తనుఁ డవిస్మృతిశాలి యనన్యమానసుం
డనితరసక్తమానసుఁ డపార్థవిదూరుఁ డధీతపాఠచిం
తనపరుఁడున్ సుఖగ్రహణధారణశక్యుఁడు సూక్ష్మగుణార్థి సు
స్వనుఁడు గురుప్రియుండు నగు వానిని శిష్యునిగాఁ గొనం దగున్

సీ. ఏను [1]స్వర్భానుభానుజ భానుభూమి
సూనులను సితభానుకృశానుజాను
సానుమత్స్థానముల నుండఁగా నరసితిఁ
గాన నిష్టార్థపునరాప్తిఁ గలుగు నీకు. 34

1. రాహువు.

కం. సోమకుఁ డనియెడు సోఁకుం
డామున నిన్నుఁ గికురించి సాంగముగ శ్రుతి
స్తోమంబును గ్రుచ్చిలి సీ
ర్వామిం జొఱ మేను పూని వసియించె నజా. 35

కం. కావునఁ బునరానయనం
బేవడువున నగు నటంచు నెన్నెద వేమో
యావిధి విను విధివిహితం
బావిధిఁ దపమాచరించునపుడు లభించున్. 36

కం. ఆదిత్యపత్యముం గృత
వేదాపహృతి స్వధింతు విశ్రుతముగ నో
యాదిత్యపత్యభిష్టుత
వేదాఁపక దెల్పితిం దపింపకుము సుతా. 37

కం. తపనీయగర్భ! నిర్భర
తప మియ్యెడ నాచరింపుదానఁ దలంపుల్
విపులముగ నొదవు గానన్
విపులఁదపంబే సుమీ యభీష్టద మరయన్. 38

కం. తప మఘదుర్దమకర్దమ
తప మవిరళత మతమః ప్రతారణచండా
తప మని మహర్షులు పరం
తప మన్నించెదరు దానిఁ దరమె నుతింపన్. 39

గీ. వస్త్రంబు వరాహంబు మస్తకంబు
మమ్ము నంగానురాగ్యవశాంబుమ్ములముగఁ
బుమ్మరోద్భవతపముచే బుడమిఁ పసంబు
మాత్రమొకటియు మనకి క్రమంబు సుమ్ము! 40

ఉ. ఇందిర నేనుఁ గూడి వసియించితిమి ఏపసమానసం ... లా
దిం దిరసించు నిక్కముగ నెంచుమఁ దామరసంబులందు [1]నిం
దిందిరయుగ్మకం బవ నందిత నా శిఖతోఁడ నహ్నావే
నిం దిరమైనరీతిగ నవిప్రమదంబు వహింప గవించుచున్. 41

క. వినుమస్మత్ప్రియము దపం
బునఘు తపోధనులు మత్ప్రియాత్మకు లటు నా
వున ననుఁ దలంచుచును దప
మొనరింపుము సిద్ధి తేఁబ్రదియుఁడె యగును నజా. 42

క. రంగదు జలనిధి కోకప్ర
కృంగన గంధాద్రి యుగ్రగతిరోధలతా
లింగితమహాజసంగత
శృంగారోత్తుంగశృంగశృంగాటకమై. 43

గీ. అది మదిష్టపదంబు సౌఖ్యాస్పదంబు
పరమదివ్యతపః ఫలప్రదము దాని

1. తుమ్మెదలజంట.

కెలన బంధుర మన నొప్పు కొలను కొలను
మించు కొలను గొలంగ శాసించు మహిమ. 44

గీ. తత్తటాకతటాకల్పతరులఁ దరులఁ
దద్ధరిత్రీధరేంద్రంబుదరుల సరులఁ
జెందు నాకల్పకృతతపస్సిద్ధిఫలము
స్వల్పకాలాసకృన్మంత్రజల్పనమున. 45

శా. ఆ కాసారతటంబునం దయినఁ [1]దార్క్ష్యాహార్యమం దైన న
న్నేకాగ్రాత్మత నెవ్వఁ డేనియుఁ దపోవృత్తిం బ్రసేవించు వాఁ
డోకంజాతభవా! స్వవాంఛితఫలప్రోద్యన్మహాలాభల
క్ష్మీకల్యాణమహోత్సవంబు గను సుమ్మీ నెమ్మి వేగమ్మనన్

మ. మహిమోత్కృష్టతచే నొకా నొక మహామంత్రంబు రాజిల్లునో
ద్రుహిణా! నీ కుపదేశ మిప్డు దొనరింతున్ దాని నిష్ఠన్మహా
ర్మహురావర్తన మొప్పఁ జొప్పడుఁ దపోరూఢిన్ జపింప న్శుభా
వహమై భావహమై యభీప్సితలప్రాప్తిన్ ఘటించుం జుమీ. 47

గీ. దాని ఋషియును ఛందంబు దైవతంబు
బీజశక్తికీలకముల విశద మగుచు
నెలయు నంగకరన్యాసములును గనచ
మాలలును జెల్పి మఱియు సమ్మాధవుండు. 48

1. గరుడాద్రి.

గీ. కంజసంజాత! షోడశాక్షరి యనంగఁ
దనరుఁ దన్మంత్రమున కధిదైవతంబు
జ్ఞాననిర్మలతరవిభానందమయము
సేవకాభీష్టదము హయగ్రీవమూర్తి. 49

క. కానఁ దపం బొనరింపం
గా నరుగుము గరుడగిరిశిఖం దగుసాలపో
కానకు నని సామాగస
గానకుతూహలి నచింపఁగా నజుఁ జెలిమిన్. 50

చ. అరిగి సరోరుహప్రభవుఁ డంతఁ గనుంగొనియెం బయోధికిన్
సరసను గూటకోటికులఝాటలసత్కిసలాయణప్రభా
నిరతవిజృంభణాత్త తపనీయమయ ప్రథిమామరాపగాం
తరచరదచ్ఛపక్షిశకునచ్ఛదజాలముఁ దార్క్ష్యశైలమున్. 51

గీ. కాంచి [1]కాంచనగర్భుఁ డాగ్రానసీమ
నేమము దలిర్పఁ దపమొందు నెఱపఁ దగి
నెలవు నెమకుచు నందంద నిలిచి నిలిచి
యరసె నా పాదశిఖరాంచలాద్భుతములు 52

గీ. ఆత్మసృష్టికి నది లోనిదయ్యె విధికి
వింత యొనరించె నొక్కొక్కవేళ నాదవు

---

1. బ్రహ్మ.

కవనలిపిశిల్పగానపాకములు గర్త
లెఱుఁగని తెఱంగుమెఱుఁగుల నెసఁగుఁ గాదె. 53

క. కబరీజితవాలములై
శబరీజాలములఁ వెంటఁ జమరీగణముల్
నిబిరీసత నందు నవి
క్లబరీతిఁ జరించు జితుల గతు లల్లు కదే. 54

సీ. లీలాశయాన శార్దూలప్రదేశంబు
రత్నకంబళసంస్తరణతలంబు
దీర్ఘాహిఫణమణిదీప్తప్రదేశంబు
కర్పూరదీపికాంగణతలంబు
వనవారణకరాగ్రవమథుప్రదేశంబు
ధారాంబుయంత్ర శీతలతలంబు
హరికర్ణోద్యుక్తశరభప్రదేశంబు
చంచదష్టాంఘ్రిమంచకతలంబు

తే. గీ. కపికరాఘాతచలసరఘప్రదేశ
మతివిచిత్రవితానసంవృతతలంబు
గాఁగఁదోఁచుట నగ్గరుడాగసీమ
కమలసంభవునకు భీమకాంతమయ్యె. 55

క. సింగము లచ్చన లాడఁ గ
డంగిన చెంచెతల కచ్చటం గాయలఁ గూ

ర్భ్రాం గరిశిరములమ్రుత్తైము
లింగితము లెఱింగి కొలుచు గృహాసేవకులై. 56

సీ. నెలవేటియొనుకటిన్నెల గూఢమణికేళి
కల నిలింపాంగనల్గలసి యాడ
దీర్ఘికాబ్జముల నధిత్యకాహంసముం
డలములు జతకూడి వెలయఁ జేయ
వృక్షశాఖల వాసి ఋషాళిదేజస్స్థి
మిరమేళి నాశ్చర్యగరిమఁ జూపఁ
గటక కూటములందుఁ గదిసి గంధర్వసం
ఘాతంబు సంగీత కలనఁ బెరయ

తే. గీ. నాకభూలోకములకు సంతతముగాఁగ
రాకపోకలు నెరపఁ బరస్పరంబు
దివిజమనుజులు కోర్కిసంధించుకొనిన
దండినిశ్రేణి యనఁగ నకొండ దనరు. 57

సీ. ఘనసారకదళికా కాండ మొక్కొకచోట
మఱియొక్కచోట [1]జాంబవచయంబు
సముదగ్ర[2]లాంగలీ షండ మొక్కొకచోట
వేరొక్కచోట జంబీరతరులు

1. నేరేడు చెట్లు. 2. నారికేళములు.

ఫలదత్రముశాఖామ్రవణము లొకొక్కచోట
నొండొక్కచో దాడి మోత్కారంబు
ఫలపూరకుజపూరవాట మొకొక్కకచోట
నిఁక నొకచోట కంటకఫలద్రుమ

తే. గీ. లమరసుమరసకుల్యాతటాగ్రసీమ
పూగపూగానువేల్లిత నాగవల్లి
గణము లొకొక్కచోట నొకానొకయెడ
నందు మందారకుందకుంజాళిఁ గనుచు. 58

వ. మఱియు నగ్గిరివరం బురుతరసుుచిరసురవరశరాసనానుకారిభూరి కీరశారికామయూరకాంతిసంతానంబుల నత్యంతకాంతలంబులై, సంతతదంతురంబు లగు సంతమసంబుల నితాంతంబు నసూర్యం పశ్యోదరంబు లగుటం దరంబు గదురఁ గృతమాలనక్తమాలతి మాలసాలరసాలాదిసాలజాలంబు లగువనషండంబులను ఘనమండ లంబులకు శంపాలతలసంపదలసొంపు సంపాదించుచు నుద్ద్యోత మానంబు లగు జ్యోతిరింగణజ్యోతిర్గణంబుల విస్ఫురణంబులు దుఱంగలింప నిరంతరాసారధారాధారంబులగు మరందరస పూరంబు లీరంబుల చేరువులం గాలువలై ప్రావృషేణ్య సమయ సముజ్జృంభణంబు దలఁకించు తావులుం, దావులకుం దావలంబు లగుచుఁ గుస్తరించి యందందఁ బ్రస్తరించికస్తూరికామృగస్తో

మంబులు [1]దీమంబులం దగిలి దిగులువడి చూచుచూపులకుం
జాలిపడి విడిపింపం జాలి పడిం బరతెంచి మెసలించు సిద్ధముని
శుద్ధాంతసంఘాతంబులును, ఘాతంబులం గొఱఁగు సెలయేటి
తీరంబులం దోరంబు లగు కరీరాంకూరంబుల మోరలం దెమలించి
నములం గమకించి కించిదాకుంచితపూర్వాంగంబు లగు గోలంబులం
గోలలం గేలిమెయిం దోలి తూలించు గోలల నాలోకించు చెంచు
నాయకుల దేహచ్ఛాయలకు దాయాదంబులై దంపెల దండిగ
మొసుఁగఁ దిగుగునన వేదండంబులతండంబు గండమండలంబుల నుండి
పింపు గట్టి యెగయు గండుఁదేఁటులకూఁతప్రలపోడికాటమిం
గాటించుచులోవత్రోవల క్రేవలం గేవలంబు సావలంబంబులగు లతా
వితానంబులు వనదేవతాబాలికాపాలికాకేలికాందోలికల పోలికలం
గ్రాలి కనుపట్టు విడిమట్టుల మట్టు మీఱెయిట్టలంబులగు
చిట్టకంబుల దట్టంబుగ రోట్ట బలిసిన తులసిచెట్టులు కట్టువలై
చుట్టువలగొని చెలంగ దిట్టంపు ఆకట్టులం బడి జర్జలంబులగు
బిందుబృందంబులై యెగసి ముత్తెంబుల మొత్తంబులపగిది నొగి
దిదృక్షువీక్షాసేచనంబులై వృక్షాసేచనంబు సేయ నసమకుసుమ
సముదయకుశవిసరసమిత్సమిద్ధంబులును బ్రవృద్ధంబులునై ప్రచ్ఛా
యతరుచ్ఛటాచ్ఛాదనశీతలచత్వరభూతలంబులై సవిధంబుల
వివిధంబు లగు మల్లికావల్లికామతల్లికల నల్లికొన నుల్లసిల్లుచు

1. వేటకానిచే, పక్షులనుమృగములను పట్టుకొనుటకు పెంపబడిన పక్షి లేక మృగము.

నుల్లంబులకు నుల్లాసంబు పల్లవింప నింపు నింపు మంజులకుంజ
పుంజంబుల రంజిల్లుచుం బరివేష్టితకుటజంబు లగు నుటజంబులం
బొలిచి పావనంబు లగుతపోవనంబులం బరిస్ఫురించుచుండు. 59

శా. అందందం బరికించి యనేకవివిక్తావాసయోగ్యాశ్రమా
ళిందంబం దరవిందనందనుఁడు హాళిన్నిర్మలాస్పందమై
డెందం బొప్పఁ దపంబొనర్చుకొనఁ బాటించుం గదా యంచు నా
నందం బొందుచు గాఢనిశ్చయమతిం దత్ప్రాంత సీమంబునన్

చం. తనజనయిత్రియిమ్ము దన తమ్మునియైదవనై నయమ్ములుం
దన నగువారు నమ్ములు సతమ్ము హితమ్ముగ వర్ధితమ్ములై
తనరఁగ నాత్మబంధురచిత్రప్రియునై ఖరిఁ బేర్చుబంధురం
బనుకొలఁదు న్వీరించి గనె నధ్వపరిశ్రమ మూఱఁ జేరువన్. 61

శా. సారం గార్భకము ల్విహారమతినుత్సంగంబులం జేరి యిం
పారం గ్రుమ్మఁగఁ బుండరీకనిచయం బచ్ఛాంతరంగాప్తిని
ర్వైరప్రక్రియనొప్ప సిద్ధమునిసేవ్యం బైనపుణ్యాశ్రమా
గారంబా యన సౌమ్యమై తనరు నక్కాసార మత్యంతమున్. 62

సీ. బంధురకాసార బంధురోదకములం
దు నిరూఢనియతి మజ్జన మొనర్చి
సర్వతోముఖముల సర్వతోముఖముల
నాచమనంబుల నాచరించి

విహితకృత్యములభావి హితకృత్యాసక్తి
గావించికొని లేచి కదలి వచ్చి
యతవివిక్తంబైన యుటవివిక్తప్రదే
శము సొచ్చి యచ్చట శమదమంబు

తే. గీ. లమర సమధికనిష్ఠమై సధివసించి
భగవదుపదిష్టపద్ధతిఁ దగ జపింప
గాఁ గడంగెను సైంధవ కంధరాధి
దైవతకమైన దివ్యమంత్రము వఱుసఁ. 63

క. అతనికి నొకపరి జపమునఁ
జతుర్గుణంబుగ ఫలంబు సమకుఱె సత్య
స్థితునకుఁ బెక్కు ముఖంబుల
జతనం బవు గాదె యర్థ సంసిద్ధి యిలన్ 64

సీ. ఆతఁ డస్వప్న కమలజ ధ్యాత యగుట
మునుము గదుర మహాతపం బునవసించి
సారసత్త్వంబు బూనుట చనును గాని
యాత్మ రాజసవృత్తిఁ బోనాడు టరిది. 65

గ్రీష్మర్తువర్ణనము.

క. అట్టియెడ వెట్టకాలము
బెట్టిదముగఁ దోఁచె మన్ను బిట్టగసి చదల్

ముట్టఁగ నడి సుడిగాడ్పులు
నెట్టన నెట్టుకొని వీవ నిఖిలావనిపై. 66

క. పాటలకుసుమపరిమళ
పాటచ్చరవృత్తి బయలుపడకుండఁ బవల్
మాటుగ నిశాంతముల నొక
పాటిగఁ జరియించు నపుడు పవమానంబుల్. 67

గీ. ఇనునిసత్కృపఁబడినలక్ష్మి హెచ్చుటరసి
నిశలునానాఁటభృశకృశదశలఁ గాంచె
నొసలసిసులకుఁ జూపోపకున్నఁ దనదు
పెంపుదఱుఁగుటగాకన్యవృద్ధి సెసునె. 68

గీ. ఇచ్చు[1]ఘను లుండి రని [2]యప్పు లిచ్చవడసి
పొంగి పొరలిన [3]సరసుల పొలపు దఱిగె
మున్నుగల కీర్తిసారముల్ పోవనప్పు
[2]డప్పులను జొప్పడినయొప్పు ముప్పు గాదె. 69

ఉ. గాలికిఁ గాలు నిల్పుకొనఁగాఁ దగు నూఁటపంపు వాభుజం
గాలికి నక్తభోజనమహావ్రతపర్వదినంబు తాళవృం
తాళికి వన్నెవాసియు బయల్పడు యోగదశాగమంబునై
తాలిమి దూల నాఁ డ్రోకవితాన జనం బెడపెట్టె దినంబులన్. 70

---

1. గొప్పవారు; మేఘములు; 2. ఋణము; నీళ్లు. 3. సరస్సులు; సరసత్వముగలవారు.

సీ. పూటకొక్కొక్క కనూఁతిసీటి చెప్పి యడంచు
కొనెదవ్వఁ చని తెచ్చికొని జనంబు
వెలఁబెంచి పానీయవిక్రేత లింటికా
వుల క్షారనీరముల్ గలిపి దెచ్చి
రనుదినంబు మడుంగులను దెచ్చియిచ్చుచాకి
నాలుగైదాఱేసునాళ్ల కొసఁగఁ
గ్రుంకులాడఁ గొలంకులింకఁ గాఱుట శ్రోత్రి
యులకు వేళలఁ స్నాన మొదవకుండెఁ

తే. గీ. కరటచటకాదికంబైన గ్రామ్యపక్షి
జాల మిలు సొచ్చి బెదరక జనులనడుమ
కుంభసంభృతజలములఁ గ్రోలఁ జొచ్చె
బుడమి నొదవిన [1]నీటియొద్దడికి నపుడు. 71

సీ. తొలుత వ్రాల్చినప్రక్క నులినచ్చెఁదన మొక్క
నొండొక్క ప్రక్కకు నొత్తిగిలుచు
స్వజన సమాకర్షకజనంబు సెయిమాపుఁ
కొనినంత హుంకృతిఁగినుక నడచు
వారియంత్రపుసూక్ష్మధార లిట్టటుగాలిఁ
దెరలిన నఱచూడ్కిఁ దెఱచి కనుచు

1. నీరులేని కష్టము.

నిమురఁగోఁగ నటించు పదము లొత్తి భుజిష్య
లంగారకుండిన సంఘు ప్రేగాఁపు కొనుచు

తే. గీ. వలపుఁ బన్నీట చిలికినచలువవలువ
సెజ్జ లామజ్జకప్రతిసీర లెసఁగు
నిమదగుమ్మాలచుట్టు పందిళ్ల యిండ్లఁ
బవలు పొరలాడు సామంతనివహమప్పుడు. 72

ఉ. గొజ్జఁగినీటి చిన్ని చినుకుల్వలిపంబులు గంధసారమున్
మజ్జిగతేట మల్లెకుసుమంబులు వెన్నెలబట్టబైటిపూ
సెజ్జలు వీణపాటలును శీరపుఁగిపనలున్ ఘటించు భూ
భృజ్జనకోటికిన్ని దురసించుక వేసవిరేల వేకువన్. 73

సీ. ప్రహిబహిః కుట్టిమాభ్యర్ణగాంభఃపూర్ణ
కలశాంబుపులు గతిక్లమముఁ దాఁప
నవనారికేళపర్ణకలింజకస్థితుల్
మార్గాతపోత్థశ్రమంబు నుడుప
జంబీరరసపూరసమ్మిశ్రమగుతక్ర
సారంబు దృషను జల్లారఁ జేయ
నాచితకాయమానాంతరస్థితతాళ
వృంతముల్ ఘర్మాంబువితతి నడఁప

తే. గీ. నిమురగదురంగ నపుడధ్వనీనజనము
విడియు నొక్కొక్క పుణ్యాత్ముఁ డిడినయట్టి

ప్రసవశరసుఖాప్తమై జనుల మఱచి
పట్టపవలింటి వసిసోఁకుదట్టకరంబు.

సీ. వాతూలతూలతల్పముపొల్పు సవరించి
శౌరిఁ జొక్కించు దాసేరకుంబు
ఘనఘటావళిసీటుఁ గర్షకుల్ దనియంగఁ
గలమాంకురము వెంచు పొలము గాఁపు
హరిపదంబునఁ గాఁపు దిరుగుకల్వాలదాయ
వంతుమార్చెడు దళవాయి పెద్ద
కడలియింటికి ఘనీకన్యలఁ గై సేసి
తొలిసారి యంపించుఁ గులగురుండు

తే. గీ. దోఁచె గ్రీష్మావసానముత్తుంగసౌధ
జాలబహిరంగణాప్రదోషప్రభాత
విచరదూష్మార్తదంపతీవిస్మృతాతి
దృఢపరీరంభపునరుపదేష్ట యగుచు. 75

గీ. బైటి తలిమంబులనులోన బైట లోని
తలిమముల వైచికొనుచు రాత్రుల జనంబు
పొక్కుఁ జినుకులచే నప్పుడొక్కయింత
యైన నిదురింప నెడలేకయలఁతఁ జెందె.

క. ఘనులు కరకాంబువుల భూ
జనులం దనియించు సిరి లసచ్చిత్రరుచిం

దనరెడు దనశిఖుల నెఱిం
గనుఁగొన గ్రీష్మంబు వర్షకాలముఁ బోలెన్ 77

గీ. కదసి [1]కలకంఠములకు మూకవ్రతంబు
నెఱప నుపదేశ మొసరించినీలకంఠ
తతికి సోత్కంఠముగ ద [2]దుద్యాపనంబుఁ
గడుప గ్రీష్మర్తు వాచార్యకంబొనర్చె. 78

క. పంచజనపంచవక్త్రుఁ బ్ర
పంచగురు న్మదిహయాస్యుభావించి సదా
పంచాగ్నిమధ్యమున న
[3]ప్పంచాస్త్రజ్యేష్ఠుఁ డురుతపం బొనరించెన్. 79

★ వర్షర్తువర్ణనము. ★

క. వర్షర్తు వొదవె నంతటఁ
గర్షకహర్షకరవర్షకలితపయోదో
త్కర్షాభిశంసితావా
కర్షి ఝురీస్రవణసన్నికర్షం బగుచున్. 80

సీ. మండూకములు చర్మమాత్రశేషత నీఁడి
చెలఁగి మెలంగ సంజీవకరణి
బర్హిణంబులు వరస్వరభాస్వరముగ ఘో
షింప సారస్వతసిద్ధరసము

1. కోయిలలకు. 2. వ్రతసమాప్తి. 3. బ్రహ్మ.

మేఘకంఠికలు నర్తింపఁ జొచ్చె మోదంగ స
క్త పయోధసంగమా త్తాంగలగుచు
చాతకంబులు పిపాసను వాసివాసి భా
సిలఁ బ్రవాహాంబుధమునిశీకముహూర్తి

తే. గీ. మెఱుఁగుమం గాంగ కొండొ వపుటులో నైత తాఁ
హారణకరణాభ్రసిత్యసంచరణసాంద్ర
తరణతరణాభ్రవిభ్రమస్ఫురణకరణ
మైన [1]ప్రావృడనేహస్సమాగమంబు. 81

గీ. స్వాతిమాక్తికములఁ గాంచి స్వాతిశోచుముఁ
బూనె నని యార్ద్రి జగమార్ద్రిముగఁ దలిర్పఁ
బద్మరాగంబులను గాంచిపరఁగె ననఁగ
నింద్రగోపంబు లెల్లెడ నెసఁగె నపుడు. 82

క. అకలంకద్యుతికలహం
సకులము స్వకుల మగు మానసమునకుఁ జనుపూ
నిక పోలువుఁ దెలుపు ప్రాస్థా
నిక శుభదానకములై స్తనితములు మొరసెన్. 83

ఉ. గర్జితనిస్వనం బపుడుకర్ణకఠోరముగా ముహుర్ముహు
స్స్ఫూర్జిత మైన వీనుఁగవఁ జొన్పిన యంగుళి లొప్పఁ బ్రాజ్ఞులున్

1. వర్షకాలము.

స్ఫూర్జద్ఘనవిభ్రమభ్రమను జొక్కి రి నివ్వెఱపాటు దోఁపఁగా
[1]నర్జునముఖ్యనామదశకాసకృదుచ్చరదాత్మజిహ్వులై. 84

క. చిట చిట మని సోటసోట మని
పోట పోట మని ఝల్లు మనియు భోరని ధారా
స్ఫుటనియతి నపుడు జలధర
పటలము పటునియతిఁ గుంభవర్షము గురిసెన్.

క. పెళ పెళ నుఱుములు నుఱుమఁగఁ
దళ తళ మెఱుపులును మెఱయ దళముగ జలదం
బులు గ్రమ్మి కాఱుకొని వి
చ్చలవిడి వర్షింపఁ దొడఁగె జడిగొని వడిగాన్.

శా. సారంగావళి మేఘలోలుపమనస్కం బౌట వెన్వెంట నే
తేరం బుష్కరశీకరంబులు ధరిత్రిం జింద మందంబుగా
నీరంధ్రస్థితిఁ ద్రిమ్మరం దొడఁగె సుస్నిగ్ధాంజనశ్యామలా
కారంబు ల్దనరంగ రేఖతతినాఁ గాదంబినీ బృందముల్. 87

సీ. కలమాంకురారోపకరశాలిపాలికా
శ్రీపాళికి సరస్వతీప్రసన్న
మాత్మకృషీకృషిక్రియార్థవృద్ధనియుక్త
హాలికబాలుర కనధ్యయనపర్వ

---

1. అర్జునః, ఫల్గునః అని అర్జునుని పదిపేళ్లను పలుకువారు.

మన్యసంచసథప్రయాణప్రయోజన
ప్రవణ ప్రజల కెల్ల గ్రహణకాల
యర్క సందర్శనానంతరాభ్యవహార
శీలుర కేకాదశీవ్రతంబు.

తే. గీ. నిజనివాసగృహాన్యమందిరయిమాను
ఖగసమూహంబులకు నెల్లఁ జిగురుఁగండె
నిఖిల పశుయూథములకెల్ల నిగళబంధ
మొకతెగని వాన జడినప్పు డేసఁగె ముసురు.

చ. వెడ వెడఁ బ్రొద్దు గుంకు తఱి పిట్ట విరుల్లు మువిట్ల కాచి తె
క్కుఁనుడు తమిఁ గూర్చుచున్నగరి కొల్వగునంతకుఁ [1]బోనగత్తియల్
దడయుటచే హజారమునఁ దాకి చెలుల్ సనుదెర సజ్జికి
గొడుగులువట్టి చెట్టఁగొని గొబ్బునఁ దోడ్కొని పోదు రింటకున్.

సీ. వివిధప్రజలు గూడి శివసహస్రఘటాభి
షేకప్రయత్నముల్ సేయ కుండ
బాహాటశయ్యచే వాచకుల్ నియతి మిం
చ విరాటపర్వంబుఁ జదువ కుండ
మాపుహవిష్యాన్న మాత్రభుక్తిని ద్విజుల్
వారుణజపదీక్షఁ బట్టకుండ

1. వంటకత్తెలు.

మృద్వీకారాకారు ఋష్యశృంగునిఁ బూని
విప్రు లుచ్చైస్స్తుతిఁ బిలువకుండ

తే. గీ. గొంతిజాతరఁ బామరుల్ గోరకుండ
సంజప్రొద్దులఁ బోసిళ్లు చల్లకుండ
సూర్యచంద్రులపరిధులఁ జూడకుండ
ధరణినాసారవర్షంబు గురిసె నపుడు. 90

సీ. ముసుగిడ్డ కుఱుమాపు ముదుకదుప్పటి చెమ్మ
గిలకుండ నలఁతికోవెలలు చొచ్చి
హత్తించి తొడిగిన క్రొత్తచెప్పులజోళ్లు
దడియకుండఁగ వీథి బసులఁ జేరి
గుత్తంబుగాఁ జుట్టి కొనిన చుట్టల నిప్పు
లాఱకుండఁగఁ బంచటరుఁగు లెక్కి
పొన్నుఁ గఱ్ఱల యూఁతఁ గన్నుఁ గానక జాఱి
పడకుండ రచ్చసావడుల నిఱికి

తే. గీ. చేల పనులందుఁ జొప్పడు చెలిమి సంజఁ
గాఁపుఁ గొమరులు పడుపు సుంకములఁ గొనిన
శాలిపాలికల కుటీరపాళిఁ జేరి
రెట్టకేలక నజ్జడి నేకతముగ. 91

సీ. కేళీగృహాళింద పాళీసముజ్జ్వల
దీపద్యుతుల తెల్పు దెల్పుచున్న
దృఢతరాలింగన స్పృష్టముక్తాహార
ముల చల్లఁదనములు వలుకుచున్న
శశ్వత్పరస్పరాస్యగృహీతతాంబూల
రుచులవైకృతులు వాక్రుచ్చుచున్న
[1]వాతాయనాంత రాయాతవాతానీత
నూత్నాబ్జగంధముల్ నుడువుచున్నఁ

తే. గీ. ప్రొద్దువొడచెనేమో యను సుద్ది విడిచి
ఘనఘనంబులు గ్రమ్మె చీఁకట్లకతనఁ
దమ తమకములవలన నూతనపు దంప
తులు విడువకుండి రజ్జడిఁ దలిమములను. 92

క. ఆతతిఁ బ్రాతఃకాలం
బై తగు సంగవముఁ జూడ నటు సాయాహ్నం
బై తగు నపరాహ్ణము ఖ
ద్యోతుఁడు ఖద్యోతరీతి నొందిన కతనన్. 93

చ. ఘనుఁ డని పేరుఁ గైకొనియెఁ గాని సదా చపలాంతరంగుఁడై
పనిగొని యూరకే విమల పక్షచరద్విజపీడఁ జేయుఁ దా

1. కిటికీ.

రోచిని చెలఁ రేఁగి యవ్విపథయందు వెసం గనువిచ్చె నప్డు స
జ్జనవితథాపకారులకు శాశ్వతమా తమజీవనస్థితుల్. 94

క. పద్మాసనుఁడై జప మ
ప్పద్మాసఖు నశ్వముఖుని భావించి మహా
పద్మావృత్తి నొనర్చెను
బద్మాసనుఁ డపుడు గిర్యుపరిభాగమునన్. 95

★ హేమంతఋతువర్ణనము. ★

మ. అపుడేతెంచె హిమర్తువాసర మనంతానంతభాగాంతరా
త్మపరిస్ఫూర్తికశీతభూతపరిభూతత్వాక్షకృద్వ్యపథు
గ్లపిత ప్రాణ్యభయప్రదాగ్నిరవితూలస్థూల [1]కూర్పాసక
[2]ద్వీపటీచక్రకటీపటు స్తనతటీ వీటీవటచ్ఛాయమై. 96

క. మృగమదవీటీభుగభుగ
లగరుం బొగలుఁ [3]హసంతి కాగ్నులసెగలుం
దొగరుం దుప్పటు లప్పటి
కొగి ముగియించెను హిమోద్య మోద్ధతి ప్రజకున్. 97

సీ. వైకుంఠమందిర ద్వారకవాటపుటంబు
లంచితంబుగ విప్పఁ గుంచెకోల

---

1. కుప్పసము. 2. దుప్పటి. 3. కుంపటి.

యంజనాగర్భసౌఖ్యప్రసూతి ఘటింప
నందిప్రత్యావర్తనక్రమంబు
బలిరసాతలజగత్ ప్రస్థానసన్నాహ
సాఫల్యమొనరింప సన్మహార్త
మంభోజినీబాంధవాశ్రయాశులవెట్ట
సమగతిఁ జల్లార్పఁ జలువమందు

తే. గీ. వాహినీనదవాప్యవగాహనక్రి
యాదితత్పరజనులతీరావతరణ
విధికిఁ జొరకుండఁగా వెఱపింప ఘోర
మకర మెల్లడమించె హేమంతఋతువు. 98

సీ. కుచనిపీడనపీడ కచలవృత్తి వహించు
గాని తియ్యనిమోవియానఁ బెదవు
దృఢపరిరంభవృత్తికి లతాకృతిఁ దాల్చుఁ
గాని నీవీవిమోక్షమున కోదుఁగు
గండనఖాంకరేఖకుఁ బ్రసన్నతనూనుఁ
గాని గంధాలేపకలన కులుకు
హాలామదగ్లాని కామోదము వహించుఁ
గాని పన్నీటిసేకమున కడలు

తే. గీ. స్త్రైణ మప్పుడు మిక్కిలి జాణతనము
గలిగియుండియు నాథులఁ గవయువేళ

విజహదజహత్త్రపావేశవిలసముల
నెలయు మధ్యాత్వసమయకేళులను బోలె. 99

సీ. పట్టుఁ బుట్టముఁ జుట్టినట్టి బోడిశిరంబు
పై నొప్పు నక్షయపాత్రి నొకటి
యిరుకక్షములలోని తిరునామముల పుస్త
కమునను దాళవృంతమున రెంటు
క్షుద్రకుటీప్రాంత శునకభీతినిఁ గుడి
కేలఁ దాల్చిన తిరుకోల నొకటి
డాచేతి [1]దారుఖండపుఁ దాళయుగి రెండు
స్వప్రతీకంబులఁ బదియు రెండు

తే. గీ. రమణ నష్టాదశోర్ధ్వపుండ్రములు దమకు
నమర నత్యర్థవైష్ణవత్వము ఘటిల్ల
బికిర మెత్తంగ సాతానిసింధు దిఱుసుఁ
దగ ధనుర్మాసవాసరాంతముల నపుడు 100

సీ. నవశాలిసస్యకృంతనవిధానైకసం
భ్రమముహుర్భ్రమదంఘ్రి భవకులంబు
వార్షికవ్రీహిసంపాదనాజస్రస
త్వరచరద్గ్రామసేవకజనంబుఁ

1. రెండు కొయ్య తాళములు.

శాఖిప్రగ్రాహ్యపక్షిగ్రహణజాగ్ర
మదోగ్రపురుషభటోత్కరంబుఁ
బ్రతిగేహపర్యటనోద్యన్నాదసనాథ
కోణాంగిముఖ్యభిక్షువ్రజంబుఁ

తే. గీ. దనర నవ్వేళ నా ప్రభాతప్రదోష
మా ప్రదోషప్రభాతంబు వరుల యరుల
తిరుగ నయ్యయిసందడి తెలుపి లేమిఁ
జేల కూళ్లకు నొకవింత చెలువు దోఁచె. 101

క. ఆ సారసవాహుం డపు
డాసారసదృక్పదద్వయసదాధ్యానుం
డై సారతప మొనర్చె హి
మాసారములోఁ గళద్వయస మగు నీటన్. 102

క. రాజీవనయనుఁ డాశ్రిత
రాజీవనచైత్రుఁ డపుడు ప్రాఁబల్కులకై
రాజీవనవాకృతితో
రా జీవనరాశిలోని రక్కసుఁ దెలమిన్. 103

మ. తిమిరూపంబున నేపుతోఁ గడఁగి వార్ధిం గ్రుమ్మరం గ్రమ్మఱం
గమలాక్షుండు దిమింగిలాకృతిని రక్షశ్శిక్షణారంభసం
భ్రముఁడై పొంచి పరిభ్రమించి యరిఁ జేపన్నించి మేన్సించి యా
గమముల్ వేగమె యాక్రమించి విధికిం గాంక్షించి యుంచద్గతిన్.

సీ. నిద్దంపుటద్దంపు నిగనిగద్యుతులతోఁ
నెగడుమైచాయ వెన్నెలలు గాయఁ
జిందంపుఁ జందంబు చెందుమోరఁ గోరంగు
నుడువు జ్ఞానామృత స్ఫురణఁ దెలుపఁ
బలుసొంపు నలివింపుఁ దొలుకు హేషాధ్వనుల్
నెఱిగుల్కు తొలిబల్కు టొఱపు నెఱప
నిరు ప్రక్కలను జక్క నెసఁగు చూపులకోపు
శ్రితపక్షపాత సంగతి వచింపఁ

తే. గీ. [1]బంచశాఖచతుష్టయిఁ బాంచజన్య
మును సుదర్శనమును బొత్తము నుపదేశ
ముద్రయు నెసంగఁ గమలా సముద్రుఁ డైన
హరి హయగ్రీవమూర్తిఁ బ్రత్యక్ష మయ్యె. 105

క. అప్పగిదిం బొడసూపిన
యప్పరమపదేశుఁ గని యహో యీతఁడు మా
యప్ప యగు శౌరి యానని
యప్పరమేష్ఠియు సమగ్ర మగు హర్షమునన్. 106

క. ముమ్మాఱులు వలగొని మది
ముమ్మరమగు భక్తి సాఁగి మ్రొక్కుచు నటులే

1. (అయిదు వేళ్లుగల) నాలుగు చేతులయందును.

క్రమ్మఱ బ్రమొక్కొనుఁ బలుకలు
గ్రమ్మరహిఁ గ్లటలతెటుల గత్యంతరపుఁగూడెన్.

—: కందగీతి గర్భ చంపకమాల. :—

ఘనఘనవిగ్రహా! వరద! కాంచన చేల! కృపావిశాల! స
జ్జనవినుతా! హరీ! జలధిశాయి! పరాత్పర! చక్రహస్త! పా
వన! వనజేక్షణా! భువనపాలనఖేలన! పుణ్యశీల! లా
లన నిరతాశ్రయా! ప్రవిమల ద్యుతికౌస్తుభ రత్నభూషణా!

—॥ గర్భకందము. ॥—

ఘనవిగ్రహా! వరద! కాం
చనచేల! కృపావిశాల! సజ్జనవినుతా!
వనజేక్షణా! భువనపా
లనఖేలన పుణ్యశీల లాలననిరతా! 119

—॥ గర్భగీతము. ॥—

వరద! కాంచనచేల! కృపావిశాల!
జలధిశాయి! పరాత్పర! చక్రహస్త
భువనపాలనఖేలనపుణ్యశీల!
ప్రవిమలద్యుతికౌస్తుభరత్నభూష! 110

క. భక్తుల మత్ప్రి[1]ముఖసుధా
భక్తుల [2]శుక్తులఁ బాపి పసిఁగొని కరుణా
యుక్తము లగు చూపుల సుఖ
యుక్తము లగునట్లు సేయుదో హయవదనా! 111

శా. జ్ఞానానంద మయా! స్ఫుటస్ఫటికభాస్వద్విగ్రహా! సర్వవి
ద్యానిత్యప్రతిభావిశేష ఘటనాధారా! బుధారాధితా
భానుప్రాకట తేజ! పుస్తకపుటీ వ్యాఖ్యాన ముద్రాబ్జచ
క్రానూనాయతశస్తహస్త! హయకంఠా! శ్రీవికుంఠాలయా!

మ. అని యెన్నేని విధంబులన్ నుతిసేయంగాఁ దురంగాననుం
డనియెం బంకజసూతిఁ గాంచి విను మయ్యా! నీవు వేదంబులం
గొని సోమనామకుండు సనఁ దత్కుక్షిన్ విభేదించి ప్రా
మినుకుల్ దెచ్చితి నీ కొసంగ నివె పేర్మిం గూర్మి వాటిల్లఁగన్.

క. ఉపదేశ మ్మొందని చదు
వుపయోగముఁ జెంద దనుచు నొమ్మని యావే
లుపుఁ బెద్దకు హయవదనుం
డపు డుపదేశించె శ్రుతులు సాంగంబులుగాన్. 114

చ. మఱియు మదీయమూర్తి మది మాటికి మాటికి మాఱటి మంత్ర మే
మఱక జపించు మానిసి సమగ్రకలావిభవాభిరాముఁడై

1. శ్లోకసంపత్తులు.

కౌజంతి యోకంతి లేని పలుకుబడికిం గడితింపుటకున్నై
నెఱతన మేర్పడం జెలంగు నేర్పరులందుం బ్రధానగణ్యుఁడై.

క. నా[1]మనుజపగరిమంబున
నామనుజపగరిమ సిరి మహామహిమంబున్
భూమహితప్రఖ్యాతియుఁ
భూమహితప్రసితసుతసమూహము నొదవున్. 116

ఉ. కావున నీవు నమ్మిక దగం ద్రిజగన్నుతి మైన నిష్ఠ నన్
భావన చేయుచున్ మనుజపం బొనరింపుము దానఁ జేసి నా
నావిధభూతజాతభువనంబుల నంబుజగర్భ కౌశలం
బావహిలంగ నశ్రముఁడవై సృజియించెదు సొంపు పెంపునన్.

క. మహి నితర క్షేత్రంబుల
బహుకాలజపంబు వలనఁ బడయం దగు నా
త్మహితార్థసిద్ధి యిచ్చట
ముహూర్తజపమాత్రమున నమోఘముగ నగున్.

క. ఉపమా కాస్య క్షేత్ర
స్యపృథివ్యా మనుచు విబుధు లనుకొనుటఁ జుమీ
యుపమా కాభిధ నీది
వ్యపదంబు ప్రసిద్ధిఁ గాంచె నంభోజభవా. 119

1. మంత్రము జపించుట.

గీ. క్షోణిపై ఫాల్గునంబున శుక్లపక్ష
మందు నేకాదశిని మదీయావతార
మగుట నాఁ డిందు వేదపారాయణంబు
సేయఁ జేయింప విన ఘనశ్రేయ మొదవు

గీ. సింధుతీరగ మైనయీ క్షేత్రసీమ
బంధురాహ్వాయ మగు సరోవరము నందు
నాఁడు మజ్జన మాడు నెవ్వాఁడు వాఁడు
సంతరించినకర్మసస్యములు వాఁడు.

క. ఈయశ్వగ్రీవాకృతి
హాయవతారములయందు నరుల కుపాస్యం
బై యఖిలశ్రీవిద్యా
దాయకమై యఖిలసుఖనిదానంబు సగుర్. 122

క. అని యుపదేశపురస్కృతి
గను వేదము లొసఁగి [1]తురగకంధరుఁ డరుగన్
వనజజుఁ డానంద మొదవ
దనరం దనరమ్య మగు పదంబున కరిగెన్. 123

—:★: ఆశ్వాసాంతము. :★:—

క. శ్రీరాఘవ! నతజన దు
ర్వారాఘవనప్రతానపావక! మునిరా

1. హయగ్రీవుఁడు.

స్త్రా రాఘువసధరసమీా
రా! రాఘువ నటదమోటుపయువిశిఖౌఘా! 124

మ. మునిరాజక్రతురక్షణా! స్ఫుటసితాంభోజాతపత్రేక్షణా!
వినతాభీష్టకృతిక్షణా! పరమధీవిజ్ఞాన [1]సంధుక్షణా!
ఘనసంగ్రామవిచక్షణా! సురముహుఃకల్యాణకృల్లక్షణా!
వినుతశ్రీకృతలక్షణా! ఖలమరుద్విద్వేషిసంశిక్షణా!

పృథ్వి. పురందరమణీగణస్ఫుటసముజ్జ్వలాంగప్రభా!
ధురంధరదిగంతదంతురితదోర్యశస్సౌరభా!
నిరంతరదయాభినందితసనేచరౌఘుర్షభా!
మరందరసమంజువాఙ్మహితమైథిలీవల్లభా! 126

—:౦: గద్యము. :౦:—

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాలిధస్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధిసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకటకృష్ణశాస్త్రి పుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ తెలింగిదేశాగ్రజన్మ సుధీ
విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయం బను ప్రబంధంబు
నందు ద్వితీయాశ్వాసము.
శ్రీ సీతారామార్పణమస్తు.

1. వెలుగునటు చేసెడువాఁడు.

శ్రీ రా ము.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

తృతీయాశ్వాసము.

శ్రీవిద్వన్నుతకవితా
భావుకకౌండిన్యగోత్ర భావితవరధీ
దేవులపల్ల్యన్వయకుల
దైవత యజపౌత్ర దశరథప్రభుపుత్రా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమౌని
జాల మా [1]జాలపాదరాజన్యవాహ
ముని తపస్సిద్ధిపద్ధతి విని వచించె
దనివితీరనిమది సూతుఁ గని వినీతి. 2

ఉ. ఓ మహనీయబోధగరిమోజ్జ్వలధీసము పేత సూత వా
ణీమహిళామణీరమణ నిశ్చలభక్తియుతమనస్సమాధియో
గామితనైష్ఠికస్థితి సమగ్రముగా నిటు వింటి మింక నిం
దేమును లేమి సిద్ధిఁ గని రేర్పడ నేర్పడర స్వదింపవే. 3

1. హంస వాహనుడు బ్రహ్మ.

క. ఇందుఁగల మహిమల విధం
బెందుఁగల న్మధురసుధ రహిందగు నుడులన్
విందుము మా వీనుల కీ
విందు ముదంబునఁ గదింపవే కడు వేడ్కన్. 4

చ. అన విని సూతుఁ డిట్లనియె నమ్మునిముఖ్యుల నెల్లఁ జూచి యో
యనఘచరిత్రులార! వినరయ్య మదీయ గురుప్రభావమున్
ఘన మగు మీ కటాక్షమును గల్గుటచే వచియింతుఁ గానిచో
ననువుగఁ జెప్ప శక్య మగునా? [1]ఖగనాథగిరిప్రభావముల్. 5

క. అచ్చట మును తపముం బొరి
పొచ్చెము లే కదితికశ్యపు లొనర్చి హరిన్
ముచ్చట దీరఁగ సుతునిఁగ
నిచ్చఁ గనిరి దాని తెఱఁగు నెఱిఁగింతు నిటుల్. 6

సీ. దీక్షానిరూఢజ్యోతిష్టోమకర్తలా
[2]సోమయాజుల కెద్ది తావలంబు
న్యాయ్యపరిపాలనాసక్తచిత్తు లా
ధరణీశ్వరుల కెద్ది తావలంబు
ధర్మవాణిజ్యతత్పరహృత్పరీతు లా
వణిగగ్రణుల కెద్ది వాసగృహము

1. గరుడాద్రి. 2. యజ్ఞములు చేయువారు.

ద్విజసేవనాసక్తి విఖ్యాతిధన్యు లౌ
పాదజన్ముల కెద్ది పట్టుఁ గొమ్మ
తే. గీ. పరమశాంతతఁ బతిపాద భక్తియుక్త
హృదయ లౌ సాధ్వులకు నెద్ది కుదురుఁ బట్టు
దాని వర్ణింపఁ దరమె సత్కర్మఫల సు
భోగసుకరంబు శ్రీస్వర్గపురవరంబు

క. ఆపుర మమరావతి యన
గోపుర మనఁ గనకరత్న గోపురశిఖర
శ్రీపరిచుంబిత పంకజ
భూపట్టనహట్టధట్ట ముఖ మై తనరున్

ఉ. కోరినకోర్కు లిచ్చు నఁట గోవును జెట్టును ఱాయి మేలిబం
గా రఁట నేలయెల్లఁ ద్రిజగంబుల నప్పుర మగ్రగణ్యమై
పేరిమి గాంచి మించు నఁట వేయి విధంబుల జాగరూకుఁడై
యారసి ప్రోచునాథుఁ డటఁ యచ్చటివారల భాగ్య మెట్టిదో. 9

ఉ. పాయనిజవ్వనంబు గల ప్రాయము సానలఁ దీర్చి యెవ్వరుం
జేయని వాఁడితూపులును జింగిరిమాంగిరిగాఁగ నెవ్వరు
న్నేయనివల్వ లప్పులను నిప్పుల వండని వంటకంబులున్
మూయనికన్ను లన్నగరి పోఁడుము లెంతయు వింతలై తగున్.

ఉ. అప్పురి చొప్పుఁ జెప్ప దరమా వివరింప నసాధ్యరీతియై
యెప్పుడుఁ దా సుసాధ్యముగ నే కనుపట్టు నభోగమూర్తియై

యెప్పుడుఁ దా సుభోగముగ నే కనుపట్టు విమానరమ్యమై
యెప్పుడుఁ దా సువాసనముగ నే కనుపట్టు విచిత్రవై ఖరిన్ 11

క. [1]వసువిసరప్రసితంబై
సుసిద్ధమహిమాఢ్యమై విశుంభత్సంతా
న సుమహితామోదంబై
యెసఁగెడి నచ్చోటి వారలే కద స్వస్థుల్. 12

ఉ. ఇచ్చటి బ్రహ్మచర్యనియమైకధురంధరవర్తనంబు లా
యచ్చరపూవుఁబోండ్లఁ గలయఁ దగునుంకువ తోఁచు నంతియుగా
ముచ్చట దీర నందన సముద్భవభూరిఫలప్రదంబులై
మెచ్చుగ నచ్చటం బరిణమించుచు నింపు సమంచితంబుగన్.

సీ. అంశుమత్ఫలకు మధ్యంబు దధ్యముగ నే
తత్సామగాయ మో తరుణయజ్వ
సారంగివదనంబు సారంగలాంఛను
యద్దేవ సేయు నో యాయజూక
చంద్రమఃకళనాభి చంద మింద్రోపల
స్యసమాన మో హవిర్యాజివర్య
యష్టాపదగృహంబు నందె కదా యీత్రి
యామసుఖంచమే యాహితాగ్ని

1. బంగారముతో కూడుకొనినది

తే. గీ. యనుచు మందాకినీతీరమునను దాన
మున కుషఃకాలమునఁ గూడికొనినక్రొత్త
సోమయాజులు స్థాలికల్ ద్రోమికొనుచు
నాత్మపరిభాషభాషింతు రచట నెపుడు. 14

మ. తనకే మున్నగ్రమొక్కె నూర్వసి వధూత్తంసంబటం చొక్కఁడుం
దనకే కల్పఫలం బొసంగెఁ దొలుదొల్తన్ రంభ యం చొక్కఁడుం
దనకే మేనక మేన మున్నలఁదె గందంబంచు వే ఱొక్కఁడుం
దనియుం [1]గర్మసురాళిలో నచట ధన్యంమన్యభావంబునన్. 15

చ. ఎడనెడ వేల్పు సాను లెదు రేగి వరింపఁగఁ దద్గృహంబులన్
వడిఁ జొరఁబాఱఁ గొంక రట వాకిట జందెము లుద్ధృతోరులై
యొడుకుచు నన్నలున్నను స్వరోన్నతి లోపల వేదపన్నముల్
నుడువుచుఁ దండ్రు లుండినను నూత్నసమాగతయజ్వ లచ్చటన్.

సీ. స్నానజపోపవాసశ్రమంబుల కోర్చి
తి మటంచు యజ్వలొద్దికను వేఁడ
సంభారసన్నాహ [2]సాహ్యం బొనర్చితి
మని కారయితలు మంతనముఁ బలుక
నూరకుండినవారిఁ బ్రేరణం బొనరించి
తి మటంచుఁ బ్రేరకుల్ దమినిఁ దెలుప

1. బ్రాహ్మణులు. 2. కలయిక.

నౌను గా దనక మే మంగీకరించితి
మని యనుమోదకుల్ మనవు లనుప
తే. గీ. ద్రవ్యమును బట్టి కద సుకృతంబు గాన
యాగభిక్షాప్రదాతల భాగ మేము
వలసినను మీకు బానిసల్గలరటంచుఁ
బరిహసింతు రొకింత యచ్చరలు వారి. 17

సీ. స్వాశ్రితావనము సేయక యన్యులను బ్రోచు
భూవరు లొరరాని భువన మెద్ది
యుపకారవిముఖులై యపకారము లొనర్చు
మూర్ఖులు సొరరాని భువన మెద్ది
పరగుణస్తుతికిఁ బాల్పడక నిందలు సేయు
ముష్కరుల్ సొరరాని భువన మెద్ది
స్వమతవిదూరులై పరమతాశ్రయులైన
యవగుణుల్ సొరరాని భువన మెద్ది
తే. గీ. త్యాగభోగంబులకుఁ గాక ధనముఁ గూర్చి
పొసఁగు లుబ్ధులు సొరరాని భువన మెద్ది
యద్ది దన కద్ది గనక నిత్యానపాయి
మోదభవనము శ్రీస్వర్గభువన మొప్పు. 18

మ. నిజమాతాపితృభక్తిశూన్యులు స్వపత్నీ త్యాగులున్ దేవతా
భజనాశక్తివిహీను లాత్మ విభు విశ్వాసానభిజ్ఞుల్ స్వకీ

యజనద్రోహులు మిత్రఘాతుకు లసత్యాలాపకుల్సేరరా
ని జగం బాత్రిదివంబు దన్మహిమ వర్ణింపంగ సామాన్యమే. 19

సీ. విస్వాసపరుల వీ వీధిసౌధంబులు
వీరిఁ గూరిమి జూచు వేల్పు ఱేఁడు
కన్యకాప్రదుల విక్కడి చంద్రశాలికల్
వీరి మన్నింతురు విబుధు లెల్ల
సంగరోద్ధతుల వీ చాయవిమానముల్
వీరి నచ్చరలు సేవింతు రెలమి
సత్కావ్యకరుల నీసరణిఁ బ్రాసాదముల్
వీరి గురుండు భావించు మైత్రి

తే. గీ. నన్నదాతల వీచక్కిహర్మ్యతతులు
వీరి నిందఱుఁ గడుఁ గారవింతు రనుచు
దినదినము వచ్చు నవకర్మదేవతలకుఁ
దెలుపు నచ్చోటి పరిపాటి దివిజకోటి. 20

ఉ. అప్పురి నొప్పు [1]నుప్పరిగ లందుల విందుల విందు లంచుఁ బొం
దుప్పతిలంగ నొక్కదిన మొక్కొకరింటఁగ వేల్పుఁ గన్నియల్
దప్పక యాఁడుచో దరిసుధాకరు గుజ్జెనగూటిగిండి డెం
డప్ప లిదే యటంచుఁ గదియం జని తే గమకింతు రెంతయున్.

---

1. పై మేడలు.

క. అమృతంబును మందాకిని
యమృతంబునుఁ గల్పతరుసుమాసవసారం
బమరగవిపయఃపూరం
బమరఁ జతుర్ముఖుఁడె యిట్టి వనియెన్నఁ దగున్. 22

సీ. గంధర్వకరతలాఘాతపుష్కరమృదం
గధిమింధిమిస్వన క్రమము లెసఁగఁ
గిన్నరీమధురసంగీతగాంధారనా
మగ్రామతానసంపద లెసంగ
విద్యాధరీపాణి వీణాకలక్వాణ
మూర్ఛనాగమకవిస్ఫూర్తి లెసఁగ
నప్సరస్సుకమలాస్యాలాస్యవిభ్రమ
భ్రమదంఘ్రినూపురారవము లెసఁగ

తే. గీ. నిత్యకైలాసవైకుంఠసత్యలోక
నియతగమనాగమనకృత్యనిరతసురవి
మానఘంటానినాదగుంభనము లెసగ
వీనులకువిందు గావించు వేల్పుఁ బ్రోలు.

మ. సరిగా నప్పురిఁ గానవచ్చు సిరిఁ గాంతౌస్ఫూర్తిఁ గీర్తింపఁగా
నురగాధ్యక్షుఁడు దక్షుఁడౌనె [1]యమితాస్యుండయ్యు నేమన్నచో

1. అనేకముఖములు గలవాఁడు-వేయిముఖములు గలవాఁడు.

నిర వొందం గనెనే యతండు త్రిదివం బేయూరి కేత్రోవ య
గ్గురుఁ డేకాననుఁ డయ్యు నచ్చట మెలంగుం గాన నర్హుండగుణ్.

ఉ. ఆపుర మేలు నాత్మ గురునానతి దప్పఁడు సౌమనస్యముం
జూపును తేపు మాపు మనుచున్ బుధసంతతి నెంతయున్ సుధ
ర్మోపగతిం దగున్ సదయనోచితవర్తనకీర్తనీయుఁ డౌ
రా! పరికింపఁగా నితఁడె రాజన నింద్రుఁ డతంద్రవైఖరిన్. 25

ఉ. ఆతని భాగ్యభోగసముదగ్రతఁ దెల్పఁగ నేల సాటిగా
నాతఁడె సూటిగాఁ దెలుపనౌఁ దదుపేతులకెల్ల ధైర్యశౌ
ర్యాతిశయంబు దెల్పవలె నా కులశైలమదాపనోదన
ఖ్యాతతరాపదానము శతాహవకర్తృత దెల్పుచుండగాన్. 26

చ. అతఁ డొకనాఁడు లీల చెలువారఁగ వారగజేంద్ర గామినుల్
చతురత [1]దండలాస్యమును జక్కఁ బేరణిఁ గుండలిన్ సమం
చితగతిఁ జూపఁగా నెలమిఁ జిత్రశిఖండిజవహ్ని ముఖ్యాది
కృతితతితో రసైకవశ భావమునం దిలకించుచున్నెడన్. 27

క. నందనవనపవనము రా
నందనయము నలరుఁ దావి యపు డొక తీరై
నం దన డెందము కుతుకము
నం దనరఁగ నింద్రుఁ డటు చనం దలఁపొదవన్. 28

---

1. నాలుగువిధములైన నృత్యములు.

చ. కెలఁకుల నున్నవారిఁ బరికించి గురుం గని యేమి! సామి యిం
దలరువినోద మిప్పటికి నాఁపు దమే మన నందనంబు లో
పలిపవనం బపూర్వమగువాసన దోఁగుచు వీచెఁ గాన నం
దలి వనపాలదోహదవిధానచమత్కృతిఁ జూచి వత్తమే. 29

చ. ఇట నమరేంద్రుఁ డిట్లు వచియించుటకై గురువంకఁ జూచునం
తట నట [1]నాగవాసమున నాయికురా లొనరించు సన్నచేఁ
దటుకునఁ దాళశబ్దము మృదంగరవంబు నుపాంగనాదము
స్ఫుటమయి తోఁప [2]మౌరజికు ముంగల నర్తకి నిల్చె నొద్దికన్.

సీ. పడసినబహుమానపాత్రంబుతోనె పా
ణులు మోడ్చి విభుపాదములకు మ్రొక్కి
శ్రుతికిఁ గూర్చిన వీణ జతనంబుగా బోటి
చే నుంచి యడుగులఁ జేరి మ్రొక్కి
తాళంపుఁ జిప్పలు గీలుగొల్పిన నీవి
తోనేగి నమ్రత దోఁప మ్రొక్కి
నాయికురాలి చెంతనె నిల్చి యొక్కింత
నానతోఁ బదపీఠ మాని మ్రొక్కి

తే. గీ. వెనుక నడకల మార్దంగికుని పిఱింది
దనుక నెఱతన మొయ్యారమును హొరంగు

---

1. వేశ్యాగృహము. 2. మద్దెల వాయించు వాని.

మురిపెమును మీఱ నేఁగి యపూర్ణపాత్ర
మందఱు గ్రహించి యచ్చర లరుగునంత. 31

గీ. వైజయంతీవికాసభాస్వరతఁ గనుట
శ్రీనివాసవిలాసంబుచేఁ జెలంగు
వైజయంతం బుజేగివచ్చి యాజయంతుఁ
గలసి యింద్రుఁడు మొగసాలకడ వసింప.

మ. గరుడుల్ సాధ్యులు సిద్ధులున్ వసువులుఁ గంధర్వులుం జారణుల్
దురగాస్యుల్ మొదలైనవ్యోమచరసందోహంబు సోత్సాహమై
పరివేష్టింపఁగఁ [1]పావకప్రముఖదిక్పాలావళుల్దోడ రా
నరుగం జొచ్చె వియచ్చరేంద్రుఁ డటకై యైరావతారూఢుఁడై.

క. అరుగు నెడఁ దిరుగ నూతన
పరిమళపరిమిళితమైన పవనము వడిగా
నరుదెంచె నిదె యుపాయన
మరసి గ్రహింపుమని తెలుపునట్టు లతనికిన్.

గీ. అపుడు దేవర్షి బ్రహ్మర్షులభ్రగతులఁ
గలసి యభ్రమువల్లభగతుని నతని
బలసి ప్రాస్థానికస్వస్తివాదముఖర
ముఖరమలతోడఁ రాఁ జూచి మురియు చరిగె

1. అగ్ని

గీ. అటుల మందాకినీసరి_త్తటముఁ దరిసి
యచట నొక్కింత యిచ్ఛావిహారకలన
వలన నలనగు సంతృప్తిఁబడసి మరలఁ
దరలి యుద్యానవనిఁ జూడనరుగువేళ.

సీ. సహజరోషానలజ్వాలాకలాపంబు
పగిది జటాకలాపంబు దనర
నియతభస్మీకరానిపుణత్వ మెఱిఁగించు
భాతి సర్వాంగీణ భస్మ మమర
స్వాభావికావిమర్శప్రకర్షముఁ జూపు
రీతి నిర్లక్ష్య దృక్స్వాంత మొప్పఁ
బ్రకృతి సంలబ్ధశీఘ్రప్రసాదముఁ దెల్పు
మాడ్కిని స్ఫటికాక్షమాల గ్రాలఁ

తే. గీ. బరమమాహేశ్వరుండు దుర్వాసుఁ డప్పు
డెందునుండియొ యెచటికో యేగుచుండి
పిడుగు వడినట్టుగా నుట్టిపడియె నెదుట
నమరసమితికి నత్యాహితము ఘటిల్ల. 37

ఉ. వచ్చిన [1]పారికాంక్షి సురవల్లభుఁ డల్లనఁ జూడఁ డున్నచో
నచ్చపుభక్తి స్వాగతము నారయునే పరిచర్య సేయునే

1. ముని.

పోచ్చెపుఁ బంటపల్లెకుఁ బ్రభుత్వము గల్గునటన్న మాత్రనే
హెచ్చుమదంబు ముజ్జగము లేలెడి వానికిఁ జెప్ప నేటికిన్. 38

మ. ప్రకృతిక్రోధనుఁ డయ్యు నింతటికె రౌద్రస్ఫూర్తిఁ జూపింప నే
టి కటంచున్ ముని యెంచెనో? దివిజరాణ్ణిర్లక్ష్య భావంబుఁ జం
ద్రకళాశేఖరదివ్యమంగళవపుర్ధ్యానైకనిష్ఠాప్తి నిం
చుక యేనిం బరికింపఁడో కలటిసంస్థున్ వాసవున్ డగ్గఱెన్. 39

క. ఆసుత్రామున కటు దు
ర్వాఘుం డతిశీఘ్రకోప రసపరవశతా
భ్యాసభవశాపఘటనా
వ్యాసవచఃక్రమవిలాసుఁ డాసన్నుండై. 40

మ. ఒక విద్యాధరకన్యకామణి తపో యుక్తిం దుషారాద్రిపు
త్రిక మెప్పించుట నామె సత్కృపఁ బ్రసాదింపన్ సువర్ణాబ్జదా
మకముం దోయుటఁ బూని తెచ్చికొనుచో మార్గంబునం దాను డా
సి కుమారీ యిడుము మాకు దీని నన నిచ్చెన్ శాపభీతాత్మయై. 41

క. దానిఁ గొనివచ్చు పథమం
దానిర్జరనేత మాని కపు డెదురుపడం
దా నిడ శిరమునఁ బూనక
దాని శిరంబున సరం బతండును విడిచెన్ 42

క. మది గాన నదియునుం దన
మదిఁ గానక కరము కరము మస్తకసీమన్

గదియించి తివిచి కాలం
జిదిపెం బొందమ్మిసరముఁ జిద్రుపలు గాఁగన్. 43

శా. ఆనిర్లక్ష్యమదాంధభావగరిమో ద్యద్దుర్వినీతత్వముం
దానే కట్టెదుటం గనుంగొనుట నిత్యక్రోధుఁ డత్యాగ్రహా
నూనభ్రూకుటి దుర్నిరీక్ష్యవికటా స్యుండై హఠాచ్ఛీత్కృతి
స్వానోన్మిశ్రముగా మునీంద్రుఁడు కర ద్వంద్వంబుఁ దాటించుచున్

క. జ్వలదనలకణము లొలుకం
దిలకించెం గాని యింద్రు నిటుమర్త్యత్వం
బలజడి వడ నీకుండఁగ
నలవడియు శరణ్య మగుచు నయ్యాపదకున్. 45

శా. ఏరా! యోరి దురాత్మ మమ్మెఱుఁగవో యీకావరం బేలరా!
గౌరీదివ్యపర్శప్రసాదమహిమాంకం బస్మదానీత మీ
నీరేజాతసరంబు దీని నవమానింపంగ నెట్లొప్పెరా!
స్వారాజ్యప్రభుతామదంబునఁ గదా ప్రాపించె నీ కీ క్రియల్ 46

గీ. ఈదృగవలేపమున కెల్ల హేతు వైన
కలిమి శాత్రవులను జేరఁగాత మనుచుఁ
బుట్టుదిట్టుల దిట్ట యైనట్టితపసి
యుపశమింపనికినుక [1]లేఖపు శపించె. 47

---

1. ఇంద్రుని.

మ. అనుచున్ బిట్టుగఁ దిట్టఁగా మఘువుఁ డత్యంతంబు భీతిం గుభా
లునఁ జౌ[1]దంతిని డిగ్గి తచ్చరణము ల్మూర్ధంబు సోఁకంగ మ్రొ
క్కి నితాంతార్తి క్షమింపు మన్న నతఁడుం క్షిప్రప్రసాదుండుఁ గా
వున గోవిందుఁడె రక్షకుం డనుచు సేవ్యుం దెల్పి స్వేచ్ఛం జనెన్

క. అటు లామునిపటలాగ్రణి
చటులాక్షరరూక్షఫణితి శాపాలాపా
ర్భటులాననమునఁ బెనఁగొన
జటు లాహాయనఁగఁ జనఁగ సంక్రందనుఁడున్. 49

క. శాపంబు నొంది పశ్చా
త్తాపంబునఁ గుంది నింది తము లగు నార్తా
లాపంబుల నపరాధక
లాపంబుల నిమ్మెయిం దలంపఁ దొడంగెన్. 50

గీ. వింతవలపున కంతగంభీరగుణము
విడిచి యరసికుగతి రక్తి వెల్లి గొలుపు
వేళఁ గొలు పట్టు చాలించి వెకలితనము
గలుగు టిబ్బంగిఁ గానుంటవలన నేమొ 51

సీ. పచనంబు వెడలుచోఁ బవమాన మెదురౌట
దుర్నిమిత్తం బనితోఁప దయ్యె

1. ఐరావతము.

వాహనంబులు లేక బ్రహ్మర్షి ముఖ్యులు
దోడరాఁ దగదని దోఁప దయ్యె
మాహేశ్వరంబైనమహాని గొదవ్వలఁ
దాఁప నమ్రతఁ జూఁప దోఁప దయ్యె
గౌరీప్రసాదరుక్మపయోజమాల కం
దోయి నద్దుకొనంగఁ దోఁప దయ్యె

తే. గీ. నేమి సేయుదు దివ్యపరీమళాఖ్య
బడిశమునఁ బడి శమగుణాంబు బుడుగ వడిగఁ
జిత్తమీనంబు చిక్కెలఁ జిక్కెనకట
దైవనిర్ణయ మెవ్వారు దాఁటువారు. 53

మ. మునిరాణ్ముఖ్యుని శక్తి మున్నెఱుఁగనో ముక్కంటి యీడంటయై
యనసూయాసతియందు నత్రికి సుతుం డౌ టెల్ల నాలింపనో
జనసక్రోధనుఁ డీ తపోధనుఁడు దుస్సాధ్యప్రభావాఢ్యుఁ డం
చని విన్నాఁడను గానో నా తెలివి యేమై పోయెనో యక్కటా.

మ. అని చింతించుచు నింటికై శమితతూర్యధ్వానుఁడై దీనుఁడై
చనుచో నేమిర! సామి! రక్షక! రమేశా! యంచు ఖేదంబుతో
వెను వెంటం జెఱగంటిదంటలును సోద్వేగంబుతో నేగి రో
క్కని మేషంబున నిట్టిపాట్లనుచుఁ [1]గింకర్తవ్యతామూఢులై. 54

1. ఏమి చేయుటను దోచనివారై.

క. ఎచ్చోటి యరదం బచ్చట
నెచ్చోటి ద్విరదంబు నచట నెచ్చోటి తురగం
బచ్చట మఱి యెచ్చోటి సుర
లచ్చటగా విచ్చి చొచ్చి రాత్మాలయముల్. 55

శా. ఈరీతి న్నతమన్యుఁ డన్యముఖము ల్వీక్షింపఁ గాలేక స్వా
గారం బందున గారవం బుఱుగ సింగారంబులే కొక్కరుండున్
దారాపత్యనిజాంఘ్రిభృత్యులును జెంతం జేరఁ జింతాకులా
ధీరస్వాంతముతోడ నూఁకొనక మందీభూతుఁడై యున్నెడన్.

చ. అణఁకువతోడ నెప్పటి యుదంతము నప్పుడె విన్నవింప ను
ల్బణతరనీతిశాలి యగు భార్గవు పంపున గూఢవృత్తిఁ ద
త్ప్రణిధులు నాకలోకముల వర్తిలు వారటు లేగి రాక్షసా
గ్రణులు వినంగ నిట్లు బలిఁ గాంచి వచించిరి శుక్రు సన్నిధిన్.

క. దేవా! దేవాధీశ్వరు
కావరమున కావరముని గన్యుఁడు శైవాం
శావిర్భావుఁడు లసదను
భావుఁడు దుర్వాసుఁ డలిగి వడి శపియించెన్. 58

క. ఆ శాపవిధముఁ దెలిపెద
మాశాపతిసేవ్యతాభవాతిశయమదా
వేశాపశదా యోదే
వేశా పరులను భజించు నీక నీదు సిరుల్. 59

సీ. అని శపియింప [1]శక్రుఁడు పదాహతుఁడై కుములుచు మున్న చో
విని వినట్టు శాపవిని వృత్తి చెలఁగర్వఁగ లేదు గాని గో
బ్బున హరియో కలం చెనుచుఁ గోపమె నతం డెట కేనియో గృహం
బున కరిగె న్విషాదమున మున్గుచు నీతఁ డపేతమోదుఁడై. 60

క. అని చాటు లివ్విధంబుగ
వినిపించిరో లేదొ గాని వికవిక నొత్తో
ఘనమించెఁ గహకహార్భటి
యనుగతమై రాక్షసాట్టహాసము తోడన్. 61

శా. ఎట్టెట్టూ మునిపంచకోటి కడక యుగ్రశాపరాశాయుఁడై
తిట్టక్ దిట్ట యనం బ్రసిద్ధుఁడగు సద్విప్రర్షి వేంచేసెనే
కట్టా మాతని గారవింపఁడె త్రిలోకస్వామ్య గర్వాంధుఁడై
గుట్టల్గొట్టెడు వెట్టివాఁడు మునియుం గ్రోధోగ్రుఁడై తిట్టెనే. 62

ఉ. మేలు భళీ బలిం బలిమి మించినవారల వీరులం ద్రిలో
కీలసమానమానఘన కీర్తివిశాలుర దానశీలురం
బోలఁగఁ జూచినారమె ఋభుప్రభుసంపదఁ బెంప దక్షు లే
మూలఁగ రాదు గల్గిన ఋభుక్షుని కాప్రుతె గాక శత్రులే. 63

క. వారలకు మనము మనకున్
వారలుఁ బరుల మని యెల్ల వారికిఁ దెల్లం

1. 2. ఇంద్రుఁడు,

బారాజు వైభవము మన
యీరాజుం జేర నిర్ణయించెన్ విధియున్. 64

క. ఇదె విమతులపై కెత్తుట
కద నని కదననియమజ్ఞుఁ డగు భృగుజుఁడు దె
ల్పఁదగన్ బలిపీఠముపైఁ
గదలన్ గద లందికొనియెఁ గద తద్బలముల్. 65

శా. అంతం దంతుర మయ్యెఁ దేజమున సయ్యాస్థానగేహాజిరో
పాంతం బెంతయుఁ గుంతచాపపరిఘప్రాసాసిముఖ్యాయుధో
ద్వాంతాత్యంతఘనస్ఫులింగరుచిసంతానంబుతోఁ దచ్చమూ
కాంతానంతపరిష్క్రియాగణమణీ కాంతు ల్పసాళింపఁగన్. 66

క. నగరి మొగసాల నపు డె
న్న గరిమ నిస్సాణనిక్వణంబు చెలంగె
న్నగరిపుఁడు వసించెడున
న్నగరి పయికి దాడి తత్క్షణ మని తెలుపుచున్. 67

శా. ఆసన్నాహముఁ జూచి యిబ్బలియు దృప్యన్నైజయోధాళితో
నోసువ్యక్తబలాఢ్యులార! వినుఁడీ యుష్మద్భుజావిక్రమో
ల్లాసం బెల్ల నిగూఢవృత్తిగఁ బరుల్ భావింపలేకుండ వి
న్యాసం బొప్పఁగ నేగు టెప్పు డుచితోపాయంబుగాఁ జొప్పడున్.

గీ. అతఁడు శాపోపహతుఁ డయ్యె నతని శాప
మునకు నవసానమిదియని మునివచింపఁ

సయ్యో యిక నేమి సేతు జయము సిద్ధ
మగుచు నెంచంగ వలదు తథ్యంబుగాఁగ 69

క. ఏమని నీ మన సేనా
సామగ్రికి దేవసైన్య సామగ్రి సమం
బై మోహరింపఁ గనదగు
నే మఱి భయమే మటంచు నేమఱి యున్నే. 70

క. వానిం దడియనివాఁ డా
మానిన్నొప్పించువాఁడు మన కెప్పుడేమో
గా నేరము సురపతిదనఁ
గా నేరము బుద్ధిపూర్వకమె యది హారికే 71

క. దేవీప్రసాదలబ్ధం
బో వాచంయమియె తెచ్చెనో యెచ్చటిదో
పూవుందండ తెలియం గా
దేవేంద్రుం డెఱుఁగఁ డతనిదే యీ తప్పే. 72

సీ. ఒదవు నల్పాపరాధున కొక్క వేళ
నధికదండంబు నొక వేళ నల్పదండ
మొదవు నధికాపరాధుని కదియు నిదియు
ననుభవము పట్ల నొదవు యథార్థముగ నె 73

తే. కాన శాపఫలం బంతకట్టి కుడుప
దెంచ శాపవిముక్తి వచించె మునియె

హరియొకఁడంచు నవ్రజికాహరి యెప్రాప
కుండు గావునఁ దఱిఁ జేర్పకుండు టెట్లు 74

గీ. మఱియు నాతఁడు జిష్ణుఁ డమర్త్యకోటి
కెల్ల నాథుఁడు నౌట బాహిరముగాఁగ
దాడి వెడలంగఁ దగ దంచుఁ దలఁతు సురలు
పట్టిచేసేతలనె గెల్వఁబడెదు వారె 75

చ. అనవుడు శుక్రుఁ డిట్లనియె నా శరవల్లభ యెల్లభంగులన్
విను వినువీడు వీడి గిరి భేది దొలంగక నిల్చియుండఁ డ
మ్మునివరు శాప మెంతయు నమోఘము గావున నొక్కపూఁటయై
నను రిపుకల్మి బల్మిఁ గొనినం గద బీరము శూరమూర్తికిన్.

తే. గీ. కోరి కైవస మొనరించుకొనఁగఁదగిన
సిరి తనంతనె రా నుపేక్షింపఁ దగునె
మది వలసి వచ్చినను మేనమామకూఁతు
వావిగాదంచుఁ బలికిన వాని కరణి. 77

తే. గీ. బాహిరముగాఁగ సురలపై మోహరించి
జనఁగఁ జనదనఁదగు రహస్యముగ నేగి
ముట్టడించి వెస న్మహిముట్టడించి 78
శక్రుపద మేలు పదమేలుసమయ మిదియె.

క. అని బోధించి పురందరు
[illegible]

దనుజాగ్రణి మది ముద మొం
దనుజాగ్రణ్ణీతిహేతిధరతతితోడన్. 79

ఉ. బీరము మీఱ మీ రమర వీరులు సారెకు భూరిసార మే
పారఁగఁ జొక్కమైన మెస పారఁగ ధీరగభీరధీర మో
దారతఁ దారతమ్యరహితారభటిం దగఁ దారసిల్ల లే
దో రహిఁ దోరమై దనరు దోరహిఘోరతఁ బోరితంబులన్. 80

క. ఒక వేళఁ జయము వారల
కొక వేళ జయంబు మీకు నొదవుట గల దిం
తకు మున్నిప్పుడగుం ద
ప్పక మీకు నతండు శాప భగ్నుం డగుటన్. 81

క. ఐన సమప్రతియోధుల
పై నెత్తెడుతఱి నిగూఢ వర్తన మొప్పం
గాన నిశీథిని నటఁ జనఁగానగు
నొరు లెఱుఁగకుండఁగా నణఁకువతోన్. 82

మ. అని కావ్యోదితమైనపద్యమున సుద్యత్ప్రాసవిన్యాసగుం
భనమత్తేభరథోత్థితాశ్వగతి శుంభద్విక్రమస్థానగో
పనభంగీహృదయంగమం బగుచు దేవద్వేషిసైన్యం బొగిం
జనియె న్నాకపురీనిరోధనసముత్సాహస్ఫుటాహంకృతిన్. 83

తే. గీ. [1]నల్ల ద్రావుడుమూఁకలు నడికిరేయి
నల్లనల్లన నటరహస్య మగు వృత్తి
నల్ల సుమనఃపురోపశల్యంబు నందు
నల్లరి యొకింత లేకుండ నరిగి విడిసె. 84

సీ. అభిసారికావృత్తి నరిగి వచ్చెడు వేల్పు
మించుఁబోఁడుల సడ్డగించి కదిసి
ప్రోషితాయాతదివ్యులవిమానము లూరు
సేరకుండఁగ లాగి చెఱలఁ ద్రోచి
యపుడె క్రొత్తగ మింటికెక్కు యోగు కర్మదే
వతల బట్టఁగ పెట్టిపనులఁ జొనిపి
యింద్రుఁ జూడఁగవచ్చు నితరలోకర్షుల
నట్టెట్టుఁ బోనీక పట్టి నిలిపి

తే. గీ. యొరులు సొరలేని గడితంపు పరిఖ యగుచు
వెలయు మిన్నేటి నీ రెల్ల వెలికిఁ బాఱఁ
గూల మందందగనుమలు గొట్టి కూల్చి
ముట్టడించిరి దితిజు లప్పట్టనంబు. 85

ఉ. ఆపురిచుట్టు గొంద అపు డావల నీవలఁ ద్రోవఁ బోవరాఁ
గుప్పలు గూడి రక్కసులు గొబ్బున నాత్మపటీకుటీతటిం

1. రక్తము త్రాగువారు; రాక్షసులు.

జొప్పడుచప్పరంబులఁ బశుప్రకరంబుల బోఁడు లోయనం
దప్పక రాటకొక్కనిగఁ ద్రాటఁ బిగించిరి ఖేటకోటులన్. 86

మ. వసుసం దానవు లన్నిలింపవరు సంబంధంబుచే నొప్పున
మ్మరుదారామకుజంబులం దమరుదామక్షౌమభూషానులే
పరసాదుల్మణిగోహాయద్విపరసా వానాదులున్ నమ్మ చే
సిరి వీఁకన్ ఖలకోటి కన్యసిరి వీక్షింపంగఁ జూపోవునే. 87

సీ. మీఁదిమేడలపై రమించునిర్జరలోక
 [1]పల్లవుల్ పైనుండి పైకిఁ బోవఁ
గ్రిందిమిద్దెలఁ బొన్నలందున్న రణహతా
 గతరాజు లాయుధప్రతతి వెదుకఁ
బెరటిపంచలలో జపించు సోమాసులు
 దిడ్డిగంతల ద్రోవఁ దెఱచి పోవ
లోనిసావళ్లఁ బొర్లుచు నున్న యితర పు
 ణ్యుల మూఁక లిఱుకు సందులను దూరఁ

తే. గీ. గహకహోర్భటిఁ జెల రేఁగి గములుగట్టి
తెసన నింటింటికొక కొందఱుగఁ గడంగి
రక్కసులకూటు వొక్కటనుక్కు మిగిలి
సురనగరి వేశవాటంబు సొచ్చె నపుడు 88

1. విటులు.

మ. ఇది మిథ్యమ్మని యెంచు కేల మది నూహింపంగ రాకుండుటం
ద్రిదివౌకః ప్రకరంబు లేమి కొనర్చెరీ యేల యీ గోల యు
ల్లదె యుద్యోగ మదె యుండెం గనుచు యాతాయాత వీక్షోత్కరీ
యదశం బొట్రిలం దల్లడిల్లె నగరం బాబాల గోపాలముల్. 89

శా. ఆకోలాహల మాలకించి దితిజాధ్యక్షుండు రక్షోగణో
ద్రేకం బౌనిది యంచు నెంచి యనలార్కప్రఖ్యాది క్ష్మాలకా
నీకంబుం బిలిపించి యిప్పుడె సమిన్నిస్సాణ ఘోషార్భటి
న్నాకానీకిను లెల్లఁ గూడుకొను సన్నాహంబు సేయుం డనన్. 90

సీ. సోఁకినచో బెల్లు సుర సురఁ దెగ మాడ్చు
వహ్నియుద్యత్ప్రతాపమున నెగడె
సకలజీవులకు నంతకవృత్తిభయదుఁ డౌ
యముఁడు మృత్యుసమేతుఁ డగుచు నడచెఁ
బచ్చిరక్తముఁ ద్రావు పలలాశనుం డైన
నైఋతుం డతిభీషణతఁ గడంగెఁ
దనవారి బలిమిచే తనె గుభాలున ముంచు
[1]పాశి వాహినుల వెంబడిగ నెదిరె

తే. గీ. జగము దూలింపఁగల ప్రభంజనుఁడు రేఁగె
భూరిసారంబుదనరు కుబేరుఁ డేగెఁ

1. యముఁడు.

గింటనుంటలఁ బలుకు ముక్కంటి సవతి
నాఁడి వెనుకొని గీర్వాణనప్నఁ జరిగె. 91

క. అయ్యభిమానము గని తాల
దయ్యపుజోదులును గాహదర్పు మొఱర్పం
జయ్యనఁ బెట్టుతివియక గడి
కయ్యమునకుఁ గాలు ద్రవ్వికవిసిరి కడిమిన్. 92

గీ. వ్యోమచరు లాట దైవతయోధు లపుడు
కదలున నెయ్యండిపోరికి సంభ్రమింపఁ
గామచరు లాట రాక్షసగ్రామ ములును
బలసి యుండిరి మింట నేపారి ఘటించి. 93

శా. నేమి స్వానవిహీనమై బలయుగీ నిర్యద్రజశ్యామమై
వ్యామర్ద్దప్రచరద్విమానరహితం బై నారదార్థిగా
నామోదభ్రమణాదివిభ్రమవిశేషాపేతమై వారిసం
గ్రామారంభము చూడఁ జొప్పడెఁ నపూర్వప్రక్రియాసక్తమై. 94

మ. సరిగా నయ్యిరువాగు జోదులు యథేచ్ఛన్ డాసి నీకం బగ
స్ఫురశస్త్రాస్త్రనిపాతనంబులను లేశంబైన లో గాసి చెం
దరు బింకంబుల వాసి డిందరు ప్రసిద్ధప్రౌఢిగాఁ జేసి శ్రూ
దరు పొంకంబులఁ బాసి కుందరు రణోద్యత్సాహసోత్సాహులై.

ఉ. ఆసమరాంగణంబున జయాపజయంబులు రెంటిలోన దే
వాసుర లెద్ది యెవ్వరికి నౌనొ యెఱుంగఁగరాక యుండ నా

సాసలఁ జేసి గెల్పునకునై తగఁ బోర నదృశ్యరూపుఁడై
వాసవుఁడున్న తావునకు వచ్చి గురుండు వచించె నిమ్మెయిన్. 96

ఉ. ఓ విబుధాగ్రణీ! యెఱుఁగవో! మునిశాప మమోఘ మాటచే
భావిజయంబుతో రిపుల పాలగు నీసిరి యంచు వేగమే
యావల శ్రీవధూవరుకటాక్షమునన్నినుఁ జేరునంచునుం
గావున సేన నిట్లువితగా వెతఁగాఁటియ వెట్ట నేటికిన్. 97

శా. ఘోరం బోర నమర్త్యసేనలకు గెల్పుం జావునున్ లేమిచే
రారా పొక్కటిమాత్ర దోఁచు నతిమాత్రక్రూరదుర్వారదు
ష్ప్రారంభు ల్దితిజు ల్మడంగియును వీరస్వర్గముం జెంది యా
త్మారాళత్వము వాయ రేమి ఫలమీ వ్యర్థప్రయాసంబునన్. 98

ఉ. కావున నిప్పు డెందయినఁ గన్పడకుండఁగఁ డాఁగి యుండి నీ
వేవిధినైనఁగాని విధునే భజియించుచు నుండు మాతఁడుం
దైవకోటిపై నెనరు దప్పఁడు తప్పదు గంటఁ ద్రోచు దై
త్యావళి మ్రందఁ జేయు నని యంద తెఱంగిన చందమే కదా. 99

క. అని తనగురుఁ డుపదేశిం
చిన విని యనిమిషవరుండు శ్రీహరిఁ గొలువం
జనియెన్ మందరశిఖరికి
జనియించిన ధృతి స్వపక్షసంగతుఁ డగుచున్. 100

శా. అంతన్ దానవసైన్యనాయకులు ప్రత్యర్థు ల్పటాపంచలై
యంతర్ధానము నొంద నెం దరిగిరో యంచు న్నిరూపింపలే

కొంతే మేలిమి గాఁడదే పిమ్మట యింద్రాదుల ల్వాజని
ల్చింతం దత్పురమా క్రమించుఁ గలిగెన్ శ్రీశంభుసంభవ ల్సాహసన్.

చ. మనఁగ శిరాబుకోల్లల కమర్త్యులె సిల్గొక పాఱ రన్నచో
మనుజు లనంగ నెంతపని ¹మానుషభుక్తి నాతఁ డేలుఁ బె
ద్దొరసి గణింపనేటి కురగల్లు లైనవి లవ దృష్టిఁ
బనివడి ముజ్జగంబు లిటపై సతఁ గొల్వఁడె ప్రోపుఁ జకొలికిఁ.

క. అని సంరంభవిజృంభణ
మున స్వర్గపురప్రవేశమునకు ముహూర్తం
బును శుక్రుం డిడి యెమటం
గనుపట్టఁ బట్టినాఁడు గడియల్ దనుజుల్. 103

సీ. పుట్టినది గోత్ర నసుర సమూహములకు
నాత్మల సురాలయప్రవేశాభిలాష
కలదు గావున నది యబ్బెఁగాని యప్పు
²డాసవామోద మింతైన నబ్బదయ్యె. 104

గీ. వేశవాటమందు నిడినడి పూర్వదే
వేశభటులు పటుల ప్రవృత్తితోఁ బ్ర
వేశ మొనరఁ జేసి వేల్పుసానుల మదా
వేశగరిమఁ బట్ట వెదకి రపుడు. 105

1. మనుష్యులను తినుట. 2. మద్యపానామోదము.

సీ. ముద్దుగుమ్మలు మేళమున కేగ నింటికా
వలి యుండు ముసలిపాపలును లేరు
[1]గోవాంద్రతో సందు గొందుల గుసగుసల్
సలిపెడి తాపి కత్తెలును లేరు
కన్నుసన్నలవీథి గడపల [2]లేబాజుం
గులనాస కొల్పు కన్నెలును లేరు
సవరింపఁదగు పనుల్సుముకూర్చు నూడిగం
బులకుఁ జేరిన బానిసలును లేరు

తే. గీ. సాను లెట పోయిరో వాంద్రతోనె వీంద్రు
దరిలి రని తోఁచుఁ దెఱచిన తలుపులెల్లఁ
దెఱచినట్లనె యుండె నద్దిర యటంచు
మిగుల విసివిరి రక్కసిమిండ లపుడు. 106

సీ. పిల్లి పొర్లించి త్రావినపాలకుండనా
నమృతకుండము శూన్యమై తనర్చె
నూనె చట్టపునేల సుయినాఁగ సురగవి
పొదుఁగు పయోహీనముగను దోఁచెఁ
జెలఁది గూండ్లిడిన ప్రమాకులు వోలెఁ గల్పవృ
క్షములు నిష్ఫలములై కానవయ్యె
మండువేసవినాఁటి మడుఁగునా మన్నేటి
యసలెండి బీఁటలై యడుగుఁ జూపె

1. ప్రాయపువారు. 2. విటులు.

తే. గీ. సమర నమరావతీపట్టనమును విడిచి
సకల విబుధవ్రజంబుతో సత్పథముఁ
బొద్దలు నలరాజు నలసలు పోవఁ దఱిమి
యసుర విసరంబు విడివడి యాక్రమింప. 107

సీ. నందనోద్యానంబు నందనోకహసమూ
హం బవకేశిభావంబుఁ గనుట
మందురామందిర మందు రాజులు తేజు
లెంతేసి జవశూన్యవృత్తి గనుట
నాలానబద్ధశుం డాలావనద్యాసు
ఘాత ముద్వాంతమై ఖరిని గనుటఁ
గామయానతమించు వ్యోమయానంబు లు
డ్డీనసామర్థ్యైక హానిఁ గనుటఁ

తే. గీ. నరసి నిరసించుకొని రాత్మలందు వట్టి
గొడ్డు తాకట్టువిడువఁ గైకొనఁగ వలదు
దొంగిలింపంగఁ బోయిన మంగలంబు
దొరకెనను మాడ్కి నంచు దైత్యులువిరక్తి 108

చ. దితిసుతకోటు లిప్పగిది దివ్యులపట్టన మాక్రమించి య
ప్రతిహత రీతి ఖ్యాతిగల రాజగృహంబున రాజు నార్యస
మ్మత మగు మంత్రిగేహముల మంత్రులు జోదుల యిండ్ల జోదు లం
చితగతిఁ దత్తదర్హులు వసించిరి తత్తదగారసీమలన్. 109

మ. అసురస్తోమము సామదానరహితంబై భేదదండద్వయం
బెసఁగన్ వేల్పులపట్ల ధౌర్త్యమున నుజ్జృంభించి యభ్యంచితా
ప్తసమూహంబుగ నింద్రుమందిరమునం దత్తత్ప్రసిద్ధప్రదే
శసమాలోకనకౌతుకం బడర సంచారంబుఁ గావించుచున్. 110

సీ. కట్టించుకొనినాఁడు కద వైజయంతంబు
తన కేమొ యిది శాశ్వతం బటంచుఁ
గావించెఁ గద [1]యోలగము సుధర్మాస్థాని
తన యధికారంబె తప్ప దనుచుఁ
పాలించెఁ గద స్వర్గపట్టనం బేపట్టు
నను దన కదియె కాణాచి యనుచుఁ
గొలిపించుకొనెఁ గదా వలపించి యప్సర
స్సతులచేఁ దన పెంపె సత మటంచు

తే. గీ. నౌర యా యింద్రుఁ డిప్పు డెందరిగ నొక్కొ
మనలఁ బోలి వేలుపులమాట మఱియు సవతి
తల్లికొమరుల మాటఁ దత్స్వర్గరాజ్య
మెల్లమన కనుభోజ్య మంచెఱుఁగఁ డొక్కొ. 111

గీ. అనుచు నమరేశ్వరసమృద్ధిహరణరూప
కాభిమతసిద్ధిజనితధన్యత్వబుద్ధి

1. కొలువు కూటము.

శుద్ధమూర్త్స్వర్యసంపదసహజన్మ మానవా
నుద్ధతత్వంబుఁ బ్రకటించుచుండె నంత. 112

సీ. మునుమున్నె లేచెయ్యె నెవరియుండిన పాపి
ర్భాగముల్ సురలతోఁ బంచఁ దగక
సమకూరలేదయ్యె నమృత మింద్రునితోన
యంతర్హితంబాయె నపుడు భక్తి
యుండుండి యెట కేగె యహింసకుఁ బ్రతిబంధ
కం బయ్యె నాత్మీయకర్మపాశ
మొక్కైన నచ్చోటనే యుండెనటె నన్న
దుస్సహం బయ్యె దైత్యులకు బాధ

తే. గీ. యయ్యయో యిట్టి దశ గల్గె నయ్యయోగ్య
మైన యధికారమునఁ దప్పదయ్యె "స్వర్గ
మునకుఁ బోయిన నాఁడె యేను" లను విశ్వాస
ననుచు వగఁజెందెఁ గర్మదేవాళి యపుడు 113

ఉ. ఆమెయి నాకలోకవిభవాక్రమణంబు బొనరించి దానవ
గ్రామణి దానవత్ప్రథమగణ్యయశం బనిశంబునుం ద్రిలో
కీమహనీయమై వెలయఁ గేవల ధీవిలసత్ప్రభావుఁడై
స్వామిహితైకతంత్రులగు వారల మంత్రులు గాఁగఁ గైకొనెన్.

చ. స్వజనములోఁ బరస్పరము.స్వప్నమునందున మత్సరత్వముం
బ్రజల కొకళ్లొకళ్లకును భావములం గలహప్రవృత్తియుం

బ్రజనితమైనచో విభుఁడె [1]బన్నము నొందు లెఱుంగుఁ గాన న
గ్గజిబిజి లేక యుండ నధికార మొనర్చె సమర్చితార్యుఁడై. 115

ఉ. ఎవ్వరి నోళ్లు మన్నుఁదగు నెవ్వరి నెక్కియు గారవింపనౌ
నెవ్వరి నేపితానఁ దనియింపఁగ నచ్చును వారి నెల్లఁదా
నవ్విధి నాదరం బెసఁగ నారసి ప్రోచిన సుస్థిరంబుగా
నివ్విటిలుఁ విభుత్వమను నీతిఁ జరించు సతం పతంద్రుఁడై. 116

గీ. అతఁడు బలియును బుణ్యజనాగ్రగణ్యుఁ
డమితకర్బురసము పేతుఁ డగుటఁ జేసి
యరసి యాత్మీయులకు నెల్లనభిమతార్థ
సిద్ధి గావించుచును బ్రోది చేయుచుండె. 117

క. ఇచ్చోట వియచ్చరపతి
లచ్చిమగని ప్రేమ గని తలంపునఁ గల యా
గ్రచ్చర లాదవించుకొనం
దచ్చరణశరణ్యవృత్తిఁ దగ వర్తిలుచుఁ. 118

సీ. ఉరుతరమణికిరీటోత్తమాంగము వాఁడు
ఘనసన్నిభోత్తమాంగముల వాఁడు
బాహాంతరాళసం భరితత్పలము వాఁడు
వటదళాహ్వాబ్ధితల్పముల వాఁడు

1. భంగము.

కమనీయఘనకనత్కనకనేత్రము వాని
నవశాబ్జపత్త్రనేత్రముల వాని
పరిపాలితానేకభక్తచక్రము వాని
కరధృతశంఖచక్రముల వాని

తే. గీ. అంబుజప్రముఖానేకాయుధంబుల వాని
పరాసిహ్మాదియవికటనామముల వాని
విధికి నిగమంబు లొసగిన విష్ణు నాదు
సిటల నాటికి మొక్కులు నిక్క మగును. 119

ఉ. ఎవ్వఁడు విశ్వ మెల్ల సృజియించె విరించిసరోజధారియై
యెవ్వఁడు ప్రోచుచుండుఁ గమలేశుఁ డనంతుఁడై యుపసంహరించు వాఁ
డెవ్వఁడు రుద్రరూపమున నీభువనస్థితి నస్థిరాపుల
దెవ్వఁడు నివ్వటించె నతఁ డెప్పుడు నన్ గృపఁ బ్రోచుఁ గాపుతన్.

మ. తన కైకృత్యములం దొకింతయును స్వాతంత్ర్యంబు లే దీశ్వరుం
డును సర్వజ్ఞుఁడు సర్వసాక్షి భగవంతుండు నైన యాశౌరి దే
యని యెవ్వండు ప్రపన్నుఁడో సతని స్వీయత్వాభిమానంబుచేఁ
గని రక్షించు ముకుందుఁ డేల ననుఁ జుల్కం జూచు నిప్పట్టునన్.

క. అనపాయనియై సిరి యె
వ్వని పాయనికరుణఁ దోడుపడ లోకములన్
గని కరముఁ బ్రోచు నాతని
కనికర మింక నెపుడు వడయఁ గలుగు నొ నాకున్. 122

మ. అని యీరీతి నమర్త్యనాథుఁడు ప్రపంచాతీతసామర్థ్యవ
ర్తనుఁడౌ శ్రీహరిదివ్యమంగళ పవిత్రశ్రీచరిత్రంబు లె
ల్లను గీర్తించుచు నార్తి మీఱఁగ బునర్లక్ష్మీప్రసాదార్థియై
యనిశంబున్ మది నాదిదంపతుల నే ప్రార్థించు చున్నంతలోన్

క. అరుదెంచి గురుం డపుడా
హరిహయుఁ డప్పగిది దీనుఁడై యుండిన యా
యరుదెంచి భగవదిచ్ఛా
పరిణతికిం దిరుగు లేమి భావించి యనున్. 124

చ. పురుషుఁడు దానె కర్త నని పొంగుట యెంతయు బుద్ధిలోప మీ
శ్వరుఁ డఖిలప్రపంచపరిపాలకుఁడై నిఖిలాంతరంగమం
దిరుఁ డయి కర్మవృత్తులు జనింపగఁ జేసి స్వతంత్రశక్తిచే
సరవిగఁ దత్ఫలంబుల నొసంగుచు నొక్కఁ డెసంగు లీలచేన్. 125

ఉ. వచ్చును మేలొకప్పు డటు వచ్చును గీడు నొకప్పు డంచు మే
లిచ్చఁ దలంపకుండు నరుఁ డెవ్వఁడు గీడుఁ దలంచు వాఁ డెవం
డెచ్చును దగ్గు లేక ఫలియించు శుభాశుభకర్మసంచయం
బచ్చపడంగఁ గర్మతతి యప్పరమేశ్వరులీలచే నగున్. 126

సీ. [1]గ్రావ సంఘంబులాఘవ మొందుఁ దూలము
ల్గౌరవ మొందునక్కజముగాఁగ

---

1. రాళ్లు.

స్థలవిభాగములు కనఁబడు ముత్తెపురూపముల్
మహాభూములందున విస్మయముగాఁగ
నాస్త్యము నణఁచను నెఱిఁగి స్థిరుఁడు. మహా
భృత్వంబు నొందిన భంగుగాఁగ
స్థానీయతతి యనన్యాసిత్వము విహంగము
విపినముల్ పురములు వింతగాఁగ

తే. గీ. చిత్రచిత్రప్రభావైక పాత్రుఁ డైన
యీశ్వరుని శక్తిచేత నీ యింద్రజాల
మును గనుచునుండిపురుషుండు తెలిసికొంత
శక్తి గలిగి దనిభ్రమయు నాశ్చర్యమును గను. 127

క. పెట్టి మును పెద్ది యిప్పు డది
పుట్టుట తాఁ రాఁణగాన ఁబుట్టించెదలోఁ
బెట్టకయుండిన యర్థము
పుట్టమికై నగల మిగులఁ బొగులఁగ నేలా. 128

చ. ఒకఁ డపకారముం జలిపె నోరువఁ జాలక కిన్కనంచు వే
ఱొకఁ డుపకారముం జలిపె నొప్పగు ప్రేమ దలిర్ప నంచు నూ
రక పరులందుఁ బెట్టు నది ప్రాజ్ఞతయే తన చేసికొన్న చేఁ
తకు ఫల మప్పు డప్పు డగుఁ దప్ప కటంచు నెఱుంగ కక్కటా.

క. ఎప్పు డెపు డెద్ది యొనర్చిన
నప్పు డపుడు ఫలించు నదియె యని యెంచిన నో

నుపశాంతి నొంది మానస
మపరిమితానందమగ్నమై తనివిఁ గనున్. 130

క. కావున నో శ్రీవల్లభ
కావు నను౦ గృప నటంచుఁ గని వేఁడినచో
నావంత మనములో నిఁక
[1]నావంత మనము సహింప మవ్విభు కరుణన్. 131

క. అరిదరకరుఁ డగుహరి యిపు
డరిదరకరుఁ డగుచు నీకు నభయం బిడునో
సురవరదానవరిపుభా
సురవరగారుణ్యగరిమ చొప్పెఱుఁగ వాకో. 132

గీ. అపుడు పరిసరవర్తులైనట్టి సురలు
దివిజవిభుఁ గాంచి యొజ్జలు తెలిపి నటుల
భక్తవత్సలుఁ డగు పర వాసుదేవు
దర్శన మొనర్ప కిందేల తడవు సేయ. 133

చ. అనవుడు దేవ భర్త చతురాస్యునకైన నలభ్యమైన యా
ఘనునిపదాంబుజంబులను గన్గొను నంతటిభాగధేయమా
సనకసనందనాదు లగు సంయమివర్యులలో నొకండనో
యనవరతాత్మ బోధభరితాత్ముఁడనో యెటు నాకుఁ జొప్పడున్.

1. ఆవగింజంత.

శా. ఆవైకుంఠ పురాధిరాజవిభవం బామూలచూడంబుగా
నే వేమాఱులు సన్మునీశ్వరులు వర్ణింపంగ భక్తిస్ఫుర
ద్ధీ వింటిం గనుగొంటి నొక్కతఱి వాగ్దేవాదు లేగంగ నే
నీవాచస్పతి మున్నుగాఁ జని దిశాధీశానుపక్ష్యుండనై. 135

క. అప్పటి నాచొప్పెప్పుడుఁ
జెప్పఁగ లేదయ్యెఁ గాని చెప్పఁగ వలసెం
దప్పక యిప్పుడు మీరాత్రో
నప్పురి మాయామఁ బేరునడిగెన యొకఁడున్. 136

సీ. కడుపునఁ గన్నట్టి కొడుకైన బ్రహ్మకు
వెలుపలి ప్రాఁదోట విడియఁ గలిగెఁ
గులహాపులస్త్యాది మునిసంఘము వసించె
గరుడముఖ్యుల గృహాంగణములందుఁ
గథలఁ గాలక్షేపకరు డౌట మన యొజ్జ
లక్కడక్కడ నిత్యయాత్ర జరిపె
నేను విష్వక్సేను నింటిపంచటరంగు
నందు నిల్చితిఁ దదీయాజ్ఞ నడసి
తే. గీ. విప్పి దిక్పాలకులచొప్పుఁ జెప్ప నేల
విరజదరులందునిరవొందు తరుల జాడ
నిలువనీడయ్యె వారి కన్యా లగునట్టి
యమరులకు నందు నామరూపములుఁ గలవె. 137

సీ. ఉపనిషద్విద్యార్థముపదేశ మొనరించు
రాజకీరము నిక్షేపములఁ గూర్చి
సామగానక్రియా సామర్థ్యమును దెల్పు
శుకశారికలము శాస్త్రములను జేర్చి
హరినామకీర్తనం బభ్యసింపఁగఁ జేయు
శారికాదారికా సమితిఁ గదిసి
ప్రణవనాదబ్రహ్మపరతత్త్వ మెఱిఁగింపఁ
బుష్పంధయముశింభములను దాసి

తే. గీ. యచట నుద్యానతరువుల నధివసించి
సంతతానందకందిల స్వాంతవృత్తి
నిర్విచారప్రచారంబు నివ్వటిల్ల
శారికాశుకకటాక్షప్రసారమహిమ. 138

చ. గరుడుఁడు శేషునిం దరియఁగాఁ దన కోఱల దువ్వఁ జట్టుప
ల్గరుదనిలాంకురాన్న కబళింపులఁ దృప్తిగ వేయునోళ్ల వా
విరిఁ దగు పేర్మిఁ డాసి తిసఁపింపు సతంపును నిచ్చలుం బర
స్పరకలహంబు కల్మిగల పట్టునఁ బుట్టునె యెట్టివేళలన్. 139

మ. ఘననీలాభఘనంబులున్ భుజచతుష్కంబుల్ పయోజాతలో
చనముల్ గౌస్తుభభూషణంబులును భాస్వచ్ఛంఖచక్రంబులున్

వనమాలల్ గనకాంబరంబులును శ్రీవత్సంబులుం గల్గి వా
రను వీరంచును వేరు లేదు [1]హరిసారూప్యాంశు లందందఱున్.

క. కలశీహృతవిరజామల
జలశీకరసేకరచిత సంస్థులతాంచ
ద్దలశీతలతులసీవన
తలసీమ మెలంగు ముక్త తతులం దెపుడున్. 141

సీ. కోమలతులసీసరామోచన శ్రీమ
హిమవిచారణవృత్తి నెసఁగు వారు
ధవళమృదూర్ధ్వపుండ్రవిశేషకవిశేష
ధారణగోష్ఠిచేఁ దనరు వారుఁ
గల్యాణగుణగణాఖండతరాను సం
ధానచింతనచేఁ దనర్చు వారు
నిత్యసూరిసమాజ నిర్ణీతహరితత్త్వ
సిద్ధాంతఫణితిఁ జర్చించు వారు

తే. గీ. నగుచు నెందెందుఁ బరికింప నందు నందు
నెగడు నిత్యవిభూతిఁ జెందిన యనేక
దాససంఘ మప్పరమపదంబునందు
నందడిగఁ గ్రందుకొని మహానందగరిమ. 142

1. విష్ణువుతో సమాన రూపముగలవారు.

సీ. అందదు గోపికాపదదివ్యపాదారవింద
యుగ[illegible]సంస్పృహా[illegible]
దశనసింహతి సముచితవత్సరంబు వేము
వేము లేమున్న నసి నెరు కొని నటంచు. 143

గీ. అని యమునాతటప్రకాశాభిరాము
సంతసము గని పలికిది శే యమునాముం దలంచ
నామి నిర్వృత్తిఁ గాల్గొ యమమం సేయఁ
దానము గావిమ్యో మనస గాగ్రస్తమైన. 144

క. అక్కటబాడెఁగ నా మనమున
ఘుటయిల్లె నోకంతి వినుప్ప కంకణ చిల్లో
చ్చెట్టు నీకు చెన్నినాళ్ళకో
యటమట్టగా నున్న దనుచు నవివేకముగన్. 145

క. పురిఁబౌర సమాజంబుల
దరిఁ గాలక్షేపమునకుఁ దగియుం జన నె
వ్వాఁడైన నిచ్చకైనను
బరికింప రటన్నఁ బలుక భావింతు రొగిల్. 146

గీ. ఒక్కతఱి నొక్కరుండునఁ బుణ్యపతల్ల్యా
ననులవనపాలురైనా నానంకఁ జూచి
పలుకరించిన నుబుసుపోవచ్చు ననుచు
సంచరించుచు నిటు మది నెంచుకొంటి. 147

సీ. నత్యకృత్యంబుగా భృత్యభృత్యులనైన
  కార్యకారులంగా నెంచు నా నాటి కిక్కి
చేష్టలు కాపురంబు [illegible] సువిస్తరంబు
  [illegible] సువర్ణంబుగాఁ [illegible] కైవసము
నెవ్వైన స్వామికి నెఱిఁగింపకొనగా యటమఁ
  [illegible] భ [illegible] ప్రవాస
మేదాని [1]వాహ్యాళి కేతెంచె భగవంతుఁ
  [illegible] క్రొత్తలకయుక్తి

తే. గీ. కపటకట్ల యొక్కిరుసుమఁ డెప్పుట్లుపైఁ దరమొ
  పిసుపు పుట్టింప నాత్రయస్ఫూర్తి మెట్టి
  వారికైనను గ్రోపించవలదు కార్య
  పరుల కెచ్చోట నెట్టివేళాను లనుచు 148

సీ. ఎవరైన నడిపడి నెదురుగా నేతేర
  నను బిల్చుటకె వత్తు రని తలంతు
సఫలప్రయత్నులై చనువారి వార్తలు
  విని నాకు సుఖ మెప్పు డని తలంతు
నగరిమోసలకేవి నడయూనువారి నె
  ల్లను స్వామివల్లభు లని తలంతు

1. విహారము.

దేవేంద్రు నసత్త్వులచేత నైన నా
మానవుఁ డెల్పింతునా యని తలంతు

తే. గీ. నాకలోకంబునుండి నారాకఁ జెవుల
సోఁక నెఱిఁగించు వారలు లేక యిట్టుల
[1]శ్రీకళత్రుండుపేక్షించెఁ గాకయున్న
నీ కనుఁగొనుచునే యంచు నేఁతమున. 149

శా. ముల్లోకంబుల నేలుచుండు సవనంబు ల్నూఱు గావించితిన్
దెల్లంబై తగు సౌమనస్యమున వర్తింతున్ బుధశ్రేణియం
దెల్ల న్ముఖ్యుఁడనై చెలంగుదును నన్నే యిట్లుపేక్షించి నాఁ
డెల్లం గాందు నెఱుంగఁడో హరి యటంచాహించుచున్నంతలోన్

మ. ఒక మందారమహీజకోటరకులాయోపాంతమందున్న శా
రిక వేరొక్క నికుంజనీడగత శారిం జూచి వీఁ డెవ్వఁడో
వికలస్వాంతుఁడో దుర్వినీతుఁడో గ్రహావిష్టుండో నా నూఱు చే
రక వర్తించుచు నుండెడిన్ హరిసపర్యాగంధహీనుండనన్. 151

ఉ. నావిని వీఁడు మూఁడు భువనంబుల నేలెడు వాఁడ నంచునుం
దా విధి మీఱి నూఱుసవనంబు లొనర్చినవాఁడ నంచునుం
దేవలసౌమనస్యమునఁ గీర్తిఁ బ్రవర్తిలుచుండు నంచు నా
నావిబుధప్రధానతఁ దనర్చెద నంచు మెలంగు గర్వియై. 152

---

1. శ్రీ హరి.

సీ. ఒకటి రెండు జన్మంబు లొక్కొండె పెండేలు
వాంఛ సాచును గర్వాపహించుచుండి
సృష్టిపి పదునాల్గు సృష్టియించిన విరించి
యేమూలల నుండెనో మొఱుంగ మొదట
సృష్టి బ్రహ్మాండంబు లమితసంఖ్యలు సృజిం
పను జెంప సాగింపఁగను సమర్థుఁ
డైన శ్రీరమాపాదాబ్జములల్ గొలిచుచు
స్పృహాయను నిగళంబు చేత గట్టి

తే. గీ. పడియు నటు దానముక్తుఁడై పరియఁ బడిన
ఫలము బద్ధుని కేరీతిఁ గలుగు నొక్కొ
యని తలంపక తన కర్మ మని తలఁచుచు
నెంత మూర్ఖుండొ పిండించు సేవగించి. 153

క. హరిపదసందర్శన మఁట
దురహంకారాతిరేక దుర్గలితహృదిం
తరుఁ డగు దన కఁట వెన నది
నొరకమి కొక్కింత వినుగు దోఁచెనఁట కటా. 154

సీ. బహుజన్మవాసనాపరిపాకసంలబ్ధ
నిశ్చలాత్మజ్ఞాననియతిఁ జెంది
భగవదర్పణముగా భావించి సత్కర్మ
ములు నొనరుచు విరతిలమనీష

సకల భూతములయెడ సమత వర్తించుచు
శాంతుఁడై దాంతుఁడై సంతసమున
సర్వజ్ఞభావంబు సార్వాత్మికత్వంబు
సర్వేశ్వరత్వ విశ్వాత్మయని దనుఁచుఁ

తే. గీ. దెలిసి సంతతసత్సంగ విలసనమున
సారిని నిస్సంగుఁడై ద్వంద్వశూన్యవృత్తిఁ
పరమ భాగవతోత్తముఁడైన వాఁడు కాని
శ్రీహరిపదంబు నందఁడుఁ జెందఁగలఁడె. 155

శా. తా నెవ్వాఁ డెఱుఁ గనేకత్వమున నిత్యంబు స్వజన్మోత్రవి
న్యాసా బోధ్య గుణవ్రజంబు దనకే హృద్వారపార్శ్వంబునం
గీ సంక్రందను డర్చనం బొప్పుగాఁ జేయించుం బ్రతీహారియై
చానం జేసి వసింపఁ గోరు నఁట వీఁ డత్యంత గర్వాంధుఁడై.

క. అని పలుకు కీరవరు మాటలు
విను నప్పుడు నేను మిగుల విస్మయలజ్జా
వనతాస్యుఁడనై వానికి
వినతాంగుఁడ నగుచు విన్నవించితి నిట్టుల్. 157

ఉ. శారికలారా! శౌరికడ సారెకుఁ జాటుకథార్థముల్ మనో
హారికలారఁ బస్ఫురణనద్భుతభంగి నెసంగు నట్లు గాఁ
గోరికలారఁ దెల్పుచును గూరిమి గాంచెదు మీర లీ జగ
ద్ధ్వారికలారహాస్యముల పోఁడిమి బుద్ధి నెఱుంగు టబ్రమే. 158

క. ఏ నెప్పుడు హరిపదని
ధ్యానము గావింతు నొక్కొ యనుచు మదిలో నెం
దే నెప్పుడును విడక
ధ్యానముననె యుంట మా హృదయ మెఱుఁగ నొక్కో 159

గీ. శౌరిపదదర్శనవ్యాప్తిఁ గోరి వచ్చి
యింతకాలంబు నిందుంటి మిందఱమును
మా యుదంతంబు నొక్కింత మాత్రమైన
స్వామి కెఱిఁగించు వార లెవ్వారు లేరు. 160

గీ. మాకు నయ్యాప్తపదముల కమ్మాధవుండె
ప్రాపుఁ డనుచు నధికారముల నొసంగె
భక్తినే మమ్మహాత్మ్యసంయుక్తిఁ జేసి
పాదుకొనియుంటి మయ్యయి పదములందు. 161

క. ఈనవమున నే మెల్లను
శ్రీవల్లభుదివ్యపదము సేవింప మదిఁ
భావించి వచ్చి యిచ్చట
నేవిడియుట నచటి చంద మే మయ్యొనొకో. 162

చ. అన విని వానిలో నొక విహంగము న స్గని యెంతమాట నీ
మనమునయందు నెప్పుడు రమారమణాంఘ్రిసరోజయుగ్మద
ర్శనకుతుకంబె కాని యితర స్పృహ లేమియు లేమికి న్నిద
ర్శన మిదె చాలు నింటికడ చందము లందలి చింత యొప్పదే.

చ. పడపడ నీకుఁ జూడ భగవత్పదదర్శనమేమి బ్రహ్మల
ప్పదములు పంచలఁ దిరిగిపోవ్వుదు "లేనుఁగు లేటఁ గ్రుంకు చో
వదలక పాటి రే పగఁగ వచ్చెను నక్కి" యటన్న భంగి ను
న్నది కద నీదు చందము వినందగ విం కిటు మాకు నీ నుతుల్. 164

చ. అనుచుఁ దృణీకరించి తెగనాడిన రెంటిపయుంటిజంబు న
గ్గసి వచియించె నీకిపుడు గల్గదు నీయఖిలాంగసిద్ధి యె
వ్వనికి లభించె మున్ను భగవత్పదదర్శన భాగ్య మెంతయున్
ఘన మగు ప్రాజ్యరాజ్యమద గర్వము సర్వము వీడఁ నంతకున్.

గీ. స్వామి సన్నిధిఁ దెలుప నెవ్వారి లేరి
టంచుఁ బల్కితి వింతయూ నెంచి శౌరి
యనఁగ సర్వజ్ఞుఁడతఁ డెఱుంగ నివి గలవె
యింత యజ్ఞాని వేమిర యింద్ర నీవు. 166

గీ. అతఁడు ప్రాకృత నేతలగతిని మనవి
దెలుపఁ దగువాఁడె భక్తులు దలఁపఁ దోఁచు
నప్పు డిప్పుడు నందిందు నతని కితని
కనక యెప్పుడు నందంద నందఱికిని. 167

ఉ. మంతనమంచుఁ గొన్ని మటుమాయల మాటలఁ జెప్పి పుచ్చ ట
య్యంతిపురంపుటూడిగపు టన్నులమిన్నల నాశ్రయించె ట
త్యంతముఁ గార్యసాధనములోఁ గలికాలపుఁ బ్రాకృతావనీ
కాంతులపట్ల నట్లనె జగత్పతియూ హరిపట్ల నెంచితో. 168

చ. [1]ఉపచితిపాత్రుఁ డార్యుఁడు సమున్నతకీర్తి యుదాత్తమూర్తి వా
జ్ఞపురుఁడు ప్రత్యయాస్పదుఁడు నిర్మలచిత్తుఁడు ధైర్యధుర్యుఁడా
త్మపరబలాబలజ్ఞుఁ డసమప్రతిభాంకుఁడు నైన నీ సుతుం
డెపుడుఁ ద్వదీయకార్యఘటనైకరతిం దగు నీతిచాతురిన్ 169

క. నిరతంబుఁ దదనుమతికృతి
నిరతం బగు చిత్తవృత్తి నిరహంకృతినై
కరణీయంబుల భృత్యుని
కరణిం గావింతు వేని కరుణించు నినున్. 170

క. అని బుద్ధిఁ గఱపి పొమ్మని
మన పురికిం గుసుదిగీశ మండలితోడం
జనుదెంచి యచటి వార్తలు
వినవిన స్మయ ముడిగ మది విస్మయ మొదవెన్. 171

ఉ. పౌరుల నెల్లరాఁ బిలిచి వచ్చితి మిచ్చటి కెన్నినాళ్లకే
మీరలు నందఱున్ సుఖులె యెప్పుడు నొప్పగ నా నియోగముల్
సారెకు నప్రమాదగతి సల్పుచు నుందురె క్రూరదైత్యులె
వ్వారును దాడి రారు గద వచ్చిన వారల నోర్తురే కదా? 172

సీ. వైజయంతము పొంత వర్తింతు రెవ్వార
లెవరు సుధర్మ చెంత వసియింతు

1. వృద్ధినొందువాఁడు.

రమృతకలశోద్భవాంతము లెందు దెవ్వఁడు
కామధేనువుఁ బిదికెఁ గాదె యెవఁడు
సురమందారముల నెవ్వఁడు పెంపలరఁ జూచె
చింతామణిని బరీక్షించె నెవ్వఁ
డైరావతముఁ బ్రోదిసేయు వాఁ డెవ్వాఁ
డుచ్చైశ్శ్రవముఁ బ్రవ్వుచుండు నెవఁడు

తే. గీ. నందనవనమ్ముఁ బరికించు నెందు నెవ్వఁ
డెవఁడు మందాకినీతీర సవిధవివిధ
మణిశిలాచిత్ర వేది సోపాన మండపములు
శిథిలములుగాకయుండ వీక్షించు నెపుడు. 173

సీ. ఇచ్చోటి కెప్పుడైన విచ్చేయుచుండునే
స్వైరసంచారుఁడౌ నారదముని
మునితపోవిఘ్నార్థముగ బిల్వఁబడిన యచ్చ
రలు వర్తించిరే సఫలగతులఁ
బుణ్యకర్మఫలానుభవార్థి కైన యా వ్యోమ
యానముల్ సుకృతుల కనువఁ బడెనె
దైత్యనాథుల రాజధానులఁ బ్రమ్మరి
ప్రణిధులు వత్తురే వార్తలరసి

తే. గీ. యాశ్వినేయుల భైషజ్యమమరుచున్నె
పుష్కలావర్తకములాభ్రములు ధరిత్రి

సమయసముచితభక్తివర్తనములు సేరియు
చున్న విరమె జన్మములఁ బెల్లఁ బొందవుచున్న. 174

మ. అను నాపల్కుల నాలకించునపు డన్యోన్యంబు వక్త్రంబులం
గనుఁగొంచున్ భయవిస్మయంబులు పెనంగన్ వారి వేరొక్కచో
ప్పునఁ జూపట్టఁగఁ జెప్ప నేమిటికి మిమ్ముం జూడ నాడెందమం
దున నొండొక్కవితానఁ దోఁచు సన నన్నుం జూచి వారందఱున్

క. దేవా దేవరహృదయం
బీ పేఁకన్భ్రాంతి జెందె సిరలు మాతో
నా వైకుంఠమునకుఁ జనఁ
గావలె నని పలికి చాల కాలం బయ్యెన్. 176

క. వేవేలయేండ్లక్రిందట
నీవడువున ననుట మాత్రమే కాని యదే
మో వైకుంఠపురంబున
కై విచ్చేయుటయె లేదు కద యిప్పటికిన్. 177

సీ. మొన్న గదా మీయి పూజించి ముచ్చటిం
చితిరి నారదముని శ్రేష్ఠు తోడ
నిన్న గదా మీకు విన్నవించిరి దైత్య
పురులవార్తలు గూఢ చరులు వచ్చి
నేఁడేకదా మిమ్ముఁ జూడఁగా వచ్చి ర
చ్చర లుర్వి మునులనిష్ఠలను మాన్పి

యిప్పుడే గద మీర లేతెంచు పుణ్యుల
కంపించితిరి వ్యోమ యానములను

తే. గీ. మఱియు నెల్లిగదయ్య యేమఱక మేము
మీరు గావింపుఁ డని నియమించినట్టి
కర్మముల నెల్ల జాగరూకతఁ గడంగి
కొలువువేళకు సవరించుకొనఁగ వలయు. 178

క. ఈలో మహి కెన్నిపదుల్
హాళి న్నృపకన్యకా స్వయంవరకల్యా
ణాలోకనార్థ మీరెం
తేలలితరుచి వెంట నరిగితిరి సురయుతులై. 179

మ. అనుచుండం బయినుండి తోఁచు నొకఘంటారావమాలించి వా
రును నేనుం దలలెత్తి మీఁదుఁ గనుచోఁ గ్రొమ్మించులన్మించుచున్
స్తనితోదంచిత మైనమేఘ మనఁగా [1]సైన్యంబు రాఁగా గాం
చిన చొక్కం బగు వ్యోమయాన మరుదెంచెన్ శంఖచక్రాంకమై

క. క్రమశమిత వేగమై యా
విమానమసమానమైన విభవస్ఫురణం
బమరంగ నల్లనల్లన
మము డగ్గఱినిలిచెఁ జూచు మాత్రములోనన్. 18

1. స్త్రీజనంబుచే.

క. అందుండి యిందిరాకృతిఁ
బొందగుగొందఱువెలందులఁ గూడి శచీ
సుందరి వెలువడిరా మా
యందఱిడెందముల యందు సబ్బుర మొదవెన్. 182

ఉ. ఎక్కడిది కెప్పు డేగితి వి దేటి విచిత్రము ప్రాణనాయికా
యిక్కడ నిన్ను నిప్పుడు గదే కనుఁగొంటి నటంచుఁ బల్కఁగా
నక్కజ మంది యేమి యిటులానతి యిచ్చెద రిప్పుడే కదా
యిక్కమలానవధూసఖులు నేనును డిగ్గితి మీ విమానమున్. 183

సీ. నాఁడువైకుంఠంబునకు మీర లటు లేగు
నపుడె తోడనె వత్తునన(గ నుడుగు
మని యింట నను నిల్పి యరిగిన మఱునాఁడె
వ్రేలియుంగర మానవా లొసంగి
శ్రీదేవి నినుఁ జూడఁగాఁ దోడి తెమ్మనె
నని యీ విమానంబు ననుపలేదె
పనిచిన నన్నందు వసియింపఁ జేసి యీ
పద్మావధూసఖుల్ పరమపదము

తే. గీ. నందు నామె వసించు శుద్ధాంతమందు
డింప నామెయుఁ బ్రేమ వాటిల్లఁ బిలిచి
యుండు మిచ్చోట నీ భర్త యుండునంత
కాల మని యానతిచ్చినన్నారవించె. 184

గీ. ఎన్నినాళ్లుండు జరిగెనో యెఱుఁగఁ గాని
నాఁటిబోటులఁ నల విమానమునుగూర్చి
యిపుడిపుడె యాయితంబు సేయించి పలికె
నన్ను సానుగ్రహాలోకనములఁ జూచి 185

క. అమ్మా! నీ పతి నిజనగ
రమ్మునకుం జనియె నిపుడు గ్రక్కున నీవుం
బొమ్మా మేలగుఁ జక్కఁగ
బొమ్మా యని భద్రవస్తువుల నిడి పనుపన్. 186

క. వచ్చితి మీ యనుపదమున
నిచ్చటికై యిప్పు డిపుడె యింతకు మును మీ
రిచ్చటఁ గాంచితి మను మీ
ముచ్చట కెంతయును స్వాంతమున వింతయగున్. 187

గీ. అనుచు దన వ్రేలి నుండి ము న్నానవాలు
పనిచి నట్టిది యిదియె కైకొనుఁ డటంచు
నుంగర మెడల్చి నా చేతి కొసఁగు నపుడు
నాకరాంగుళిఁ జూడ శూన్యముగఁ దోఁచె 188

క. దొంతరవింతలచే నిటు
దంతుర మగు భ్రాంతి దోఁగి తల్లడపడ నా
స్వాంతంబుచెదర నచ్చటి
కంతట నారదమునీంద్రుఁ డరుదెంచె వడిన్. 189

ఉ. వచ్చిన మానిఁగాంచి తగువైఖరి మన్నన చేసి యేమి రా
యిచ్చటి కిప్పు డీయతివిశృంఖలుఁ డైన మహానుభావునిం
దెచ్చితి వీశ్వరా యని మదిం దిగులొందుచునున్న నా తలం
పిచ్చ నెఱింగి యా తపసి యిట్లనె నల్లన సస్మితాస్యుఁడై. 190

శా. ఓహో యేమిది విన్నఁబా టొదవ నేదో వింతయో చింతయో
మోహంబో మదిఁ దోఁగినట్టుల యథాపూర్వాననశ్రీసము
త్సాహాకారవిచేష్టితస్థితులచే స్పష్టంబుగా నాత్మలం
దూహింపం దగి యుండె దీసురశచీ యుక్తుండవై వాసవా 191

గీ. అనిన నప్పటి నా స్థితి యంతవట్టుఁ
దెలుప నాలించి పలికె నద్దివ్యబోధ
మహితుఁ డిదియెల్ల నల్పసామ్రాజ్యమత్త
మతి వయిన నీదు దుర్మోహగతినె కల్గె 192

గీ. ఇంత దుర్మోహమతివి గావేని నన్ను
నతివిశృంఖలుఁడైన మహానుభావుఁ
డని తలంతువె దేవర్షి నగుట నాకుఁ
ద్వద్విచారంబు నుడుపరావలసె నిపుడు. 193

మ. [1]నిగమాంతంబులు నిట్టివాఁడనుచు వర్ణింపంగ లేవన్నచో
జగదీశుం గనుఁగోఁ దరంబగునె దుస్సంసారమోహాంధులై

1. వేదాంతము.

తగు విభ్రాంతహృదంతరంగులకు యత్నం బెంతఁ గావించినన్
భగవద్భక్తుల కట్లుగా కితఁడు చూపట్టుం గదా యంతటన్. 194

మ. తన భక్తుండను నేను గానొ నను వాత్సల్యాతిరేకంబునం
గని స్వీయం బగు దివ్యవిగ్రహము సాక్షాత్కారముం జేసి ధ
న్యునిఁ గావింపఁగ రానొ యంచ నెదవేమో నీవు భక్తుండవై
న నతం డిట్లు లుపేక్ష సేయునె సురేంద్రా యేల యీదుర్భ్రమల్.

క. విను భక్తుల తెఱఁ గెఱిఁగిం
తును గోప్యము దృశ్య మగుచుఁ దోఁచిన యది యె
ల్లను వారలు శ్రీహరి భా
వనఁ జూతు రితఁడు జగన్నివాసుం డగుటన్. 196

క. హరి సర్వత్ర కలం డను
బరమార్థము నెవ్వఁ డెఱుఁగు భక్తుఁడు వాఁడే
హరియు న్వానికె యెల్లెడఁ
గరుణించుం దనదుమూర్తిఁ గనుభాగ్యంబున్. 197

గీ. తరలి వైకుంఠపురికి నీ నరిగి యందు
నెందు గోవిందుఁడుండునో యెపుడు నన్నుఁ
బిలువ నంపించునో యంచు దలఁచు చుంటి
గాని దృఢభక్తి ధ్యానింపఁ గడగవైతి 198

మ. గురుభక్తిన్ గుఱినిల్ప నేర కల వైకుంఠంబుఁ బ్రోలంచు న
వ్విరజన్వాహినియంచు నత్తులసి నుర్వీజాత మంచున్ ఖగే

శ్వరశేషాదుల నిత్యసూరులనుచున్ భావించితే కాని య
ప్పరమేశప్రతిబింబబుద్ధి మదిసంభావింపవై తక్కటా. 199

క. ఎక్కడి శౌరీ జన్మం
బెక్కడి యితరాంతరంగ వృత్తిజ్ఞత్వం
బక్కడిఁది యెఱుక దొరకను
టక్కడ హరియే చరాచరాకృతి నుంటన్. 200

క. హరిమాయ నెఱుఁగ నెవ్వరి
తరమా పరమాత్ముఁ డెటుల తలఁచిన నటులౌఁ
బెరమాట లేల భ్రమయుట
సురమాన్యరమాఢ్యమహిమ చొప్పన నె సుమీ. 201

క. నీ వెపుడు సపరివారుఁడ వై
వైకుంఠమున కఱిఁగి తప్పుడె యిచటన్
నీవిధమున నొకమాయా
దేవేంద్రుని సపరివారుఁ దివిరి సృజించెన్. 202

ఉ. అంతట నూరకుండక త్వదంగన యైనశచీవధూమణిన్
స్వాంతమునందు భ్రాంతి దొలఁ కాడకయుండఁగ శీలరక్షణం
బెంతయుఁ బ్రేమఁ జేయ మది నెంచి రమాసతిచేత నామె [1]శు
ద్ధాంతమునందునుంచుటకు నై పిలిపింపఁగఁ జేసె వేల్పుడిన్. 203

---

1. అంతఃపురము.

గీ. అప్పుడు శచి కానవాలు గ నంపి తనిన
యుంగరము శౌరిమాయాసముద్భవంబె
యిప్పుడు నీచేత నది తిరోహితవిధంబు
గనుటయును శౌరిమాయాప్రకల్పితంబె 204

గీ. నీవు స్వర్గంబునందు లేనితఱి నచట
నెగడుసుకర్షంబు లేరీతి నగుకొ యంచు
నీతలను భార మెల్లనుండెనను బుద్ధి
పుట్ట హరి నిన్ను సిలుగులఁబెట్టఁ దలఁచి. 205

గీ. శౌరికాదంభమున నిన్ను శౌరికాని
మాటల నహంక్రియాగర్వ మదము లణఁచి
కాదుకాలాంతరంబునఁగాని నేఁడు
హరిపదాలోకనంబు పొమ్మనుచుఁ బంచె. 206

క. గెంటనికృప నంటినమతి
వెంటనె శచినింటి కనుపవే యని సిరి వా
ల్గంటి కెఱిఁగించి హరి తెఱ
గంటిదొరా పనిచె నామె గ్రక్కున నిటకున్. 207

ఆ. వె. ఈశచీవధూటి యిపుడు చూపినయట్టి
మాయయుంగరంబు పోయె నపుడె
నీదు వ్రేలిదైన నిజమైనయుంగరం
బిప్పు డుండుఁ జూడుమీ సురేంద్ర

క. అనునవృపుఁ డాకర్ణించి
గనుఁగొను నో సంశుల్కియుక సమేతంబై
కనుపట్టు నచటి వారల
మనంబు లమ్మాతినైక మగ్నము లయ్యోన్. 209

గీ. మఱియు నహా స్వని యిట్లనె మఘునకీశు
గురుగురూపాయచాలకి గుపితవలను
గలుగు కాలాంతరంబునఁ గమలనాభు
దర్శనము క్షీరవారాశిఁ దప్పకనుచు. 210

గీ. ఇది యనఁగ నెంత వింత నీమది కొకింత
భ్రాంతిమాత్రంబె కలిగె నిప్పటికిముందు
నాటునవస్థత్రాత్రి యంతట లభించు
నిష్టసంసిద్ధి యని తెల్పి స్వేచ్ఛ నరిగె. 211

గీ. ఇన్నివిధముల హరిశక్తి యిట్టి దనుచు
నెఱిఁగి యెఱిఁగియు నల్పసమృద్ధిగర్వ
పరవశుఁడ నౌచుఁ బడరానిపాట్లఁబడితిఁ
గాని యిడుమలవిడనాడఁ గలిగె నిపుడు. 212

క. ఆ సంయమి పలుకగునను
నాస న్నానసంశయంబు లడఁగె న్నడు లే
లా సన్నము లయ్యె శ్రమము
లా సన్నము లయ్యె రమలు హరికృప నింకన్ 213

చ. సురనరులార సూరిపరిశుద్ధుఁ డుదారుఁడు దక్షుఁడైన యా
గుణుఁడు గురుండు మంత్రియు సఖుండు నియంతయునై స్వనీతిచా
తురి నను నెల్లకర్జములఁ దోడ్పడి కావఁగ నావగ ల్నిరం
తరముగ నుండు నే మది ముదంబు పదంపడి కూడకుండు నే 214

ఉ. ఈ మహనీయబుద్ధి బలమే కద నా కదనైనచో రిపు
స్తోమములన్ జయించు నెఱి చూపును తేపును మాపు నోపి స
ర్వామరసామరస్యకల నైకదశ న్ఘటియించు నేఁడు శ్రీ
స్వామికటాక్షముం బడయఁ జాలు నుపాయముఁ దెల్పకుండునే.

క. అనవుం డాంగిరసుం డి
ట్లను నను నాత్మీయు నింత యగ్గించుట యొ
ప్పునె యిట్లగునని సుర
ముని వలుకఁడె యతని పల్కమోఘము కాదే. 216

గీ. సాధనీయార్థమున కెందు సాధకుండు
గావలయునంచుఁ గోరుట గలదు గాని
సిద్ధ మగు నర్థములకుఁ గాంక్షించు టెందుఁ
గలదు సాధకుఁ డొకఁడు గావలయునంచు. 217

క. శారీవ్యపదేశశ్రీ
శౌరీరిత మైన యర్థసందర్భము నే
నారదమునియుం దెలిపెఁ గ
దా రూఢిగ దాని కన్యథాత్వము గలదే 218

ఉ. ఇప్పుడె క్షీరవారిధి నహీనశయాను ఖగేశయాను బొం
దుప్పటిఁ బూను జానుజనిత్రిఁ గదసు నేను మెఱుంగు రంగు శా
గొప్పగు గొప్పకప్పు మొయిలో యనఁ బొల్పగు శ్రీరమేశు నే
చొప్పునఁ జేరి కొల్చుటకుఁ జొప్పడు సగ్గానరింపఁగాఁ దగున్.

క. అన నందఱు నల మందర
మున నుండి పయోధితీరమును జేర గడం
గి నితాంతంబు నతాంతం
బు నుదాంతం బయిన స్వాంతమున వెడలి రొగిన్. 220

క. మిహిరకులకలశజలనిధి
మిహికాకిరణానమత్సమీహితకరణా
నహాబహు సుగుణాభరణా
ముహుర స్మద్వంశ పురుషపూజిత చరణా. 221

ఉ. కుంచితచిత్రకూటగిరికూటరటత్కరటకుపాటదృ
ష్ట్యంచలపాతపాటవస్ఫుటారభటీత్రుటితారికాటవా
పంచవటీతటీఘటితపర్ణకుటీనికటాటవీనట
త్కాంచనకృష్ణసారబలగర్వవిపాటనసద్విపాటనా. 222

తోటక. స్థిరగౌరవ మానసదృష్టజటా
యురభిఖ్యా విహంగధృతోరుజటా
భరకృష్ణమృగాజినవల్కపటా
నిరవద్య కృపాకరనిష్కపటా. 223

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిధన్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధిసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకట కృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకట కృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయం బను ప్రబంధంబు
నందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీ సీ తా రా మా ర్ప ణ మ స్తు.

శ్రీరస్తు.

శ్రీమహేంద్రవిజయము

చతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీహనుమత్కృతపదసం
వాహన సౌందర్యరచిత [1]వాచంయమి స
మ్మోహన ఋచివిజిత [2]హరి
ద్వాహన రఘురామ సార్వభౌమలలామా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమౌని
మణుల కిట్లని రోమహర్షణి వచించె
సుచిరపరిలబ్ధపుమపత్యసుసుచిరకల
మంజుసంజల్పమాధురీమహితపణితి. 2

మ. కని రాచార్యపురస్సరంబుగ సురల్ [3]గ్రావారితోఁ గూడి యిం
పునఁ బెంపౌ శరధిం బురారిశరధిం భూదేవికిం గట్టి వి
ష్ణునిపుట్టంబును శేషశాయికి లసద్వారాభిరూప్యంబుచే
ఘనమై చొక్కఁగఁ జొక్కమైన శయనాగారం బదూరంబునన్. 3

---

1. మౌని. 2. సూర్యుఁడు. 3. ఇంద్రుఁడు.

మ. కనదుత్తుంగతరంగహస్తముల సైఁగం జేసి యాత్మీయ ని
స్వనసంరంభమునన్ ముకుందుఁ డిదె యస్మన్మధ్యమం దున్నవాఁ
డని యాహ్వాన మొనర్చుచుం బృషతపాద్యం బిచ్చి తమ్మాదరిం
చునదీనుం గని కార్యసిద్ధియగు నంచుం జాల సంతుష్టులై. 4

క. గురు ననమయోగవిద్యా
గురుఁ గని యుపయోగమై తగునుచిరతరవా
గురుఫణితి నచట నపు డజ
గురుఁ గనుయోగంబును నెఱుఁగురుచిన్ వేఁడెన్. 5

క. శ్రీకారుణికు సదవనాం
గీకారుని నిత్యవిహితకిల్బిషచయజం
దీకారుని హరి నిచ్చట
సాకారునిగాఁ గనంగనగు భక్తులకున్. 6

మ. ప్రణమద్వశ్యుఁడు పాపకోపదురభి ప్రాయా[1]ద్యదృశ్యుండు కా
రుణికస్వాంతుఁ డనంతుఁ డెప్పుఁ డెవ రే రూపంబునన్ భక్తి భూ
షణవీతేషణ భాషణంబులను నిష్పన్నార్తిఁ గీర్తింతురో
యణుమాత్రంబును వేఱులే కతఁడు ప్రత్యక్షుంబగున్ వారికిన్. 7

క. నావుడు సురలందఱు నీ
వే వినుతింపఁదగు సద్వివేకివి గా కే

[1]. కనుపట్టనివాఁడు.

మేవిధి నుతిఁ జేయఁగల
మావిశ్వజనీను మహిమ నన నతఁడు దగన్. 8

ఉ. [1]ప్రాఙ్ముఖుఁడై కరంబులు శిరంబున మోడ్చి నిరంతరంబులౌ
వాఙ్మనసప్రవృత్తు లెడ వట్టఁగ నిశ్చల రూఢనిష్ఠస
మ్యఙ్మతియై యతీంద్రియచయస్థితివిస్మృతవిశ్వచేష్టచే
దృఙ్మిళదేక లక్ష్యనియతిం దగి నిర్గుణతత్త్వచింతచేన్. 9

గీ. కొంతవడి నిర్వికారనిర్గుణసమాధి
నంతరంగంబు నిస్తరంగాత్మబోధ
పరిణతానందరసమయత్వమునఁ బొదలి
యంత సగుణవిధోపాస్తి నధిగమించి. 10

సీ. నవనీరదేందీవరవనీతమాలప
ల్లవనీలమణిలీల నవధరించి
శతభానుమండలోదిత[2]భానుమండలాం
చితభానుభావశాలిత వహించి
విమలోరువిస్ఫురత్కమలోదరసమగ్ర
తమలోచనాంతవిభ్రమము గాంచి
యసమానచంద్రికా లసమానధాళధ
ళ్యసమానవద్యమా పసరహించి

1. తూర్పు మొగముగానున్న వాఁడు. 2. కిరణముల సమూహము.

తే. గీ. మించుఘనకాయ [1]మొఱపుదీపించుచాయ
వల్లనగు చూపు మందహాసంపుఁ గోపు
గలిగి రాణించు దివ్యమంగళమనోజ్ఞ
మైన తేజంబు ప్రోలఁ బ్రత్యక్షమైన. 11

ఉ. సన్నిధిఁ గన్న పేదవలె వేదనఁ బాసి [2]సవాసితాభ్రసం
సన్నిభయా తదాకృతి క్షమాపతి దంచుఁ దలంచి సేవకా
పన్నగభేదవజ్ర మగు పన్నగశాయి వెసం బ్రసన్నుఁడై
సన్నిధి చేసినాఁ డనుచు సంతసమందుచుఁ జూచుచున్నెడన్. 12

మ. మృదులం బంబుజడంబరం బుపనిష న్మృగ్యంబు యోగిచ్ఛటా
హృదయాగారవిహారధీరము ముహుశ్శ్రీహస్తసంవాహనా
స్పద మాకాశధునీజనిర్గమ మజత్వప్రఖ్యసర్వోత్తమా
భ్యుదయశ్రీదము శౌరిపాద మెదుటన్ మున్ముందు చూడం దగెన్.

ఉ. [3]క్షీరపయోధినుండి దరిఁ జేరి గజేంద్రునిపట్లఁ దండ్రి ని
ష్కారణరోషమున్ సలిపెఁ గాన మముం దదపత్యతాదురా
కారులఁ బ్రోవవే యనుచుఁ గాళ్లఁ బెనంగెడు నక్రపోతముల్
నా రహిఁ మించు నవ్వనజనాభునిజంఘలఁ గాంచె నంతటన్. 14

గీ. ఊర్వసి కరిష్ట మను మాటయుండెఁ గాన
రంభ కేలయరిష్టమై క్రాలకుండు

1. చక్కఁదనము, 2. క్రొత్తదైన తెల్లనిమేఘము. 3. పాలకడలి.

ననఁగఁ దగు శౌరి యూరుద్వయంబునందుఁ
గొంతసేపు వసించె సద్గుణుని చూపు. 15

క. [1]పొందుప్పటికాసె బిగిం
బొం దుప్పతిలంగ నెల్లపుడు సజ్జనతా
నందకమై యొప్పెం దల
నందకమునఁ దనరు కటి గనం దగె సంతన్. 16

గీ. అఖిలమునకుఁ బితామహుఁ డావిరించి
యిది యతని కెన్న ప్రాతామహియగుఁ గానఁ
దన కొకించుక యందు బాంధవము గలద
టంచు హరినాభి సరసి సేవించె గుణుఁడు. 17

సీ. ముగ్ధలీలావళీ స్నిగ్ధనీలావళీ
సరళసోపానాగ్రసరణిఁ బోవఁ
గ్రేవ శ్రీవత్సమన్ క్రీనీడపై జాడ
హరియురస్సీమ గేహాజిరమున
శుంభద్భుజోన్నతస్తంభసంభృతవైజ
యంతికాగారుత్మతాశ్మశృంఖ
లామధ్యభాగప్రలంబమానానూన
కౌస్తుభమణిదీపకళికదీప్తి

1. బంగారు పచ్చడము.

తే. గీ. యిదిగోఁగను నీ మనోరథాభ్యుదయ రేఖ
యనుచుఁ జూపింప నగ్గురుం డరసిమురిసె
సరసిజాసనముఖసురైశ్వర్యదాత్రి
భువనజనయిత్రి నందు నంభోధిపుత్రి. 18

క. తిలకించి యకించనుఁ డి
మ్ముల మించిన పెన్నిధానమును గాంచిన య
ట్టుల సంతరించి గీష్పతి
పులకించిన మేనితో సముత్సుకుఁ డగుచున్. 19

క. తల్లీ [1]యోషిల్లోకమ-
తల్లీ త్వల్లీలచేఁ గదా యవ్వాణీ
వల్లభముఖులెల్లను సం
పల్లాభోల్లసితులై ప్రవర్తిల్లు టొగిన్. 20

క. [2]ముక్తాహారులు నవిరళ
ముక్తాహారులును సుహిత భూరిరసోద్య-
ద్భక్తులు నగుదురు గద త్వ
ద్భక్తులుగా గణుతిఁ గనిన వారలు తల్లీ. 21

సీ. కడుపేదలై డస్సి కడుసేద నిల్లిల్లు
దిరుగువాఁడైన నీ కరుణఁ గాంచి

---

1. స్త్రీజనములలో శ్రేష్ఠురాలు. 2. ఆహారము విడిచినవారు.

వలువంతయును లేక నలువంత దైన్యంబుఁ
జూపువాఁడైన నీ ప్రాపుఁ గాంచి
నిలువనీడగఁ జూడ నిలువ నీస్థలియయ్యె
యొనరువాఁడైన నీ నెనరుఁ గాంచి
మాఱుమానిసికి నేమాఱు మానసపుఁబెం
పుడుగువాఁడైన నీ యడుగుఁ గాంచి

తే. గీ. యసమశాల్యాన్నములయుఁ జీనాంబరంబు
లయుసముత్సేధసౌధంబులయుఁ గుటుంబ
పరిజనంబులయును బెంపు పరిఢవిల్ల
భూరిసామ్రాజ్యుఁ డగుఁ గదే భువనజనని? 22

క. అని యెన్నెని విధంబుల
[1]ననిమిషగురుఁ డిందిరామహాదేవిని బే
ర్కొని యామె సుప్రసాదం
బునఁ దిరమగు సిరి నొసంగు పోఁడిమిఁ జూపన్ 23

క. మన కిఁక శాశ్వతసంపద
లొనగూడె నటంచు మోద మందుచు మఱియా
ఘనమూర్తి యితరలసదవ
ఘనసందర్శన మొనర్పగాఁ గడఁగుటయున్. 24

---

1. బృహస్పతి.

గీ. పొందుగా నంతఁ గటినద్ధ నందకేత
రాయుధచతుష్క మైన శ్రీహరిభుజాచ
తుష్టయమునందు నిలిచి సంతుష్టమయ్యె
ననిమిషస్వామిగురువిలోకనచయంబు. 25

చ. [1]కమలజసూతిఫాలఫలకంబులఁ బుట్టువుచంద మేక కా
లమున లిఖింప దాసపటలంబున కొక్కటఁ జక్కఁగాఁ బుమ
ర్థముల నొసంగ నాలుగిటిఁ దాల్చెనొకో యన నొప్పు శౌరిహ
స్తములకు మస్తకంబు వినతం బొనరించె గురుండు భక్తితోన్

గీ. కంధరాభిఖ్యభువన విఖ్యాతి గాంచి
గర్జితస్ఫూర్జితధ్వని గణుతిచేఁ ద
నర్చువైకుంఠకంఠంబున కుపకంఠ
మున సముత్కంఠ గురుఁడు చూపులఁగదించె 27

క. మానసమున గురుఁ డాహరి
యాననరుచి నలువ గన్న యాననరుచిర
శ్రీనలరు దానిఁ గని యన
మానసముల్లాసభాస మానుండయ్యెన్. 28

మ. దివిజామాత్యుఁడు స్వామికార్యఘటనా దీక్షైకదక్షుండు శ్లా
ఘ్యవివేకుండు పదాదిగాఁగ ముఖపర్యంతంబు నత్యంత భ

---

1 బ్రహ్మ.

క్తివిశేషంబున నంబుజోదరునిమూర్తిం గాంచి సాక్షాత్కరిం
చె విరించాదికదుర్లభుం డనుచు నక్షీణప్రమోదంబునన్ 29

క. బడి బడి సాష్టాంగముగాఁ
బడి వడిఁ బ్రొక్కులిడి లేచి పలునుడువులఁ బ్రా
నుడువుల నుడియడిదపుదొర
నుడుగక కడుభక్తిఁ బొగడుచుండఁగ హరియున్. 30

గీ. గీష్పతినిఁ గాంచి నీవు [1]వాస్తోష్పతియును
సురలుననుఁ జూడ నిటకు వచ్చుట యెఱింగి
ధ్యానగమ్యుండఁ గానఁ బ్రత్యక్షమైతి
నీకు మాత్రంబె సురపాల నైకలోల. 31

క. మెచ్చితి నీసచ్చరితకు
వచ్చినపనిముచ్చటించి వర మడుగుము [2]వై
యచ్చరకుల దేశిక యన
నచ్చతురుఁడు విన్నవించె హరి కిప్పగిదిన్. 32

గీ. ఏను వాస్తోష్పతియె సురలిటకు నిపుడ
వచ్చుట యెఱింగినట్టి సర్వజ్ఞమతికి
దేవరకు విన్నపము సేయఁగావలెనె మ
దీయ విజ్ఞాపనం బాదితేయవరద. 33

---

1. ఇంద్రు. 2. దేవతాగురుఁడు.

ఉ. శ్రీవర దేవరం గనుటచేతను జేతను లాజవంజవ
ప్రావరణంబువాసి సతతమైనభవత్పదసేవనంబునం
బావను లౌచు నిత్యవిభవంబును గాంచి సమంచితానుమో
దావహులై సదాసుఖులు కౌదు రటంచు వచింత్రు కోవిదుల్ 34

గీ. అట్టిదేవరదర్శనం బైనపిదప
వెట్టివాఁడైనఁ గోరునే వేఱె వరము
నమృతవారాశిలోనోలలాడఁ గాంచి
గంజికై యాసపడెడి ముష్కరుని కరణి 35

క. దేవర పాదసూపుట కా
దే వర మన వేఱె యున్న దే వర[1]వరటా
దేవరథ సంయమీశ్వర
దేవరచితవినుతిపాత్ర దేవ రమేశా. 36

క. నీ వొనరించినజగములు
భావింపఁగ స్వర్గమర్త్య పాతాళంబుల్
దేవమనుష్యాసురులకుఁ
దావలములు తత్క్రమంలు దప్పవె యెపుడున్. 37

గీ. సంజ్ఞ త్రిదశాలయం బని స్వర్గమునకుఁ
దనరు బలిపద్మమనుచుఁ బాతాళమునకు

1. హంస వాహనుఁడు.

నమరు నది యిప్పు డేల వ్యత్యాస మొందు
సత్యనిర్మాణ నీకటాక్షంబు గలుగ. 38

గీ. మాదిమాకిచ్చుటయె మడి మాన్య మిడుట
యనుచుఁ [1]ప్రాకృతు కోరిన యటుల మిమ్ముఁ
గోర నేటికి మున్నె యెవ్వారి కెద్ది
యుచితమగు దాని నటు చేసి యుంటఁ జేసి. 39

క. బలి శుక్రుని ప్రేరణమున
బలభేదిని స్వర్గపురముఁ బాయఁగఁ జేయం
బలమఱి మీచరణంబులఁ
గొలువం జనుదెంచె నిటకు గోవింద హరీ. 40

సీ. దితితనూభవదండహతులకు దళశతాం
బకు వీఁపు నల్లులమంచ మయ్యెఁ
బలలాశికుట్టాకములకు వేఁడివెలుంగు
కొమరుని తల సంతకుండ మయ్యె
దైత్య[2]కరాసిక్షతముల కంబుధినాథు
మే నూరిదరిబొడ్డుమేడి యయ్యె
దనుజాంగుళీప్రపీడనమున కర్థేశు
చెవిదోయి కిన్నెర చీల లయ్యెఁ

1. విద్యాసంస్కారము లేని వాఁడు. 2. కత్తి వేట్లకు.

తే. గీ. గొమ్ముమేనుంగులే ధావన మ్మొనర్ప
నేమి చెప్పఁగవలయును దోమలగతి
ననినగతిఁగోణపులఁ జేసికొనగఁ నేల
చెదరి యొకొక్కమూల వారొదిగి రపుడు 41

గీ. దీనజనతార్తిసంహారి దానవారి
శౌరి యనుఖ్యాతి నిల్పుకో సమయ మిదియె
శిష్టరక్షణ దుష్టసం శిక్షణములు
నీవు పూనిన పూన్కలు గావె దేవ. 42

మ. అని సాష్టాంగముగా నడింబ్రణతుఁడై యా దేవదేవాంఘ్రులం
దన [1]మూర్ధంబున సోఁకుచుం శరణుదైత్య వ్రాతగర్వాపనో
దనదీక్షాపర ప్రోవవే మము సురేంద్రత్రాసనిర్వాపణా
యనుచున్ లేవక యున్న శౌరి కరుణా యత్తైకచిత్తంబునన్. 43

గీ. అఖిలసజ్జనలోకాభయప్రదంబు
లైన నాల్గుభుజంబుల నతనిఁ బొదివి
లేవఁగా నెత్తియిట్లను దేవమంత్రి
యీయుపేక్షకుఁ గారణంబెల్ల వినుము. 44

చ. కులబలసంపదాదులు దగుల్కొనహత్తినమత్తవృత్తి యె
ట్టులు దొలఁగుం దదున్నతి కడుం దగుచుండినయంతవట్టుఁ ద

1. తలమీఁద.

ద్భుల ముడివోయి సప్పు౯ గదా యిది యిట్టి దటంచు నాత్మలం
దెలివి విహీనతి నీతియు విధేయతయున్ సమకూడ నేరికిన్. 45

క. ఋభువిభుఁ డితఁడు త్రిలోకీ
ప్రభుతాప్రభవప్రభూత పటువైభవ గ
ర్వాభరంబునఁ దజ్జ్ఞత ద
ప్పి భవాని ప్రసాద మభిభవించెం దెలుపన్. 46.

చ. ఒయఁ గని యాదరింపమి యె యొప్పదు తప్పగు విప్రుఁ జూచి స
త్వరణ మొనర్ప కెన్ని కొఱ గాదు తపస్వుల నెందుఁ జల్కఁగా
నరయుట శైవులందు వినయం బెనయింపమి కానిమాట వా
విరి మనయత్రినందను పేక్ష యొనర్చెనఁ జెప్ప నేటికిన్. 47

శా. [1]శర్వాణీకరుణానులబ్ధమనిరయాసన్మాలికావృత్తము
న్నిర్వాణేశుఁ డెఱుంగఁజాలఁ డట పోనీ దాని కేమయ్యె నా
సర్వేశాంశమునన్ జనించిన మహాశైవుండు దుర్వాసుఁ డీ
దుర్వాసుండని మున్నెఱుంగఁడొ ప్రశస్తుండయ్యె వ్యర్థంబుగాన్

క. ఆవరముని శాపచ్యుతి
గోవిందుఁడె కలఁ డటంచుఁ గొనకొని సదయుం
డై వాక్రువ్వక యూరక
యే వెడలినఁ గ్రమ్మఱింప నెవ్వరి తరమా. 49

---

1. పార్వతి.

క. ఐశ్వర్యదాత యప్పర
మేశ్వరుఁ డని మోక్షదాత నేనని శశ్వ
ద్విశ్వప్రఖ్యాతోక్తుల
విశ్వాసంబున్న సంభ వించునె యిడుమల్. 50

క. ఏ నన నీశ్వరుఁ డన నిం
తైనను భేదంబు కలదె యది యెఱుఁగక [2]దు
ర్జ్ఞానులగొందఱు భేదము
గా నెంతురు వారికెట్లు గలుగును సుగతుల్. 51

క. నేనజుఁడనై సృజించెద
నేనేయై పెంచె దన్మ హేశానుఁడనై
పోనడఁచెద వారలు ని
ట్లే నెరపెద రేది భేద మీముహ్వురకున్. 52

ఉ. మామకభక్తుఁ డెవ్వఁడో సమస్తము నాతడు మన్మయంబుగా
నే మదిలోఁ దలంచు నతఁ డెద్దియు భేదముగాఁ దలంపఁడే
మేమొ మదన్య మున్న దని యెంచినచో నిఖిలాత్మభావము
న్నేమి ఘటించు నా కపుడు లేదు కదా తగుదారి వానికిన్

క. ఈశ్వరభావనచే న
నైశ్వర్యంబునకుఁ గొలిచి యవ్వలి నిత్యా

1. చెడుబుద్ధి గలవారు.

[1]నశ్వరసుఖమునకై గను
ఛాశ్వనిఁగఁ దలంచి కొలుప నగు వాంఛాప్తుల్. 54

గీ. ఈశ్వరానుగ్రహము లేని యెడ నొకండు
శాశ్వతైశ్వర్యముల నొందఁజాలఁ డెపుడు
నా యనుగ్రహమును గోరెనా తదీయ
విత్తము హరింతు నిది లోక విశ్రుతోక్తి. 55

మ. సిరి సంప్రాప్తిగ నున్న వేళ మదవచ్చేతోభిమానంబునం
బరమార్థ మ్మొకఁ యింతయైన మదిలో భావింపఁగా లేక ము
ష్కరులై కొందఱు కన్నుఁగాన రదివోఁ గాంక్షింతు రిం కెప్పుడే
వ్వారి మూలంబున వెండియుం గలుగు సంపల్లాభమంచార్తులై. 56

క. ఇంకేల పెక్కు నుడువులు
శంక యొకింతయును లేక చనుఁ డిపుడు నిరా
తంకముగఁ బంపెదను మీ
సంకటములు దీఱ బలి రసాతలమునకుఁ. 57

క. నావుడు గురుఁ డిట్లను నో
దేవా దేవాధిపాదిదివిజావళికిఁ
భావత్కపాదదర్శన
భావుకము నొసంగవలయు భక్తార్తిహరా. 58

---

1. నాశనము లేని సౌఖ్యము.

క. ఓ దేవ వారికిని మీ
పాదాంబుజరసముఁ గ్రోలు భాగ్యము దొరకం
గాఁ దలఁతు నిపుడె యేక
స్స్వాదునభుంజీత యనెడు వాక్యము వినుటన్. 59

క. పలుమఱు శ్రీహరిగురునిం
దలఁపు తెలుపు మనిన నింద్రు నాకమునందు
న్నిలువు మని కోరె స్వార్థముఁ
దలఁపరు కద స్వామి కార్యతత్పరు లెందున్. 60

క. అన నవ్వుచు నటు కాని
మ్మని హరియు ననుగ్రహింప నాంగిరసుండుం
దన పిఱిఁది సురల కరిదిగఁ
గనుఁగొనుఁడని చూపి చెప్పఁగాఁగట్టెదుటన్. 61

మ. కని రింద్రాదిసురు ల్ముకుందునిఁబయఃకల్లోలమాలా[1]పృష
ద్ఘన[2]ముక్తాఫలచారుతోరణలసత్కాదంబినీ కాయమా
ననితాంతాంచదనంతమంటపగతానంతస్ఫటానంతశో
భనశయ్యాంతరశాయి భక్తగణసంపద్దాయి నొక్కుమ్మడిన్.

క. కనిసాష్టాంగప్రణమిత
తనులై భక్తిప్రశస్త్య తనులై [3]గతయా

1. నీటిబిందువులు. 2. ముత్యములు. 3. పోయిన బాధగలవారై.

తనువై సఫలచిరప్రియ
తనువై వినుతించి రివ్విధంబున వరుసన్. 63

క. నలువకు నిది యీదృశమని
పలికి నిరూపింప వలను పడ దెద్దియు యా
వెలుఁగుం గనుఁగొంటిమి యిఁకఁ
గలుగదు కద దొసఁగుటిర్లుఁ గడలుకొనంగన్. 64

గీ. జలధిపాత్రపయస్స్నేహ సర్పరాజ
వర్తి ఫణమణిదీపాగ్ర వర్తి కజ్జ
లప్రభుజనాండభాండజాల ప్రభునినుఁ
గంటిమోహాంధవృత్తిఁబోఁగంటినధిప. 65

గీ. [1]కృష్ణవర్త్మాహ్వయంబు నాకింతవట్టు
మలిన మార్గుండ నగుటచేఁ గలిగెఁ గాని
కృష్ణు నినుఁ గాంచుదారి నే నిపుడు కనుట
నలరె నిర్దుష్టసాధ్వర్థమైముకుంద 66

గీ. దితిజగణభయరోగాధమత వహించు
టనుగదానే [2]గదాధరుండ నను పేర
నుంటినింతకుమును [3]గదాయుధ వహింతు
నిఁక గదాయుధధారినామక యశంబు. 67

1. అగ్ని యను పేరు. 2. రోగముచే హీనుఁడను. 3. గద ఆయుధముగాఁగల విష్ణూ!

క. అజ "నేతిబీర" వలెఁ బు
ణ్యాజనుం డని నాదు పేరు వ్యర్థము సుమ్మీ
ప్రజ లెఱుఁగ నింతదనుక
న్నిజమవిసంవాది యయ్యెనే డది నాకున్. 68

ఉ. కట్టడిఁ గొట్టి దానవనికాయము కాయమునందు హస్తము
ల్లట్టిగఁ బట్టి పాశములఁ గట్టుటఁ బట్టి జగం బెఱుంగ నే
బెట్టుగఁ[1] బాశహస్తసమభిఖ్య వహించితి నిన్నినాళ్లు నా
కట్టి సడి న్మడి న్విడువనయ్యెఁ గదయ్య ముకుంద యియ్యెడన్.

ఉ. నాదు మహాబలుం డనెడు నామము మిక్కిలి [1] స్వత్వహీనుఁడ
న్వాదు ఘటించె దైత్యబల వర్గబలార్భటికాఁగ కేదిటం
బేది పలాయనప్రవణ వృత్తిభజించుట నింతకాలమో
శ్రీదయితా భవత్కరుణ చే నిపు డొందె బలాధికార్థమున్. 70

చ. దనుజులు బల్మిఁ గల్మిఁ గొని దర్పమునం బురమాక్రమింపఁగాఁ
గనుకని భీతిఁ బర్వ నలకావిభుఁడం చొరు లింతకాలము
న్ననుఁ నల కుత్సితప్రభుఁ డనం దగు నర్థముఁ దోఁపఁ బిల్వనుం
టిని గద యింక నీకరుణ నె నలకేశ్వరసంజ్ఞ నొందెదన్. 71

క. [2]కరికృత్తివసానతచేఁ
బరఁగితి మున్నేనుఁ గృత్తివసనుఁడనన్నే

1. బలములేనివాఁడు. 2. ఏనుఁగుచర్మము కట్టుటచేత.

డరి హృత సర్వస్వతచే
ధరియించిన యకొ్కంతి తప్పెఁగద హరీ. 72

క. అని యింద్రాదిదిగీశులు
తన తన పడినట్టి కష్టదశ లిట్లెఱిఁగిం
చి నుతించి రేకముఖముగ
నెనసి పురస్థాయిఫణధరేశ్వరశాయిన్. 73

దండకము—శ్రీ మన్మహానర్ఘ రత్నచ్ఛటోదారకోటీరకోటీరవిజ్యో
తిరాటీకనోద్గీవ పశ్యద్ఘనధ్వాంత విభ్రాంతికృత్కాంతలాత్యంత
కాంతాళికాంతాభిరామాననా యిందిరామాననసాధీన నానాజగ
ద్వల్లభాగల్లభాస్వన్మణీమండలాఖండలాలిత్యభాక్కుండలాకుండలీ
శానతల్పా యురస్థాయితల్పా సదానిర్వికల్పా కనత్కౌస్తుభాక
ల్పకా సత్యసంకల్పకా భక్తబృందాలయాళిందకల్పా యనల్పాను
కల్పాకంపామతీభూరిశంపాతతిద్యోతమానాంబుదాడంబరశ్రీసమా
లంబిజాంబూనదాచ్ఛాంబరాంగప్రభాసుప్రభావా శుభావాస వా
సంతవేళా ప్రఫుల్లప్రసూనప్రతానోల్లసన్మల్లికావల్లికావల్లికాకార
రేఖానళీమయూఖ ప్రజాభంగగంగానుషంగాంఘ్రిపద్మద్వయా
యద్వయా చిద్విలాసా కలాసాదరా ఖేదరాహిత్యకృత్యాతిపాండి
త్యనిత్యాదరా మేదురామోదదామోదరాపాదసేవైకహేవాకభా
వాకలంకస్థితింబొల్చులోకంబులోకంబుహస్తా నిరస్తాఖిలాంహస్త
మస్తోమవృత్తిన్సమస్తప్రశస్తప్రకర్షోన్నపప్రత్తిం బ్రవర్తించి యంచ

ద్వ వేకాతి రేకంబులై యంబుజప్రోద్భవాదు ల్నిరూపింపఁగా లేని విజ్ఞానసంపత్తికిం గాత్రభూతంబులై సర్వభూతప్రకృష్టానుభావం బుచే విశ్వభూతప్రభూ! తత్క్షణంబె సమ ద్రక్షణాక్షీణవై చక్షుణ్ లక్ష్మీ తాక్షుద్రదాక్షిణ్య మా నీకటాక్షప్రసారంబునుం జెంది సానందముం బొందుచు న్ఘోరదుర్వారనిస్సారసంసారకూపార పారంబునుం జేరి నీదౌపరత్వస్వరూపంబుఁ బ్రాపింపఁగా నోపు నో పుండరీకాక్ష యీయక్షయాజాండభాండంబులం గుక్షినిక్షిప్త విక్షిప్తము ల్సేసి రక్షించుదీక్ష ల్నిరీక్షించు నీ వేల నీవేల నీవేల నుద్వేల దుర్విక్రమాభీల విద్విట్కృతోద్వేగ రోగార్తి ఘోషించు మమ్మేల రాకుందువం దుం గడు న్నమ్మి యుండం గృపా యత్తచిత్తంబునం దత్తఱం బంది నీకుంత నీవ్యూహలీలాసము త్సాహమౌదివ్యదేహంబు దర్శించు భాగ్యంబు మాకుం బ్రసా దించితౌ నింతకు న్మున్నుగా నెన్నియో వైభవోదాత్తలీలావతా రంబులం బూర్ణ తిర్యక్స్వరూపంబుగా నర్ధతిర్యక్స్వరూపంబుగాఁ జూపి పాపిష్ఠరక్షఃకృతోపప్లవంబు న్నివారించి తీ వింక మాయం కిలిం దీర్పఁగా నివ్వు డొక్కింత యేదేనియుం బిన్ననై యున్ననుం బన్నుగాఁ జెన్నుగా వన్నెఁ గాన్పించి వర్ణింపఁగా వర్ణియౌనట్టి రూపంబుచే నేవు దీపింపఁగా నోపరంధామ యుద్దామసామర్థ్యముం జూపవే పాపము ల్బాపవే యాపదుద్ధారకా కోపకాపట్యనిస్తారకా సచ్చిదానందకందా సదాస్పంద గోవింద మమ్ముం దరిం జేర్చి కాపా డవే దేవదేవా నమస్తే నమస్తే నమః. 74

మ. అని యాసర్వసుపర్వు లాత్మదశ లాత్మాభీష్టము ల్విన్నవిం
చిన భక్తాభయదానదక్షుఁ డగు లక్ష్మీవక్షుఁ డబ్జాక్షుఁ డి
ట్లనియె న్వారలఁ జూచి మీచిరతరాయాసంబు లిం కుండునే
చనుఁడీ మీరలు మీయథాగతముగాసంత్యక్తసంత్రాసులై. 75

క. అన విని యోగిప్పతి యి
ట్లనియె న్నీ వానతిచ్చినది వరమే మై
నను సైరింపఁగవలె నొక
మనవి నొనర్చెద[1]మరుత్సమాజశరణ్యా. 76

క. దేవరసంకల్పంబ క
దే విశ్వోత్పత్తిసంస్థితిలయంబులనం
గేవల మఘటనఘటనా
ప్రావీణ్యాత్మున కొకింతపనియే యిదియున్. 77

క. చనుఁడీక శ్రమముండునె మీ
కనినంతనె వెఱపు దొలఁగునటె యిది యన్నం
బనినం దీరునె యాఁకలి
తిని తనియక యున్నచో [2]క్షుధితునకు నెందున్. 78

ఉ. నేరము నేరు పెంచకుము నేరము నీకడఁ గోర్కెఁ దెల్ప నీ
వారముగాన నిట్లు బహువారము దెల్పఁగఁ జెల్లె మాకు నీ

1. దేవతా సమూహము. 2. ఆఁకలి గలవానికి.

సారముఁ దొల్లి చూపితి విసారముఖోత్తమదివ్యమంగళా
కారము లూని యిప్పు డుపకారము నే తను వూని సేసెదో. 79

క. ఎప్పటి కెప్పగిదిని మ
మ్మెప్పటి వలెఁ బాదు కొల్పె దెఱిఁగింపుము మా
యప్పా దార్ఢ్యస్థితికై
యిప్పాటనభీతమతుల కెఱుఁగఁగ నలసెన్. 80

గీ. ఏను జీవుఁడ ననియు నీ వీశ్వరుండ
వనియు గూఢార్థసంజ్ఞవిఖ్యాత మగుట
[1]మృద్ఘటస్వర్ణభూషోపమేయ మగుచు
మనకుఁ దనరారుఁగాదె సంబంధ మీశ 81

చ. అన విని జీవుఁ గాంచి పరమాత్ముఁడు వల్కె దయాత్ముఁడై స్మితా
ననమున సంజ్ఞ గూఢమయిన న్మఱి యౌగిక మైన నేమి న
న్గనుఁ గద వాఁడు భేద మని కాని యభేద మంటచుఁ గాని యె
వ్వనిమతి జీవుఁ డీశ్వరునిభాస మటంచు దృఢత్వ మొందునో. 82

గీ. ఏలకామ్యార్థులైన మీ కిపుడు మోక్ష
సరణి యిట్టిది యని దెల్పఁజాలనొక్క
యింతమాత్రంబె యీ తెల్వి దృఢముగాఁగ
మదిఁగుదురుకొన్న నో బుధమాన్యచరిత 83

1. మట్టి బంగారు నగలు.

గీ. క్షణికమదమాత్రములు నిట్లు సంభవించె
నధిగతసుధస్మృతైన బుధాధిపతికి
నిత్యమదమత్తులకు నెట్లు నిల్చియుండు
ననిశముగ స్వర్గభోగ మయ్యసురులకును 84

క. అని యింద్రుఁడు వంక మొగమై
వనజాక్షుం డాన తిచ్చె వాంఛాలాభం
బొనగూడు నె తపమునఁ గా
కనఘుం బది సకలవాంఛి తార్థము లొసగున్. 85

మ. స్థిరమై నొప్పు కళింగమండలమునన్ దివ్యస్థలం బస్మదా
దరణీయం బఖిలేష్టదాయకము సిద్ధక్షేత్రమై [1]తార్క్ష్యభూ
ధర మష్టాక్షరిమంత్రరాజము సముద్యన్నిష్ఠ నచ్చోఁ బురం
దరభక్తిన్ జపియించు నాతనికిఁ జేతం జిక్కు నిష్టార్థముల్. 86

క. నీవచ్చో మిత కాలం
బావిర్భూతప్రపత్తి నమ్మంత్రజపం
భావర్తించిన మదిలో
భావించిన వాంఛితార్థ ఫలము లభించున్. 87

ఆ. వె. అని యనుజ్ఞ నొసఁగి యాంగిరసుని గాంచి
వనజనాభుఁ డిట్టు లనుచు నాన

---

1. గరుడాద్రి.

తిచ్చె నేము నిశ్చయించినకర్జంబు
లెల్ల నొకట నిర్వహింపవలయు. 88

సీ. వచ్చినదారిగా వరుసదైత్యుల నెల్లఁ
పాతాళమును జొరఁబనుచు టొకటి
మీ మీ పదంబుల మిమ్ము యథాపూర్వ
ముగ సంప్రతిష్ఠించు పూన్కి యొకటి
నను సుతుఁగనఁ దపంబును బొనర్చెడున య్య
దితి కశ్యపులకోర్కి దీర్చు టొకటి
తార్క్ష్యశైలాఖ్యసిద్ధక్షేత్రమహిమంబు
స్థిరముగా వెల్లడి చేయు టొకటి
తే. గీ. యిన్నియును మాదువైదగ్ధ్య మెఱుక వడఁగ
నొక్కట రచింప నవతార మొందువార
మేము మీ కోరినట్టుల యిపుడ పిన్న
యనఁగ వర్ణియనంగ మీరరుగుఁ డనిన. 89

ఉ. దేవ మహాప్రసాద మని ధీరమతిం దగ సాఁగి మ్రొక్కుచో
నావనమాలి కన్మొఱఁగె నంత సుర ల్దలి దండ్రులందముం
గావరె యంచు నయ్యదితి కశ్యపులం గని తెల్ప గారుడ
గ్రావముఁ జేరి బంధుర సరస్తటసీమ వసించి రందఱున్. 90

ఉ. అచ్చట నొక్కకూటతటమం దుటజంబున నంబుజోదరుం
బొచ్చెము లేని ముచ్చటల ముద్దులపట్టిగఁ గాంచు[1]నిచ్చల

1. కోరికలతో.

[1]న్నిచ్చలు [2]నిచ్చలంబయిన నిష్ఠఁ దపం బదితిద్వితీయుఁడై
యచ్చపుఁబూన్కి గశ్యప మహర్షి యొనర్ప వసించి హర్షియై.

క. అరుణోదయంబునకు ము
న్నరుణోపముఁ డతఁడు లేచి హరిఁ బొగడుచు బం
ధురగతిఁ సతితో రా బం
ధురసరసిఁ[3]గృతావగాహనుండై యంతన్. 92

గీ. వాస రారంభవిధు లెల్ల వరుస నందు
నెరపికొని లేచి ధర్మపత్నియును దానుఁ
బర్ణశాలకు నరిగి తత్ప్రాంతసీమ
వెలయు నశ్వత్థతరుమూల వేదిఁ దరిసి. 93

సీ. అనతిదూరమున దర్భాసనంబునకుఁ బా
ర్శ్వమునందు నలఁతి పావలనువిడచి
సప్తకచ్ఛములతో సరిమడిమలుదాఁక
నునుఁబట్టుపరిధానమును ధరించి
దళముగా ముఖముఖస్థలముల గోపిచం
దనమున నూర్ధ్వపుండ్రములు వెట్టి
పద్మాసనస్థుఁడై పైనిండ ముసుగుగా
నావికప్రావార మలవరించి

1. ఎల్లప్పుడు. 2. చలములేకుండ. 3. స్నానము చేసిన వాఁడై.

తే. గీ. క్రోలఁ దామ్రమయామలస్థాలికయును
గేలఁ జిఱుతప్రవాళాక్షమాలికయును
గ్రాలఁ బ్రాఙ్ముఖుఁడై యర్ధమీలితాక్షుఁ
డగుచు మునిద్వాదశాక్షరి దగ జపించు

ఉ. ప్రొద్దున లేచి బంధురసరోవరమందునఁ దీర్థమాడి పే
రొద్దికతో సమిత్కుశఫలోదకపుష్పము లంది యిచ్చుచుం
దద్దయు భక్తిమీఱ నిజనాథుఁడు చూడఁగ నీడగా సదా
యొద్ద మెలంగునయ్యదితియున్ క్షణమైనను బాయ కర్మిలిన్. 95

సీ. వెలిపట్టురైకపై వీఁపు నిండఁగ బైఁట
మలఁచినమడికచ్చవలువతోడఁ
దడిపి దళంబుగాఁదగనలందినచాయ
పసుపునిగ్గుల వక్త్రపద్మముతోడ
నలికభాగమునందు నడ్డుగాఁ బెట్టిన
పొడికుంకుమపుబొట్టుపొందు తోడ
తెప్పలపై పాటుకప్పు దేరగఁ నిడ్డ
గాటంపుఁ గాటుక కనులతోడ

తే. గీ. సామిపలితసమాయతాశ్యానమృద్వ
రాళపశ్చాద్ఘటితకచగ్రంథితోడ
నెదుట నర్ఘ్యంబు గూర్చి యయ్యదితి సేవ
సేయుచుండును బతితపస్సిద్ధి నాఁగ. 96

క. మునిపతి యీగతిగఁ దపం
బొనరిచి దీక్షావసానమున నొక్కఫలం
బును బ్రేమోలఁ బడసి తా సగ
మును గొని సాఁబాల్కశత్రమునకు నొసంగన్. 97

ఉ. ఆమె మహాప్రసాద మని యంజలిపట్టి గ్రహించి భక్తితో
వేమఱుఁ గంటనద్దికొని వేడ్కభుజించె మహాపతివ్రతల్
సామి భుజించు వెన్క విఘసం బమృతాధిక మంచు నెంత్రు స
ద్భామల కంతకంటెను సుధాక్రతుశేషములా విశేషముల్. 98

క. పతిభుక్తశేషభక్షణ
మతివల కిష్టార్థసిద్ధి నాయుష్యంబుఁ
సతతము సౌభాగ్యము సం
తతివృద్ధి శుభంబు సిరి ముదంబు నొసంగున్. 99

గీ. ఏరి కేనియు ధర నొరులిడక యుండఁ
గా నయాచితముగఁ బ్రాప్తమైన ఫలము
భావినిజవాంఛితార్థలాభంబుఁ దెలుపు
గాన నది తెల్పె వారిసంకల్పసిద్ధి. 100

క. సంపూర్ణసమాప్తతప
స్సంపత్ఫలతత్ఫలైక చర్వణమహిమం
బెంపగుసొంపున నమ్మని
జంపతులకుఁ బొడమెనిందు జవ్వన మంతన్. 101

సీ. ఉలుపాగ లావణ్యమలవరించిన [1]భస్త్రి
 క యనంగఁ దనుపు బింకము వహించె
సవలఁ గా లిడఁ బ్రాయ మరవ్రాల్చి క్రమ్మఱ
 నిల్పుదల్పు లనఁగ నెప్ప లెగసె
విడిసినజర వీడవృక్షపక్షిన్యాయ
 గతి సంగకంబుల కంప ముడిగె
మునుముట్టడించినముదిమిసైన్యం బునాఁ
 బలిత మెల్లను బటాపంచలయ్యె
తే. గీ. వార్ధకపుదాడిఁ గాంచి యౌవనవిభుండు
 వలసఁ బోనెంచి శృంగార వాహినీశు
తోడుఁ గని దంపతీదేహ దుర్గసీమఁ
 జలన మొందక పురికొని నిలిచె నపుడు. 102

క. అపు డా దంపతులకె కా
 దుపత్యకాధిత్యకాంతరుర్వీధరభా
 గ్విపినమ్ములకును మాధవు
 కృపయౌవన మంకురించి యిగురొత్తె రహిన్. 103

ఉ. అట్టివసంతవేళ విపినాంతర మందు మునీంద్రుఁ డింతితో
 నట్టిటు సంచరించుచు వియచ్చరమంత్రినియుక్తిఁ గేలుగే

1. గాలితిత్తి.

ల్వాటి [1]నికుంజగర్భములఁ బల్లవయుక్తిగ నంత నంతఁ జూ
పట్టినయప్సరస్సతుల వైఖరి లోరసి కాముఁడిద్ధుఁడై. 104

శా. ఆయాపుష్పనికుంజపుంజములలోనా యాకుటీరంబులం
దాయానిర్ఝరవారిపూరముల నాయాకూటఘాటంబులం
దాయాకందరమందిరావళుల నాయాసానుదేశంబులం
దాయావింతలఁ గాంచుచుం దిరిగి రత్యంతంబుఁ దద్దంపతుల్. 105

చ. అటులు పవల్మునిప్రవరుఁ డాత్మసతీసముపేతుఁడై [2]కుభృ
త్కటకదరీఝరీవిపినకౌతుకములఁ గనుఁగొంచు కేలన
య్యుటజముఁ జొచ్చి యచ్చట సముత్సుకలీల నొలిఁ గేల లం
పటమతియై సుఖానుభవభవ్యత నుండఁగఁ గొన్ని నాళ్లకున్. 106

క. అప్పుడఁతులమిన్నకు నెల
దప్పెం దోడ్తోసురవ్రతానముముప్పల్
దప్పెం దైత్యులయొప్పం
దప్పె న్మునియెడ మనోజు దర్పముఁ దప్పెన్ 107

సీ. పొడము దట్టపుఁజిట్టుముల కుమియఁగ నెంచ
కోకిలింతల కంతయొల్లఁ బోక
నడల మాంద్యము గ్రమ్మనడియాడుటుడుగక
నిద్దుర గదురఁగ నెప్పవ్రాల్ప

1. పొదరిండ్లు. 2. కొండ చఱియ.

కావులింతల కొ౯కింతైనఁ గ్లాంతి వహింప
కమెచి పెల్లైన భోజ్యముల విడక
బడలిక ల్దఱుచైనఁబనిపాట లేమఱ
కూర్పులు మెండైన నుస్సు రనక

తే. గీ. పెక్కుగాన్పులు గాంచి పెం పెక్కినట్టి
యదితి యవ్వేళ నాదవుచూలాలితనము
నందుఁ దొలుతటి నవదౌహృ దాభ్యుదయము
నాఁటివలెఁ గాక దృఢపరి పాటి నుండె. 108

చ. నఘు మిది పేద చంద్రకలనం బచ లోన్నతి మావిధంబునం
బడసెనె యంచుఁ దన్ను నగునక్త్రిముఁ జన్గవ వెల్లబాఱి న
ల్పడరెఁసుమోములం దనర నయ్యెడ సందఱు వేడ్కఁజూడఁ జా
లెడునభివృద్ధిఁ గాంచె నిలలేములు కాపురముల్ఘటించునే. 109

శా. మింటం ద్రిమ్మరువారిఁ బ్రోచుటకు లక్ష్మీనజాని గర్భస్థుఁడై
యుంటం బంటవెలందితోడ భవదీయుల్గాడ రక్షార్హు లీ
దంటం గావగ వేఁడుకొ మ్మనుచు నాత్మక్రోడముం జేర్చె నా
మంటిం దింటకునై కడంగె మునిభామారత్న మవ్వేఁకటిఁ. 110

ఉ. ఆ దరి నున్న తాపసకులాశ్రమసీమల నుండి పెద్దము
త్తైదువరాండ్రు కొంద ఱవు డామెను జూడఁగ నేగుదెంచి స
మ్మోదపుగోష్ఠిచే నుబుసు పుత్తురు వింత తెఱంగు కందమూ
లాదుల సంతరించుకొని యర్మిలి సూడిదఁ దెచ్చి యిచ్చుచున్.

సీ. నివరిఁ బ్రాల్వోసి వండినబమ్కయిణోపాల
పరమాన్న మొకవానిపత్ని యిచ్చెఁ
దన ప్రోవుఁ గాంచి క్రొత్తగ ఫలించిన వింత
చెట్లపండ్లొకమునిస్త్రీ యొసంగె
నిజగృహేశాభిమంత్రితసిద్ధమహిమాక్ష
తల నొక్కమునివధూతిలకమునిచె
యనమయష్టికపిష్టనవఘృతపక్వఖా
ద్యము లొక్కతబిసియిల్లాలు దెచ్చెఁ
తే. గీ. దాను బూజించు దేవిపాదముల మీఁది
గొనబు నిర్మాల్య మొక తపోధనపురంధ్రి
యిడియె సీమంతశుభశోభ నెసఁగుకశ్య
పమునిసామంతసీమంతవతికి నచట. 112

సీ. చరణము ల్నిడుపుగా సాఁచి కేలొక్కటి
పుడమిపై నూఁతగా నిడి వసించుఁ
గూర్చున్నతఱి నాయకుండు రాదపుడవ్వ
నను గాంచి కడు ప్రయత్నమున లేచు
ద్విత్రాంఘ్రివిన్యాసమాత్రాన దరితరు
స్కంధాదులవలంబకముగ నడచు
నొకకొంత లేనియోపికఁ దెచ్చికొని భర్త
కుపచార మొనరింప నుద్యమించు.

తే. గీ. నలసదృష్టులవలయువస్తులను దెలుపు
నలఁతి యెలుఁగునఁ బరిమితోక్తులనుబలుకు
గలికి నీర్కావివలిపెంపు వలువఁ దాల్చె
నెలలు నిండినకొలఁది న వ్వెలఁది మిన్న 113

క. ప్రొద్దులు కడచినకొలఁది
న్మద్దియ కచ్చోట వేలుపుంజేడెలు తా
రొద్దఁజరించుచుఁ దద్దయు
నొద్దిక నొనరించుచుండి రుపచారములన్. 114

క. వైజనన మిదియె యని బరు
వైజననము నొంద నున్న యాగర్భపుసా
రాజనని బడలికలతీ
రాజననిచయమున కెఱుఁగు నట్లొనరించెన్. 115

సీ. శ్రవణగమ్యము నారణ్యకోపనిషత్తుఁ
బారాయణముఁ జేయ వలయు నేమొ
బలమెలర్పఁగ మహేశ్వరుని ముంగిటి నందిఁ
బట్టి యిట్టటు ద్రిప్ప వలయు నేమొ
గుక్క లొక్కటిరెండుఁ గ్రోలఁగా స్వధితిచే
జలము మంత్రించి యీ వలయు నేమొ
కచమునం దిడుకొనంగాఁ బత్రపుటముపై
విలిఖించి యంత్ర మీ వలయు నేమొ

తే. గీ. యనుచు[1]శీఘ్రప్రసూత్యుపాయజ్ఞులెల్ల
నుటజబహిరంగణంబున నుండి రపుడు
జరఠమానికుటుంబినీజననియుక్తి
నొక్కటఁదదీయబాలకాహూతు లగుచు. 116

సీ. అపుడుపురిటింటిదరినున్నయాండ్రలోన
నొకతె శీర్షోదయమనునర్ధోక్తితోన
పలికె మగవాఁడె యనుచు సంభ్రమమెలర్ప
నీవలను వేళఁ బరికించు ఋషులు వినఁగ. 117

ఉ. అంత [2]నభస్యమాసమున నాదిమపక్షమునందు యామినీ
కాంతుఁడు [3]శ్రోణయందు రవి కన్యకయందున నుండ ద్వాదశిం
[4]గంతుగరుండు లోకములఁ గాచుటకై యుదయించె వాసరా
భ్యంతరవేళ న [5]య్యభిజి దాహ్వయలగ్నమునం గృపామతిన్.

ఉ. అప్పుడు విప్పఁగంటిదొర లందఱు నం దయుణాబ్జనేత్రముల్
కప్పు మెఱుంగుగాత్రమును గల్గిన యమ్మునిపట్టి పొట్టిగా
పొప్పఁగఁ బుట్టినట్టి పురుషోత్తముఁగాఁగఁ దలంచి సన్నుతుల్
చొప్పడఁ దొంటి చెప్పరపుఁ జొప్పడగం దమకంచుఁ బ్రీతులై 119

క. ఆనతి యొసఁగిన గతి మన
పై నతికృప నవతరించె భగవంతుఁ డటం

1. వేగము పురుడు వచ్చునట్టి యుపాయములు. 2. భాద్రపద. 3. శ్రవణ.
4. విష్ణువు. 5. సూర్యుఁడున్న రాశికి 4-వ లగ్నము.

చానతిపూర్వకముగఁ బెం
పై నతిరోధానశక్తి నరసిరి భక్తిన్. 120

క. [1]సుమనఃకాండంబుంగ నల
[2]సుమనఃకాండగురుఁ డదితి సూనుం డగుటన్.
[3]సుమనఃకాండంబులు మహి
[4]సుమనఃకాండములవృష్టిశోభిలఁ జేసెన్. 121

గీ. జాతకర్మాఖ్యసంస్కార జాతకర్మ
శాలిఁ గావించె సుతు మునీ శాలిమాళి
వీత విచికిత్స యజ్ఞోపవీత మొసఁగి
నాభి కృంతనవిధివిధా నాభికాంక్ష. 122

క. అధిగతమనోరథుం డా
బుధమాన్యుఁడు శిశువుకుశలమునకై రక్షో
వ్యధదొలఁగఁగఁ బదిప్రొద్దులు
విధిగ ఫలీకరణహోమ విధియొనరించెన్. 123

సీ. ఉల్లిపొట్టావాలు నుముక రాఁజెడుపాగ
ల్లడపల పొదిగిళ్లఁ గ్రమ్ముకొనఁగ
గుమ్మంపుఁ బైవంకఁ గ్రుచ్చినపచ్చిభూ
తులసి మాబీరతోఁ గలసి వ్రేలఁ

1. మంచిమనస్సులు. 2. దేవతాగురుఁడు.
4. దేవతలు. 3. పుష్పవృష్టి.

శార్శ్వద్వయమునందు వ్రాసినగోమయ
ప్రతిమ లస్పష్టాంగ భంగిఁ దోఁప
నింగువ పొంగింపు లెసఁగింపఁ బొసఁగిన
కటుగంధ మెల్లెడఁ గడలు కొనఁగఁ
తే. గీ. జమురు ముంచి వెలింగించి సంజనిడిన
దృష్టిదీపాల వెలిమిడి తెట్టె లలరఁ
గాఁపు గూర్చినతత్సూతికాగృహంబు
నాగ్రహంబున నేగ్రహం బావహించు. 124

మ. పది రేలుం బదిలంబుగాఁ గడపి యా బహ్మాణ్యుఁ డాబ్రహ్మాఁగ
న్న దౌరం బుత్రునిగాఁగఁ గంటి నను నానందంబు డెందంబు సం
బొదల న్వామన సంజ్ఞ నామకరణంబుం జేసి యచ్చో సభా
సదు లాశీర్వచనంబు లొక్కట సమంచద్రీతిఁ గావింపఁగన్.

ఉ. [1]ఆసతిమాళియందుఁ బసు పద్దినయక్షత లీక్షితంబులై
భాసిలె భాసమానగతి వార్షికవారిదమండలాంతరా
వాసములై కరం బచిర భావినవాంకుర రేఖఁ దాల్చి యెం
తే సొబ గొందు నమ్మొయిుఁగుఁ దీఁగెలదుంపలనంగ నయ్యెడన్.

సీ. నడికట్టు బిగియించిన చెఱంగు సరిక్రొత్త
చీరలో సందిట శిశువుఁ బొదివి

1. స్త్రీలలో శ్రేష్ఠురాలు.

యాపాదమస్తకంబైన కొంబసుపుని
గ్గుల పచ్చిమేను సంకోచ పఱిచి
యులసాంఘ్రి విన్యాసముల పెద్దలున్నచ
క్కటి కెల్లనల్లన గడచినడచి
మనుమని మీా చిన్ని మనుమని దీవింపుఁ
డని వారలకు నాత్మ తనయుఁ జూపి
తే. గీ. భర్తయనుపదమాసాధ్వి బాలసారెఁ
బందిటఁ జరింప మునులు దేవతల తతులు
నెత లడఁగెనింకననుచుసమ్మతుల నతుల
గతుల మన్నించి రామెసన్నతులనుతుల. 127

క. అందలి విప్రుల మునిసం
క్రందనుఁ డందఱను విందు కై పిలిచి తగన్
మందిరమున నాప్రౌ ద్దెల
మిం దనియఁగఁ జేసె నిష్ట మృష్టాన్నములన్. 128

మ. నెలలో నొక్క సువాసరంబునఁ బురంధ్రీ శ్రేణి సంప్రీతి పా
టిలఁ బిల్పించి కడంకమై నదితి పట్టిం దొట్లలోఁ బెట్టి జో
లలఁ బాడించి యుదంచనగ్రహణలీలాకౌతుకాచారము
ల్వెలయం గప్పకు మ్రొక్కి వాయనము లిప్పించె న్సమంచద్గతిన్

క. విప్రమణి నందనున క
న్నప్రాశన కేశఖండనముఖసుసంస్కా

రప్రక్రియలను గ్రమముగ
నప్రతిహతవిధి నొనర్చియుచు నుండెన్. 130

చ. [1]ఉపనయనక్రియోచితవయోయుతుఁడై సుతుఁ డొప్పుటన్ ద్విజ
త్వపుసిరి సంఘటింపఁ దన పట్టికిఁదే తగు ప్రాయ మంచుఁ గ
శ్యపుఁ డపు డాత్మ నెంచి ప్రణయావహయా సహధర్మచారిణిం
దపసులనుం గనుంగొని మనంబునఁ గల్గుతలంపుఁ దెల్పినన్. 131

క. వారందఱుఁ దనతో నను
వారం దఱచుగ మనఃప్రియం బనియుం గీ
కారము నెఱిఁగించిన నధి
కారమున ముహూర్తనిశ్చయం బొనరించెన్. 132

సీ. ద్రాక్షాభిఖాత్తోత్తంభితస్నిగ్ధసరళపూ
గప్రకాండోచ్చప్రకాండజాల
మాశుతంతన్యమానాయతలాంగలీ
పత్రపరిచ్ఛదోపరితలంబు
సహసాగ్రథితచూతసాలజాతాచ్ఛిద్ర
చారుపల్లవజాత తోరణంబు
ఝటితిసంఘటితచంచద్దలాంచత్ఫల
స్తబకరంభాప్రతిస్తంభమూల

---

1. వడుగుచేయుట.

తే. గీ. మగుచు నజ్జన్నిగ ట్టున్న యట్టి నట్టు
సుట్టు దట్టంబుగాఁ గను పట్టె వేగ
మానిమాణవకాకల్ప్య మానమైన
[1]కాయమానంబు శుభసూచకముగ నపుడు. 133

సీ. తత్రత్యఘనతపో ధనజనాకారణా
కారణవ్యగ్ర సంచారపరులు
జలసమిత్కుశఫలాక్షత వేదిపీఠాది
కద్రవ్యసంధాన కరణపరులు
శాకాజ్యదధిపయ శ్శర్కరాముఖ[2]మహా
నసయోగ్యవస్తుసన్నహనపరులు
ప్రాంతాశ్రమాగత బ్రాహ్మణౌఘస్వాగ
తప్రశ్నముఖ్యసత్కరణపరులు

తే. గీ. నగుచు నమ్ముని రాజశిష్యప్రశిష్యు
లఖిలనిర్వాహకులుఁ దారయై చరించి
రపుడు గురుకుల మరయ విద్యార్థికోటి
కాత్మగృహనిర్విశేషభావ్యంబు గాదె. 134

సీ. శిర సంటె నొకసువాసిని నెన్నుదుట శోభ
నంపుబొ ట్టిడి దీవనల నొసంగి

1. పాక ; పందిరి. 2. వంటయింటికి యోగ్యమైన.

నలుఁ గిడె నొకవధూతిలకంబు గంధామ
లకముతోఁ జనువు మేనను మొనర్చి
చిక్క వాఁజక యుండ నొక్కసీమంతిని
యటకలి వెట్టెఁ బాయలుగ దువ్వి
జలకంబు లాడించెఁ గలశంబులను ముంచి
యొక్కపురంధ్రి [1]కవోష్ణవారి

తే. గీ. నొకకుటుంబిని ప్రాంశుపీఠికను నిల్పి
వలిపె నీర్కావి మఱుఁగు దోవతి చెఱఁగు
చమిరి మైతడి యొత్తి [2]కైశ్యంబుఁ దుడిచి
కొన ముడిఘటించె నమ్మౌనితనయమణికి 135

చ. తిలకముఁ దిద్దె నెన్నుదుటఁ దీరిచెఁ గాటుక లోచనంబులన్
లలి నిడెఁ జుక్కఁ జెక్కిటను లాక్షఁ బదంబులయందుఁ బూసె మైఁ
గలప మలందెఁ బూసరులఁ గంధర వైచెను బచ్చగోఁచియున్
మొలఁ గదియించె నొక్కసతి పొందుగ నమ్మునిపట్టి కంతటన్. 136

ఉ. ఆ ముని దంపతుల్ దగ [3]నహర్ముఖమందుఁ గృతాభిషేకులై
[4]క్షౌమవసానులై ప్రవిల సత్తిలకాళికులై సుగంధచ
ర్చామహితాంగులై సుతుకరమ్ములఁ దమ్ములము న్ఫలంబులు
న్నేమ మెల్పరఁగా నునిచి నిల్చిరి పందిట వేది ముందటన్. 137

---

1. వెచ్చని నీరు.
2. కొప్పు.
3. ప్రొద్దున.
4. తెల్లనిపట్టు బట్టలు కట్టుకొన్నవారై.

సీ. సఫలతాంబూలహస్తద్వయంబుగ సభా
యైనమ యంచు సభ్యానుమతిని
బ్రార్థింపఁగా వారయంముహూర్తస్సుము
హూర్తోఽస్తటంచుఁ బీఠోపవేశ
మున కియ్యకొనఁగఁదాంబూలఫలములు [1]బు
రోధచే నుంచి పుత్రుఁడును బత్ని
వరుస సవ్యంబుగా వసియింపఁ గూర్చుండి
యాచమనత్రయం బాచరించి

తే. గీ. యతఁడు విఘ్నేశపూజపుణ్యాహవాచ
నములఁ గావించి యుపనయనక్రియార్థ
మంతసంకల్ప మొనరించియాత్మజునకుఁ
బసుపుఁ బ్రాల్చించి యుంపించెఁ బంచశిఖలు 138

గీ. అతఁడు పునశ్శుభోదకస్నాతుఁ డైన
సుతుని దగ సంభృతబ్రహ్మ సూత్రుఁజేసి
యంకురార్పణ మొనరించి యటుల సకల
నాందిముఖకృత్యసంవిధానములఁ దీర్చి 139

గీ. బ్రహ్మచారులఁ బూజించి స్వసుతువారి
పంక్తి గూర్చుండఁబెట్టి యవ్వారతపస్వి

1. పురోహితుఁడు,

యర్థ[1]నిర్వర్తితాభ్యవహారుఁడైన
వాని లేవంగ నెత్తె సత్వరముగాఁగ. 140

మ. ఉచితాచారముగాఁ బురోధయును దా[2]నుచ్చావచాశీర్వచో
రచనాసంభ్రములై సదస్యులగు సర్వబ్రాహ్మణగ్రామణుల్
ప్రచురప్రక్రియనానతీసుతునకున్ బ్రహ్మోపదేశంబు మా
నిచయాధీశుఁ డొనర్చెఁ [3]దజ్జ్ఞ సుమనోనిర్ణీత లగ్నంబునన్. 141

గీ. అంత నాతఁడు మౌంజికృష్ణాజినంబు
పసుపుగోఁచియు దండంబుఁ బంచశిఖలుఁ
దనర జననియుఁ ద్రితయొద్దఁ బ్రాథమికభిక్ష
గొని పిదపఁ గైనియె భిక్షు జనకునొద్ద. 143

క. మహదాశీర్వచనధ్వని
ముహురుక్తతథాస్తు వాదముగ ముగియు మహా
మహులగు నార్యులకు ద్విజో
ద్వహుఁ డతఁ డప్పుడు ఫలప్రదానములొసగెన్

ఉ. మున్నుగఁ దామె కైకొన సముత్సుకులయ్యును వారిలోన వా
రున్నన్నుగ మీరు కొండు మఱి మున్నుగ మీరలె కైకొనుండటం
చున్నిజము న్వలెం బ్రియముఁ జూపుచు సభ్యులొకింతవంతు పో
కున్న నొసంగి రన్యముని కొక్కని కగ్రఫలప్రదానమున్. 144

1. భోజనాదికము చేసినవాఁడై. 2. వివిధములయిన. 3. తెలిసినజ్యోతిశ్శాస్త్రపండితులు.

సీ. స్నాతాగతోప విష్టస్వస్తి వాచనో
త్సుకబుభుక్షుద్విజస్తోమపంక్తి
యాస్తీర్యమాణాతివిస్తీర్ణ సాగ్రాంశు
మత్ఫలాతరుద[1]ళామత్ర వటువు
పాత్రాభిఘారాది పరివేషణనియుక్త
సాత్త్వికాచార విచ్ఛాత్రగణము
తారతమ్యగృహీత తాంబూల దక్షిణా
ప్రతినివృత్తోత్తమ బ్రాహ్మణంబు

తే. గీ. నగుచుఁగనుపట్టె మధ్యాహ్న మందు మాని
భోజనావాసకాయమానాజిరంబు
బాంధవాతిథివి ప్రసంబాధకలన
వలన మిక్కిలి గన్నులపండు వగుచు. 145

సీ. పుచ్చుకొన్నవితోడిబుడుతల కిడి వెండి
యును దమ కంచుఁగైకొనెడు వారు
బాల్యంబునుండి యభ్యాసంబు లేదంచుఁ
గాని వేఱొకనిచేత నునుచు వారుఁ
గడులేఁత వివి యంచు విడిచి పళ్లెరమందు
ముదురు ప్రక్కలకునై వెదకు వారుఁ
గసటు వోవంగఁ బోఁకలు సున్నముడికింప
నెసటఁబోసి రటంచు నెంచు వారు

1. అమత్రము=కంచుపాత్రము.

తే. గీ. నై [1]యనాహూతజానపదాతిపూత
నైష్ఠికశ్రోత్రియబ్రాహ్మణప్రవరులు
వీటికాదాతల కొకింత విసువుఁ జేసి
రంత నొకకొంతవడిఁ జత్వారాంతరమున 146

క. తద్వాసరాంతమున న
వ్విద్వత్కులశేఖరుండు విశ్రుత శాస్త్రో
ద్యద్విధిసంధ్యావందన
సద్విధము నుపక్రమించె స్వతనూజునకున్. 147

చ. ఘనమతి నాతఁ డాభ్యుదయికంబుఁగ మూఁడవనాఁడు కూర్మినం
దనునకుఁ గల్మిమీఱఁగ సదస్యులనెల్లర గారవించి దీ
వన లొనరింపఁ జేసి మణివస్త్రసువర్ణవిభూషణాదులం
దనిపెఁ దపోధను ల్దలఁచినం గొదయే వివిధార్థసిద్ధికిన్. 148

క. ఘనమతి నాలవనాఁ డ
మ్మునిపతి తన తనయునకును మునుకొని మేధా
జననం బొనరిచి బంధుల
ననిపెఁ దగ బహూకరించి యనుపమ గరిమన్. 149

క, ఈవడువున నమ్మునిపతి
యావడుగు ద్విజత్వ మొందియభివృద్ధిఁ గనం
గా విధిగ నుపాకర్మము
గావించెం [2]గోవిదప్రకాండ యుతుండై. 150

---

1. పిలువకుండ వచ్చువారు. 2. తెలిసిన వారు.

క. ఆవెంట వటువు మదిసం
భావించి గురూపదేశమాత్రసవినయుం
డై వేదశాస్త్రముఖనా
నావిద్యాగ్రహణధారణప్రౌఢిఁ గనెన్. 151

సీ. గురుజనంబులకంటె గుఱిగాఁగఁ బూర్వప్ర
బోధుఁడై తత్పదంబులకు మ్రొక్కి
కల్యకాలోచితకరణీయములఁ దీర్చి
కొని పూర్వపాఠచింతన మొనర్చి
పఠనీయపాఠార్థపద్ధతి యోజించు
కొని సహాధ్యాయులఁగూడి యేగి
ఫలసమిత్కుశజలంబులు దెచ్చి యర్పించి
జపదేవపూజావసరములందుఁ
తే. గీ. దఱి నిరీక్షించి యుండి తత్పరిసమాప్తిఁ
గ్రమము మీఱంగఁ బూర్వపాఠములఁ జదివి
నియతి భుజియించి తగుగోష్ఠి నెఱపి పవలు
రేయి గురువులపిదప నిద్రించు నతఁడు. 152

క. [1]కలశభవప్రతిపాదిత
కలంబకార్ముకనిషంగకరవాలకరా
ఖలదూషణ ఖరముఖదు
ర్లలితగుణాకరనిశాచరప్రశమకరా. 153

1. అగస్త్యుఁడు.

శా. [1]ఛత్రగ్రాహిక దూర్మిళారమణ చంచచ్చామరగ్రాహిక
చ్ఛత్రుధ్వంసక కైకయీతనుభవాద్యాస్సావిదద్వ్యాత్రజి
త్పాత్రా సభ్యదగాటభల్లుకవనీపౌరాణికత్పావనీ
మిత్రాద్యాశకులేశ రాజ్యపదలక్ష్మీమఘార్వ్యహత్పాదుకా. 154

స్రగ్విణి. శ్రీవిదేహక్షమాభృత్కుమారీధవా
పావమానిప్రసక్తస్వనామస్తవా
రావణైశ్వర్యనిర్వాపణప్రాభవా
భావనాతీతదివ్యప్రభాగౌరవా. 155

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాతిధన్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్ర దేవులపల్లి కులపయఃపయోనిధికళానిధి సీతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకటకృష్ణశాస్త్రి పుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయం బను ప్రబంధంబు
నందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీ సీతా రామార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

1. గొడుగు పట్టువాఁడు.

శ్రీ రామ.

శ్రీ మహేంద్రవిజయము

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీరమ్యవిక్రమక్రమ
కారుణ్యాగభీరతాదికల్యాణగుణా
ధార సుధారసధారో
దారవ్యాహార [1]దశశతాంగకుమారా. 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమౌని
మణులఁ దిలకించి రోమహర్షణసుతుండు
రహిఁ బచింపఁ దొడంగెను రాజభవన
చత్వరస్వనదానక స్వానపటిమ. 2

క. అత్తఱి బలి [2]పలభుక్కుల
సత్తముఁ డుత్తమయశుండు స్వారాజ్యశ్రీ
మత్త తన కెడయకుండ న
మత్తత నొకక్రతువుఁ జేయు మతి నతినియతిన్. 3

---

1. దశరథుని. 2. రాక్షసుల.

మ. ధరణీమండలి కేగుదెంచి ఖగనాథస్తోమ్మధరప్రాంతమం
దరయ న్యోజనయుగ్మదూరమున వింధ్యాద్రిస్రవత్స్రోత్కడరా
ట్సరిదభ్యర్ణమున న్జగత్త్రితయపూజ్యం బైనబ్రహ్మేశ్వర
స్ఫురితక్షేత్రము చెంత సంతతసువస్తుశ్లాఘ్యదేశంబునన్. 4

క. వాటముగా నాతఁడు క్రతు
వాటముఁ గావింపఁ జేసెఁ బ్రాగ్వంశగయా
పాటీకనవేదీపరి
పాటీకనదనఘగర్భపదశాలముగాన్. 5

క. ఆతఁడు క్రతువం దీశ
ప్రీతిగ భువనైకవినుత రీతిగ విలస
ద్భూతిగ సకలేష్టదవి
ఖ్యాతిగఁ జేయంగఁ బూని యారంభమునన్. 6

గీ. సన్నిధికిఁ బిల్చి సేవితాశనుల సర్వ
మునిసముత్కరదుర్ద [1]శాశనుల విప్ర
సాధుసజ్జనతాశిరోశనుల బంధు
సచివ భటముఖ్య మానుషాశనులఁ జూచి. 7

గీ. సాత్వికత మీఱ లోకైకసమ్మతముగఁ
జేయుజన్నంబునకు ఫలసిద్ధి గలుగుఁ

1. వజ్రాయుధములు.

గానమీ రెల్లరను సహకారు లగుట
వలయుఁ గావున నాపల్కుపల్కు వినుఁడు. 8

క. దనుజులు మీరయ్యును [1]భవ
దనుజులు మనుజు లని సత్ప్రియంబునఁ జూడుం
డనిశముఁ దాలిమి గూడుం
డనిశముదాళిమిళితాత్ములగుచున్మఱియున్. 9

చ. మనుజుల గౌరవింపుఁడు సమర్చ లొనర్పుఁడు విప్రకోటికిన్
మునులకు భక్తియుక్తిఁ దగుపూజలుఁ జేయుఁ డభీష్టవస్తువు
ల్దనియఁగ యాచకావళి కుదారతమీఱఁగ నింపు నిండుమ
న్నన లొనరింపుఁ డింపు మదినాటఁగ నాటగఁ జూడ కర్మిలిన్.

చ. అని నియమించి మించిన ప్రయత్నమునం గ్రతుయోగ్యవస్తువుల్
ఘనముగఁ గూర్చి ఋత్విజులఁగావ్యనియుక్తుల భక్తియుక్తిచే
ననుమతుఁడై వరించి యొక యర్హముహూర్తమునందు దీక్షఁ బూ
ని నియతి మీఱఁగాఁ గడఁగి నిశ్చలనిష్ఠఁ బ్రవిష్టశాలుఁడై. 11

గీ. నిలిపెఁబూర్వోత్త [2]రారణులలవరించి
నిర్మథితవహ్ని యగుచు సన్నియతియుక్తిఁ
గని పరిస్తీర్ణ మగు వేది గార్హపత్య
దక్షిణాహవనీయము ల్దగ నతండు. 12

---

1. నీ తమ్ములు. 2. అగ్నిని పుట్టించు కాష్ఠము.

సీ. బ్రహ్మసమ్యగ్గీతి వహ్నులఁ బ్రణవింపఁ
జేసి క్రియ ల్పరీక్షించుచుండ
నధ్వర్యుఁ డొక్కట నర్హత న్మంత్రప్ర
యోగసామీచీన్య యుక్తిఁ దనర
నుద్గాత సామగానోద్యత్ప్రగల్భ తా
విస్ఫూర్తి నీశ్వర ప్రీతిఁ జేయ
హోత సద్వ్యాహృతి ఖ్యాతివై శారద్య
లీలఁ దత్త్రిక్రియ ల్దెలుపుచుండ

తే. గీ. మఱియుఁదక్కినవార లేమఱక తాము
నెఱపుకృత్యంబులత్యంత నియతిసలుప
సారిది వింధ్యావళీదేవి సోమిదమ్మ
గొలువ బలి యజ్ఞ దీక్షఁ గైకొని చెలంగె. 13

ఉ. అప్పుడు సర్వదేశసముపాగతులైన మును లదస్యులై
యొప్పుగ నెప్పుడే క్రియ ప్రయోగ మొనర్పఁగ నర్హమప్పుడా
చొప్పున నవ్విధు ల్నడపుచు న్యజమానుని బ్రత్యవాయము
ల్చొప్పడకుండఁగా నరయుచు న్నెఱవేర్చిరి జన్న మెంతయున్. 14

ఉ. వచ్చినవారి నెల్లను గృపం దనివారఁగఁ దానవారిగా
నిచ్చను దానవారి కడు హెచ్చఁగ నిచ్చలు మెచ్చి యిచ్చు న

మ్మచ్చట లచ్చ టచ్చట గుబుల్కొన బల్కొనియాటమీఱఁగా
[1]దచ్చికడ ల్గడల్కొనియె దాతలచేఁతలు ఖ్యాతము ల్గదా. 15

క. ఆవార్త కశ్యపర్షిత
పోవన [2]నేదిష్ఠదేశమున వ్యాపింపం
గా విని యా మునితనయుం
డౌవామనమూర్తి యిట్టు లాత్మఁ దలంచెన్. 16

—: వామనమూర్తి బలియజ్ఞశాలకుఁ బోవుట :—

గీ. దానవారి కడు న్మెచ్చఁ దానవారి
గాఁగ మెచ్చుచు నిచ్చున న్గణనగన్న
క్షితిజనశ్రుతి నాకుపశ్రుతిగఁ దోఁచెఁ
గాన నిపుడే నచటి కేగ నౌనటంచు 17

ఉ. అచ్చపుబూదిరేకలు మృగాజిన మక్షసరంబు మౌంజియుం
బచ్చనిగోఁచియుం గొడుగుఁ బావలు జందెము గిండి దండము
న్మెచ్చికచూపులుం జనువు మాటలు గాటపుఁ దేజు నొప్పఁగా
నెచ్చట యజ్ఞవాట మట కేగె జను ల్గనువింతఁ జూడఁగన్. 18

క. దాదవ్వుల నాతనిఁ గని
యాదిత్యుండ యగు నీతఁ డని తత్రత్యుల్
సాదరమేదురమోదర
సోదయహృదయులయి చూచుచుండఁగ నటకున్. 19

1. ఎనిమిది దిక్కులు. 2. సమీప మందున్న.

గీ. అరిగి యెఱిఁగినవారి నెట్టట్టులచటి
వారి నందఱ నందంద వావివరుస
లొనర నొగిఁ బల్కరించుచుఁ గునుకు నడలు
గుజ్జుతనపు నొడ లుమ్మద్దుగులుక నతఁడు 20

క. తగ బ్రహ్మఁ గాంచెఁ దొలుతొలు
తఁ గనుంగొనె నంత సముచితగతిగ నుద్గా
తఁ గడున్భక్తి నరసె హో
తఁ గనియె నంతసవిధేయతగ నధ్వర్యుఁ. 21

సీ. చతురత బ్రాహ్మణాచ్ఛంసిఁ బ్రశంసించి
ప్రస్తోతఁ బ్రస్తుతిఁ గసు స్తరించి
మైత్రావరుణుని సన్మైత్రిఁ బేర్కొని ప్రతి
స్థాతను వినుతించి పోతఁ బొగడి
ప్రతిహర్తఁ గీర్తించి ప్రౌఢినచ్ఛావాకు
గణుతించి నేష్టను గారవించి
యాగ్నీధ్రుఁ జెల్మిఁ గొండాడి సుబ్రహ్మణ్యు
మెచ్చి గ్రావస్తును హెచ్చరించి

తే. గీ. యెలమినున్నేత మన్నించి యింపుసొంపుఁ
జనువుననువును దగసభాసదులఁ గలసి
తనదుదర్శన మెపుడెప్పుడని మనంబు
నందు యజమానుఁడభిలాష మొందమెలఁగె.

క. శ్రౌతవిధి సంప్రదాయము
నీతనికడఁ దెలియవలయు నెల్లర మనుచున్
బ్రీతిగ నచటి [1]సభాస
ద్వ్రాతము హర్షింప నతఁడు వర్తించు నెడన్. 23

క. చనవరులు పుణ్యజనవరుఁ
గని యిట్లని తెలిపి రిటకు ఘనుఁడొకఁ డేతెం
చెను వానిఁ జూడఁగాఁ దగు
ననఘా యబ్బురము లౌర యాతని చెయ్వుల్ 24

గీ. వామన యనఁజూచు [2]వామనయనఁ జూడఁ
డేమి నియతియొక్కొ యామిటారి
వడుగుకడుఁగుయుక్తి నడుగుయుక్తులసభ
జుడుగుజుడుగునడుచునుడుగుననుడు. 25

ఉ. యాగము బాగుగా నెఱపి యాజకరాజి కతండు దక్షిణా
భాగములన్ యథార్హముగఁ బంచి యొసంగి యొసంగుపేర్మి న
భ్యాగతసభ్యరాజుల నుదారతఁ దన్పఁ గడంగి మున్నుగా
నీగి కితండె పాత్ర మని యెంచి వెఱుం దిలకించు వేడుకన్ 26

క. అబ్బలి యబ్బలికరుఁడై
యబ్బలి కెదు రరిగి యెఱఁగి యాస్ఫురణకు లో

1. సభలోనున్న జనులు. 2. స్త్రీ.

నబ్బురపడి యందఱు దడయకుండ
నబ్బుర మందిరమునకు నరిగినాము నెలతా. 27

సీ. అనుచు భావించి యమ్మహాత్ముని పదములు
దేవనామంబు చిత్రావగాహములును
సతిని నామంబుఁ దెలియంగ మతిఁ దలంచి
వినయమొనయంగ నిట్లని విన్నవించె. 28

క. ఎవ్వసుధ నుండి వచ్చితి
రెవ్వరు మీ తల్లిదండ్రు లెయ్యది నామం
బ[1]వ్వామదేవుఁడవొ గా
కవ్వారిజభవుఁడవో మహాత్మా! తెలుపవే. 29

క. అన విని యెలనవ్వొలయఁగ
నను నను నీవడిగినట్టి యర్థమునకు నే
మని చెప్పుదు నుత్తర మై
నను విను కలయర్థము న్వీన న్వాలతేసిఁ. 30

గీ. ఇన్ని వసుధలు గలవె యీయున్న వసుధ
యెల్ల నాయదిగాదె నా తల్లిదండ్రు
లెవ్వరంటివి వినుము దేవేంద్రముఖుల
కెల్లరకు నెవ్వరో నాకు నెన్నవారె. 31

1. ఈశ్వరుఁడు.

గీ. ఆత్మ దేహాదులసమష్టియాకృతియగు
నామమనఁగల్పితమగు సంజ్ఞకద దాని
కెవ్వరేకత్రమున నట్లు దేర్పరించు
కొసిన నారీతి విఖ్యాతిఁ దనరుఁ బేరు. 32

చ. అనఘుఁడఁ పొంటికంటె వినయం బెనయంగఁ దనంతఁ దానె యి
ట్లనియె మదీయయజ్ఞఫల మంతయు నెంతయు నీవ యాదు వ
చ్చినపని యానతిమ్ము కృపచే [1]నుపచేళిమ మౌను దాన నా
ఘనతరభాగధేయము జగద్వినుతప్రతిభాతిభాసురా. 33

ఉ. నావిని నాపినిశ్చయము నమ్మి నిజమ్ముగ నీదుపట్ల లో
కావళి కానిలిం గడపు నట్టిడ నంచు నిజేష్టదేవతా
భావన భావనప్రమత సపర్యల నార్యుల కెల్ల నెల్లెడ
న్నీవిల నీవి లక్ష్యము గణింప కొనర్చెద వంచునుం జుమీ. 34

క. నావచ్చినపనిఁ దెలియఁగ
భావించితి దాత కడకుఁ బ్రత్యర్థులు [2]తృ
ష్ణాపశులై భువి నెందుల
కై వత్తురొ యెఱుఁగవే యుదారవిచారా. 35

క. నీవృత్తి యప్రతిగ్రహ
భావము సూచించుఁ బలుకు వాక్కులను వినం

1. చక్కఁగాపరిపక్వముపొందినది. 2. కోరికలుగలవారు.

గా వాంఛఁ దెలుపు మనదే
మో విను వివరింతుఁ గష్టమును దుష్టముగాన్.

క. ఎన్నేనిదానములు కల
వన్నిట దాతకు ఫలంబు లబ్బును గానవా
రెన్నంట మేలు వడయుచు
కొన్నియు గల వం దుభయములకును శుభదంబుల్. 37

క. బహువిధదానములు ప్రతి
గ్రహమున కర్హములు గదవె కన్యావిద్యా
మహిదానము లను నివియుఁ
డిహపరసాధనములుం [1] త్రయీసమ్మతముల్. 38

క. అమ్మాఁటిలోనఁ గొలుతటి
దిమ్మనికి నాదవ దెమ్మయి నిండువడా
నమ్మఁగృపనొసఁగి రాజులు
నెమ్మినమ్మఁడవదిమొదవు నీవలన నిఁకన్. 39

గీ. ఉన్నచోటనె కదలకయున్న నొప్పఁ
గాని విశ్రాంతికిటునటుఁ గదలుటకును
బుద్ధివోడమిన నొక్కింతభూమియాత్మ
వశమునం దుండవలదె యెవ్వానికైన. 40

---

1. వేదసమ్మతములు.

చ. మది సలుపు లగాహ చేసి తిరిగి క్షేత్రము ధాత్రిని నిన్ను వేఁడ ని
చ్చెద ననుచిచ్చు నిచ్చటికిఁ జెచ్చెర వచ్చితి దానశూర! నా
కడియును బాలు మూఁడడుగు లంతియె హెచ్చుకొలంది కోర్కెలే
నొదవిన సంతసం బొదవకున్న నొకింతయుఁ జింతిలం జుమీ. 41

క. ఉన్నయెడ చేసిన పగ లె
డున్నది రా మదము రాక యున్నను వగ పే
మున్నది వితరణగుణాస
పన్నా! యున్నఁగ నయక్రమం బిది కదవే. 42

చ. అని బలి యోసుయోగ్యమహిమా! మహిమానుష వేషధారివై
కన నగు నెద్దియో యొక జగద్వినుతంబగు దివ్యతేజమా
దసి తలఁచు న్నినున్ సఫల మయ్యెఁ గదయ్య మదీయజన్మ మె
వ్వనికిలభించు నీచరణ వారి శిరంబునఁ దాల్చు భాగ్యముల్. 43

గీ. అని సవినయోపచార వాక్యములఁ దెలిపి
యేనొసఁగువాఁడఁ గొనువాఁడ వీవు యజ్ఞ
వాట మిది తజీ యవబృథావసర మిర్వి
దేయ మిటు గూడుకొనవలదే యటంచు. 44

క. శృంగారపు మణిపీఠియు
రంగారు మెఱుంగుపళ్లెరము నుదకముతో

బంగారపు [1]భృంగారువు
ము న్గొనిరా నాగనం గనుంగొని పనుపన్. 45

బలి శుక్రసంవాదము.

ఉ. ఆరసి భార్గవుండు దనుజాధిపుతో ననుఁ నో బలీంద్ర యీ కా
రా! రసికుండ వౌదు తగునా యిటు చేయఁ [2]బ్రతిశ్రుతంబు నె
వ్వారికి నెద్ది యొట్లుడుగఁ బట్టఁ డటంచు నిడంగఁ జూతు వే
కారణ మేమి యీతఁ డడుగం గనుకొంచెపు నేల నిన్నుటాల్. 46

సీ. ఎవ్వసుధ వసింతు వీవంచు నడిగిన
నదియిదియని తెల్పఁ డయ్యె నిజము
తలిదండ్రు లెవ్వారొ తెలుపుమం చడిగిన
నీరువారని నిరూపింపఁడయ్యె
నెయ్యది నీ నామ మెఱిఁగింపవే యన్న
నాకృతియే తెల్పెననుచుఁ బల్కె
నుపచారపద్ధతి సోముఁడవా బ్రహ్మ
వా యన్న నిర్వ్యార నగుదు నని యెఁ

తే. గీ. కపటవేషంబుగాఁ దోఁచుఁ గాని నాకు
నిక్కమునకు నితండు [3]వనీపకుండు

---

1. జారీచెంబు. 2. వాగ్దానము. 3. భిక్షకుఁడు.

గాఁడనుచుం దోఁచెఁ బరికింపఁ గారణంబు
లిన్ని దేశాపు వఱకియు నెన్నసిఁ గలవు. 47

క. దేవతలకుఁ బ్రాపుకదా
గోవిందుఁడు పతఁగు నూయుకు న్మ్రొఖ్యంబా
ప్రాపుకదా ముని శాపముఁ
బాపేఁ శివ విప్రకతనమును తెలిపెఁ గదా. 48

క. ఈ పుణ్యనకు దానత్రయ
మే నర మంట యందు విన్య సిడి రఁట యొజ్జల్
గానత నఁట భూదాన మ
హా ఎల దఁట [1]దారసంగ్రహక్రియ తనకున్. 49

క. అమ్మహిమయుఁ బదత్రయమా
త్ర మ్మఁట కావలయుఁ దనకు దానివలనఁ గ
ర్జమ్మేమున్నదొ సూమా
త్రమ్మునకును స్వత్వ మెల్లరకుఁ గలదు కదే. 50

ఉ. వంచకు లిట్టివార లె ప్రపంచమునం దమ దైనకర్జ మొ
క్కించుకయైనఁ బైకి వెలియింపక నిస్పృహ వృత్తిఁ జూపుచుం
బొంచి స్వకార్యసిద్ధి తుదముట్టెడు నంతకు నెంతయైన న
మ్మించి భ్రమింపఁ జూతురు సుమీ యడియాసపుటాస గొల్పుచున్.

1. పెండ్లియాడుట.

ఉ. ఎమ్మెయి విశ్వసింపఁ దగ దీతని బ్రాహ్మణు లన్న మాసి వ
ర్గమ్మన బ్రహ్మచారులనఁగా విను దేవహితార్థ మౌట నే
రిమ్మెగ నిమ్మెఁ జేరి మన కెగ్గుఁ దలంపక లగ్గుఁ గూర్చు టె
నమ్మఁగ రాదుగా రిపుజనమ్ముల పక్షములోని వారలన్. 52

గీ. [1]త్రిదివమును బాసినది మొదల్దివిజులెల్ల
మందరాద్రిని గొన్నాళ్లు మసలిజలధి
తీరమునందునఁ గొన్నాళ్లు దిరిగి గామ
డాద్రిఁ గొన్నాళ్లు చరియించి రనుచు వింటి. 53

గీ. అం దదితితోడ నపుడ కశ్యపుఁడు తపముఁ
జేసెనఁట యామె దేవతాశ్రేణికెల్ల
దల్లిగద యంత నొక యువ దంపతులకుఁ
బుట్టెనఁట యొక్క మగవాఁడు పొట్టివాఁడు 54

క. అని మనగూఢచరు ల్గా
డి నను గని చెప్పినప్పటికిఁ నేఁటికి నీ
తని కింతవయసు రాఁదగుఁ
గనుఁగొన నీతం డతండుగా నూహింతున్. 55

క. [2]ప్రణిధుల వెస రంధ్రాన్వే
షణమున కనిచితినిగాని శక్యముగాలే

1. స్వర్గము. 2. చారులు.

దణుమాత్రమైన సమ్ముని
మణిరక్షోఘ్నాది మంత్రమహిమమువలనన్. 56

సీ. ఆత్మ మాతాపితృసమాహ్వాయముల నడుగ
నెల్ల వేల్పుల తలిదండ్రు లెవరొ వారె
తనకుఁ దలిదండ్రులనుట తథ్యముగ నీతఁ
డదితికశ్యపులకు సుతుఁ డనుచుఁ దోఁచు 57

గీ. ధరణియున్నదియంతయుఁ దనదె తాను
వామదేవుండ వారిజభవుఁడె నగుదు
నావినంగను వారిజనాభుఁ డితఁడు
ముప్పురక భేద మనిక దా మునిమతంబు 58

క. మందరగిరిబృందారకు
లందఱు మంతన మొనర్చి యంబుధితీరం
బందున గోవిందుని శర
ణొందఁగఁ గ్రందుకొని రంచు నూహింపఁదగున్. 59

క. అందున గోవిందుఁడు కృప
కందళితముగాఁగ నదితికశ్యపులకుఁ దా
నందనుఁడై గరుడాచల
మం దుదయము నొందియుండు నని తలఁపనగున్. 60

క. యువదంపతులనుటను హే
తువు వారు పురాణదంపతు లయ్యెన్ [1]హరినో
భవగుణుఁ జదరగుఁ జేసుకొని
నవయౌవనలీలఁ దాల్చినందాల్చినగున్. 61

మ. అనినన్ దానవ చక్రవర్తి నిజవంశాచార్యు నీక్షించి యి
ట్లను నో దైత్యకులానన ప్రవణశీలా! మేలు నీప్రజ్ఞ యో
తని వర్ణింతును నాదు నిశ్చయము సత్యౌఁజమ్ము నే నివ్విధం
గనినంత న్వారు నంతవాఁ డనుచు వేడ్కన్ జెందె నాడెందమున్.

క. హరినెంతవాఁడు హరియును
హరియంతటివాఁడు హరుఁడు హరిహరతుల్యుం
డరవిందభవుం డీము
గ్గు రభిన్నులో సములో తెలిసికొన నాతరమే. 63

మ. నరమాత్రుండును నన్ను వేఁడినది యున్నం గ్రిన్నఁ బ్రసన్నసం
బరితోషించుచు లేదునా కిపట్టికై బాల్యంబునందుండి పూ
న్కి రహిం దాల్చిన నాకు నియ్యెడను లక్ష్మీజాస్యమైనట్టి శ్రీ
హరి యీతం డగునేని నాదయినభాగ్యం బెన్న నింతంతయే. 64

క. పరమాద్భుతగరిను న్మే
న్నరుకరుణ న్మెప్పితామహుని బ్రోచిన శ్రీ

1. విష్ణువు.

లినవాసి సిరులు నాడా
మిని మిసమిస లగుఁ జామీ యమేయచరిత్రా. 70

క. వెందిమునం దింపొందఁగ
[1]నిందుకిరీటునిఁగఁ దలఁచి హితకాముసకా
నందము ముందుగఁ గూరిచి
యొందఱ కేమిడినఁ బిదప నిడఁదగుఁ బతికిన్. 71

క. శ్రితుని విహనాడి యభ్యా
గతునకు ముని కిడిన ఫలము గలదే వలదే
శ్రితహితభుజిష్యజనతా
మతిమద్భటబంధుతాభిమానము పతికిన్. 72

ఉ. వచ్చినవాఁడుఁ ప్రుచ్చికొని వచ్చినదారినె పోవఁ జూచుఁగా
కిచ్చుటె హాని వృద్ధులకు నిచ్చుఁ గలంగునె లోఁ జెలంగునే
మెచ్చుటె ముచ్చట ల్పరుల కిచ్చిన నేమి ఫలంబు నాదు ప
ల్కచ్చపురీతి దీని వినుమా కనుమా నను మాన్యదృష్టిచేన్. 73

క. ఏరూపంబున నైనఁ బు
నారాజ్యప్రాప్తి కలసునాశీరుఁడు దు
ష్ప్రారంభము లొనరించును
మారుతసప్తకజనిక్రమం బెఱుఁగ వొకో. 74

1. శివుఁడు.

క. వారిపయిఁ గినిసిన గలఁ డసు
రారి యుపేంద్రుఁ డిప్పు డిట్లు [1]హ్రస్వాకృతితోఁ
జేరె నినుఁ గపటవృత్తిం
దా గూఢగ నమ్మ నమ్మ నమ్మ మదుక్తిన్. 75

క. పలికి వెలయింప కుండినఁ
గులదేశిక యంతకంటెఁ గొల దేహికిలం
గలదే మొక్కెద నీకమా
ర్పలుకంగా వలదు వలదు వల దించుకయున్. 76

క. అనుటయు శుక్రుఁ డాలోకించుక
యును దాఁ జేయునది లేక యుస్సురటంచుం
జనె నచ్చోటు వాసి వసిం
చునె తన నుడి సాగనట్టిచో ఘనుఁ డెందున్. 77

క. తా నెంతటి బలియైనం
గానీ తన కవిహితోక్తి గడవం దగునే
మానం దప్పఁ డాతఁడు తన
పూనిక [2]భవితవ్యతావిమోహితుఁ డగుటన్. 78

మ. చని వింధ్యావళి యంతలోన మణిభాస్వత్స్ఫూర్తిఁ దోయంబు నిం
చిన భృంగారవుఁ బళ్లెరంబుఁ గొనిరాఁ జేఁబూని యాతండు స

1. చిన్నరూపముతో. 2. ముందు ఏమిచేయుటకుతోచనివాఁడు.

లినవాసి సిరులు నాజా
మిని మిసమిస లగుఁ జామీ యమేయచరిత్రా. 70

క. వెందిమునం దింపొందఁగ
[1]నిందుకిరీటునిఁగఁ దలఁచి హితకామునకా
సందము ముందుగఁ గూరిచి
యెందఱి కేమిడినఁ బెదప నిడఁదగుఁ బతికిన్. 71

క. శ్రితుని విపనాడి యభ్యా
గతునకు ముని కిడిన ఫలము గలదే వలదే
శ్రితహితభుజిష్యజనతా
మతిమద్భటబంధుతాభి మానము పతికిన్. 72

ఉ. వచ్చినవాఁడుఁ బుచ్చికొని వచ్చినదారినె పోవఁ జూచుఁగా
కిచ్చుటె హాని వృద్ధులకు నిచ్చుఁ గలంగునె లోఁ జెలంగునే
మెచ్చుటె ముచ్చట ల్పరుల కిచ్చిన నేమి ఫలంబు నాదు ప
ల్కుచ్చపురీతి దీని వినుమా కనుమా నను మాన్యదృష్టిచేన్. 73

క. ఏరూపంబున నైనఁ బు
నారాజ్యప్రాప్తికలసునాశీరుఁడు దు
ష్ప్రారంభము లొనరించును
మారుతసప్తకజనిక్రమం బెఱుఁగ వొకో. 74

1. శివుఁడు.

గీ. ఏమి చెప్పవచ్చు నామాయి శుక్రుండు
సామి హితము గోరి "చావుదప్ప
కన్నులొట్టయయ్యె" నన్న సామెతకుం దా
మూలల మగుచు నొక్క మూలనొదిగె. 84

క. గురువును మంత్రియు స్వప్రియు
నిరతుఁడు నగువాని స్త్రీ నిరసించినచో
నొరుమాట సరకు సేయునె
నిరంకుశు లధీశ్వరు ల్గణింతురె హితులన్. 85

గీ. అప్పు డిందఱు నట్లు లయిదందిచూచు
నంతలో నాతఁ డిల్లాలినరయ నామె
పాణిభృంగారువు నొకింతవంచునంత
జలజల జలంబుధారగా జాఱఁగాంచి. 86

క. సాక్షతముగ నయ్యుదకము
నక్షయ్యం బగునటంచు నవ్వటుచేతం
బ్రక్షేపించెను రక్షో
ధ్యక్షుఁడు సద్భక్తి నీశ్వరార్పణ బుద్ధిన్. 87

శా. ధారాపూర్వముగా నొసంగిన మహీదానంబుఁ బ్రీతి న్సుధా
ధారార్థంబుఁ బ్రతిగ్రహించె వటుమూర్ధన్యుండు వాఁ
డేరూపంబుననైన స్వీయుల భయోద్వృత్తి న్నివారింపఁగా
స్వారబ్ధక్రియ నిర్వహింపఁగ సదా యత్నించునే వాఁడిలన్. 88

క. ధారం గొని దాతను మహా
ధారంజకఫణితి ఘనతిఁ దనియించి మహో
దారంబుగ రూపం బగు
దారం బూనంగఁ గడంగె నతిఁ డప్పుడు వడిన్. 89

చ. ధర నొగి నుద్గమించి విదితంబుగఁ బైపయి వ్యాప్తిఁ జెంది బం
ధురగతి మిన్ను ముట్టెను గనుంగొనుచుండఁగ నంతలోన న
త్పురుషుని కీర్తివోలె నలపొట్టి పెఱుంగు పటుప్రభావ వి
స్ఫురణము తేటతెల్లముగఁ జూపఁ బొలిచ్చె నింపెసఁగ్గన్.

మ. తనసార్వత్రికభావముం దెలుప రోదసీవ్యాప్తుఁడై మించె నా
మనదేవుం గని " దేవదేవ సకలామర్త్యేష్టసంధాయకా
య ! నమస్తే ఖలఘస్మరప్రశమితాన్యాయాయ! తుభ్యం నమో"
యని దేవర్షులు మింటఁ బేర్కొనిరి భక్త్యాయత్తులై యత్తఱిన్.

శా. శుక్రాదుల్ భయవిహ్వలాత్మ లగుచుం జూడం ద్వరాడంబరా
వక్రప్రక్రమలీలచేఁ బెరిఁగి [1]విష్వగ్వ్యాప్తదీప్తాంగుఁడై
శక్రప్రీతిగ విక్రమింపఁ దొడఁగెం జంచద్గతి న్ధారణీ
చక్రం బంబరచక్రముం బదయుగచ్ఛన్నంబుగా నీగతిన్. 92

క. మన్నొకపదమాత్రమ్మున
మిన్నొకపదమాత్ర నాక్రమించి వటుండా

1. ఆకాశము నందంతట వ్యాపించిన వాఁడై.

యున్న పదమాత్రమునకో
యన్నా! యేమందు నన్న నప్పలి పలికెన్. 93

శా. దేవా! తావకసేవకావళికి నెంతే జూడఁగా దుర్లభం
బై వేదాంతశిరఃకిరీటతటవిన్యాసక్రియామాత్రైకసం
భావింపం దగు త్వాఙ్ఘ్రియుగ్మముఁ బయి మోపన్నెంచు నీకా పదం
బీవేళం గృప నాదు మస్తకమునం దిచ్ఛారతి న్నిల్పవే. 94

మ. అనఁ దన్మస్తకదేశమందునఁ దృతీయంబౌ పదన్యాసముం
బొనరించె న్దివి దేవదుందుభిరవంబు ల్పుష్పవృష్టు ల్మహా
ధ్వనితాసర్త్సవము ల్మునిస్తుతులు గంధర్వాది గానంబులుం
దనరంగా నతనిన్రసాతలము నొందం జేయుచు న్మొల్లసన్. 95

క. ఆహా రవ మెసఁగఁగ మ
ర్త్యాహారవరు రసాతలాంతరమున క
త్యాహితమతిఁ జని రాది
త్యాహితమతిహైన్య మిడుఁగదా యెవ్వరికిన్. 96

క. మూఁడవపద మట్టు లిడ ముద
మూడ వగ ల్మాఁడనడఁగి యొగిబలితో శ్రీ
రాడవమానితగతిఁ గని
రాఁ డవవికి నొక్కఁడైన రక్కసుఁడు వెఱన్. 97

ఉ. బలి గుణశాలియే నికట వర్తులు దుర్ణయమూర్తు లౌటచే
నలవడె నిట్లు హస్తగతమైనచో కొంటపుఁ గల్మిఁ భాసి యు

గ్గల మును గాసి నొందఁగ జగంబుల నెంతటి నొక్కి వాసికిఁ
గలుగక మానునే యధిక కష్టము శిష్టులఁ జెందఁ జేసినన్. 98

సీ. వశి శపించుట యెవ రన్వాసుదేవుఁడె కాఁగ
కృష్ణుఁ డానె తిరుఁ గొలఁగఁ బడఁడె యయ్యొ
వజ్రిదుర్జయుఁడెంచ బలి వశ్యుఁ డేకాని.
కఱవు లిప్పటికిఁ గలుగఁడె యయ్యొ
గురుసివంచఁగ శుక్రుఁడు తలంచె నకాని
యిదియిట్టులౌనంచు నెంచఁడె యయ్యొ
సురలఁదోలుట యొ¹యాశరులు చూచిరికాని
తత్ప్రాపకంబులంబుఁ దలపఁరైరి.

తే. గీ. భావి యీరీతి నుండ నెవ్వాఁడు దానిఁ
ద్రిప్పఁగల రప్పుడే చొప్పు దేవతలకుఁ
జొప్పడియె నిప్పుడా చొప్పు సోఁకులకును
గూడెఁ దోడ్తోనతిట్టిన గ్రుద్దినిట్లు.

మ. బలిఁ బాతాళముఁ జేర్చి యాతని గృహద్వారంబునం దాను గా
వలి యుండ న్వర మిచ్చి యచ్చట సదాభాస్వద్గదాపాణియై
నిలిచె న్దాసులపాలిపాలనవిధి న్నిచ్చొచ్చ భావంబులం
దలఁపం డాహరి తత్పరస్పర విరోధం బెన్నఁ డెన్నం డెదన్. 100

1. రాక్షసులు.

తే. గీ. శ్రీహరికృపాకటాక్షవిశేషమహిమ
నహిమరుచిరోచిరనుషక్తి నంబుజాత
నసముకీర్తి సిరితిని వాసిఁ గాంచెఁ
ద్రిదివ మెప్పటిగతి శ్రీసమృద్ధమగుచు. 104

ఉ. అప్పుడు విష్ణుకంటకసురా లందఱునుం దన వెంటరా సురుం
డప్పురుషోత్తముం దరిసి యస్మదభీప్సితసిద్ధి యయ్యె మా
యప్ప! భవత్కటాక్షమహిమాతిశయంబునఁ జేసి యిప్పు నే
మెప్పటిచొప్పు లొప్ప వసియింపఁగఁ జేయవె స్వస్థలంబునన్.

క. పట్టం బింద్రున కిఁక వెసఁ
గట్టుము స్వాఃపట్టనాధికారంబునకుం
బట్టిన పట్టొనరఁగఁ దుద
ముట్టినఁ గద పౌరుషంబు పురుషున కెందున్. 106

సీ. అదితికశ్యపుల కత్యంతంబునియతియై
నతుఁడొచు వారియూనతిని బడసి
[1] హేరంబునకు మహోదారంబుగా నంత
సకలోపచార పూజలనొనర్చి
భక్తిమైఁ దారకేశ్వరలింగమూర్తికి
నమృతాభిషేకంబు లాచరించి
శాశ్వతైశ్వర్యభాస్వద్వృత్తి నివసింప
శ్రీమహాలక్ష్మిఁ బ్రార్థించిపొగడి.

1. విఘ్నేశ్వరుఁడు.

తే. గీ. యీవు సన్నాహ మొనరింపు మీ యటన్న
వెంటనే యింద్రుఁ డిన్నిగావించుకొనియె
బ్రహ్మబ్రహ్మర్షి యుక్తుఁడై వచ్చుటయ్యె
నఖిల సంభారములు సిద్ధ మయ్యె నయ్య. 107

గీ. అనుచు శ్రీహరి నవ్వుచు నతనిఁ జూచి
యిట్లనియె నేకతంబున నింతపుట్టె
దాని నిపుడైన మరలింపఁ గానఁడయ్యె
నయ్యమరభర్తదాని కేమందునయ్య. 108

మ. అని యాశ్రీహరి వల్కఁ గిష్పతి మహాత్మా! చాలదే మున్ను చే
సిన లోపం బిపు డట్టులేల మరలం జేయుం [1]బిడౌజుండు పే
ర్కొని సద్భక్తిని దారకేశు నభిషిక్తుం జేయ సంప్రీతుఁడై
కనుపట్టెం బరమేశ్వరుం డెదుట శ్రీగౌరీ సమేతంబుగాఁ. 109

గీ. ప్రేమఁ దనమ్రోల సాక్షాత్కరించినట్టి
పార్వతీపరమేశుల పాదములకు
భక్తిసాష్టాంగముగ మ్రొక్కి స్వఃప్రభుండు
స్వాపరాధంబు సైరింపుఁ డనుచు వేఁడ. 110

క. కరుణామతి నప్పరమే
శ్వరి యప్పరమేశ్వరుండు సంక్రందనునిం

1. ఇంద్రుఁడు.

గరములను బొదివి యెత్తిరి
శరణార్థుల నుత్తమ ల్విసర్జింపరుగా. 111

గీ. అనుచు లేవంగ నెత్తి వారస్మదీయ
భక్తనిర్మాల్యములగౌరవం బెఱుంగ
కవమతియొనర్చితివి దాన ననుభవింపఁ
గలిగె నీకిట్టి ఘోరసంకటము లింద్ర. 112

గీ. అయిన దేమయ్యెనోభుక్త మయ్యెఁగాని
యిప్పుడైననుదృశ్యమందించుకైన
నీశ్వరునికంటె భేదముం చెంచఁ బోకు
చానశాశ్వతైశ్వర్య మొందంగఁగలవు. 113

గీ. వెసనొనర్పించుకొనుము త్రివిష్టపాధి
రాజ్యపట్టాభిషేకభద్రప్రయత్న
మచ్యుతానుజ్ఞమున్నుగా నంతదనుక
నిందె సాక్షాత్కరించి నే ముందు మింద్ర. 114

క. అని యయ్యాదిమదంపతు
లనుజ్ఞ నిడి నిలిచి రయ్య యచటనె నీవుం
జనుదెమ్మనినఁ ద్రివిక్రముఁ
డనుమోదముతోడ వెడలె నాకంబునకున్. 115

సీ. ప్రవితతప్రతిచత్వర[1]ప్రతోళీబద్ధ
కాదంబినీసాంద్ర [2]కాయమాన
మాబద్ధపారిజాతాగపల్లవగుచ్ఛ
తోరణాఖిలగృహ ద్వారముఖము
ప్రోత్తంభితాష్టాపదోరులాంఛనవైజ
యంతీలసద్వైజయంతపదము
సహితాచ్ఛచింతామణీభద్రపీఠ ని
ర్మలసుధర్మాస్థాన మండపంబు

తే. గీ. భావుకశ్రీప్రసాధనై రానతంబు
చారుసమ్యగలంకృతోచ్చైశ్రవంబు
నగుచునపుడొప్పె నింద్రపట్టాభిషేక
శుభవిభవసూచకస్ఫూర్తి సురపురంబు. 116

క. శ్రీమించురథము నిల్పె స
చామరమును సధ్వజంబు సచ్ఛత్రమునుం
గా మెఱయంగ సరయుగతి
శ్రీమాతలి హరులఁ బూనిచి [3]హజారమునన్. 117

సీ. పరమపదోపాత్త విరజాసరిజ్ఝరీ
శుంభదంభ[4]శ్శాతకుంభకుంభ

1. పెద్దవీథిని గట్టఁబడిన. 2. మేలుకట్టు. 3. కొలువుకూటము. 4. బంగారు.

మీశకపర్దగం గాశైవలిన్యంత
రర్ణఃప్రపూర్ణ సౌవర్ణ ఘటము
నలినజకరకమండులుగర్భతలసంభృ
తాపస్స్మరజ్ఞాత రూపకలశి
త్రిజగన్నదీనద తీర్థాంబుపూరిత
స్వచ్ఛజాంబూనద స్థాలికయును
తే. గీ. సప్తరత్నాకరాంతర సముపనీత
పరమపావనజీవన పాత్రికయును
బంచవిధసారతరుపల్లవాంచితముగ
నుంచిరాస్థానిగురునిశిష్యులు గడంగి. 118

క. అమరగవిదధిఘృతక్షీ
రములుం గల్పద్రుసుమ మరందము నమృతం
బమరఁగఁ బంచామృతముల
సమకూర్చిరిమునులురత్న [1]చషకంబులలోన్. 119

చ. పరపుగ నేకనాదమయి పర్వి యఖర్వసుపర్వదుందుభు
ల్మొరయఁగ నేకధారమయి మ్రొగ్గిమరుత్తరుపుష్పవర్షము
ల్గురియఁగ నేకరేఖమయి కూడిసురీకరవల్లకీశ్రుతు
ల్బెరయఁగ నేకపర్వమయి బేర్చెఁ ద్రివిష్టప మప్పు డెంతయున్.

1. పాత్రిను.

శా. స్నాతాలంకృతవిగ్రహుండయి శచీసంయుక్తుఁడై దిగ్వరా
నీతుండై త్రిదివేశ్వరుండు సురమౌనిశ్రేణి దీవింపఁగా
నేతెంచెం బెరిమెన్ జయంతుఁడు కరం బింపొప్పఁ గైదండ యీ
మాతాపిత్రనువృత్తి నత్తఱి సుధర్మామంటపస్థానికిన్. 121

గీ. అప్పుడు తమతమవాసగేహములనుండి
వనజసంభవవామన వామదేవు
లచటికేతెంచి సమధిష్ఠిపార్శ్వపీఠు
లగుచు నిఁక నేలతడవు సేయంగ ననిన. 122

గీ. దేవరలయాజ్ఞ యనుచు సద్ధిషణుఁడైన
ధిషణుఁడు శచీయుతముగ నద్దివిజవరుని
భద్రచింతామణీపీఠిపై వసింపఁ
జేసి విఘ్నాధిపతిని బూజింపఁ జేసి. 123

మ. విధిపూర్వంబుగ నర్ఘ్యకృత్యములఁ గావింపించి నానావిధౌ
షధిసారంబుల సంభృతాఖిలజగజ్జాలస్రవంతీపయో
నిధినీరంబుల నించినట్టికలశానీకంబు నర్చించి వా
గధిపశ్రీపతిపార్వతీశ్వరులయాస్యంబు ల్విలోకించినన్. 124

క. చూపులు కృపారసమునకుఁ
బ్రాపులుగా నరసి లేచి వాసవుభద్ర
శ్రీపీఠంబున కెదుట స
మీపంబున నిలిచి వారు స్మేరాననులై. 125

సీ. ఈపురమున్నగాఁ బన్నగా సన్నగారి
నెన్నఁగారాని విభవంబు చెన్ను మీఱ
నాకలోకాధిపత్యాభిషేకమదితి
కశ్యపులచే నొనర్పింపఁ గడఁగుమనిన. 126

మ. గురుఁడభ్యర్చిత [1]శాతకుంభమయసత్కుంభంబుఁ జేఁ బూని ని
ర్జరలోకేంద్రునకాభిషేచనికమంత్రగ్రామపూతంబుగా
శిరమందల్లన పల్లవాగ్రముల మున్సించిచి తోడ్తోన శ్రీ
కరనీరంబులచే నొనర్చె నభిషేకం బప్రతీకంబుగాన్. 127

క. తరువాత నదితికశ్యప
హరిహరచతురాస్యు లతని కభిషేక మొన
ర్చిరి తిరముగఁ ద్రైలోక్యముఁ
బరిపాలింపుము నిలింప వల్లభ యనుచున్. 128

గీ. వరుస నంతట వసుదిగీశ్వరసురర్షి
యోధకన్యాపురంధ్రులత్యుత్సుకత్వ
మునసుగంధిప్రసన్నాంబు పూరములను
శక్రునభిషిక్తుఁజేసిరి స్వర్గమునకు 129

సీ. తుంబురునారదాదులు త్రిమూర్తులసభ
నెఱపుపాటవినంగ నెగడువారు

1. బంగారు కలశము.

క. కావున నీతఁడు గరుడ
గ్రావసమీపమున బంధురసరస్తటి ని
ష్ఠావాప్తికి మహిని మహా
దేవుని లింగాకృతిం బ్రతిష్ఠింపనగున్. 136

క. అని యింద్రుసి గరుడాచల
మున యందుక్త ప్రదేశమున శివలింగం
బు నొగిం బ్రతిష్ఠఁ జేయఁగ
ననిచిరి ననిచినదయ న్నయంబున నంతన్. 137

మ. [1]పురుహూతుం డిల కేగుదించి మహిమల్పొల్పొందుసుక్షేత్రమా
గరుడాహార్యము పొంత బంధురమహాకాసారతీరోర్వీశం
కరలింగంబుఁ బ్రతిష్ఠితంబుగఁ దగం గావించె నిష్ఠాప్తి కాం
గిరసుం డుక్తవిధిం గ్రియ ల్నడుప భక్తిశ్రద్ధ లేపారఁగన్. 138

గీ. అందు నయ్యిందుమౌళి పెంపందుచుండెఁ
బ్రమథగణయుక్తిఁ దత్క్షేత్రపాలకుండు
గాఁగ నుత్తరపూర్వది [2]క్చత్వరమున
సత్వరక్షణదీక్షోల్లసత్వరతిని. 139

క. క్రమ్మఱ నమ్మఘవుఁడు స్వ
ర్గమ్మునకు న్నమ్మదమ్ము గ్రమ్మఁగ జని వృ

1. ఇంద్రుఁడు. 2. చౌపదము.

త్తిమ్మనివ్విధువిధులకు విశ
దమ్మగ నెఱింగింప పాపు డయు దైవాజ్ఞన్. 140

క. నీకీక్రియ నిక(ముందు త్రి
లోకీసామ్రాజ్యమహిత [1]లుంటాక జయో
ద్రేకస్థితిపూజ్యము స
స్తోకధృతిప్రాజ్యమగుచు శోభిలు మఱియున్. 141

క. శత్రుక్షయ మిత్రోచ్ఛ్రయ
పుత్రోదయ నష్టరాజ్య పునరాశ్రయము
[2]ల్పత్రిపగోత్రక్షేత్రప
విత్రస్థలి నీ చరిత్ర విన(జదువ నగున్. 142

మ. వినయం బొప్ప నెవండు నీదయిన యీ వృత్తంబు నెం దేనియు
న్వినుఁ విన్పించుఁ బఠించు శ్రీవరకృపా విస్ఫూర్తి దీపింప నె
ట్టన నాతండు జగత్ప్రసిద్ధి గని నష్టద్రవ్యలాభాఢ్యుఁ డౌ
నని యమ్మౌవ్వారు నివ్వారంబు నిడి స్వోచ్ఛ్వాస శక్తి విచ్చేసినన్. 143

క. పునరధిగతరాజ్యోన్నతి
ననిమిషనాయకుఁడు [3]స్వస్థుఁడై త్రైలోక్యం
బునునిష్కంటకముగఁ బా
లన మొనరించెను త్రిమూర్తుల కటాక్షమునన్. 144

---

1. దోచుకొన్నవాని. 2. గరుడాద్రిక్షేత్రము. 3. స్వర్గరాజ్యమునందుండువాఁడై.

సీ. తనకార్యసాఫల్యమున కెవ్వరెట్టులు
శ్రమమోర్చి రటువారి సత్కరించె
సీకల్మి తన శక్తినే కల్గె మరలనం
చవలేపపడ కడంకువ మెలంగె
గురుమహాసిముఖపూజ్యు లరుదెంచు వార్తలు
దెప్పించుకొని విని తెని భజించె
నేలోక మేవేళ నేలీలఁ బాలింప
నగునట్టు లప్పట్టు లరసి ప్రోచె
తే. గీ. విజితు లగువారు తమనెంత వినయవృత్తిఁ
బ్రేమ నమ్మించి కొలిచిన విశ్వసింప
కాప్తబంధుగురూక్తుల నాదరించె
నతఁడు క్రమ్మఱఁ దన రాజ్య మధిగమించి. 145

క. శతగుణసంస్థాపితభూ
పతికులజేగీయమాన పరమాదార్యాం
చితవితతయశస్స్తోమా
శ్రితవసననిబద్ధహేమ శ్రీరఘురామా. 146

చ. రవికులదీపకా! భువన రంజక దివ్యకలాకలాపకా!
నవఘనవిగ్రహా! నతజనప్రతిపాదితభూర్యనుగ్రహా!
పవనజసేవితా! సకల పండితపావనభావభావితా!
ప్రవిమలవర్తనా! మునివరప్రకరస్తుత పుణ్యకీర్తనా! 147

స్రగ్విణి. భానుమన్నందన ప్రాజ్యరాజ్యప్రదా!
మానినీగార్హస్థ్యసంపత్పరిశ్రీప్రదా!
జ్ఞానిచిత్తాంబుజసంచారకృత్త్విట్ప్రదా!
జానకీమానసోత్సాహలీలాస్పదా! 148

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాభిధస్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధిసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకటకృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
విధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయం బను ప్రబంధంబు
నందుఁ బంచమాశ్వాసము.

శ్రీ సీతా రామార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శ్రీ రా మ.

శ్రీ మ హేం ద్ర వి జ య ము

ష ష్ఠా శ్వా స ము.

శ్రీరమ్యభూరిమహిమో
దార! సదారక్షితాఖిలాంఘ్రిప్రణమ
ద్వారా! సజ్జనచిత్తవి
హార! కృపాధార! దశశతాంగకుమారా! 1

గీ. అవధరింపుము శౌనకాద్యఖిలమౌని
బృందమున కల బృందారకేంద్రుచరిత
సాంగముగఁ బల్కి మరల నిట్లనుచుఁ దెలుపఁ
దొడఁగె నవ్వలి కథను సూతుఁడు గడంగి. 2

ఉ. ఇంద్రుని సుస్థిరంబుగ స్వరింద్రునిఁ జేసి యుపేంద్రుఁ డిట్లు [1]ని
స్తంద్రత నుండు మంచుఁ దలి దంద్రుల సన్నిధి కేగి యోదయా
సాంద్రమనీషులార! సుర సత్తముఁ డుత్తమవైభవంబు గాం
చెం ద్రిదశు ల్మహోచ్ఛదశఁ జెందిరి యుష్మదనుగ్రహోన్నతిన్. 3

---

1. మెలఁకువతో.

క. దితిజప్రతతి రసాతల
గత మయ్యె సుతుండ నైతిఁ గద నేనును మీ
కతులతపోన్వితులారా!
హిత మింతకు వేఱె కలదె యెయ్యది యైనన్. 4

ఉ. నావిని వార లిట్లనిరి నందనునం దనువొందుకూర్మిచే
నీ విటు మా మనోరథము లెల్ల ఘటించితి దానఁ జేసి మా
భావము లుల్లసిల్లె నిఁక వాంఛితము ల్మఱి వేఱె యున్నవే
కేవల మిప్పు డేము కృతకృత్యుల మైతిమి ఖ్యాతి మీఱఁగాన్. 5

క. ఐనం గల దొక యీప్సిత
మోనందన! నీవు మాకు నుదయించిన యీ
స్థానంబున [1]నర్చాకృతి
వై నిలువఁగ వలయు నెపుడు నది యే మనినన్. 6

క. తనయులు పొడమిన వాసర
మునఁ బందువు సేఁత సుతులు పొడమిన గేహం
బున శుభవిధులం గూర్చుట
జననీజనకులకుఁ జిత్తసమ్మద మొదవున్. 7

క. తల్లియుఁ దండ్రియునుం దమ
యుల్లంబులలోనఁ బిల్ల లుల్లాసముతోఁ

1. పూజకుఁదగిన ఆకృతిగలవాఁడవు:

జల్లగ వర్ధిల్లఁగ భువి
నెల్లప్పు డలఁచుచుందు రిట్టి శుభవిధుల్. 8

గీ. కాన నీవు బలిని గానఁగా నేగిన
నాటిఁయాశ్రమంబునను సతంబు
నిలిచియుంట మాదుతలఁ పని తెలుపఁ బు
త్రుండు కేలుదోయి దోయిలించి. 9

చ. అల బలిఁ గానఁగా నరిగి నప్పటియాశ్రమ మందు నుండఁగా
వలయు న టన్న మీ నుడులు వ్యర్థము లౌనె తదాశ్రమంబునన్
[1]వలనుగ నెల్లకాలమును వర్తిలువాఁడ మదీయమా జని
స్థలమును వీడ కచ్చట నె సమ్మతి నుండుఁడు మీర లెప్పుడున్. 10

గీ. భాద్రపదమందు మజ్జన్మ వాసరమున
శక్తికొలఁదిగ భక్తి నుత్సవము లెవరు
సలుపుదురు వారి కోర్కు లొసంగు చుందు
ముఖ్యముగఁ బుత్రవాత్సల్య పూర్ణులార! 1

సీ. మీమాట జవదాఁటు మీ రాన తిచ్చిన
యాశ్రయంబును వీడ నని తలంపుఁ
డగ్గరుడాద్రిపై నఖిలపూజ్యంబైన
యర్చాకృతి వహించి యధివసింతుఁ

1. ఒప్పుగా.

గలికల్మషవినాశకంబై మదర్చావ
తారంబు కడుమహత్త్వంబు గాంచు
వేంకటేశాభిఖ్య వెలయు నాలుగుపుణ్య
దేశంబులందు మదీయమూర్తి

తే. గీ. ధరణిఁ గలివేళ శేషాద్రిద్వారకయును
నొప్పురము నుపమాకయు నాఁదనచ్చు
దివ్యదేశంబు లవి జగత్సేవ్యమాన
భవ్యవిభవమహత్త్వసంభావ్యగరిమ. 12

గీ. కొంతకాలంబు శేషాద్రిఁ [1]గొమరసామి
యనుచు భావింపఁగాఁ బడియంత నంత
శ్రీనివాససమాఖ్యఁ బ్రసిద్ధమైన
వేంకటేశాఖ్య వెలయుదు విశ్రుతముగ. 13

ఉ. అంతట ద్వాపరాంత మగు నప్పుడు నారదమౌని మన్నగో
పాంతముఁ జేరు సేతుమధురాదికదక్షిణదేశయాత్ర ల
త్యంతము దీక్షఁ జేసికొని యందు మదీయ నివాసపుణ్యవృ
త్తాంతము నాన తీవలయు నంచు ననుం గడు వేఁడు వేడుకన్. 14

మ. అపు డానాలుగు మన్నివాసముల మాహాత్మ్యంబు సాంతంబుగాఁ
గృపనేఁ దెల్పఁగ దేవమౌని యురగాధీశాద్రిపై నుండి య
య్యుపమాకం గన నేగుచు న్నడుమ నెన్నో పుణ్యదేశంబు ల
చ్చపుభక్తిం దిలకించు నంచును భవిష్యద్వృత్తమేఁ దెల్పఁగన్. 15

1. కుమారస్వామి.

క. అక్కడనె యుంట ముని విని
యక్కడ కేతెంచి మిగుల నానందముతో
న[1]కొ్కటికవడుగుఁ బనివిని
య[2]కొ్కటిక న్విడిచి యేగె నభిమతగతియై. 16

సీ. ఏగి యన్నారదుం డెపు డెపు డాద్వాప
రావసానం బని యాత్మయందుఁ
దలఁచుచు నుండంగఁ దత్సమయంబురా నంత
దక్షిణదేశయాత్రల నొనర్చి
కొని శేషగిరి నివాసుని శ్రీనివాసుని
వేంకటేశ్వరుని సేవించి యుండఁ
గరుణ శ్రీహరియు సాక్షాత్కరించి మదీయ
నిలయము ల్గొలువఁగా వలెనటన్న

తే. గీ. స్వామి! శ్రీమాధవ! మహాప్రసాద మనుచు
వెడలి ప్రథ[3]మావసథముగా వెలయుదాని
మాని శ్రీకాళహస్తినామప్రసిద్ధ
సిద్ధనిలయంబుఁ దొలుత వీక్షించె నెదుట 17

మ. వినువీథిం జనుదెంచుచుం గనియె నవ్వీణామునీంద్రుండు తి
న్ననిభక్త్యున్నతిఁ దన్నుఁ గొల్వ మది నానందంబునుం బొంది తి

1. వామనబ్రహ్మచారి, 2. గ్రామము. 3. ఇల్లు.

న్నని లోఁగొన్నసమీరలింగని నిశాంతంబైన శ్రీకాళహ
స్తినగస్త్యప్రభవాతటి న్నతజనశ్రీదంబుఁ బ్రాసాదముల్. 18

చ. ఘనతరభక్తి న మ్మునిశిఖామణి దచ్ఛిఖరత్రిశూలమున్
గనుఁగొనినంత నే మహతికాజపమాలలతోడి కేలుదో
యిని నిటలంబు నందు ఘటియించి తదంతరమూర్తి నాత్మలోఁ
జొనిపి నమశ్శివాయ యనుచుం దగ మ్రొక్కె నతో త్తమాంగుఁడై

సీ. అడ్డదిడ్డంబుగా నొదల నిడుకొన్న
వలిపంపుమడుఁగు దోవతిఁ లపిడుప
లళికప్రదేశాది కాంగకంబుల లెస్స
ప్రామినదట్టంపు భస్మరేఖ
లెడమమూఁపులయందు దృఢముగాఁ గన్పట్టు
స్వచ్ఛప్రభంబులౌ జన్నిదములు
గడుశుభ్రముగఁ దోమినడికేలఁ దాల్చిన
యా[1]తామ్రతామ్రమయాంబుపాత్ర

తే. గీ. లమరఁ గాంచనముఖరీజ లానగాహ
నములఁ గావించి వాయులింగము భజించి
పరశివ స్తవముఖు లౌచు వచ్చుద్విజులఁ
గాంచి దివిజమహర్షి హర్షించె మిగుల

1. ఎట్టని, రాగి.

శా. ఏవారిం గనుఁగొన్న [1]బాశుపతదీక్షైకస్ఫురల్లాంఛనం
బేవారిం గనుఁగొన్న నిర్జరధునీ హృద్యాంబుపూరౌపమం
బేవారిం గనుఁగొన్న బద్ధమదమత్తేభేంద్రదానోక్షితం
బేవారింపఁగరానిభాగ్యగతిచే నిచ్చోటి కేతెంచితిఁ. 21

మ. పురి పంచాక్షరి విప్రులెల్ల జితకాము లిభ్యాపతుల్ రాజశే
ఖరు [2]లూరవ్యులు గిన్నరాధిపతిసఖ్యప్రఖ్యు [3]లంఘ్ర్యుద్భవుల్
పరమాహీనగుణుల్ సమస్తజను లైశ్వర్యాఢ్యులుం గావునం
గర మాక్షేత్రముచూడ దక్షిణదిశాకైలాసమై భాసిలున్. 22

సీ. శ్రీకాళహస్తిపురీసాయకుఁడు సర్వ
మంగళాఢ్యుఁడు రాజమకుటమౌళి
జ్ఞానప్రసూనాంబ సకలభూభృద్రాజ
మూర్ధావతంసంబు ముద్దుఁబట్టి
సౌవర్ణముఖరిప్రసన్నపావనమూర్తి
బహుజీవనాధార భవ్యకీర్తి
పరివారదేవత ల్పరశివధర్మప్ర
భూతప్రభూత విభూతిశాలు

తే. గీ. లహహా! దక్షిణకైలాసమై యెసంగు
నీమహాక్షేత్రవాసుల కిహపరములు

1. శివదీక్ష. 2. కోమట్లు. 3. శూద్రులు.

కరగతఫలంబులై యుండుఁ గాన నిందు
నిలువ నలువయు బలువైన సిష్టఁగోరు. 23

గీ. ఇచటఁ గీటసరీసృపమృగకిరాతు
లవ్యయానందమును జెందిరని యెఱిఁగియు
నేల స్వర్గాదిపదవుల నేలఁదివురు
శతముఖాఖిలామర సముదయంబు. 24

చ. ఋషి దనియించె స్వర్గముఖరీసరిదంబుఝురీపరిస్ఫుర
త్పృషతపరంపరాభరధురీణసమీరణపోతజాతము
న్మిషదరవిందగంధభృతి మెల్లన వచ్చుతదీశలింగర
హిషతురగార్భకానుగతి నిమ్మడియై యవు డల్ల నల్లనన్. 25

ఉ. మౌని తదీశ గేహముఖ మంటపసీమను సాఁగిమ్రొక్కి యా
స్థాన[1]సభాజిరంబునఁ బ్రదక్షిణకృత్యము దీర్చి నందిరా
జానుమతిం దదంతరగృహంబున కల్లన యేఁగి నమ్రుఁడై
జ్ఞానసునూంబికాహృదయ నాథుఁ గనుంగొని భక్తియుక్తుఁడై. 26

క. [2]మందాకినితోయంబుల
మందారప్రసవములను మరుదాకృతి నీ
శుం దానములను బూజల
నుం దనిపి మునీశ్వరుండు నుతియించె నిటుల్. 27

---

1. సభాంగణము. 2. ఆకాశగంగ.

గీ. దేవతాదేవ! తావక సేవకత్వ
భావుకులకును భవభవ ద్భవ్యనామ
సంస్మరణశీలురకుఁ గాక [1]సంసరణము
దాఁటఁ దరమెగజ[2]ఘణదాటదమన. 28

క. బహుగతుల నిటుల శ్రీకా
ళహస్తినగరీశువినుతుల నొనర్చి ముహు
ర్ముహురావర్తితకీర్తన
మహతిసహాయముగ గాన మాధురిఁ జూపెన్. 29

ఉ. అచ్చట నుండి వెల్వడి వియచ్చరమాని పినాకినీధునీ
ప్రోచ్చలదూర్మిమజ్జనసు పూతతరాకృతులై భజించినన్
గ్రచ్చర లిచ్చు రంగపతిఁ గన్గొన [3]విక్రమసింహపట్టనం
బచ్చపుభక్తి మీఱఁగ విహాయసపద్ధతిఁ జొచ్చెఁ జెచ్చెరన్. 30

ఉ. శ్రీరమణీయమై కవివరేణ్యనరేంద్రుల కెద్ది యాంధ్రభా
షారసికత్వకీర్తి నిడఁ జాలి బృహస్పతినైనఁ గేరి యె
య్యారను ముద్దరాలయిన నుక్తిచమత్కృతిఁ జూపు నట్టినె
ల్లూరుపురంబుఁ జొచ్చెదన యోరలఁ బౌరులు వెంటఁ గొల్చిరాన్.

క. పెన్నఁ గని మాని నుతి సలి
పె న్నగనిర్ఝరిణి కాదు పిన్నగఁ దగు రూ

1. సంసారము. 2. నీటఁ దిరుగు మొసలి. 3. నెల్లూరు.

పెన్నఁగ నిర్జరనది కిది
పెన్నగ నిక్కముగఁ గాశ్యపి కిది యటంచున్. 32

గీ. లోని కరఁగి భుజంగశయానుఁ డగుచు
యోగనిద్రాభిరాముఁడై యొప్పువాని
రంగనాయకు మన మలరంగఁ గాంచి
మేని పులకాంచితాంగుఁడై మహితభక్తి. 33

క. వలఁగొని సాష్టాంగనతుల్
సలిపి రహి న్మహతి గాన సారామృతమున్
వెలిసి మెల పొలయఁగా మే
ల్కొలిపి ప్రసన్నునిగఁ జేసి కొని వెడలి వడిన్. 34

సీ. మంగళాచలసీమ మంగళామలధామ
వర్తియౌ నరసింహమూర్తి సేవఁ
గావింపఁగా నెంచి భావింపఁగా నంచి
తంబైనభక్తిచేతంబు లేవఁ
దనరంగ ఘనలీల దనరంగదనుకూల
సరణిగా వింతైన కరణి భావ
భవ్యంబుగా శ్రుతి శ్రావ్యంబుగా శ్రుతి
స్వరలయాగ్రామభాస్వరతఁ గేవ

తే. గీ. లంబుగను జేతనాచేత నంబులుగను
వృత్తి వినిమయ మబ్బ ముద్వృత్తిఁ జేయ

వీణ వాయించెఁ గానప్రవీణ తైక
సుందరుం డందు మానిపురందరుండు. 35

గీ. సామిచేఁ గ్రోలఁగాఁబడి సామి శేష
మైనయాత్మకమండలు పానకంబు
నాని యందుండి యమ్మౌని యరిగి కాంచెఁ
గృష్ణవేణి పయోనిధి కృష్ణవేణి.

శా. ఆ కృష్ణానది దేవమౌని తడవు ద్యద్భక్తిమై స్నాన ని
ష్ఠాకృష్ణాశయవృత్తి మీఱ నియతుండై మజ్జనో న్మజ్జన
వ్యాకీర్ణాత్మజటాభరంబుగఁ దదే కాసక్తి నుండం బ్రజా
నీకం బారయుచుండె నొద్దనఁ ద్రివేణీసంగమభ్రాంతిచేన్. 37

గీ. ఆతఁ డచ్చోఁ దడవు తీర్థమాడి విహిత
కృత్యములఁ దీర్చికొని లేచి గిరితటమున
దిటముగా భక్తులను బ్రోచు దీక్షనున్న
కనకదుర్గామహాదేవిఁ గానవరిగి. 38

క. అంబా త్రయరూపిణి! యో
యంబా! శ్రితవితతిఁ గడు దయం బాలనఁ జే
యం బాపములం బాప భ
యం బాఁపఁగ నోపు దీవయంబా! జగతిన్. 39

క. నీపదములఁ జూడంగా
[1]నీపదశస్రగ్విభాసి నీ! పదపడి నే
నీపదములఁ బాడంగా
నీపదవి న్వచ్చినాఁడ నీపదమునకున్. 40

మ. అన నద్దేవి ప్రసన్నరా లగుచు నాహా! దేవ మౌనీంద్ర! నీ
ఘన సంగీతకలాకలాపకలనా కౌశల్య మెన్నాళ్ళకో
విన గల్గెం గద నేఁడు వెండియు మడి ద్వీపంబున న్నాఁడు విం
టిని శ్రీరామపదాంక గేయమును దాని న్వీణియం జొన్పితే. 41

క. అన విని యనిమిషముని యను
జననీ! శ్రీరామనామ సారజ్ఞత్వం
బనఁగా నీవల్లభునిది
యును నీయదియును గదమ్మ! యోహారుకొమ్మా! 42

క. నీమణివీణాసన్నిధి
నామహతి యనంగ నెంత నాగానకళా
సామగ్రి యెంత నన్నీ
వేమేమో పెద్దఁ జేసె దేటికె దేవీ. 43

క. వాయించెద నావీణియ
మ్రోయించెదఁ దంతియలను శ్రుతులకు రక్తిం

---

1. కడిమిపూఁతీఁకల హారము.

జేయఁగ నీదరిఁ జాలుదు
నా? యమ్మా! తప్పదనుటయుఁది నాయమ్మా? 44

క. నీ వాన తిచ్చినట్టులు
గావించెద ననుచు లెస్స గాన మొనర్చెన్
దేవియు జతగాఁ దనవీ
ణావాదన మాచరింప నారదుఁ డెలమిన్. 45

గీ. ఇట్టుల ద్దేవి సేవించి ఋషివరుండు
పనివినెడునప్పు డామె యిట్లనుచుఁ బలికె
మెచ్చితిని గోరుకొనుమయ్య యిచ్చెదాన
వరము నెద్దియు నైననిర్జరమునీంద్ర.

గీ. అనిన విని యామెతోడ నిట్లనియె మునియు
నంబ నన్వీతరాగుఁడ నని యెఱింగి
యును వరముఁ గోరికొను మటంచును వచించి
తరయ నన్వీతరాగుఁడ ననియు చెపుమ. 47

క. ఐన నొక కోర్కి కలద
మ్మా! నామది రామనామ మంత్రమ్మనకున్
ధ్యానాద్యుపాసనల కే
వైన విశేషంబు లున్న నవి విన వలఁతున్. 48

మ. కో. నావుడుం దరహాసమున్ వద నంబునన్ వెలయించి యా
దేవి యమ్మునిఁ గాంచి యిట్లని తెల్పెఁ దారకమంత్రమం

దే విశేషము లున్నవో పరమేశ్వరుండు మదీశ్వరుం
డే వచింప [1]వలంతి గాక యొరు లెవ్వరైన సమర్థులే ? 49

గీ. వరము వేఁడు మనుచు బలవంత మొనరించి
యడుగనిడఁగ జాల కుడుగ వలసె
నైన నాదునుడువు వ్యర్థం బొనర్తునే
తగినవెరవుఁ దెల్పు దానఁ గాక. 50.

గీ. మునిజనవరేణ్య కాశికాపురమునందు
విశ్వనాథుండు మన్నాథుఁడీశ్వరుండు
రామనామప్రబంధకీర్తనము వినినఁ
దన్మహామంత్రరాజతత్త్వంబుఁ దెలుపు. 51

తరలము. అనవుడు న్ముని దేవి కిట్లను నమ్మరో! విను మమ్మ! నా
మనవి నే నిపు డిట్టు లయ్యుపమాక వేంకటనాథు సే
వన మొనర్చ్చ కడంకమైఁ జనువాఁడనై నడు ద్రోవ నిన్
గని కృతార్థుఁడనైతి మోదము గంటి ఖేదము గెంటితిన్. 52

ఉ. ఇమ్మహి వేంకటేశ్వరుని యిమ్ములు నాల్గు చెలంగు దివ్యదే
శమ్ములు సేవలమ్ముఁ గలుషమ్ములఁ బాపఁగ నోపు నర్థవా
ద మ్మిది గాదు శేషగిరి ద్వారక నౌపురి గారుడాద్రి స
త్యమ్మ ప్రసిద్ధసిద్ధనిల యమ్మ లభీష్టఫలప్రదమ్ములున్. 53

---

1. సమర్థుఁడు.

క. ఆనాల్గు దివ్యపదముల
లో నెవ్వఁడు తప మొనర్చు లోకజనిత్రీ!
వానిది యగుఁ దప మల[1] శే
వానదితటిఁ జేయుతపమువలె నిడు ఫలమున్. 54

క. ఆ వేంకటవిభునెళవుల
కేవారలు నైన యాత్ర కేగుదురో వా
రా వెనుక నితరయాత్రలు
గావింపఁగ రాదటంచుఁ గల విలఁ బలుకుల్. 55

సీ. కావున నిచ్చోట్టుఁ గడచి యెవ్వలనికిఁ
జనఁజన దని కొంత సందియంబు
నచట నమ్మంత్ర మత్యల్పమైన జపింప
నగు సిద్ధి యనుచుఁ గొండంతయాస
కోరినొమ్మని యాస గొల్పి లేదన నొప్ప
నే యని యడుగ నీ యెడ భయంబు
నీమొకే తెలుపఁ డా యీశుండు నాకెట్టు
లెఱిగించు ననుచునిస్పృహత గొంత.

తే. గీ. "పెట్టఁజాలక యుండినఁ బెట్టునిల్లు
నైనఁ జూపింపవలయు" నన్నట్టు చూపి

---

1. నర్మద.

తీవటంచు సమాధానవృత్తి కొంత
కలిగి నాడెంద మిప్పేళ(గలఁత నొందె. 56

మ. అన మందస్మిత మొప్ప దేవి కరుణాస్వాంతంబుతో మౌని కి
ట్లనియె న్గమ్యము దక్క నిన్నడుమఁ బుణ్యక్షేత్రముల్ రెండు గ్గిం
గనుపట్టుం గద ద్వారకాపురియు నౌకాపల్లియు న్వేంకటే
శనివాసంబులు సిద్ధసేవ్యములు శశ్వద్విశ్వసంభావ్యముల్. 57

క. రేవాతీరతపంబును
శ్రీ వేంకటనాథుఁ డుండు క్షేత్రంబులలోఁ
గావించుతపంబును సరి
యై వెలయు న టన్నుడి యథార్థము గాఁగన్. 58

ఉ. గౌతమిరెయొద్దనం దప మఖండఫలప్రద మంచుఁ గోవిద
వ్రాతము వల్కుచుంట వినవా మన వామనవామదేవు ల
ప్పూతమహాస్రవంతి కిరుపొంతల నాజలరాశిగాఁగ నా
త్మేతరదేవత ల్గొలువ నిచ్చ వసించిరి పెక్కురూపులన్. 59

క. నారద భద్రాద్రిస్థిత
తారకమంత్రాధిదైవత శ్రీరామో
దారపదోదకపావన
మైరాజిలు గౌతమీమహానది యెల్లన్. 60

గీ. దేవతను బట్టి క్షేత్రంబు దివ్యమగును
దీర్థమును క్షేత్రమును బట్టి దివ్యమగును

[1]త్రితయమొక్కెడఁ గూడిన దివ్యదేశ
మిద్ధరిత్రి నిదే కద సిద్ధపదము. 61

క. ఆకరణి దివ్యపదమగు
నా కాపల్లి యందు రామనామ జపం బీ
వేకాగ్రవృత్తి జేసినఁ
జేకుఱుఁ దన్మంత్ర విధ మశేషముగ వెసన్. 62

సుగంధి. ఓతపస్విలోకనాథ యుగ్రమాతపంబు నీ
గాతమీస్రవంతిఁ జేయఁగా దయార్ద్రచిత్తుఁడై
ప్రీతి వేంకటేశ్వరుండు పెంపుమైఁ బ్రసన్నతన్
నీతలంపు దెల్పు నాధునీవతంస మిట్లనున్. 63

శా. నాతీరంబున సంవసించి కరుణ న్నాకావిహారంబుల
న్నాలోయంబుల సంచరించుచు నను న్మన్నింపవే యంచు నా
[2]స్రోతస్విన్యవతంస మీప్సితపుఁ దీరుం దెల్పనల్పేతర
ప్రీతిం దా నివసించెఁ దత్తటమునన్ శ్రీవేంకటేశాకృతిన్. 64

గీ. అట్టులాతఁడు వసియించి నట్టిదేశ
మోడపల్లె యనంగఁ బేరొంది వెలసె
నందుఁ దపమాచరించిన యట్టివారి
వాంఛ లీడేర నాహరి వర మొసంగె. 65

1. మూఁడును. 2. నదులలో శ్రేష్ఠమైనది.

గీ. అందుఁ గొన్నాళ్లు నియతి నీ వధివసించి
యరుగు మవ్వలి దరికిఁ గార్యార్థివగుచు
నచటి కెదుటను దోఁచుఁ బుష్పాద్రిపద్మ
శైలధవళాచలములు నిర్జరమునీంద్ర! 66

సీ. గోదావరీవారిఁ గోటిలింగేశ్వరు
భక్తియుక్తిగ నభిషిక్తుఁ జేసి
తత్పార్శ్వవర్తిసీతారామమూర్తిఁదా
రకనామదివ్యమంత్రమునఁ దనిపి
తద్యామ్యభాగసంస్థాయిమార్కండేయ
శంభులింగము సమర్చన మొనర్చి
తద్దక్షిణమ్మున ధవళాద్రిశ్రీజనా
ర్దనుఁ గొల్చి రామపాదముల కెఱఁగి
తే. గీ. యనలఁ దూర్పుదెసకు నై యోజనత్రయ
దూర మరిగి యచటఁదుల్యాదరిని
జెలగుచున్నయట్టి శ్రీకుమారారామ
సీమ భీమనాథు సేవఁజేసి. 67

క. అందుండి పీఠపురమున
కుం దరలుము కుక్కుటేశు కోవెలనడుదా
రిం దోఁచు గవనిమ్రోలఁగ
నం దగు నందీశకేతనస్తంభముతోఁ. 68

క. ఆదివ్యక్షేత్రంబున
నీదగు కోరిక లభించు నిక్కంబుగ నీ
కేఁ దెల్పెనుపాయం బదె
యోద్వైతమునివరేణ్యా! యుతతరపుణ్యా! 69

చ. అది యెటు లన్న-చో నొకయుపాయముఁ దెల్పెద నంటి మున్నె యా
సదయునివిశ్వనాయకుఁ బ్రసన్నుని జేసికొనంగఁ గాశికై
యది పని గాఁగ నేగవలదంతట నాతఁడు నిండియుండు నా
రద! జగదంతరాత్ముఁడని ప్రాజ్ఞులు పల్కఁగ నాలకింపవే. 70

శా. కైలాసంబునుఁ గాశికానగరియుం గాణాచిగా నాతఁ డే
లీలం దా వసియించియుండు భువి నాలీల న్వసించెం గదా
యేలాతీరమునందుఁ బీఠపురి దేవేంద్రార్థసిద్ధ్యర్థమై
వాలాయంబుగఁ గుక్కుటాకృతి స్వయం వ్యక్తాచ్ఛలింగంబునన్.

శా. ఆకాశీపురి యాదిమం బిది ద్వితీయం బంచు విశ్వేశ్వరుం
డో కంజాతభవాత్మజాత! సతతం బుల్లాస మేపారఁగా
శ్రీ కైలాసమునందుఁ బోలె నివసించెం గుక్కుటాకారుఁడై
లోకానుగ్రహకాంక్షఁ బారిషదపాఘు ల్వేలుపుల్గొల్వఁగాన్. 72

సీ. భాగీరథి యటంచు వచియింతు రచ్చోట
నేలానది యటంచు నిచటఁ బేరు
బిందుమాధవుఁ డంచు బేర్కొందు రచ్చోటఁ
గుంతిమాధవుఁ డంచు నెంతురిచట

మణికర్ణిక యటంచు గణుతింతు రచ్చోట
ఖ్యాతి యిచ్చటఁ బాదగయ యటంచు
సన్నపూర్ణయటంచు నెన్నుదు రం దెందు
శ్రీరాజరాజేశ్వరి యని కీర్తి

తే. గీ. యందు విశ్వేశ్వరుం డందు రిందుఁ గుక్కు
టేశ్వరుం డందు రింతె కాకింతయైన
భేదమున్న దె కాశికిఁ బీఠపురికి
సంజ్ఞలే భేదములుగాని సన్మునీంద్ర. 73

క. అది యైదుక్రోశముల నిడు
పిది యామడవర్తుల మగు నెటుఁ జూచిన న
య్యది యిది పరమేశ్వరునకు
సదనంబులు భుక్తిముక్తి సంస్థానంబుల్. 74

శా. మున్నూటర్వది [1]దేవ తాయతనము ల్పొల్పొందు నవ్వీటిలోఁ
జెన్నారు న్నలుతట్ల యూపముల వాసిం జెంది యేలాతటిం
గన్నారం గన సౌధయూథము లసంఖ్యాతంబు లవ్వీథులం
దున్నం దన్నగరీప్రభావము దరంబే యేరికి న్నారదా! 75

ఉ. తారకమంత్రముం గుమఁడు దా నయి మానుగ నిచ్చటన్ జనుల్
దా రకలంకులై మనఁగ దప్పక యొప్పుగ నిప్పురంబునం

1. దేవాలయము.

ద్వారకవిద్విషద్గురుఁడు దా నుపదేశ మొనర్చు సత్కృపో
దారకటాక్షుఁడై శిశుత యాదిగ నైహికసౌఖ్యముల్గనన్. 76

ఉ. ఓదివిజర్షి వర్య! పురుహూతికపేరిటిశక్తిపీఠ మ
ష్టాదశపీఠులం దిది నిజంబుగ నెన్నఁ బిత్ర్యాణిముక్తికిం
బాదగయాఖ్యతీర్థము విభాసిలు నిందు గయాత్రయి న్నత
శ్రీదునిఁ గుంతిమాధవు భజింపఁగ నౌ నిటఁ బంచమాధవిన్. 77

క. గంగానది గోదావరి
యుంగావేరియును గృష్ణయును బోలికఁ జే
యంగాఁ దగ వేలేటికి
బంగారమె పండుదాని వాఃపూరములన్. 78

చ. జనములు గుంతిమాధవనిశాంతసుదర్శనదర్శనంబు చే
సిన మును చేసినట్టివి యశేషముగా నఘము ల్నశించు న
వ్వనజదళాయతేక్షణుని పాదసరోరుహదర్శనంబుఁ జే
సినఫల మిట్టిదింత యని చెప్పఁగ శక్యమె నీవెఱుంగవే. 79

చ. పొరిఁబొరి లేచి ప్రత్యహముఁ బ్రొద్దునఁ బుష్కరిణీజలంబులం
బరువడిఁ దీర్థమాడి జిగి పట్టుమడుంగులు గట్టి యెప్పుగాఁ
దిరుమణి [1]కాపు దీర్చికొని దివ్యతరద్రవిడప్రబంధభా
స్వరనినదాస్యులై తగఁ బ్రపన్నులు గోవెలఁ జొత్తు రేత్తెఱన్.

1. కావలిబొట్టు.

శా. సేవాకాలమునందు నందు నలలక్ష్మీరాజానికైంకర్యముం
గావింపంబఱతెంచి యొక్కమొగి భక్తశ్రేణి నిత్యంబు న
య్యావాసంబున భక్తిచే నుభయవేదాంతజ్ఞు లధ్యాపకు
త్త్వేవం జేయు [1]ప్రబంధఘోషముల నాలించుం బ్రమోదంబునన్.

సీ. సిరి యురంబున వసుంధరయునీలయు నెమ్మి
నిరుప్రక్కలవసించి మురువుఁ జూప
శంఖచక్రగదాసిశార్ఙ్గాయుధంబులు
మూర్తిమంతంబులై మ్రోలఁ దోఁప
వైనతేయుండువిష్వక్సేనుఁడును భక్తిఁ
గేల్దోయిమొగిచి ముంగిటను గొలువ
వివిధోపచారముల్ సవరించుచును శేషుఁ
డన్నివంకలఁ దానయై భజింప

తే. గీ. సురలుబ్రహ్మేంద్రసహితులై చుట్టునిలువఁ
బ్రత్యహముఁ గుంతిమాధవస్వామి కెలమి
పార్వతీపరమేశ్వరు ల్వచ్చి నెఱపు
రాజభోగంబుఁ గనుట దుర్లభము సుమ్ము. 82

సీ. మును మున్ను మాధవ పుష్కరిణీవారిఁ
దీర్థంబులాడి యద్దేవుఁ గొలిచి

1. ద్రవిడవేదములు.

యూవెన్కఁ బాదగయాస్నాతుఁడై హ స్తి
ముఖుఁ గాంచిదక్షిణామూ ర్తి నరసి
షణ్ముఖు సేవించి చండీశు భావించి
భైరవు భజియించి ధ్వజ [1]వితర్ది
కెలన నాత్మప్రదక్షిణముల నొనరించి
నందీశు నానతి నొంది లోని

తే. గీ. కేగి యచ్చట శ్రీకుక్కుటేశుఁ బరమ
భక్తి నభిషిక్తునిగఁ జేసి ప్రస్తుతించి
రాజరాజేశ్వరీదేవిఁ బూజనముల
సలిపి నాఁ డందు నివసింప వలె జనుండు 83

శా. సాయంకాలమునందు నందుఁ బురవాస్తవ్యుల్ సురస్తవ్యుఁడౌ
నాయీశానుని సేవనార్థమయి భక్త్యావేశ మేపార యా
తాయాతస్థితిఁ గూర్చుసందడి కమర్త్యశ్రేణి దాదవ్వులం
దే యుండుం దమ [2]వ్యోమయానములతో నింగి న్నిరీక్షించుచున్.

గీ. ఇతరులగు వేలుపులను బ్రత్యేకముగను
దత్తదాలయములఁ జూడఁ దగుఁగడంగి
యందునున్న న్నిన్నాళ్లప్రత్యహమునందు
నరయవలె రేపుమాపు శ్రీహరినిహరుని 85

---

1. అరుఁగు; వేదిక. 2. విమానములు.

సీ. వాణి వీణియఁ బూనిరాణతో వాయింప
విబుధేంద్రుఁ డింపుగా వేణు వూదఁ
గమలజుం డనుకూల గతిఁ దాళమున మీట
[1]నాళీకనిలయ గానంబుఁ జేయ
గంభీరముగ మృదంగము శౌరి మ్రోయింప
ననిమిషశ్రేణి చుట్టు నివసింప
నచ్చరల్ క్రమలయన్యాసంబుఁ బరికింప
బ్రహ్మర్షు లానందపరత నుండ

తే. గీ. రాజరాజేశ్వరీదేవి రత్నఖచిత
సింహపీఠికఁ గొలువుండి చిత్తగింప
సాంధ్యవేళలఁ గుక్కుటేశ్వరుఁ డొనర్చు
తాండవముఁ జూడఁ గన్నుల పండువగును 86

ఉ. ఆనటనావసానసమయంబున నల్లన విశ్రమార్థ మీ
శానుఁడు దేవితోడ వల చక్కినిఁ జక్కఁగ నేకపీఠికం
దా నివసించి యుండఁ బ్రమథద్వితయం బిరుతట్లఁ జామరల్
పూని విభూషణంబులకుఁ బొందగువింపుగ వీవ మండఁగన్. 87

గీ. పీఠమూలంబున వసించి వినయవృత్తిఁ
దనయు లిరువురుఁ బదమునొత్తంగ ముదము

1. లక్ష్మి.

గదురఁగొండొక సేపందుఁ గరుణనిలచి
కొలువుఁగావించునందఱుఁగలయఁగనుచు. 88

మ. స్మిత మొప్పన్ శశిమాళి భృంగి దెస వీక్షింపం దదిచ్ఛన్ సభా
గతు లెల్లం గడుఁబొల్లి నవ్వఁగఁ జమత్కారంబుగా నాతఁ డం
చితమౌహాస్యకళావినోదముఁ బ్రపంచింపంగఁ గొండొక్క సే
పు తగన్ లీలఁగఁ జిత్తగించి విలసన్మోదాత్ముఁడై పిమ్మటన్.

శా. దేవి న్నవ్వుచుఁ గాంచి యంతటనె నందిం జూడ నాతండునుం
బ్రావీణ్యంబును జూపు వేడుక నుమామాణిక్యవీణాగుణా
రావశ్రీ దన కంఠరాగమునకుం బ్రాపై విజృంభింప భా
షావామాక్షియు మెచ్చఁ బాడి విభునాజ్ఞం జెంది చాలించుచోన్.

చ. అమరమునీంద్ర! మంచిసమయం బది నీ కపు డీవుఁ జక్కఁగా
నమరిచికొన్న వీణియ సమంచితరీతి గ్రహించి రామనా
మము స్మరియించుకొంచు [1]సుర మస్కరిమండలినుండి మోల నిన్
గ్రమముగఁ గానిపించుకొనఁ గా [2]దరహాసముఁ జేయు నీశుఁడున్.

గీ. అదియయనుమతిగా నెంచి యంచితముగ
రామనామప్రబంధకీర్తనముఁ జేయు
మతఁడు నావలె సంతుష్టినానతిచ్చు
వరముఁ గోరు మటంచు నో వరమునీంద్ర. 92

ఉ. అందుల కీవు డెందమున యందలివాంఛ నివేదితంబుఁ జే
యం దగు నందుపై ముదము నందుచు నందిహాయుం డమందమా

1. సురముని. 2. చిఱునవ్వు.

నందము నీవు చెంద విధినందన! తారకమంత్రతత్త్వపుం
జందము నెల్లఁ దెల్పు నిటు సల్పు మటంచును దద్విశేషముల్. 93

ఉ. ఇంతియ కాదు తన్నగరి కీ వరుదెంచితి వన్నవార్త వి
న్నంతనె నిన్నుఁ గాంచు తెపు డంచుఁ దలంచుచు దేవసేవలం
దెంతయు భక్తి మ్రొక్కు లిడు నెప్పుడు నప్పుర మేలు ధారణీ
కాంతుఁడు వాని దుర్గమునకై చని యాతనిఁ బ్రీతుఁ జేయుమా.

ఉ. ఆతఁడు నిన్నుఁ దారక మహాత్త్వముఁ దెల్పు మటంచు వేఁడినం
జేతము బ్రీతి నొంద శశి శేఖరుఁ డేగతి నీకుఁ దెల్పె నా
రీతి సమస్తముం దెలిపి తృప్తిని జేయఁ దగుం గులక్రమా
యాతముగాఁగఁ దన్నిరతి నాతనిసంతతి వృద్ధిచెందఁగన్. 95

ఉ. ఆవిధి లబ్ధవాంఛితుఁడవై యుపమాకకు నేగు మంచు న
ద్దేవి యనుగ్రహించిన నిదేశము చొప్పున నప్పు డొప్పుగా
దైవతమౌని వెల్వడి యథాక్రమరీతి సమస్తతీర్థసం
సేవల నాచరించుకొని చెచ్చెర నగ్గరుడాద్రి కేగుచోన్. 96

క. వడి నడవిదారిఁ గొని కా
ల్నడఁ దా జడదారి యొకఁడ నడచెడు నెడ నొ
క్కెడఁ బ్రొద్దు గ్రుంకగా న
క్కడ నారే యుండఁ గడఁగి [1]కడ లీక్షింపన్. 97

---

1. దిక్కులు.

సీ. కహకహార్భటిఁ గాక ¹కంకగృధ్రోలూక
ములు గూండ్లదరిఁ జేయుకలకలంబు
వఱపు మున్పసినట్టి వాసితం బొనరింపఁ
గసువడిఁ జేయు నక్కలమతంబుఁ
బొడసూపఁదఱియంచు బడిబడి నేతెంచు
నలఁతిభూతములు గొండాడుకొదయు
వడిగీఱి భువిఁ బాఱవైచినయస్థికై
కలహించి మొఱుగు కుక్కలరవంబుఁ

తే. గీ. గలసి కర్ణకఠోరంబు గాఁగఁ దోఁప
బ్రహ్మరాక్షసచిరతరావాస మగుచు
ననతిదూరంబునం దొక్క ఘనవిశాల
మైనయశ్వత్థ వృక్షంబు గానవయ్యె 98

క. ఆరావిచెట్టువంకకుఁ
జేరక యొకగున్నమావి చేరువఁ దోఁప
న్నారదమునివరుఁ డాసహ
కారమ్ముక్రింద నివసించెఁ గడు నెమ్మదిగాన్. 99

ఉ. అంతటఁ దన్నిశం బ్రథమయామమునం ²జలపత్రభూరుహ
ప్రాంతము నుండి నక్క జెనక రాకుము రాకు మటంచు బిట్టుగా

1. రాబందు. 2. చలపత్రము = రావిచెట్టు.

నింతియెలుంగు దోఁప నిది యేమొకొ యంచు మునీంద్రుఁ డక్కజో
పాంతముఁ జేరనేగి యరయంగ నొకండును గానరానిచోఁ. 100

క. ఇది యేమని యబ్బురపడి
మొదలిటి సహకారమూలమునకుం జనఁగాఁ
పదపడి యప్పటిచొప్పున
ముదితయెలుఁగు వినఁబడంగ ముని సత్వరుఁడై. 101

క. అవ్వలనికిఁ జన నచ్చట
నెవ్వండును లేక యున్న నిది యే మనుచున్.
నివ్వెరపడి విడిదికిఁ జనె
నివ్విథమున మూఁడు సారులేగుచు రాఁగన్ 102

ఉ. సంధితమైన యంధతమసంబున వెండియుఁ గూయి దోఁప ది
గ్బంధ మొనర్ప నన్నెలవుఁ బాయు నుపాయము లేక మేన నే
సంధియునుం జలింపమిఁ బిశాచరముఖ్యమైన [1]క్ర
వ్యాంధసు లున్నచో నిలువ నచ్చటికిన్ ముని యోగి ముంగిటన్.

సీ. పవడపుఁగోళ్ల చప్పరపుమంచముమీఁద
హంసతూలికల శయ్యాతలమునఁ
గుదిటితోఁ దెమలించి కొని తెచ్చి యుంచిన
పూత కున్ముఖమైనపూవుఁదీప

2. రాక్షసులు.

పోలికఁ దముఁ గాసిపుడమి కేతెంచిన
మెఱుఁగారుక్రొక్కాఱుమించుఁ గదసి
కదలకుండఁగఁబట్టికలిపినమొయి లన
పెన్నెరుల్ మెయి నిండ విరిసియుండఁ
తే. గీ. జక్కఁదనమునఁ జొక్కపుఁ జుక్కవోని
దాన నక్కజమైనచందమున నచటి
యునికిఁగలదాని నెలప్రాయమునఁదనర్చి
మించునొకచిన్నదానివీక్షించియెదుట 104
సీ. కొఱవితో జగడించు కఱకునల్లనిమేను
మిడిగ్రుడ్లు గడితంపు మిట్టనుదురు
వెడఁదనోరును దుట్ట పెదవులుగొగ్గికో
ఱలుఁ బుఱ్ఱముక్కనిట్టలవుఁజెవులు
గుఱువంపుఁజేతులు గుంటఱొమ్మును దొట్టె
కడుపుఁనిడువుఁగాళ్లుఁ బొడువుమెడయుఁ
బల్లవెండ్రుకలుఁ దోల్పచ్చడంబును నల్ల
పూఁతగందమ్మును బుట్టతలయు
తే. గీ. నెముకకోలయుఁ బ్రేవుజందెమును బునుక
చెంబుఁ గలవానిఁదిండికై వెంబడించి
యలఁతి బూచులు గొలువంగ వలఁతి యగుచు
గండఁడగునొక్కబ్రహ్మరాక్షసునిఁ గాంచి. 105

శా. ఓహో! యీతనికృత్యమా యిది నిజంబూహింపఁగా నేల త
[1]ద్వ్యాహారంబులచే బయల్పడుఁగదా యంచుం గృపాయత్తుఁడై
యా [2]హంసీగమనావతంసము భయవ్యామోహముల్ వాపి నీ
వాహాకార మొనర్ప నేటి కన నయ్యబ్జాక్షియుం డిగ్గునన్. 107

క. మంచము డిగి పెన్నెఱుల స
మంచితముగఁ గ్రొమ్ముడిగ నమర్చికొని సమా
కుంచితవిగ్రహయై ముని
పంచాస్యునిపాదయుగళిఁబట్టి వచించెన్. 108

ఉ. ఓ మహితానుకంప! సమయోచితదివ్యతరప్రభావశా
లీ! మునివర్య! యే నొక నరేశ్వరుపట్టిని నన్నుఁ బట్టి వీం
డ్రీమెయి నీమహాటవికి నిమ్మణిమంచముతోడఁ దెచ్చి రిం
కేమి భయంబు నీపదము లేఁ గనుఁగొంటిని గంటి సౌఖ్యముల్.

చ. అనవుడు బాల! నీ వెవతె వమ్మ? వసించెదు దేశ మెద్ది? యె
వ్వనిసుత? వివ్వనంబునకు వంచన నిమ్మణిమంచమధ్యశా
యిని నిను ముచ్చిలించుకొని యీఖలు లంతిపురంబునుండి యే
యనవునఁ దెచ్చి రమ్మ? వనితా! వచియింపుము మాకు నంతయున్.

చ. అన విని నేను గన్యను మహామహుఁడైన కళింగదేశపుం
జనపతిపుత్రికన్ మదను జన్ముఁడు బాలుఁడు తండ్రి వైరితోఁ

---

1. మాటలచే. 2. అంచనడలుగల వనితారత్నము.

వెనఁకున బోరుచో నొకని వ్రేటున వేఱొకండుగా వడిం
దనువులు వాసి వీరవిహితం బగులోకముఁ జేరి రిర్వురున్. 111

క. పిమ్మట మాపదవికి మా
యమ్మను రాజ్ఞిగ సమాత్యు లనుమతిఁ జేయన్
నెమ్మిగ నామెయు రాష్ట్రం
[1]బుమ్మలికముఁ బోరయకుండ నోముచు నుండెన్. 112

గీ. పిన్ననాఁడు తండ్రి నన్నంధ్రదేశనా
యకున కిచ్చువాఁడ ననుచు ముద్దు
లాడుచుండు నాతఁ డట్లైనఁ దల్లియు
నట్టిపూన్కిఁ దానుఁ బట్టియుండె. 113

క. సచివౌఘము మజ్జనకుని
వచనంబులు వినుట నంధ్ర వసుధాధీశున్
సుచరిత్రునికా నెఱుఁగుటఁ
బ్రచురంబుగఁ దలఁపు లతని పై నిడి యుండెన్. 115

ఉ. నాజనయిత్రి వెంట నరణంబుగ వచ్చిన మంత్రి యొక్కఁడ
య్యాజిని గూలినట్టి [2]యభియాతికుమారుని వంగదేశపుం
రాజవునంచు వాని కిడ రాదొకొ నీదు తనూజ నంచు నే
వ్యాజముచేతనైనఁ గొనియాడును వానిని న న్నొసంగఁగాన్.

1. దుఃఖము. 2. శత్రువు.

గీ. విని విని యమాత్యులను బిల్వఁ బనిచి మ్రొక్క-
నాఁడు తత్తత్క్రియాలోచనముల నెఱపి
యిష్టగోష్ఠీవశంబున నిదియుఁ దలఁప
వారలందఱు నొక్కటఁ బలికి రిట్లు. 116

చ. ఒదవెను భీతి నీదు తనయుండతి శాలకుఁ డౌట వానిమే
మదయుఁ డటంచుఁ శాపభయ మన్న దెఱుంగఁ డటంచు మాపయిన్
వదలనిమత్సరంబు గలవాఁ డనుచున్ వినుచుందు మట్టిదు
ర్మదుఁ డగువానిబాంధవము మానుటయే సుమి మాకు మన్నసల్.

క. మాయేలిక యీబాలిక
యాయంధ్రనృపాలు దేవి కాఁగద యనుచున్
మాయందఱి ముందట వా
లాయముఁ బలుమాఱుఁ దన తలం పెఱిఁగించెన్. 118

క. ఆఁతఁడు పుణ్యశ్లోకుఁడు
వీతాఘుఁడు రూపబలవివేకాదులవి
ఖ్యాతుఁడుఁ గావున నాతని
కీతరుణి నొసంగ నిశ్చయింపుము మఱియున్. 119

చ. బవరపుమాట యమ్మనుజపాలునివీనుల సోఁకి నంతనే
జవనహయాధిరూఢుఁ డయి సైన్యసమేతముగాఁగ వ్రేల్మిడిం
బవనసమాన వేగమునఁ బాసటగా మనపక్షమూని వ

క. కావుననాజనపాలున
కీవనిత నొసంగ నిశ్చయింపుము నీవున్
మా విభునితలఁపు నట్టిద
నావుడు వారలకు మజ్జనని యిట్లనియెన్. 121

క. అనఘాత్మలార మీ తె
ల్పినచొప్పునఁగాక యెందు విధమునఁ గావిం
తు నె యని తద్బాంధవమున
కు నెదన్ మజ్జనని యియ్యకొనియున్న యెడన్. 122

గీ. నేఁటిమధ్యాహ్నమున వంగనృపునిపట్టి
నంగదేశాధినాథుండు సంగరమునఁ
జీవసంయుక్తునిగఁ బట్టిచెఱను బెట్టె
ననుచు మంత్రుల కొకవార్త వినఁగ వచ్చె. 123

ఉ. దాన నొకింత సంతసిలు దానను గావున నిర్మలోదక
స్నాన మొనర్చి సౌధమున సంజకడ న్నెఱు లార్చుకొంచు మం
దానిలసేవ్యమాన నయి యల్లన మంచమునన్ వసింపఁగా
నే నిదురించితిం బిదప నిచ్చట మేల్కని కన్ను విచ్చితిన్. 124

క. ఆ లో నీలోహాకృతి
యీ లోకభయంకరాత్ముఁ డెదుటం దోఁపన్
నాలో నే నొందిన వెఱ
పాలోకేశ్వరుఁ డెఱుంగు నంతట వీఁడున్. 125

గీ. నిన్ను మ్రింగువాఁడ నీమెడయం దున్న
పసిఁడిబిళ్ల ద్రెంచి పాఱునైన
కున్న ననుచు మిగుల నుగ్రుఁడై జంకింప
నడలు జెంది బొబ్బ లిడితి మిగుల. 126

క. ఆర్చినకోలంది పీఁగును
బేర్చినమూగ్రహముతోడ వెస మంచముతోఁ
జేర్చి నొకకొండముఱుఁగున
కోర్చితిఁ దత్సంకటముల కోపుణ్యనిధీ. 127

గీ. చిన్ననాఁడు తండ్రి శ్రీవేంకటేశ్వర
ప్రతిమ [1]సఱుత నంగరక్ష గాఁగఁ
గట్టె దానిమహిమగా నెంచి కొండంత
ధృతిని మంచ మేను దిగక యుంటి. 128

మ. అనఁ గారుణ్యమునన్ మునీంద్రుఁడును బాలా! యింక జంకేల? నీ
జననిం గూర్చెదఁ జేర్చెదన్ వడి మనస్సంప్రార్థితుండై ననా
ధునితోడ న్నినుఁగూడ నేఁడె యని యద్దుష్టాత్ముపై దోషనా
శనకృత్పావగయోధకంబు కలశస్థం బల్లనం జల్లినన్. 129

క. వీతాఖిలపాతకుఁడై
యాతఁడు బైశాచక్రియావిముఖుండై

1. మెడను.

యాతపసిపదములం బడి
యోతంద్రీ! బ్రోవుమనుచు నొగిఁ బ్రార్థింపన్. 130

శా. నీ వెవ్వండవు? నీకు నెప్పగిది నీనిర్భాగ్యరూపప్రచా
రావస్థాదులు గల్గె? నీయబల యెట్లాకృష్టయై చిక్కె నీ
చే? వీంద్రెల్ల నెవం డ్రమ దెల్పు మిఁక రక్షింతున్ సమగ్రానుకం
పావేశంబున వీంద్రతో నిపుడె నిన్నన్నం బిశాచేంద్రుఁడున్. 131

గీ. పాండ్య దేశాధిపుని ప్రాడ్వివాక వంశ
భవుఁడనగు నొక్క శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణుండఁ
బృథివి ధూర్జటిశర్మాఖ్య వెలయువాఁడ
నెల్లరకుఁ దెల్లమగుజాడ నెసఁగువాఁడ. 132

సీ. బాల్యకాలమునందె స్వాధ్యాయమయ్యెను
జవిచూచినాఁడ శాస్త్రిము లొకింత
[1]నాభిజాత్యము గలదంచు నిక్కుచునుందు
నప్రమాణోక్తి కింతైన వెఱవఁ
గడు [2]వికత్థనతచే మిడిసిపడుచునుందు
నొరులపెంపునకుఁ జూపోపఁ జాల
బ్రహ్మజ్ఞుఁడ నటంచుఁ బగ్గెలు గొట్టుదు
నెఱుఁగనివిద్య నికృష్టమందు.

1. వేదజ్ఞానము. 2. స్తోత్రము.

తే. గీ. నొరుని వలన నాకు నుపకృతి యొందాఁక
నొనరుచుండు నంత దనుక మెచ్చి
యేఱుదాటి తెప్ప [1]నేర్చిన చందాన
వాని పేరు వినఁగ నైన నొల్ల. 133

క. అనువర్తన గల యధముని
ఘనుఁడంచును గాకయున్న ఘను నధముఁ డటం
చును విభుసభ నభయుఁడనై
వినవీ వినకుండవీ చెవింబడ నఱచెన్. 134

గీ. చేసిన యఘంబు దాఁపక చెప్పికొనినఁ
బోవునందురు గానఁ దెల్పెదు మునీంద్ర
యెన్నియగుణంబులున్నవో యన్నినాదు
సొమ్ముగాఁ బ్రదిమ్మరుదుఁజుమ్ము రిమ్ముకొనుచు. 135

గీ. చిత్త మెపుడు ధనార్జనాయత్తమగుట
యాగభిక్షామిషంబున నచటికచటి
కేగఁగఁదలంచి కొమరుండు నేనుగూడి
యుత్కలంబులఁగంటిమూఁరూరుదిరిగి. 136

గీ. బ్రహ్మబంధునిఁ గేవల బ్రహ్మయనుచు
నుత్కలంబున జనులకు సత్కరించు

1. కాల్చిన.

ప్రతినయుండుట యను బ్రహ్మామతిఁ దలంప
నలసినంతధనంఁ బటఁ బడసి నాఁడ. 137

క. దాని నొకఖండి నిశికొని
నూనుండును నేను శకట చోదకుఁడును దే
శానకును మునలి రా నీ
స్థానమున దినావసాన సమయం బగుడున్. 138

సీ. ఆనాఁడె గౌతమీ స్నానయాత్రార్థమై
నడచి యేతెంచుచు నలుగురైదు
గురు మమ్ముఁ గూడిరాఁగొన్ని ముచ్చటలందుఁ
బరిచయంబయ్యెనప్పరుసవారు
కర్మఠుండని నన్ను గారవంబునఁ జూడఁ
గోరియద్దటి నొక్క గుంటజలము
లుంటఁ గన్గొని యేగుచుండుఁడు మాకుఱ్ఱ
వాఁడు మీరును సంధ్య వార్చివత్తు

తే. గీ. ననుచు వెనుక మొగంబైతి నరిగె బండి
కొంచెమైనను దడవుగా వించి చనఁగ
వలదె యని డొంకచాటున నిలిచియుండ
వచ్చెనాకస్మికంబుగ వ్యాఘ్రమొకటి. 139

క. అటపై నా కొదవిన ము
చ్చటఁ దెల్పఁగ నేల ని ప్పిశాచత దానం

ఘటియిల్లె రావిచెట్టు
ప్పటినుండియు నిదియె నాకు వసతిగ నమరెన్. 140

క. ఈయున్న పిశాచంబులు
నాయట్లప్పులిమొగంబునం బడి యిట్లై
నాయంతటి వవి గామి
న్నాయకునిగఁ దలఁచి యెపుడు నను సేవించున్ 141

క. పిమ్మట సుతుఁ డేమయ్యెనొ
యిమ్మెయిఁ గూర్చినధనంబు లేమయ్యెనొ యం
చుమ్మలిక మందుచుంటిని
జుమ్మీ యని బ్రహ్మరాక్షసుండన మునియున్ 142

క. చింతింపకు మొక్కింతయు
నంతయు నే వింటిఁ జుమి త్వదాత్మభవుని వృ
త్తాంతముఁ బీఠపురి న్ని
సంతతికిం గాంద్యమధుర సౌఖ్యము సుమ్మీ. 143

మ. పులివాతం బడి నీవు రాకునికి నీ పుత్రుండు ద[1]త్సార్థముం
బలుచందంబులఁ జింతచేఁ బొగులఁ దత్ప్రాంతస్థమౌ పల్లియం
గల గోపాలుర వారి డాసి యొక వ్యాఘ్రుం బిచ్చటం జేరి పాం
థులఁ బెక్కండ్రను బట్టి మ్రింగె ననినిం [2]దోధూయమానాంగులై

1. సమూహము. 2. కదులుచుండు దేహములుగలవారయి.

క. గొల్లలు మాపల్లెకు రం
డెల్లి గన న్వచ్చు మా మహీపతి యీరే
యెల్ల మృగంబుల వేటం
బల్లార్చివధింప నిచట వసియించె ననన్. 145

క. వల్లే యని వారందఱు
నుల్లంబుల నొల్లఁబోయి యుండఁగ నా రే
యెల్ల మెకంబులఁ బొరిగొని
యల్లన తద్దేశపతి సమాగతుఁ డయ్యెన్. 146

గీ. వచ్చి యవ్వార్త యచ్చటివారు దెలుపఁ
దాను గూర్చినపులిపోద దాపునందుఁ
గ్రొత్తనెత్తుటఁ దడిసిన యుత్తరీయ
మందుఁ గల పేరివర్ణంబు లరయఁ జేసి. 147

క. దైవగతిఁ గలుగు నాపద
లో విప్రకుమార! చింత నొందకు మెదలో
నీ విత్తంబును నిను మీ
యావాసపుటూరఁ జేర్తు నయ్యా యటంచున్. 148

గీ. తగిన సాహాయ్యమును గూర్చి తద్గృహంబుఁ
జేర్చి యేఁటేటఁ గొంతవార్షిక మొసంగు
చుండునఁట నాఁటి యమ్మహీంద్రుండు నేఁటి
కిని దదన్వయయుగ మట్టు లెనయు మైత్రి. 149

క. అని యచటి పౌరవృద్ధులు
నను గూర్చి తదీశకుల గుణస్తుతి గావిం
చు నెడం దెల్పినచరితం
బును నీపల్కినచరిత్రమును సరి గూడెన్. 150

గీ. పద్గయోదకబిందుసంపర్కమునను
దుష్టభావంబు మాత్రంబు దొలఁగెఁ గాని
విడిచిపోదయ్యెనుబిశాచవృత్తిగాన
దాని నెడఁబాయుచంద మందఱు వినుండు. 151

సీ. మీపిశాచత్వంబుఁ బాపుదు గొంద ఱి
మ్మంచంబుతోఁడ నిమ్మించుఁబోఁడి
నీయంధ్రదేశంబు నేలు శ్రీపీఠికా
పురనాథుసౌధాగ్రమునను డించి
యతని మేల్కొలిపి యీయతివవృత్తాంతంబు
నంతయు నెఱిఁగించి యనుగుదెంచు
నంతలోఁ గొంద ఱియ్యింతి నంతిపురంబు
నందుఁ గానక చింత నడలుచున్న
తే. గీ. యీమెతల్లికి నివ్వార్తలెల్ల దెలియు
నట్టులాకాశ [1]భారతి యనుకొనంగ

1. వాణి.

నొసఁటెవరు మిమ్ముఁ గనకుండ నుగ్గడించి
రావలయు నంత దనుక నిం దేవసింతు. 152

క. అని ముని చెప్పిన చొప్పునఁ
బనివిని యప్పని యొనర్చి నడి వెల్వడి వ
చ్చిన నందఱు నుపమాకకుఁ
జను దెంచని వెంటఁగొని వెసం జని మ్రోలన్. 153

చ. గిరిఁ దిలకించునంతఁ బులకించెను మానికి మేను డగ్గఱం
గరమెదలోన సమ్మదము గ్రమ్మె గుడిం బొడఁ గాంచి నంత నే
పరవశ మయ్యె మానసము భక్తులు భాగవతైకసేవచేఁ
బరవశు లౌదు రన్న భగవత్పరిచర్యకుఁ జెప్ప నేటికిన్. 154

క. అటు లగ్గిరితటిడగ్గఱి
జటి యద్దరివాంద్ర నిలిపి సాఁగి శిరమునన్
ఘటితాంజలిపుటుఁడై యొ
క్కట నక్కటకమున కెఱఁగి కౌతూహలియై. 155

క. పురికిన్ వలగొనియాదట
గిరికిఁ బ్రదక్షిణము దిరిగి కృతబంధురపు
ష్కరిణీమజ్జనుఁడై యం
త రహిఁ నమజ్జనులఁ గ్రందునన్ మందగతిన్. 156

క. చనుచుండు నప్పు డాగుం
ఫునమునుండి కనంగ నయ్యె మునికనుఁగవకున్
మనసు కరఁగింపఁజాలిన
ఘనముగుజాలి నొదవింపఁ గల జన మెదుటన్. 157

సీ. అస్ఫుటస్వరముగా నటు నిటుఁ గరసంజ్ఞ
గల తలంపేమేమొ దెలిపికొనుచుఁ
దమ ప్రశ్నలకు నుత్తర మొసంగిన వేళ
వాక్కుగా నెద్దియో పలికికొనుచుఁ
బురి గిరి పిఱిఁదిగాఁ దిరిగి బయల్ గాంచి
ప్రోవవే హరియంచు మ్రొక్కికొంచుఁ
గొండదండకు మమ్ముఁ గొంపోరె నడయాడ
నేర మటం చూఁతఁ గోరికొనుచు

తే. గీ. మూక బధిరాంధపంగులమూఁక లెదుట
నున్నఁగనుఁగొని యీప్రజనున్నరుజగ
నెన్నఁడొనరించునో కృప నెన్నఁ వెన్నుఁ
డనుచుఁ దలపోసె నతఁ డప్పు డనుచు జాలి 158

క. కొండదరి కరిగి వారలఁ
గొం డొక తడ వూరడించి గోవింద హరీ
యండజరాజహరీ యని
మెండుగఁ జేర్కొనుచు మొదటి మెట్టెక్కఁ దలఁచెన్. 159

సీ. గొంతెత్తి గోవింద గోవింద యని సంత
రువ్వగా బిట్టువాక్రుచ్చు వారు
శ్రుతిమాత్ర మాయతాహతి వీణాసారణి
ననువుగా సవరించు మనెసు వారు
ద్వారగోపుర [1]దృషద్వారశాసనవర్ణ
సమితి విస్ఫుటముగాఁ జదువు వారు
వడివడి ముందుకై నడచి క్రమ్మఱి తన
యడుగులఁ బడి మ్రొక్కు లిడెడు వారు

తే. గీ. నైనవారలఁ దన వెంట నరుగుదెంచు
వారినలమూఁక బధిరాంధపంగుజనులఁ
జూచుచుఁ గపటనాటక సూత్రధారు
చిత్రనాటకపటిమ కచ్చెరువు చెందె 160

క. అక్కరణి నొక్కచో నడు
చక్కిం బెంపెక్కు పెక్కు జక్కరలు దరుల్
జక్కగఁ జూచుచు నక్కడఁ
జుక్కలు చేఁజిక్కునన్న వో నొక్కయెడన్. 161

క. సాలగ్రామశిలాఫల
కాలేఖ్యాకారదర్శి తాత్మునిఁ దులసీ
సాలగ్రామమహోన్నత
సాలగ్రామణ్యగార సంస్థాయిఁ గనెన్. 162

1. దృషద్ = శిల.

క. కనుఁగొని సాష్టాంగముగా
వినతులు గావించి లేచి వినమితతనుఁడై
వినయం బెనయఁగ నమ్ముని
వినతాసుతశైలనిలయు వినుతించె నిటుల్. 163

క. కారుణ్యశరణ్య! నిరా
కారముఁ సాకారమున్ సకలభువనచయా
కారము నగుభవదీయా
కారముఁ ద్రివిధంబుగాఁగ గణుతించు శ్రుతుల్. 164

గీ. బ్రహ్మవిద్గోచరంబందుఁ బ్రాథమికము
దెలిసికొందురు బుధులు [1]తార్క్ష్యమూర్తి
భక్తులకు రెండవది దోఁచు భావనాను
రూప మగు రూపముగ నీనిరూపణీయ. 165

క. పంచాయుధీసమంచిత
మంచుఁ జతుఃపంచశాఖమంచున్ మించున్
మించుజిగిమించి సాల్గల
దంచున్ వింతుందు నీయొయ్యారమును హరీ. 166

క. భయ మేది నుడివెద జగ
త్ప్రియ మే దినదిన మొనర్చు మృదుపదకమల

1. మూఁడవ.

ద్వాయ మేదిని మును సగరా
న్వయ మేదినతోయ మేది నరహరి చెప్పుమా. 167

సీ. పొక్కిటం బొందమ్మిపువ్వుం జూప వేమి యు
రంబునం గౌస్తుభరత్న మేది
వనమాలం గంఠంబు నను జూప వేమి నీ
[1]వత్సంబుకెలన శ్రీవత్సమేది
తపనీయమకుట మాదలం జూప వేమి క
ర్ణములందు మకరకుండలము లేవి
సదములం బైనహాసముం జూప వేమి స
త్కరుణాకటాక్షవీక్షణము లేవి

తే. గీ. యిరుగెలంకుల వీచోపు లిసుచుం జెలిమి
దోఁపం దీపించు నిల నీలం జూప వేమి
యన్నిటికి నేమి సామి శాహాంతరాళ
దివ్యమందిరయిందిరా దేవి యేది? 168

క. మృగయాఖేలనలీలన్
మృగయులు ప్రేరేప నడవిం ద్రిమ్మరం జని యా
మృగములం దునుమాడుచు నో
[2]మృగధరభావుక! వసించితే యుందుం దమిన్. 169

1. ఱొమ్ము. 2. చంద్రుని బావ.

క. నీవిందారయఁబడవిది
గో విందాఁకలియుడుంగఁ గొమ్మనియెవఁడో
నీవిందావలఁబిలువఁగ
గోవిందాయోగి యచటఁ గూర్చుండితివో. 170

మ. అని యేనం విధమైనకీర్తి మదిలో ధ్యానించి ప్రార్థించువాఁ
గనన య్యెన్ మునికిన్ ముకుందుఁ డెదుటం గంజాతముం గౌస్తుభం
బును [1]దోమాలయు లాంఛనంబు మకుటంబుం గుండలంబుల్ స్మితం
బు నపాంగంబులు ధాత్రినీళరమయుం బొల్పొంద బల్పొందుగాన్.

క. హరియెదుట నిటుల సాక్షా
త్కరించిన విరించిసుతుఁడు గడు వేడుక నీ
చరణములే శరణము లని
పరువడిఁ బరమప్రపత్తిఁ బ్రణుతుం డయ్యెన్. 172

క. మించిన ప్రపత్తి మదిఁ బ్రస
రించిన [2]మస్కరి నమస్కరించిన నంకూ
రించినకృప శ్రీహరి పరి
కించి నతునివినతు లాలకించినవాఁడై. 173

క. ఆరెండుపనులకై యిరు
సారులు మును విడువవలసె సదనము మాకున్

1. వనమాల. 2. ముని.

నారద మూఁడవ పరి నీ
కారణమున మరల నేఁడు కదలఁగ వలసెన్. 174

క. నావుడు మునిపుంగవుఁ డో
దేవా! మొదలింటిరెంటిఁ దెలుఁగు లటుఁడం
గా వినఁగ వలసె వెడలుట
నావలనం గలిగె నేఁడనం గతము నన౯ 175

క. మున్నింటిరెంటి తెలుఁగులె
మున్నుగ వినవలయు నరుస మూఁడవయది నీ
పన్నినసన్నాహమె నీ
కన్నరపతి మీఁద నున్న యనమ ప్రేమన్. 176

గీ. అనిన ముని నతోత్తి మాంగుఁడై యిట్లను
నొక్కదాని కంటె నొకటి వింత
యగుచుఁ దోఁచుచున్న దడిగిన నిఁక నేమి
వచ్చునో వచింపుఁ డిచ్చకోలఁది. 177

మ. అనినన్ నవ్వుచు నవ్విభుం డనె మునీంద్రా! వింత లే దింతయున్
మనమం దీవు నెఱింగినట్టిదియ యైనం దెల్పెదం బొల్పుగాన్
వినుమీ వేఁట యొనర్పఁగా నఱిగియున్ వీందన్న విచ్చేసియున్
మును మే ముంటిమి స్వల్పమౌదినము లీహాంతం గరం బొంటిగాన్.

సీ. శేషాద్రి మేము వసించియుండఁగ మునుల్
గొందఱు మముఁగూర్చి ఘోరతపము

సేయఁగాఁ బ్రత్యక్షమై యభీష్టంబు వేఁడు
యన వారు మోక్షంబు నభిలషింప
నది తపోధ్వరజపస్వాధ్యాయముఖసత్క్రి
యాకలాపంబులఁ బ్రాప్త మగునె
నాచేతహాతులకు జ్ఞానసంగతులకుఁ
గాని కైవల్యంబు గలుగ దెందు

తే. గీ. నాగనాగాశనాగవనాగమముల
గము లమర మన ముగ్రమృగముల మగుచు
సాధులకు బాధఁ గావింప సాధులగుచు
వారు మొఱ లిడఁగ నపరి వారుఁ డగుచు 179

చ. గరుడునిమీఁదఁ గూర్మి యధికం బగుటం దదహార్యసీమ మం
దిరముగ నున్నయీహరియె నిక్కముగా మన వాంఛఁ దీర్చునం
చరిగిరి సాహసైకపరు లాత్మసముద్యమసిద్ధిమాత్ర త
త్పరమతి నుండ్రుగాని యిది తప్పిది యొప్పని కర్జ మెంతురే.

క. తలఁచుకొనినంత పని వా
రలు సేసిరి దాని కేను బ్రతివిధిఁ జేయన్
వలసె నవి యెవ్వియైనను
ఫలియింపకయుండునే తపస్వులవాంఛల్. 181

క. ఈపని మొదటిది దీనికై
[1]చాపనిషంగాసిముఖ్య సన్నాహముతో
మాపని రేపని చూడక
యేపని కేగి నటు లొప్ప నేగఁగ వలసెన్. 182

చ. వలలును వాగ్గు[2]దీమములుఁ బాదులు జోపులు వేఁపులున్ మొదల్
గలతగుసాధనంబు లెసఁగ న్నెఱపోటరి వేఁటకాండ్రు రా
వలదని నిల్పఁగా వలసె వాని కవే యెదు రేగుదెంచి ని
శ్చలముగ లక్ష్యసీమ వపసంగుహనామృగము ల్వసించుటన్ 183

గీ. అప్పు డొకపరి నాల్గైదహర్నిశమ్ముఁ
లుండవలసెను మాయుండు కొండ విడిచి
మఱియు నొకపరి వెడలుచు మరలుచుండ
వలసెఁ గొన్నాళ్లు దాని నేర్పడఁగ వినుము. 184

చ. కలఁ డొకగొల్లఁ డిద్దరి నొకానొకపల్లియ నందగోపస
త్కులజుఁడు వాఁడు పుట్టినది గోలె నొకప్పుడు నూఱు నిల్లునుం
దెలియనివాఁడు నా నడవిఁ ద్రిమ్మరుచుం బసి తోడు వాఁడుగా
మెలఁగుచునుండు నప్పసుల మేపుల మే పులకింప నెప్పుడున్. 185

క. అటులుండఁగ వానికి గో
పటలీసేవైక పుణ్యపరిపాకమునన్

1. ధనస్సు, అమ్ములపొది, కత్తి. 2. వేఁట పిట్టలు మొ||

ఘటియిల్లెఁ దెలివి మది వి
స్ఫుటతరముగ నిట్టు లొకటఁ జోద్యముగాఁగన్. 186

సీ. అడవిమ్రాకులఁ గాంచి పుడమి నెవ్వఁడు నాటె
నీసి నెల్ల నటంచు విస్మయపడుఁ
సెలయేళ్లఁ దిలకించి యిల నిసి నెవ్వండు
ద్రవ్వించె ననుచు వింతవహించు
భూధరంబులఁ జూచి ప్రోవువెట్టె నెవఁ డీ
రాతిగుట్ట లటంచు భ్రాంతిఁ జెందు
మెకములఁ గని వీని మేపు నీర్వట్టు నె
వ్వఁడు గాంచు నంచు నబ్రముపహించు

తే. గీ. గొప్పదొరయొక్కఁ డెవ్వఁడో తప్పకుండ
నిట్లు గావింపుఁ డని యానతిచ్చియుండు
వచ్చు లెంకల కాబంటు బలఁగమైనఁ
గానరా దయ్యెఁ జిత్రమిక్కాననలోన 187

చ. అని మఱియుం దలంచు నిటులొరు ననుం గనె నాదు తండ్రి యా
తనిఁ గనె వాని తండ్రి యిటు తండ్రుల తండ్రుల నెన్న మున్నుగా
జననము నొంది యుండవలెఁ జక్కఁగ నొక్కఁడు వాఁ డెవండొకో
యని తెలియం దగుం దెలుపు నాతనిఁ దొల్త నెఱుంగఁ గానగున్.

క. అనుకొనుచుఁ గంటి కెయ్యది
గనిపించిన దాని కెల్లఁ గారణ మొకఁడుం
డును దానిఁ దెలుపు నెవఁడో
యనుకొనుచుండంగ నొకయహర్ముఖవేళన్. 189

క. వాని కొకవిప్రుఁ డెదుటం
గానంబడె రేయిఁ ద్రోవఁ గానక కానన్
దా నొక్కెడ నిలచి యుష
స్స్నానమునకు జలము లుండుచక్కి నెమకుచున్. 190

శా. ఆవిప్రుంగని డాయఁగా నరిగి యయ్యా! యియ్యరణ్యంబునం
దీవొక్కండవు సంచరింపఁగఁ గతం బేమంచుఁ బల్కంగ నీ
క్రేవన్ గారుడపర్వతంబు గల దగ్గిర్యగ్రభాగంబునం
దేవుండుండుఁ గదా తదంఘ్రియుగ మర్థిం గొల్వఁగా నెంచుచున్

ఉ. ఏనొకరుండ నిన్న నట కేగుచునుండఁగ సంజప్రొద్దునన్
వాన [1]మొయిల్ వడిం గవియఁ బైనిరు లేచఁగ దారిదప్పి యి
క్కాన నిశన్ వసించితి నొకానొక [2]యీరమునందు వేకువన్
స్నానజలంబు లిం దరయ నా కగపించితి వీవు నాపుడున్. 192

క. అయ్యా! నాపున్నియ మే
మయ్యా యియ్యెడకు మీర లరుదెంచుటచే

---

1. మేఘములు. 2. పొదరిల్లు.

నియ్యెడ నొప్పది యయ్యెఁ గ
దయ్యా యియ్యడవి మీఁద లసుగసు కతనన్. 193

క. ఒదవె న్నినుఁ గాంచుట నాఁ
డఁ దలంచినతీర్థము యెదుటను దోఁచినటుల్
వెదుకం బోయినతీవియ
పదముల దవిలి నటు లిపుడు పాపసమూర్తీ. 194

క. పులుఁగులరాయనికొండం
గలఁ డొకదేవుండు వానిఁ గనఁగాఁ జనఁగా
వలె నంటి నతఁడు బాపఁడో
పొలుపగుదొరకొడుకో గొల్లబోయఁడో చెపుమా. 195

మ. అనినన్ ముప్పురు గాఁడు ముప్పురగ నయ్యావేళలం గోఁచె న
య్యనఘుం డందఱి కంటె నాథ్యుఁడు జగం బాతండె కల్పించె నా
తనికిం జేయఁగరాని దొక్కటియు నీధాత్రీ తలంబందు లే
దనినం గ్రక్కునఁ దత్పదంబులకు సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కుచున్

శా. ఎవ్వారైనను దెల్పఁగాఁ దగినవారే తెంతురో యంచు నే
నువ్విళ్లూరుచునున్న దెన్న నిదియే యొక్కండె కల్పించినాఁ
డెవ్వండో జగ మెల్ల నంచు మదిలోనే నెంచుకొంచున్న య
ట్లివ్వేళన్ వచియించినాఁడవు గదే యీవానుడుల్ నిక్కముల్

క. అందఱికంటె నతండే
ముందు పొడమి యుంటఁ జేసి మొదలిటివాఁ డౌ

చుం దనరు నట్లు నాతల
పుం దోఁచెడి నతని కంటెఁ బూర్వుఁడు లేమిన్ 198

క. నీమాటకుఁ దార్కాణగ
నామదిలోఁ దోఁచె నతఁడు నా యడిగినయ
ట్లాముప్వురు గాఁడని మఱి
యాముప్వురు నగుదు రంటివది యెట్లొక్కో. 199

చ. అన విని బ్రాహ్మణుం డనియె నాతఁడు బాపఁడు గాఁడు రాజనం
దనుఁ డనరాదు గొల్లఁ డనఁ దప్పగు నాతఁడు మూఁడు జాతులన్
జననము నొందె రాముఁ డను సంజ్ఞల మున్ ప్రజఁ గొన్ని వేళలన్
ఘనమతిఁ బ్రోవ నట్లగుటఁ గాఁడని యానని తెల్పఁగాఁ దగెన్.

క. వి. అనిన ముదంబున నాతఁడు వొంగుచు నయ్యా వినందగు నాతని వ
ర్తనములు రాముఁడరణ్యమునందు విరాధునిఁ గూలిచి రావణుఁజం
పిన ఘనుఁడే కద వీనికతల్ మును వీనులవిందుగ వేమఱు విం
టినిజుమి యాతఁడు నిక్కము దేవుఁడు నీనుడులట్ల నె నిక్కువముల్.

క. కొయ్యలకును గోఁతికిఁ దోలు
దయ్యమునకు దొరతనంబు దయనొసఁగెఁ గదా
నెయ్యమున నతనిఁ గొలిచిన
నెయ్యది సమకూరకుండు నెవ్వరికైనన్. 202

క. ఆయయ్య రాచకొమరుం
డాయన నని గెలువలేక యరిగెను బాపం

డీయిరువురుఁ దగుదురు మఱి
నాయింట నొకండు పోడమినాఁ డఁట గాదే. 203

క. నీవంటి యెఱుకగలవా
రీవిశ్వమునందుఁ గలరె యెచ్చోనైనం
గావున దేవునిఁ దెలియం
గావలె నతని నెటు గానఁ గాఁ దగుఁ జెపుమా. 204

గీ. ఎచట నుండుదేవుఁ డే తీరుగా నుండు
నేమటంచుఁ బిలువ నేగుదెంచు
నేవి యారగించు నెంతద వ్వాతని
యెల్ల యెల్ల నాకు నెఱుఁగఁజెపుము. 205

క. అని మూఢభక్తి వేఁడిన
విని విప్రుఁడు వానిభక్తి విశ్వాసాదుల్
తనకున్ ముదమిడఁగా నా
తనిదయఁ దరియింపఁ జేయు తలఁపునఁ బలికెన్. 206

చ. పరమపదంబు వానికి నివాసము నల్లని మబ్బు [1]గెబ్బు నం
గరుచిగలాఁడు స్వామి! మముఁ గావు మనం బఱతెంచు నెద్ది యె
వ్వారి కిల నోగిరం బదియె వానికి నింపగు నెంతదవ్వు కు
య్యారయ వినంగ నౌనొ యతఁడంతటి దవ్వున నుండు నంతటన్.

1. ప్రమచ్చిలించు.

శా. నీ వా దేవునిఁ జూడఁ గోఁతివ యేనిం దెల్పెదన్ సర్వవాం
ఛావాప్తిన్ ఘటియించు దాని నొక దివ్యంబైన మంత్రోత్తమం
బావర్తించుచునుండు మొక్క నెల నిత్యంబుం గడుం బూన్కి పెం
పై వర్ధిల్లఁగ వేయిసారు లటపైఁ బ్రార్థింపు మీచొప్పునన్. 208

క. నల్లని మేన్గలసామీ
తెల్లనిమోరగలపక్కి తేజిపయిన్ నీ
వల్లన యరుదెంచి కృపం
జల్లనిపాల్మీఁగడయును చవిఁగొని చనుమీ. 209

క. అని వేఁడుకొనిన దేవుఁడు
గనికరమున నీవసించు కడ కేతెంచున్
దినదిన మిఁటుచేసిన ద
ర్శన మిచ్చుం జనువు లిచ్చు రమ్మన వచ్చున్. 210

క. అని తెలిపిన నమ్మంత్రము
ననుగ్రహింపవలెననియు నాపై మఱియున్
దనబందుగులకుఁ గూడం
గనుపట్టెడు వెరవుఁ జూపఁగావలె ననియున్. 211

క. ఒనరఁగ విప్రుని పదయుగ
మున దనమూర్ధంబు సోఁక మ్రొక్కిన నతఁ డా

య్యాస లేవనెత్తి యొక [1]ఝుర
మున స్నాతునిఁ జేసెఁదాను మున్నుగ వానిన్. 212

క. పిమ్మటఁ దారక మను భే
దమ్మగు చతురక్షరిన్ యథావిధి నుపదే
శమ్మొనరఁ జేసి యిమ్మం
త్రమ్మెమఱకుండ మనుచుఁ గ్రమ్మఱఁ బలికెన్. 213

ఉ. అల్లదె నల్లనై పొడవునై మన మిప్పుడు చెప్పుకొన్న శ్రీ
వల్లభుఁ డిల్లుగాఁగ నిలువం జెలువంబుగమించునీడ భూ
తల్లజుకొండదాని కొకదండ నెసంగు సరోవరంబు సం
ఫుల్లపయోజ[2]హల్లక సముల్లసితంబయి బంధురాఖ్యచేన్. 214

క. నీవారి దాని వారిన్
వేవేగం దానమాడ నియమింపుము నీ
వా వేళ నీవొసఁగుపా
ల్ద్రావఁగఁ జనుదెంచి మీఁకు దర్శన మిచ్చున్. 215

క. అప్పగిదిఁ జెప్పి విప్రుం
డప్పుడె తన దారినట్టి యరిగిన నాతం
డొప్పుగ నుపదేశోక్తుల
చొప్పున మంత్రము జపించి శుద్ధాత్మకుఁడై. 216

---

1. సెలయేరు. 2. చెంగలువ.

గీ. కాంచి చల్లార్చి పాలుమీఁగడ సమర్చి
బిగ్గఁరగఁ జేర్చి ననుఁగూర్చి పిలువఁదొడఁగె
నల్లనగుసామి[1]చిల్వబోనపుహువుమాయి
నెక్కి రావయ్య యిప్పుడు నాచక్కి కనుచు. 217

మ. త్వరతో నన్నుఁ బ్రసన్నుఁడై దరికి నాహ్వానంబు గావింప వే
డ్కన్ గ్రహింపం దరియుం గృతవ్రతుఁడ నౌటం జేసి తద్ధ్యానపై
ఖరిఁ బక్షీంద్రహయుండపెన్నై యచట సాక్షాత్కారముం జేయఁగా
నరుగంగా వలసెం జుమీ యపుడ భక్తాధీనతం దెల్పుచున్. 218

క. ఆనాఁడటు నేనరుగఁగ
నానాఁటికి నతఁడు నెమ్మి నమ్మికయుఁ దగం
గా నటు పిల్వఁ దొడంగుట
నేనేగుట నాకు నిత్యకృత్యం బయ్యెన్. 219

గీ. అటులు కొన్నాళ్లు గడపి యంతట నతఁడు
బందుగుల కెల్ల నిప్పని బయలుపఱప
వార లబ్బురపడి మమ్ముఁ దారుఁ గూడఁ
జూడఁ గోరినఁగొలన నీరాడఁజేయు. 220

ఉ. వారికి నెల్లదర్శన మవారితలీల నొసంగి యాతఁడీ
తీరునఁ జేయుచుండఁ బని తీరు నె మాకని వానిఁ బిల్చి యా

1. పాము భోజనముగాఁ గల వాహనము = గరుత్మంతుడు.

భీర! హితంబు వేఁడు మన భీరహితాత్మత నన్న నెప్డు మా
చేరువ నుండఁ గోర మముఁ జేరు వరం బిడి నారమర్మిలిన్. 221

గీ. అతఁడు చతురక్షరీజప వ్రతనిరూఢ
బుద్ధిఫలసిద్ధిఁ బడసిన యద్ధరిత్రిఁ
జెంబె నిల సర్వసిద్ధి ప్రసిద్ధి బంధు
రంజకసరస్థానకె బంధుర మను పేరు. 222

క. తొలుత నొకగొన్ని ప్రొద్దుల
కొలఁదిగ నొకకొన్ని యేళ్ల కొలఁదిగ నేఁడుం
దలఁగితి మిట్టుపైఁ దలఁగక
వలయుం గద వేల కొలఁది వర్షంబులుగాన్. 223

ఉ. నావుడు నన్నుఁ గూర్చి సదనంబును మూఁడవసారి వెల్వడం
గావలె నంటి రీ రిపుడు గావున నట్లననేమి కారణం
బో వినకున్న సందియము పోవునె నాదు మనంబు తొట్రుపా
టావహిలం దలంకెఁ జెపుమా కృప నాయపరాధమున్ హరీ. 224

క. అనవుడు నీ వపరాధం
బనుకొని యొనరింపకున్న నది యపరాధం
బును గాక యున్న యయ్యెన్
మునివర మాచలనమునకుమూల మెటన్నన్. 225

ఉ. కుక్కుటలింగమూర్తి గనుఁ గూరిమిఁ దెల్పినతారకక్రమం
బక్కడిరాజశేఖరున కంతయుఁ దెల్లముఁ జేసి నచ్చితీ
విక్కడి కాతఁ డంత జపియించెను దన్మహిమం బెఱుంగ నం
దొక్కవిధంబుఁ బూని విధియుక్తిగ నొక్కదినంబె పేర్మితోన్. 226

క. తావన్మాత్రజపంబున
నే వానికి వరము లొసఁగ నేగి తదీయం
బౌ వాంఛ యేమి యని సం
భావింపఁగవలసెఁ దత్ప్రభావము వలనన్. 227

సీ. అతఁ డా జపమున కై దీక్షఁ బూని సం
కల్పించు నపుడు సాంగపరివార
ముగ మమ్ముఁ బ్రత్యక్షముగఁ డటంచుఁ దలంప
నచ్చటి కప్పుడె యరుగుచుండ
నంతఁ బ్రదోషనాట్యావసరంబునఁ
గుక్కుటేశ్వరు గొల్వఁగోరి వేడ్క
గుంపులై వచ్చు నిలింపు లంతంత నె
మ మ్మంతరిక్షమార్గమ్మునందుఁ
తే. గీ. గాంచి యెదురేఁగుదెంచి సముచితముగ
నక్కడకు మమ్ముఁ గూడ రమ్మనుచు వేఁడ
నింత కన్నను మేలున్న దే యటంచుఁ
జెలఁగి మేమందఱము ప్రవేశించు నపుడు. 228

ఉ. మాపటివిష్ణురూపమును మానకొగిం బవళింపఁ జేయనో
తేపకుఁ దేపకుం బ్రబలుతేజపు వేఁడిమి మగ్నమూర్తియై
పాపికొనంగనో గగనవర్త్మపరిభ్రమణప్రభూత సం
తాపము దీఱ మజ్జన మొనర్పనొ భానుఁడు వ్రాలె వార్ధికై. 229

సీ. కాలసభికాగ్రగణ్యుండు కాలగళుని
నటనపటిమావలోకనానంతరమునఁ
పారితోషిక మిడఁగ సంభారము కొసను
బసు పొసంగించె ననసంజపసఁ బొసంగె 230

క. జగ మంధకారితను జెం
దెఁ గదా యని తోడుతోనదీపకలాపం
బొగిఁ దోఁచెను [1]భసితద్యుతి
యుఁ గడుం జొప్పడియె నప్పడొప్పఁగఁ జూడన్. 231

గీ. అంతట నిశాసుధాకరవ్యతికరమునఁ
గడలుకొను రాగ మన సమగ్ర మగురీతిఁ
బొడుపుఁగెంజాయ రంజిల్లు పొలుపుఁ గాంచెఁ
బ్రాక్పదంబున కొకవింతవన్నె యిడుచు. 232

మ. [2]బలభిత్ప్రోన్నతరత్నసౌధ[3]వలభివ్యాలంబిరక్తచ్ఛదో
జ్జ్వలశారీకలధౌత పంజరము తేపం దూపుం గొండ్రపైఁ

1. బూడిదరంగు. 2. ఇంద్రుఁడు. 3. శిఖరము.

బొలిచెన్ సోదయరాగలాంఛనపరిస్ఫూర్తిం దుషారాంశుమం
డల మూర్ధ్వప్రతిపాదిరశ్మిగణసంధానస్ఫురన్మూర్తియై. 233

శా. ఆరేయెల్లను మున్ను శంకరునినాట్యం బంత భృంగీశుహ
స్త్యోరుప్రౌఢిమ మంత నందికృతమై యొప్పారు గానక్రియా
సారస్యంబును బిమ్మట న్నృపతపస్సంరంభశుంభప్రశం
సారూఢోక్తులు గాలయాపనము సేయ న్మిమ్మయై నుండఁగాఁ. 234

సీ. తొలికోడితానయై యెలుఁగెత్తి మూఁడు భం
గులఁ గుక్కుటేశుండు కొసరి కూసె
నాలమందల కెల్లనధినేత తానయై
పొంకంబుగా నంది అంకెవైచెఁ
దీర్ఘంబుఁ దెచ్చు హస్తికిఁ బెద్ద తానయై
లంబోదరుఁడు బృంహితం బొనర్చె
విహగంబులకు నెల్లఁ బెద్ద దానై కుమా
రుని కేకి పిలుచ నిస్వన మొనర్చెఁ

తే. గీ. దానె లింగార్చకులకుఁ బ్రాధమికుఁ డగుచుఁ
బ్రాతరనిలుండు గేతనాగ్రముననున్న
ఘంట ప్రమోయించె వందిమాగధులు. తామె
యగుచు భక్తులు పేర్కొని రపుడు మమ్ము. 235

ఉ. అంతట భానుమంతుఁ డుదయాచలరంగము నందుఁ దోఁచె న
త్యంతము రమ్యమైన యరుణాంగమునుం జతురాస్యవిభ్రమం

బెంతయు నొప్పఁగా భువనసృష్టికరోన్నతి మించు భారతీ
కాంతుని వేష మొప్పఁగ జగజ్జన సభ్యులు మ్రోల నొప్పఁగాఁ. 236

క. అంతటను గుకుఁ జేశుఁడు
సంతసమున సముచితోపచారమ్ములు మ
మ్మెంతయును గారవించి రెుః
కింతయు భేదమ్ము లేని హితము దలిర్పన్. 237

గీ. మమ్ములను బంపు నపు డయ్యమాధవుండు
కొమరసామిని రావించి కొంతదవ్వు
సాగనంపించు మని పంప నాగుహుండు
దోడరా నేగితిమి రాజదుర్గమునకు. 238

క. అపు డానృపు డాయం జని
చెపుమా యుపమాకనుండ శీఘ్రము గాఁగ
జపముం దపముఁ మముఁ గూ
ర్చి పరంతప! రాఁదలంచి చేసితి గా దే. 239

క. వచ్చితి మడుగుము వరముల
నిచ్చెద మమ్మంత్రమహిమ మిదె తెలిసెఁ గదా
సచ్చరిత యనిన నమ్మహి
భృచ్చంద్రుఁడు మాకు మ్రొక్కి వివరించె నిటుల్. 240

---

1. రాజు.

శా. దేవా! తారకమంత్రతత్త్వము ప్రసాదించెన్ మును న్మౌని నా
కీవే వేలుపునైనఁ గోర్కు లిడ రావే యంచుఁ బ్రార్థించినన్
వేవేగం జనుదెంచి నీ దగు మనోభీష్టం బమోఘంబుగాఁ
గావించుం జుమి యంచుఁ దెల్పి మఱియుం గారుణ్యచిత్తంబునన్.

క. కలి శ్రీవేంకటరమణుఁడె
తలఁపఁగఁ బ్రత్యక్షదైవతం బటు గానం
దొలుత జప మితనిఁ గూర్చియె
సలుపుము నీవాంఛితము లొసఁగ నేతెంచున్. 242

క. కావున వేంకటరమణుఁడె
తావకవంశంబునందుఁ దరతరములుగా
భూవరులఁ బ్రోచుచుండి జ
నావన మొనరింపు మనుచుఁ బ్రార్థింపు మనెన్. 243

గీ. తన్మహామంత్రమున కధిదైవతంబు
రాముఁ డీతండు వేంకటరమణుఁ డనుచు
భేద మెంచకు మాతఁడు విభవమూర్తి
దలఁపఁగా నీతఁడ ర్చావతారమూర్తి. 244

క. నారదముని చెప్పిన యా
తీరున ధ్యానం బొనర్చి తిని నే సాక్షా
త్కారం బొనరించితి వీ
వారీతిన్ భక్తవరద యవితద్వరదా. 245

క. కావున నలమేల్మంగా
దేవియు నీ నెలమితో మదీయాన్వయముం
బ్రోవఁగ నిందు వసింపుఁడు
దేవా ప్రతినృపతిచెంతఁ దేజ మెలర్పన్. 246

క. ఇరువ దైదువేల వర్షము
లటుపై నాచంద్రతారకార్కంబుగ ని
ప్పటు బలుఁడు కుమారుం డె
ప్పటి కప్పుడు నృపులఁ బ్రోవవలె మీ వలయున్. 247

చ. అని యిటు లానృపాలమణి ప్రార్థనఁ జేయఁగ వాని నీవు కో
రిన వరమిచ్చినార మని ప్రీతునిఁ జేసి కుమారు నింటికిన్
బనిచి సతీసమేతముగ వచ్చితి మిచ్చటి కేము నీతలం
చినగతి నయ్యెఁగాదె మునిశేఖర యంచు వచించి వెండియున్.

శా. నీ వారాజకులావతంసమునకుం డెందంబునం బ్రీతిగా
శ్రీవంశప్రతిభాప్రతాపజయసౌశీల్యాదు లెంతేనిఁ బెం
పై వర్ధిల్లఁగఁ దారకంబు భవఘోరాంభోధినిస్తారకం
బౌ[1]వాచంయమివర్య తెల్పితిఁగదే యూహించి యుక్తంబుగాన్.

క. అందుల కేమును మోదముఁ
జెందితి మిఁక నేమి కోర్కు లున్నవొ చెపుమా

---

1. మునిశ్రేష్ఠ.

డెందంబున సందేహముఁ
బొందక యని శౌరివల్కు మునిముదితుండై. 250

క. స్వామీ! నిష్కాముఁడనగు
నే మిము నేమనుచుఁ గోర్కు లివి యని యడుగం
గా మదిఁ దలంతు నైనను
మీ మాటకు మేరమీఱమియు నుచితమగుట్. 251

క. కావున నీయిరు తెఱఁగుల
నీవేళ నొనర్పఁ దగిన దెద్దియొ యనుచున్
భావమునందు వితర్కము
గావించుచునుందు భక్తకల్యాణకరా. 252

గీ. అనిన నిష్కాము లగు తపోధనులు మున్న
గడఁగుపనులును లోకోపకారమునకుఁ
గాదె యలవడె నీవు సత్కరణిఁ జేయ
రాదె యన నాతఁడు మహాప్రసాద మనుచు. 253

క. జగములకుఁ బ్రీతిఁ జేయుట
జగన్నివాసునకుఁ బ్రీతి సలుపుట యనుచున్
దగ మున్నిటిమునిగణ మ
ప్పగిదిం గావించుచుండవచ్చు నటంచున్. 254

సీ. దేవసేవనముఁ దైర్థికుఁడు గావింపఁగా
నరుగుచో [1]సృతినొకింతైన నడుమ
వలె నందు నెఱిఁగిన వాఁడు గావున మాని
తేవన దీక్ష నెంతే ఘనముగఁ
జనుచుండఁ బ్రొద్దుగ్రుంకెను నాఁటిరాత్రి
నడవి దా నివసించుచుండఁగాఁగ
స్వామి కంతయును విజ్ఞాపనం బొనరించి
తత్పిశాచత్వంబు తలఁగఁ జేయు

తే. గీ. టొకటియుఁ గళింగరాజకన్యక త్రిలింగ
విభునిపట్టపుదేవిఁ గావించు టొకటి
యును మనంబునఁ గోర్కులై యున్న వెన్న
విన్నవించితి భక్తప్రసన్నహృదయ. 255

మ. అన శ్రీవేంకటనాయకుండు దరహాసాంకూరరమ్యాస్యుఁడై
యను నప్పండితమౌని వ్యాఘ్రమహాతుఁడై యట్లయ్యెనే నాఁడు యా
చనకై యేగుచువచ్చునప్పు డొగి మా సంసేవనం బాచరిం
తు నటం చీగుడిఁ గాంచి మ్రొక్కిచనె నీత్రోవన్ సుతాన్వితుఁడై.

గీ. మరల వచ్చునాఁడు మముఁ గొల్వ లేదు మా
కొండవంకఁ జూడకుండ బండి

1. మార్గము.

యైన డిగ్గఁడయ్యె సూనుండు తెలిపిన
వినియు విననియట్లు వెడలు మనియె. 257

ఉ. వాని తనూజుఁ పౌత్రుఁడు స్వవార్షికలబ్ధికిఁ బీఠికాపురా
స్థానికి వచ్చి నిన్నఁ దగు సత్కృతులం గని యింటికేగువాఁ
డై నియమంబునం బదగ యాజలమజ్జన మాచరించి య
చ్చోనిడెఁ బిండదానము విశుద్ధమతిన్ స్వపితృప్రియంబుగాన్

శా. దానం జేసియు నీవుఁ జేసిన తదుద్యద్వాఃప్లుతిం జేసియున్
వానిం బాసి తొలంగెఁ గ్రూరత యిఁకం బైశాచకవ్యక్తి యె
ద్దానిం బాయు నటన్న బంధురసరోంతర్వారిపూరంబులం
దానం బాడిన వీఁడు వీనిసఖులుం ధన్యాత్ములౌదు ర్వడిన్.

గీ. అనిన నిపుడయే వచ్చెద ననుచు మౌని
వర్యుఁ డగ్గిరివరబహిర్వాసులైన
వాండ్ర నందఱు బంధు రవారి ముంప
నంద ఱందుండి వెల్వడు నంతలోన. 260

క. [1]ఇంగాలము లగ్నిశిఖా
సంగంబున దీప్తి వడసి క్షణమాత్రములో
నంగారము లయినట్టుల
పొంగారు మనోజ్ఞరూపములఁ గని వారల్. 261

1. బొగ్గులు.

క. మునుపటి కొలంది ప్రాయము
మునుపటి కొలఁది యగు రూపమును గని వారల్
మునుపటిగొన మొక్కటిఁ గన
రనఘం బగు తత్ప్రరోమహాత్త్వం బసదే. 262

క. నారదుఁ డచట నె యున్నటు
లారక్షకుఁడైన శౌరి నరసి తదాజ్ఞన్
వారికి నందఱ కపుడా
నారాయణుపాదదర్శనంబు ఘటించెన్. 263

గీ. దయను గతపాపులయిన యందఱను గాంచి
శౌరి కరుణించి మీ కల్మషములు వాసెఁ
బావనాకృతులై తిరి భవ్యులార
యనుచుఁ గ్రమ్మఱ నమ్మౌని నరసి పలికె. 264

క. కరుణం దారకమున [1]ద్వ్యి
షరి నుపదేశింపు మీ ప్రజకు వెస వారుం
దురు సాంతానికలోకము
లిరవులుగా నిర్విచారవృత్తి దలిర్పన్. 265

మ. ఇఁక నక్కన్నె త్రిలింగదేశధరణీ భృన్మౌళి దేవేంద్ర...
నాకో కాకుండు నొకో యటంచు మదిలో నొక్క...ంతస్సం దేహ...

1. రామ మంత్రము.

నకు మా రాజు నిజానురక్తను గుణజ్ఞుండౌటచేఁ బెండ్లి యా
డక వర్జించునె యిట్టిచుట్టముల వీడం జూచునే యెయ్యెడన్. 266

క. ఎల్లియె యయ్యిరువురకును
దెల్లంబుగఁ బెండ్లియగు నదే పయనంబై
తల్లి దన పరిజనముతో
నల్లునిపురిఁ జేర నరుగు నారయు మెదుటన్. 267

సీ. ఈముద్దుఁగొమ్మ మూఁడేండ్లప్రాయంబున
నుండ నిక్కొండపై నున్న మమ్ముఁ
గొలువంగఁ బరిజనంబులతోడఁ దలిదండ్రు
లేతెంచి మాకు సంప్రీతిఁ జేయ
నంధ్రదేశేంద్రుపురంధ్రియా నిది యంచు
వరము మే మొసఁగంగఁ బడసి యేగు
నపు డంగరక్షకై యస్మదాకృతితోడి
కనకప్రతిమ దీని కంఠసీమ

తే. గీ. హారతరళంబుగాఁ గూర్చి యరుగునంతః
వత్సరంబున నగ్గజధ్వజవిభుండు
వినయవతియందుఁగలభాంకుఁ డనెడి విభునిఁ
గనియె నీభద్రమతి యను కన్నె వెనుక. 268

గీ. [1]స్వాప మెప్పుడు నొప్పదు సాంధ్యవేళ
ముక్తమూర్ధజులై నిద్ర పోవఁగూడ
దనుచు నిమ్మద్దియ యెఱుంగ కట్లొనర్చు
నంత నంతర మొదవె భూతాళిగవియు. 269

చ. అది యెఱుఁగు లుండె నిమ్మ సముదాయఁ డమానుషబాహుశౌర్యుఁడు
స్మదరిపుహారి పీఠపుర నాథుఁడు పుణ్యయశోభిధానుఁ డా
స్పద ముగ నల్లి భద్రమతిఁ బెండిలి యౌ నిఁక నత్సరంబులో
హృదయ మెలర్ప మేము వసియింపఁగ నచ్చటి కేగఁగా వలెన్.

ఉ. తద్దయు నీవు లోకహిత తత్పరతన్ మముఁ గొన్ని కోరి.తిం
కెద్దియు నేనిఁ గోర్కి గల దేని ఘటింతుము వేఁడు మంచునా
నద్దివిజేంద్రవందిత దయారసమానసు వేంకటేశ్వరుం
డొద్దయుఁ బ్రొద్దుకోర్కులిడఁ బేర్కొని యమ్ముని వల్కె నిమ్మెయిన్

సీ. సుకవిసారస్వతస్ఫురణంబు రసికాంత
రంగరంజకమై యొసంగవలయు
నృపసభావ్యాపార మేపార దాక్షిణ్య
మున జనావనవృత్తిఁ బూనవలయుఁ
బర్జన్యుఁ డనుకూల వర్షియై కర్షక
హర్షకరోత్కర్ష నలర వలయు

1. నిద్ర.

జనపదంబులు సుభిక్షంబులై తృణకాష్ఠ
జలసమృద్ధములుగాఁ జెలఁగ వలయుఁ

తే. గీ, ప్రకృతిజనసంచయంబుఁ బరస్పరంబు
చెలిమి వాటించి పాడిమై నెలమిఁగాంచి
కలిమిని వహించి పాఁడిపంటల రహించి
రాజవిశ్వాసపరతచేఁ బ్రబలవలయు. 272

క. అని ముని [1]యాశాస్యము దె
ల్పిన విని గరుడాద్రివాసి వేంకటరమణుం
డనుమోదంబున నిప్పని
కనుమతి గావింతు ననుచు ననియెం గరుణన్. 273

సీ. బ్రహ్మవిద్యామహాప్రజ్ఞానిధిత్వంబు
దివిజేంద్రసదృశవైభవ సమృద్ధి
యదితికశ్యపసమానాపత్యయోగంబు
నంధ్రనాయకకౌతుకానుషక్తిఁ
నారదప్రతిమానతారకజపసిద్ధి
ధూర్జటినిభధూతదోషవృత్తి
హీనభూతాభసాంతానికలోకాప్తి
వల్లవతుల్యకైవల్యపదవి

1. ఆశీర్వదింపఁ దగినది.

తే. గీ. యేతిదస్మత్ప్రపూతవిఖ్యాతమహిమ
సహితమహితకథావిధశ్రవణపఠన
నిరతనిరతుల కొదవు మౌనివర! వార-
లున్నెడల నీతలంచి సల్లుండుఁజుమ్ము. 274

గీ. అడరు మునివాస మొంటిమామిడి యనంగ
విప్రరాక్షసురావి రావికముపాడు
ద్విజుఁడు వార్చెద ననుగుంట తేటగుంట
వల్లవులపల్లె గోపాల పట్టనంబు. 275

శా. లోకానుగ్రహకాంక్ష నీగతిఁ గృపాళుండై మరున్మౌనికా
శ్రీకాంతుండు వరంబు లిచ్చి దని యుంచెం దార్క్ష్యభూమీధరా
స్తోకశ్రీమహిమంబు శౌనకముఖర్షుల్ ప్రీతిఁ బొందంగ వి
ద్యాకల్పుం డగు సూతుఁడుం దెలిపె నిట్లత్యంతమోదంబునన్. 276

మ. శుభసంధాయక శాలివాహనశ[1]కేషుశ్రోత్రహస్తీందు స
చ్ఛుభకృద్వత్సరచైత్రశుద్ధనవమీ శుభ్రాంశుజాహంబునం
దు భవద్భావుక పాదమూలమున నెంతో భక్తి నర్పించితిం
బ్రభుతంగైకొని రామ యీకృతిఁ గృపం బ్రఖ్యాతి నొందింపవే.

క. శ్రీరమ్యగుణస్తోమా!
రారాజత్కీర్తికామ! రాజలలామా!
గౌరీసన్నుతనామా!
తారకమంత్రార్థతత్త్వ ధామా! రామా. 278

---

1. 1825.

శా. లంకారాజ్యనివేశితారిసహజశ్లాఘార్హబాహాసిరా
తంకప్రౌఢబలాబలా! హితహితార్థప్రేషితస్వర్ణస
త్పంకేరుట్సరపారితోషికనితాంతప్రీతరత్నాంగదా
లంకారద్వయదానమోదపరిఖేలద్వాయుజాతాంగదా. 279

మా.సి. శ్రీవిభవాస్పదశంఖరథాంగకచిహ్నమనోహరిమం.. సదా
భావుక దేవులపల్లికులప్రభవద్విజపూజితభవ్యపదా!
రావుకులోత్తమరాజశిఖామణి రామధరావరనందనస
ద్భావకుమారమహీపతిసూర్యనృపాలముహుఃపరిపాలనధీ.

గద్యము.

ఇది శ్రీమద్రామనామపారాయణపరాయణాభిధస్య కౌండిన్యగోత్ర
పవిత్రదేవులపల్లికులపయఃపయోనిధికళానిధసీతారామశాస్త్రి పౌత్ర
వేంకటకృష్ణశాస్త్రిపుత్ర తమ్మనాభిధానాంతర వేంకటకృష్ణ
శాస్త్రినామాగ్రజన్మ త్రిలింగదేశాగ్రజన్మ సుధీ
-ధేయ సుబ్బరాయశాస్త్రి నామధేయ ప్రణీతం
బైన మహేంద్రవిజయం బను
ప్రబంధంబునందుఁ సర్వంబు
షష్ఠాశ్వాసము.

శ్రీరామార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

శుభోదయా ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము. మద్రాసు. 6